

**R. P. Georgii de Rhodes Avenionensis S. J. disputationum
theologiae scholasticae tomus ...**

Rhodes, Georges de

Lugduni, 1661

Disputationum, & Quæstionum Tractatus V. De Gratia Christi Saluatoris.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-81987](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-81987)

THEOLOGIA SCHOLASTICÆ.

TRACTATUS V.

DE HOMINE PROUT RECTVS EST AD FINEM

Beatitudinis per gratiam Saluatoris.

S E V,

DE GRATIA CHRISTI:

DISPUTATIONES THEOLOGICÆ.

S. Th. prima secundæ, à Quæst. 109. & secunda secundæ.

OST explicatum peccatricis naturæ vulnus, & contractam ex prohibito venenati pomi morsu agritudinem illam magnam, ad quam vniuersa hominum massa tanquam in viciata radice damnata est, vt loquitur Augustinus lib. 14. ciuitatis cap. 26. Aggredior disputationem de gratia medicinali à Deo nobis parata in remedium peccati, per Christum Iesum: *Prædestinauit enim nos* (inquit Apostolus Ephes. 1.) *in adoptionem filiorum, per Iesum Christum in ipsum, secundum propositum voluntatis, in laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua gratificauit nos in dilecto Filio suo.*

Illam nimirum gratiam est (inquit Augustinus sapissimè) per quam sanatur natura & voluntas in melius reparatur: Igneum virtutum vehiculum, præsentissimum aduersus venena peccati alexipharmacum, illa quæ thesaurus est salutis & diuitiæ Saluatoris, quia vt ait ibidem Apostolus, *habemus Redemptionem per sanguinem eius, remissionem peccatorum secundum diuitias gratiæ suæ, quæ superabundauit in nobis.* Illa & abyssus est iudiciorum Dei, & tamen amoris eius primogenita cum qua tota effunditur in nos diuini cordis suauitas, dulcissima electorum nutrix, vt habetur Sapient. 16. propter quam transfigurari dicitur in omnia prouidentia, illique cum omnibus Dei attributis amantissimè deseruire, quam etiam diuinorum vberum lac video sapienter vocari ab Isidoro, quia inquit lib. 1. cap. 10. *Lac est in carne gratuitum, ubi mater non querit accipere, sed satagit dare hoc mater gratis dat, & contristatur si desit qui accipiat.*

Elogium
gratiæ.

Pulcherrima sanè & dignissima Christiano Theologo disputatio de gratia, quam quia hæreticorum omnium, & præsertim nuperi corruptoris doctrinæ Augustini, partim improbitate, partim incitiâ fœdatam esse video, vt integram illam & elimatam ex Augustini præsertim placitis suggeram, reuoco totam illam ad capita quatuor. Primum sit existentia & propria quidditas gratiæ. Secundum præcipuæ illius proprietates, necessitas eius, sufficientia, efficacia. Tertium primus eius effectus, scilicet iustificatio totius hominis per gratiam habitualement. Quartum alter eius effectus meritum æternæ

Totius dis-
putationis
in quatuor
capita di-
uisio.

beatitudinis. In quibus omnibus disponendis, disputandis, declarandis: Illa mihi potissimum inuocanda est gratia, quæ aperiatur luce sua se ipsam, & suauitate sua faciat amari Deum fontem totius gratiæ.

DISPUTATIO I.

De existentia & quidditate gratiæ Dei.

QVÆSTIO VNICA.

AB his igitur ordior quæ videntur esse facili ora, & inter Theologos ferè sunt explorata. Primum est veritas Catholica circa existentiam gratiæ, secundum proprius conceptus & germana gratiæ definitio, tertium variæ partitiones gratiæ.

SECTIO I.

De ijs que pertinent ad existentiam gratiæ Dei.

Triplex
gratiæ si-
gnificatio.

Certum est primò, tria posse vniuersum nomine (gratiæ) significari, primò enim gratia dicitur amor gratis ab aliquo impensus, sic dicitur Genesios 6. Noë inuenisse gratiam apud Deum, & Lucæ primo dicit Angelus Virgini amabilissimæ, *inuenisti gratiam apud Deum*, beneuolentiam scilicet & amorem, vnde dicitur ab Apostolo electio gratiæ propositum gratiæ, prima enim gratia, Dei est in nos amor, fons beneficiorum omnium & donorum quem maximè gratis impendit, vnde appellatur ab eodem Apostolo *Misericordia & bona voluntas operatur in nobis velle & perficere, pro bona voluntate* vt habetur Philippensium 2. Imò hinc etiam fit vt conditio illa personæ quæ conciliat illi amorem satis propriè appelletur gratia, quo sensu, Virgo etiam dicitur gratia plena gratiosa videlicet & amabilis *κατατοκὴν*.

Secundò, gratia significat omne donum quod ex amore gratis tribuitur, Ioannis 1. *De plenitudine eius omnes accepimus & gratiam pro gratia. Quid est gratia?* (inquit Augustinus tract. 3. in Ioannem) *gratis data, donata non reddita.*

Tertiò, gratia ipsam gratitudinem significat seu compensationem beneficij gratis dati, sic videlicet dixit Augustinus l. 8. quæstionum q. 3. *Gratia est in qua amicitiarum, & officiorum alterius memoria, & remunerandi voluntas continetur*: quibus ex significationibus nominis (gratia) notat benè S. Thomas q. 110. artic. 1. *quod sicut secunda pendet ex prima, sic tertia pendet ex secunda.*

Tripli-
ter sumi-
tur gratia
in secunda
significa-
tione.

Certum est secundò, gratiam in secunda illa significatione sumptam prout nimirum significat donum gratis collatum à Deo, iterum tripliciter posse sumi vt notat Bellarminus l. 1. de gratia c. 1. nam primò gratia significat beneficium quodlibet Dei gratuitum etiam naturale: *Quadam enim non improbanda ratione* (inquit Augustinus epist. 95.) *dicitur gratia Dei qua creati sumus*: & ferm. 11. de verbis Apost. cap. 4. dicit naturam etiam appellari debere gratiam, *Non enim qui non erat homo promeruit vt esset*, quod reperitur etiam c. 6. & l. de predestinatione sanctorum c. 5. Secundo gratia significat donum, non solum gratuitum, sed etiam supernaturale, id est superans exigentiam cuiuslibet naturæ creatæ, sic dona collata primum Angelis & primis parentibus vt benè operarentur fuerunt sine dubio gratiæ, imò beneficia collata Homini Christo appellantur gratiæ ab Augustino l. de predestinatione sanctorum c. 31. *Ea gratia* (inquit) *fit ab initio fidei sua homo Christianus, qua gratia factus est ab*

initio suo ille Homo Christus: vt videas incidisse nouos dogmatistas in errorem Pelagij cum aiunt gratiam sanctificantem, gloriam & auxilia fuisse Angelis & Adamo debita vi suæ creationis, negantque potuisse à Deo creati hominem sine illis donis, & sine ordine ad talem finem, vnde sequitur illa fuisse naturæ debita nec esse gratias, quod est manifestè Pelagianum vt constabit ex dicendis. Tertiò gratia significat beneficium gratuitum supernaturale, collatum ex solis Christi meritis iuxta illud Apostoli Roman. 3. *Iustificati gratis per gratiam ipsius per redemptionem qua est in Christo Iesu*. Ideoque gratiam hanc Augustinus appellat gratiam quæ Christiani sumus, qua, saluamur & iustificamur ex fide Christi, qua subuenitur fragili corruptæque naturæ medicinale saluatoris auxilium, adiutorium medici saluatoris.

Ex quibus omnibus gratiæ Dei significationibus sola hæc vltima maximè propria est, & circa eam tota disputatio versatur, nihil enim nomine (gratiæ) Theologi omnes intelligunt quàm donum supernaturale collatum homini ex solo Dei amore sine vilo ipsius merito propter solum Christum. Huiusmodi verò gratiam copiosè ac liberaliter effundi in nos à Deo per Christi merita, studiosissimè hæcenus Catholica tuetur Ecclesia contra infinitos errores: *Quis* (vt loquitur Augustinus epist. 95.) *naturam humanam ideo dicunt liberam ne quærant liberatorem, ideo saluam vt supersuum iudicent Saluatorem*, vt igitur de hac existentia gratiæ dicam clarissimè, primò videtur proponenda esse Catholica veritas circa illam, secundò Pelagij error contra existentiam gratiæ, tertiò Semipelagianorum error contra ipsam.

§. I.

Veritas Catholica circa existentiam gratiæ Dei.

Proponit eam clarissimè ac fusissimè Augustinus epist. 107. ad Vitalem, qui dicebatur negare orandum esse pro incredulis, facileque potest ad hæc tria capita tota eius doctrina reuocari; Primum est quod Dei gratia omnibus adultis à Deo datur ad singulos illos actus qui pertinent aliquo modo ad vitam eternam, ita vt ab initio ad finem necessaria illa sit præueniatque vocando, comitetur iuuando, subsequatur dando perseverantiam. Secundum est, quod gratia illa Dei quibus datur, ex misericordia sola Dei purè gratuita tribuitur, non autem ex præuijs vllis meritis, quibus autem non datur, ex iusto Dei iudicio non datur. Tertium est quod homo non sit iudicandus nisi ex operibus quæ fecit ex gratia vel contra ipsam, id est ex bono vel malo vsu gratiæ, de illis autem operibus quæ facturus erat conditionatè, neque præmium recipiat, neque pœnam.

Nititur autem fundatissima illa & Catholica veritas sine qua euacuatur totum scandalum Crucis & gloria Saluatoris vt sæpè repetit Augustinus, primò innumeris testimonijs Scripturarum: *Quia* (vt loquitur Innocentius I. epist. 93. inter epistolas Augustini) *In omnibus diuinis paginis voluntas libera non nisi adiutorium Dei legimus esse necessarium, eamque nihil posse celestibus auxilijs destitutam*: Clamat videlicet hoc Dauid psalm. 23. *Gratiam & gloriam dabit Dominus*. Clamant omnes Prophetarum libri Zacharia 12. *Effundam super domum Dauid, & super omnes habitantes Ierusalem spiritum gratia*: prædicat eam vtrique magnus gratia Christi Præco in omnibus epistolis 2. ad Corinth. 9. *Potens est Deus omnem gratiam abundare*

Propria
gratiæ
significa-
tione.

Doctrina
Catholica
de gratia
explicatur
& probatur.

Scriptura.

De existentia & quidditate Gratiae Christi. 455

abundare facere in vobis, Ephesiorum 2. Gratia saluati estis per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum est.

Concilia. Secundò, nititur veritas illa definitione plurium conciliorum, v.g. Palæstini, & quatuor Africanorum in quibus vt dicitur statim contritus est Pelagij error. Deinde Ephesini, Arauscanorum, & denique Tridentini cuius sexta sessio totam hanc doctrinam de gratia mirabiliter proponit & dirimit.

Patres. Tertiò nititur testimoniis omnium Patrum, quorum ingenium & doctrina toto conatu vindicarunt à calumniis Dei gratiam, & thesaurum Christi: sed nemo vberius, nemo efficacius, nemo felicius maximo Augustino, quem meritò S. Prosper epist. ad Rufinum vocat Ministrum gratiae præstantissimum, aded vt doctrinam eius de gratia approbet septem Concilia, Pontifices octo, Innocentius, Zozimus, Bonifacius, Sixtus, Cælestinus, S. Leo, Hormisdas, & Ioannes secundus, imò & verbis eius loquantur vt Spiritus Sancti decreta proponant, vt meritò dixerit Hormisdas Papa epist. 7. ad Possessorem de libero arbitrio & gratia Dei, *quid catholica sequatur, & assueret ecclesia ex libris Augustini ad Hilarium & Prosperum posse cognosci, & Ioannes secundus epist. 3. Sanctus Augustinus cuius doctrinam, secundum prædecessorum meorum doctrinam Romana sequitur & seruat ecclesia.*

Rationes. Tertiò, rationibus etiam nititur certissimis, primam petitam ex parte Dei attigit Apostolus Ephes. 1. *Prædestinauit nos in adoptionem filiorum &c. in laudem gloriae gratiae suae*, quia scilicet cum nos in finem destinauerit Deus supernaturalem, necesse omnino est vt media etiam supernaturalia suppeditet, sine quibus est impossibilis talis finis, si enim tot nobis quotidie media suppeditat quibus finem assequamur naturæ debitum; quanto magis decuit vt media copiosissima tribueret ad finem illum nullis naturæ præsidii obtinendum. Secundam petitam ex parte Christi proponit idem Apostolus Romanorum 5. *Si enim vnus delicto mors regnauit per vnum, multo magis abundantiam gratiae & donationis & iustitiae accipientes in vitam regnabunt per vnum Iesum Christum*, quia nimirum spectat ad gloriam Christi vt nobis non sit inutilis Passio, & mors, esset autem inutilis sublatiis gratuitis donis gratiae. Tertiam ex parte nostri significant eadem Apostoli verba, *si enim vnus delicto, &c. & rursus sed non sicut delictum ita & donum, si enim vnus delicto multi mortui sunt, multo magis gratia Dei & donum in gratia vnus hominis Iesu Christi in plures abundauit.* Decuit videlicet vt natura nostra pet Adami peccatum prostrata sanaretur, quod fieri non potuit sine auxiliis diuinæ gratiae. Conueniens itaque fuit & Deo Creatori, & Christo Saluatori, & hominibus redimendis, vt Dei charitas per Iesum Christum thesauros aperiret vitæ & gratiam vt diuitias salutis miseris tribueret cum ipse sit diues in omnes qui inuocant illum, imò & antequam illum inuocent.

S. II.

Primus aduersus existentiam gratiae Dei error, Pelagij heresis, qualis illa fuerit, & quàm multiplex.

Adversus hanc Ecclesiae Catholicae Fidem primus sacrilegum bellum Pelagius indixit, qui, vt aiunt Patres Carthagenenses in synodica ad Innocentium Papam, *in sacrilegam superbiam extollendo liberum arbitrium, nullum reliquit locum gratiae Dei.* Fuit ille natione Britannus, vt habetur ex Augustino & Prospero, quamuis illum fuisse Scotum colligi videatur ex Hieronymi epistola ad Ctesiphontem, vbi crassius

eius abdomen sugillans describit, illum velut Scotorum pultibus pragrauatum, professione fuit Monachus & eximiae sanctitatis fama toto oriente celebrissimus, vt ait Augustinus lib. 3. de peccatorum meritis cap. 1. & colligitur ex epistola Chrysostomi ad Olympiadem. Dicendi facultate ac elegantia, vigore ingenij, præstantiaque doctrinae nemini secundus, vt tradit Prosper Carmine de ingratis, licet contrarium ei exprobrat Hieronymus citato loco.

Cæterum versutis & fraudulentia vsque adeò valuit vt multos secum traxerit in ruinam & erroris societatem, præsertim Cælestium & Iulianum Episcopum Capuanum, quos fidelissimos habuit asseclas & socios scelorum. Imò quod est mirabilis Fatres in Concilio Palæstino coactos aduersus ipsum astuta responsum ludificatione deceptos derisit, Zozimumque Papam ita circumuenit, vt absolutus eorum suffragio euaserit donec tandem assiduis ac indefessis vigintiannorum laboribus & petitionibus maximi pugilis Augustini oppressus demum est, à duobus videlicet Conciliis Carthagenensibus, vno Mileuitano, ab Innocentio I. Zozimo, Cælestino, totius Ecclesiae voce cum sociis erroris damnatus & proscriptus est circa Christi annum 418.

Errores illius multiplices quidem & varij fuere, sed ad vnicam tamen omnes collinabant destructionem gratiae Christi, vt clarissimè conuincitur ex omnibus illorum temporum de Pelagio historiis, ac monumentis Conciliorum & Patrum, vt mirum sit fingere potuisse nouos dogmatistas caput Pelagiani erroris fuisse, quod admiserit ille quidem gratiam à voluntate repudiabilem, id est quæ non tollat indifferentiam voluntatis, & vocatur ab ipsis adiutorium sine quo non, sed negauerit duntaxat gratiam cui voluntas resistere non possit, gratiam videlicet illam adamantinam, quæ liberum necessitetur, & determinetur arbitrium, & appellatur ab ipsis auxilium quo, atque ita Pelagianos esse illos omnes plenissimis buccis declamant, qui dicunt voluntatem dissentire posse gratiae, quæ quia sententia est & doctrina Concilij Tridentini fateantur necesse est illud fuisse Pelagianum. Sic autem probare conatur nouus ille huius sæculi Michael Baius, imò & Caluinus libris sex tomis primi, & omnes illius asseclæ.

Ratio autem dubitandi esse potest primò, quia colligi videtur ex Augustino quod admiserit Pelagius adiutorium possibilitatis, negauerit autem adiutorium volitionis & actionis: id est auxilium quod dat posse agere si velis, non dat autem vt actu velis: sed auxilium possibilitatis illud est cum quo potest voluntas agere & non agere, ergo Pelagius non negauit, imò planè admisit gratiam illam quam voluntas posset abijcere. Maiorem probant innumera loca S. Augustini, v.g. 1. de gratia Christi cap. 5. Hæc Pelagij verba referuntur, *posse Deus posuit in natura, velle & agere nostra esse voluit, & ideo non adiuvat vt velimus, non adiuvat vt agamus.* Distinguit videlicet tria Pelagius, posse, velle, agere, primum admittit, alia duo negat. Minor verò est euident, quia auxilium, quod voluntatem relinquit indifferentem dat tantum posse agere, non autem dat agere, quamuis influat in ipsum actum, quia quod actus voluntatis tribuitur non gratia, sicut visio non tribuitur speciei, vel luci, sed oculo vtenti speciei ac luce. Sic operatio non potest tribui auxilio quod ex nutu voluntatis pender, sed soli voluntati quæ se ipsam & tale auxilium determinat. Similiter constat ex scriptis Sancti Augustini quod Pelagius admittebat auxilium sine quo non, sed negabat auxilium, quo, sed primum illud Auxilium est gratia cui resisti potest, ergo illam non negabat Pelagius.

Secundò,

Asseclæ Pelagij.

Err ores eiusdem Pelagij.

Prima ratio dubitandi.

Parua Pelagij, patres & vitæ genus

Secunda.

Secundò, quod Pelagiani affirmarunt hominem posse aliquid per vires liberi arbitrij non excluderunt gratiam Dei, ergo solam negarunt gratiam quâ voluntas determinetur. Probatur antecedens, quia posuit Pelagius in voluntate hominis lapsi easdem vires quas habuit homo adhuc innocens, sed non negabat in homine adhuc integro gratiam ut patet ex Augustino *l. de natura & gratia c. 43. & l. de correptione & gratia c. 10.* neque Prosper & Hilarius vnquam referunt errorem illum Pelagij. Et confirmatur, quia idè Pelagiani negabant gratiam, quia non putabant eam conciliari posse cum libertate, carpebant illi videlicet Augustinum, quod per gratiam induceretur ab eo fatalis necessitas, dicebantque ipsum esse Manichæum, ut constat ex libris contra Iulianum. Sed non poterant illi existimare quod libertas tolleretur per gratiam cui voluntas posset dissentire si vellet, ergo gratia quam tollebat Pelagius illa solum erat quam voluntas non potest abijcere, non illa cui potest dissentire.

Tertia.

Tertiò, certum est admissum à Pelagianis fuisse adiutorium gratiæ non solum externum quod lex est & doctrina, sed etiam internum per illuminationem intellectus, & excitationem voluntatis nam libro de gratia Christi c. 7. refertur dicere Pelagius: *Nos Dei gratiam non in lege tantummodo, sed etiam in Dei adiutorio esse confitemur, adiuvat enim nos Deus per doctrinam & reuelationem, dum cordis nostri oculos aperit, dum futura demonstrat, dum diaboli pandit insidias, dum nos multiformi & ineffabili dono gratiæ cælestis illuminat:* quibus verbis nihil dici clarius potest imò ibidem cap. 10. dicere refertur Pelagius quod operatur in nobis Spiritus sanctus velle bonum, dum nos premium pollicitatione succendit, dum reuelatione sapientiæ, in desiderium Dei stupentem excitat voluntatem, dum suadet nobis omne quod bonum est. Denique cap. 24. & 41. fatetur Pelagius fieri veras reuelationes in nobis, quæ pertinent haud dubiè ad internam gratiam.

Conclusio prima.

Dicendum tamen primò est, Pelagij errorem circa Dei gratiam consistere totum in eo quod putaret hominem per liberum arbitrium acceptum in creatione sufficientes habere vires ad cauenda omnia peccata, & ad elicienda opera bona quibus vitam assequeretur æternam: non consistebat autem in eo quod crederent sufficere ad rectè viuendum gratiam aliquam internam quam abijcere posset voluntas.

Probatur.

Ratio vnica & planè demonstratiua sit, quia ex omnibus Concilijs in quibus damnata est hæresis Pelagij, ex omnibus Pontificibus qui aduersus eum loquuti sunt è Cathedra Petri, ex omnibus Augustini libris quibus exagitauit Pelagium & gratiam vindicauit, & demùm ex alijs scriptis Patrum omnino constat totum Pelagij errorem versatum duntaxat in eo esse, quod gratiam negaret requiri ad bona opera, & ad vitanda peccata.

Primò ex Concilijs.

Primò ergo ex omnibus Concilijs aduersus Pelagium coactis refellitur aduersariorum calumnia nam in synodo Palæstina vbi dissimulanter ipse suos errores retractauit isti referuntur articuli *Gratiam Dei & adiutorium non ad singulos actus dari, sed de libero arbitrio esse, vel in lege atque doctrina.* Deinde non esse liberum si Dei egeat auxilio, victoriam nostram non ex Dei adiutorio esse, sed ex libero arbitrio. Vbi autem illud est tanti erroris venenum quod latuit illos Patres solus autem Iprensis linceis vidit oculis, quod solum negaret auxilium necessitans. Idem patet ex synodica Concilij Carthaginensis ad Innocentium quæ nonagesima est inter epistolas Augustini. *Id agebant damnabilibus suis disputationibus (inquiunt africani Patres) ut non defendendo, sed in sacrilegam superbiam extollendo liberum arbitrium, nullum relinquerent locum*

gratia Dei quâ Christiani sumus, & postea, isti autem asserunt in eo Dei gratiam esse deputandam, quod talem hominis instituit creaturæ naturam, quæ per propriam voluntatem legem Dei possit implere, siue naturaliter in corde conscriptam, siue in litteris excavatam. Deinde in epistola item synodica Concilij Mileuitani ad eundem Innocentiū quæ 92. est inter Augustinianas: *Isti dicunt posse hominem in hac vita præceptis Dei cognitis ad talem perfectionem instituta peruenire siue auxilio gratiæ Saluatoris per solum liberum arbitrium, &c.* Longum esset exscribere quæ habentur in altera epistola synodica quæ apud Augustinum est 95. Qui confidunt (inquit) in virtute sua & Deo dicunt tu fecisti nos homines, iustos autem ipsi nos fecimus, qui naturam humanam dicunt liberam ne querant liberatorem, tantum enim dicunt valentem, ut suis viribus in origine sua creationis acceptis, possit per liberum arbitrium nihil ulterius inuante illius gratiæ qui creauit, domare ac extinguere omnes cupiditates tentationesque superare, manifestum ergo ex concilijs quod error erat Pelagij negare gratiam esse ad bona opera necessariam.

Secundò ex Pontificibus non minus efficax ducitur argumentum, sic enim diserte habet Innocentius Papa epist. ad Episcopos Africa: *Putant isti sibi deberi quod boni sunt nec illum considerant cuius quotidie gratiam consequuntur.* Subiungitque postea, nam quid tam mortiferum vel præceptis videatur ad casum, si hoc solum putantes nobis posse sufficere, quod liberum arbitrium, cum nasceremur accepimus, ultra iam à Domino nihil querimus, &c. Deinde idem habetur ex eo quod Zozimus Papa deceptus Pelagij confessione subdola, vbi dixerat liberum sic confitemur esse arbitrium ut dicamus nos semper indigere Dei auxilio, absoluit eum existimans eum nomine (auxilij diuinæ gratiæ) non intelligere legem & doctrinam, grauitèrque reprehendit Episcopos Africa à quibus ille damnatus erat. Denique idem demonstrat Cælestinus Papa in epist. ad Episcopos Gallie, vbi solam necessitatem gratiæ statuit aduersus Pelagium, de adiutorio determinante, verbum nullum habet.

Tertiò, ex innumeris Augustini locis duo satis erunt ex *l. de gratia Christi* aduersus Pelagium, nam c. 3. sic ait: *Gratiam Dei & adiutorium quo inuamur ad non peccandum aut in natura & libero ponit arbitrio, aut in lege atque doctrina, &c.* & cap. 47. *Si ergo consenserint nobis, non solum potestatem in homine, etiam si nec velit nec agat bene, sed ipsam quoque voluntatem diuinis adiunari, ita ut sine illo adiutorio nihil bene velimus aut agamus, eamque gratiam Dei esse per Iesum Christum, in quo nos sua, non nostra iustitia dignos fecit, ut sit vera nostra iustitia quæ nobis ab illo est, nihil de Dei adiutorio inter nos controuersia relinquetur, quibus verbis nihil dilucidius potuit dicere S. Doctor.* Cui addo etiam Hieronymum epistolâ sæpè citatâ ad Ctesiphontem, & in libris dialogorum, Prosperum *l. de libero arbitrio* ad Ruffinum.

Dico secundò, totum illum errorem Pelagij circa Dei gratiam triplici potissimum capite contineri.

Primò quod præter liberum arbitrium nullam gratiam admitteret internam voluntati hominis, sed externam tantum. Secundò quod negaret gratiam illam etiam externam esse simpliciter necessariam ad bona opera. Tertiò quod negaret illam esse gratuitam, sed vellet illam semper dari ex meritis vel absolute vel conditionate saltem præuisis.

Primum caput ex citatis Concilijs & Patribus constat, quia prædicabat quidem vbique Dei gratiam subdolos impostor, ut tanto falleret occultius, quanto exponeret versutius teste Augustino: *Unde sex ponebat gratiæ genera, liberum arbitrium, remissionem peccatorum, externam doctrinam per legem, prædicationem*

Secundò ex Pontificibus.

Tertiò ex ipso Augustino.

Secundà conclusio.

Explicatio capituli erroris Pelagiani.

cationem & exempla, reuelationem seu propositionem nudam mysteriorum, filiationem adoptiuam & felicitatem aeternam, veram tamen Christi gratiam quæ intellectum illuminet & voluntatem moueat, impellat, adiuet prorsus negabat. Scio Petauum lib. de Pelagiana heresi cap. 7. & 8. contendere quod gratiam illam admisit Pelagius quæ interiùs illuminat intellectum, sed negauerit eam duntaxat quâ voluntas flectitur interiùs, sed hoc tamen probabilius negant Bellarminus, Suares, & alij communius.

Secundum caput erroris Pelagij quo negabat necessitatem gratiæ cuiuslibet etiam externæ, quam omnem dari contendebat ad faciliè operandum, hætenus probatum est, quia scilicet omnia in libero reposita esse volebat arbitrio, vt constat ex epistola eius ad Demetriadem: *Est enim* (inquit ille) *in animis nostris naturalis quedam vt ita dixerim sanctitas, quæ velut in arce animi præsidens, exerceat boni maliq; iudicium, & vt honestis rectisque actibus fauet, ita sinistra opera condemnat, atque ad conscientie testimonium diuersas partes quasi naturali lege diiudicat.*

Tertium erat illud quo totam Pelagij hæresim contineri vult Augustinus epist. 105. gratiam secundum merita nostra dari, alioqui Deum fore iniustum si det Peccatoribus gratiam. Ijs autem è fontibus alij etiam errores oriebantur, nullum esse peccatum originale: nihilo deteriore per peccatum Adami factam esse naturam: moriturum fuisse Adamum etiam si non peccaret: posse hominem sine peccato viuere si velit: legem veterem commendabat & æquabat nouæ: negabat iurandum esse, &c.

Ad primam rationem dubitandi.

Ad primam constabit ex dicendis infra de gratia sufficiente, quid intellexerit Pelagius per gratiam possibilitatis, & gratiam actionis: per auxilium sine quo non, & auxilium quo. Nunc breuiter dico gratiam possibilitatis esse vel ipsum liberum arbitrium quod agere potest solum, vel certè adiutorium extrinsecum quod supponit possibilitatem, & addit solam facilitatem. Adiutorium sine quo non, ex mente Pelagij est libertas, ex mente Augustini est gratia sufficiens. Sed hæc postea.

Ad secundam.

Ad secundam Resp. Pelagianos exclusisse gratiam internam tùm à statu naturæ integræ tùm à statu naturæ lapsæ vt ex dictis patet.

Ad confirmat. Resp. difficillimum olim fuisse ac etiamnum esse intelligere quomodo gratia voluntatem moueat infallibiliter, quomodo faciat de nolente volentem, conuertat efficaciter & inuictè, neque tamen libertatem voluntatis & indifferentiam vllò modo lædat, quod cum Pelagiani non satis intelligerent, negarunt gratiam omnem interiùs operantem. Quod obseruat Augustinus libro secundo, contra litteras Petiliani. *Quomodo enim attrahit si dimittit vt quis quod voluerit eligat? & tamen utrumque verum est sed intellectu hoc penetrare pauci valent.* Facti autem assertorem esse Augustinum calumniabantur Pelagiani non quod poneret auxilium necessitans, sed quia negaret gratiam ex meritis dari. *Vestra quippe non mea sententia est* (inquit lib. 4. contra Iulianum capite 8.) *fato fieri quod meritò non fit.* Vide cætera quæ sanè sunt præstantissima, & lib. 2. contra duas epistolas Pelag. *Propterea nobis calumniatur dicentes nos fatum (gratiæ) nomine asserere, quod non secundum merita nostra gratiam dari dicimus.*

Quod verò additur auxilium illud quo non tollitur indifferentia voluntatis dare posse agere, non dare ipsum agere, manifestè falsum est, nam quod actus voluntatis sit, tribuitur gratiæ simul & voluntati, imò tribuitur gratiæ magis quàm voluntati, Tom. I.

quia gratia non solum cooperatur voluntati se determinanti, sed excitat etiam & præuenit illam vt se determinet, in quo differt à specie, quæ non præuenit oculum sed cum illo agit.

Ad tertiam Resp. Pelagium non admisisse veram illam internam gratiam quâ Deus voluntatem mouet, vel inclinat ad credendum, etiam si admisit reuelationem quæ nuda esset propositio & manifestatio rerum credendarum, quæ longè differt à gratia, ista enim est penetratio quædam intima & suasio credibilitatis & amabilitatis obiecti, eiusque plena persuasio. Nam aliud est alicui dicere Deum esse Trinum: aliud declarare credibilitatem, & suadere veritatem mysteriorum, primum illud efficit reuelatio, secundum efficit inspiratio & illuminatio cui coniuncta est interna motio voluntatis. Confitebatur ergo Pelagius *Gratiam illam quâ reuelat Deus & demonstrat quid agere debeamus non quâ donat & adiuvat vt agamus, vt loquitur Augustinus lib. de gratia Christi cap. 7.*

Ad tertiam.

§. III.

Alter aduersus existentiam gratiæ Dei error, hæresis Semipelagiana.

Post contritum Augustini præsertim operâ Pelagij errorem, nouæ statim in Gallijs ortæ sunt turbæ, propter hæresim quam vocant Semipelagianam, eo quod seruata ex parte Catholica veritate, de necessitate gratiæ, partem etiam aliquam Pelagiani erroris sequuta sit. Huius autem erroris occultissimum virus, cum multos iam olim traxerit in fraudem, tùm nunc etiam multis occasionem præbet calumniarum, quibus nouus dogmatista cæteros vicit, qui contendit totam eam hæresim sitam in eo esse quod vellent quidem Semipelagiani requiri gratiam determinantem ad perfectionem & consummationem boni operis, sed assererent tamen quod ad initium operis boni satis esset gratia, quam voluntas posset repudiare.

Ratio autem dubitandi esse potest primò, quia etiam Augustinus quando ante susceptum episcopatum errabat cum Semipelagianis, agnoscebat necessariam esse gratiam ad orandum Deum, quam etiam agnoscunt erroris huius præcipua duo capita Cassianus & Faustus Rhegiensis, nam ille collation. 13. cap. 3. sic ait: *Ex dictis colligitur non solum actum, verum etiam & cogitationum bonarum ex Deo esse principium, qui nobis & initia sanctæ cogitationis inspirat, & virtutem ac opportunitatem eorum quæ rectè cupimus tribuit peragendi:* alter autem lib. 1. cap. 17. *sicut est gratiæ quod attrahitur ita obedientia probatur esse quod sequitur, & l. 2. c. 2. de suo est quod dat gratiam, de tuo quod præscit offensam, & patet ex Responsione Augustini ad Hilarium lib. de prædestinatione sanctorum. Peruenerunt etiam* (inquit) *vt præueniri voluntates hominum Dei gratia fateantur: ergo non absolute illi negabant gratiam excitantem, sed eam quæ ita excitaret vt non posset repudiari.*

Prima ratio dubitandi.

Secundò, idem colligitur ex epistola Hilarij ad Augustinum vbi significatur inter alia quod electorum discretio à reprobis secundum propositum id est ex sola Dei voluntate ac beneplacito quam sæpè inculcauerat Augustin⁹ displicuisse magnopere Semipelagianis tanquam fatale decretum & contrarium libertati, vnde affirmabant prædestinationem non posse fieri nisi ex meritis præuicis, ergo illud propositum includere non potest præuisionem determinationis humanæ, vel etiam auxilium repudiabile, alioqui non potuissent illi suspicari, quod per illud violaretur libertas.

Secunda.

3. Aiebant Semipelagiani salutis initium esse à nobis, M m m bis,

Tertia.

bis, id est hominem debere sibi quod incipiat opus bonum, sed ad hoc sufficit quod voluntas cum auxilio repudiabili se ipsam determinet, hoc enim initium salutis est à voluntate, ergo nihil asserant Semipelagiani, nisi quod gratiam præuenientem voluntas posset rejicere.

Conclusio
tertia.

Dico tertio, primus & præcipuus Semipelagianorum error erat quod initium benefaciendi esset ex nobis, consummatio autem tota esset à Deo, verba sunt S. Thomæ 1. p. quæst. 23. art. 5. id est voluisse Semipelagianos voluntatem quandam imperfectam salutis & fidei elici à nobis sine gratia per quam moueretur Deus ad dandam gratiam. Vnde concludebant gratiam Dei nobis seu per dari secundum aliquam meritam. Ita enim colligitur ex Concilijs coactis contra hos hæreticos, ex Augustini scriptis, & eius discipulorum, ex ipsis authoribus erroris, & ex omnibus qui de hoc errore scripserunt Theologis & Historicis.

Explicatur
& probatur.

Primo enim ut alia omittam Concilia in Arausicano secundo quod totum contra ipsos est sæpe dicitur: *Si quis sicut augmentum ita initium fidei, & ipsum credulitatis quo credimus in eum qui iustificat impium, & quo ad regenerationem baptismatis peruenimus non per gratia donum id est per inspirationem Spiritus Sancti, sed naturaliter nobis inesse dicit, Apostolicis dogmatibus contrarius approbatur.*

Secundo, Augustinus in libris de prædestinatione sanctorum, de correptione & gratia, de dono perseverantiae in quibus Semipelagianos exagitat, vnum hoc prædicat illos voluisse quod gratia homini ad fidem secundum merita nostra detur. Nolens (inquit lib. de prædest. sanctorum, c. 2.) his tam claris testimonijs repugnare & tamen volens à se ipso sibi esse quod credit, quasi componit cum Deo, ut partem sibi vendicat, atque illi partem relinquit, & quod est elatius primam partem ipse sibi tollit, sequentem dat illi, & in eo quod dicit amborum esse priorem se facit, posteriorem Deum. Hoc autem initium salutis appellabant ipsi voluntariam devotionem, fidem initialem, sanitatis ac medicis desiderium, ut loquitur Hilarius citata epistol. ad Augustinum.

Tertio, erroris Semipelagiani signiferi ambo Cassianus & Faustus argutissime semper, sed omnino ambigue proponunt initium hoc salutis & bonorum operum propter quod datur nobis à Deo gratia v. g. Cassianus collat. 1. 3. c. 7. *Dei benignitas* (inquit) *cum bone voluntatis quantulamcunque scintillam emicuisse perspexerit, vel quam ipse tanquam de dura silice nostri cordis excusserit, consonet eam & suscitatur suæ inspiratione confortat, alia subiungit postmodum de Fide Abrahami, Centurionis, Zachari, boni latronis, imò & de victorijs Iobi ostendens quod illi desiderio suo vim quandam regnis celestibus inferentes, specialia vocationis monita præuenerunt, ut loquitur c. 11. Neque minus aperte Faustus libris illis duobus quos scripsit de gratia & libero arbitrio suam mentem explicat verbi gratia lib. 1. cap. 12. de filio prodigo loquens. Sicut (inquit) sui criminis est quod pij parentes refugit oculos, ita sua deuotionis est quod per insitum sibi bonum deliberans & assurgens ad paternos recurrit amplexus, & capite 7. appellat initium illud quandam voluntatis ansulam, qua comprehendendi & attrahi valeat qui vocatur. Idem confirmant omnes discipuli Augustini, Prosper carmine de ingratis, & libris contra collatorem, Fulgentius lib. de veritate prædestinationis & gratia, Petrus Diaconus lib. de incarnatione & gratia.*

Quarto, probari potest ex scopo quem vnum Semipelagiani habebant propositum, ut constet ex Augustino, & eius discipulis, cum enim occasione scriptorum Augustini contra Pelagium hæretici es-

sent exorti, qui tribuentes omnia electioni Dei secundum propositum, libertatem omnem tollerent de medio, conati sunt Doctores isti ostendere quod Deus acceptor non esset personarum dando gratiam vni potius quam alteri ex sola voluntate sua, atque adeo neminem esse qui posset conqueri de Deo, sed suæ tantum voluntati quemlibet tribuere debere quod bene vel male faceret. Quod ut constituerent vnum hoc volebant quod Deus non præueniret nos gratia sua, nisi à nobis inuitatus: nos enim gratiam accipere si eam mereremur per voluntatem quandam saltem imperfectam, elicitam ex solis naturæ viribus, quam appellabant initium salutis & fidei, non accipere si non mereremur, atque adeo neminem conqueri posset quod alius sibi sit prælatus, quæ omnia paucis complexus est Petrus Diaconus capite sexto. *Meum est velle credere, Dei est adiuvare, non excitari à Deo voluntatem humanam, sed expellari, ut æquum sit in volentibus premium, in nolentibus autem iusta damnatio.*

Denique rem omnino conficit & aduersarios omnes configit decretum Innocentij X. summi Pontificis & Alexandri VII. contra errores nuperi dogmatistæ ubi quarta hæc propositio falsa & hæretica declaratur & uti talis damnatur: Semipelagiani admittere præuenientis gratiæ interioris necessitatem ad singulos actus etiam ad initium fidei, & in hoc erant hæretici quod vellent eam gratiam talem esse cui posset humana voluntas resistere vel obtemperare.

Dico quarto, reliqui Semipelagianorum errores erant primo pueros prædestinari ad baptismum & gloriam ex meritis quæ præuidebantur habituri si vixissent diutius, alios reprobari à baptismo & gloria ex demeritis præuicis si diutius in viuis fuissent. Secundo quod Euangelium quibusdam prædicaretur non tamen omnibus; causam esse quod præciseret Deus credituros illos, non autem alios. Tertio gratiam Dei omnibus indifferenter dari, sed vnumquemque propria voluntate parere illi vel se ab ea retrahere, unde aiebant electionem non solum fieri ex præuisione meritorum, sed nullam etiam in ea esse specialem Dei misericordiam, perseverantiam in nostro arbitrio prorsus sitam esse.

Ad primam Respon. dupliciter Semipelagianos de gratia præueniente loquitos esse, sed hæreticè semper ac fraudulenter, primo enim nunquam intellexerunt nomine (gratiæ præuenientis) auxilium illud internum sæpe commendatum ab Augustino, sed externam duntaxat prædicationem & doctrinam. *Quid est attrahere?* (inquit Faustus lib. 1. c. 7.) *nisi prædicare nisi scripturarum consolationibus excitare, increpationibus detertere, desideranda proponere, intentare metuenda, indicium comminari, premium polliceri.* Quæ omnia ut vides externa sunt. Secundo, admittere quidem gratiam aliquam internam quæ præueniret & excitaret voluntas ad opera supernaturalia verè meritoria gloriæ de condigno, sed illam negabant esse necessariam ad naturalia quædam opera quæ non essent nisi meritoria de congruo & veluti dispositiones quædam ad recipiendam fidem, illa enim à nobis fieri sine Deo, & hoc erat quod appellabant (initium fidei.)

Ad secundam Respondeo Semipelagianos negasse totam prædestinationem gratuitam, & electionem secundum propositum non solum ad gloriam, sed etiam ad primam gratiam, hanc enim vtrunque putabant stare nullo modo posse cum libertate voluntatis, neque satis intelligebant quomodo posset absolutum esse decretum illud Dei prædestinans gloriam & gratiam efficacem homini libero sine detrimento

Et ex decreto Innocent. X.

Conclusio quarta.

Solutio prima ratio dubitandi.

Secunda

mento libertatis, quod sæpè dixi magnum esse mysterium in doctrina S. Augustini.

Tertia. Ad tertiam nego sequi quod à nobis sit initium salutis, ex eo quod voluntas cum gratia liberè se determinet ad consensum: tunc enim verè à nobis esset initium salutis, si absque præueniente gratia, & cooperante posset aliquod opus à nobis elici quo gratiam aliquo modo mereremur. Catholici autem doctores qui asserunt voluntatem nihil posse mereri nisi excitatam & adiutam à gratia, certè non dicunt initium salutis esse à nobis, initium enim salutis est opus elicatum sine gratia.

SECTIO II.

Propria quidditas & variae diuisiones gratiae.

S. Thom. q. 110. 111.

Sic vindicata existentia gratiae aduersus oppositos Silli errores, sequitur ut proprius eius conceptus & vera proponatur definitio, primò gratiae in genere, secundò gratiae gratum facientis & gratis datae, tertio gratiae actualis & habitualis, quarto gratiae operantis & cooperantis, quod enim ulterius quæri posset propria quidditas & distinctio gratiae sufficientis & efficacis patebit ex dicendis sequenti disputatione.

S. I.

Quid sit gratia sumpta generatim.

Ex ijs quæ dicta sunt initio primæ sectionis de significatione propria nominis (gratia) satis liquet de vero illius conceptu quem tamen ut apertius tradam.

Tres rationes dubitandi. Ratio dubitandi primò sit, quia, multa beneficia purè naturalia sunt gratiae per Christum, nam ad opera legis naturalis implenda necessaria est nobis gratia per Christum, sed ad illa opera non exigitur gratia supernaturalis ordinis, ut patet, ergo gratia non est semper donum supernaturale.

Secundò, non videtur etiam esse donum gratuitum, quia per opera bona meremur gratiam sanctificantem, imò & gratias actuales vltiores, quod autem ex merito datur gratis non datur.

Tertio, definitio propria gratiae non conuenit diuinis personis, nam gratia est creatum quiddam, sed tota Trinitas & praesertim persona Spiritus Sancti datur nobis ut sæpè dixi, ergo ad rationem gratiae non sufficit quod sit donum aliquod gratis homini datum.

Conclusio prima. Dico primò, gratiam vniuersim sumptam rectè definitur donum supernaturale gratis homini à Deo datum ex Christi meritis, pertinens aliquo modo ad aeternam hominis salutem. In qua definitione generis locum tenet nomen (doni) seu beneficij gratis & beneuolè à Deo dati, gratia enim effusio quædam est diuini erga nos amoris, *Aperit videlicet manum & implet omnem animam benedictione*. Quæ benedictio est gratia Dei: reliquæ particulæ locum habent propriae differentiae, primò enim gratia est donum supernaturale vel secundum substantiam, vel secundum modum, semper enim est aliquid indebitum statui hominis naturali, vnde in pluribus sæpè concilijs definitum est quod beneficia quæ sequuntur creationem ad Christi gratiam non pertinent: *Etenim* (inquit Augustinus epist. 105.) *Christus non pro nullis ut homines conderentur, sed pro impiis mortuus est ut iustificarentur*, superat igitur omnis gratia omnem naturam, quia vel entitas eius est supernaturalis, vel quia datur aliquo modo, aliquo tempore, cum aliquibus circumstantijs in quibus nulla natura eam poterat tribuere. Vnde secundò donum illud quod est gratia datur intuitu

Tom. I.

meritorum Christi, cuius thesaurus proprius gratia est: *Benedixit enim nos omni benedictione spirituali in caelestibus in Christo*. Illæ videlicet sunt diuitiæ salutis, ille fructus totius Crucis, & vulnere Saluatoris, & hinc etiam tertio gratia tale donum est, ut ad aeternam hominis salutem aliquo modo spectet; eò enim spectant Christi labores omnes, eò Dei amor qui posuit nos in acquisitionem salutis, atque adeò habemus fructum nostrum in sanctificationem, finem verò vitam aeternam, & hæc ut vides, gratiae definitio conuenit tum internæ tum externæ gratiae: gratia interna donum est quod inhæret potentij vel substantiæ ipsius animæ, cuiusmodi sunt illuminationes intellectus, complacentiæ voluntatis, &c. *Illuxerunt coruscationes tuae orbi terræ, vidit & commota est*: (inquit Regius propheta) externa gratia dicitur omne donum supernaturale gratuitum conficiens ad salutem, quod non inhæret homini, cuiusmodi sunt lex, Prædicationes, Doctrina, Sacramenta, occasiones benè operandi à Deo specialiter præparatae, remotiones occasionum peccandi, quæ omnia propriè appellantur gratiæ, sed nihilominus de sola nunc gratia interna loquimur de qua inter Theologos tota est controuersia.

Ad primam Respon. nullum donum purè naturale gratiam esse per Christum, quia omnis gratia prodit à Cruce Christi, & ad vitam ordinatur aeternam, idè est supra naturam vel secundum substantiam & entitatem suam, vel secundum modum quo datur ut nuper dixi.

Ad secundam Respondeo concedendo quod per opera meremur gratiam, sed quia semper primum principium illius meriti non cadit sub merito, propterea, & ipsum gratia est, & ea quæ ab ipso prodeunt idem nomen habent.

Ad tertiam Respon. definitionem gratiae conuenire non solum donis creatis, sed etiam increatis; nam persona Spiritus Sancti vera gratia & donum est: imò idem etiam nomen conuenit toti Trinitati, quæ donatur nobis per gratiam, & est donata persona verbi substantialiter humanitati Christi, cui propterea dicitur data esse gratia substantialis.

S. II.

Quid sit gratia gratum faciens, & gratis data.

Secunda conclusio. Dico secundò, gratia interna & inhærens homini rectè diuiditur in gratiam gratum facientem & gratiam gratis datam: gratia gratum faciens nominatur ab Augustino gratia iustificationis, diciturque illa quæ proximè ordinatur ad salutem & vtilitatem illius in quo est, quia videlicet illum iustificat vel formaliter vel efficienter. Gratia gratis data illa est quæ ordinatur ad salutem & vtilitatem aliorum, cuiusmodi sunt auxilia omnia supernaturalia quibus homo indiget ad alium instruendum & erudiendum de rebus diuinis. Cum enim (inquit S. Thomas q. 110. art. 1.) gratia hoc habeat quod reducat homines ad Deum, gratia illa per quam homo per se ipsum coniungitur Deo vocatur gratum faciens, illa per quam vnus homo alteri ad salutem cooperatur dicitur gratis data.

De gratijs autem gratis datis, quod videtur esse nomen duntaxat genericum gratiæ plenè agit sanctus Thomas *quæst. 110. art. 1. 4. & 5.* & interpretes ibi accuratissime autem Suares *prolegomeno 3. de gratia c. 4. & 5.* cum quibus tria tantum annoto.

Primò, quod gratiæ istæ gratis datae rectè numeratæ sūt ab Apost. 1. ad Cor. c. 12. *sermo sapietia, sermo scientiæ, fides, gratia sanitarum, operatio virtutum, prophetia,*

M m m 2 discretio

De gratiis
gratis da-
tis.

discretio spirituum, genera linguarum, interpretatio sermonum. Reddit autem rationem S. Thomas diuisionis huius factæ ab Apostolo, quia cum gratia gratis data illa sit per quam vnus homo cooperatur alteri ad salutem, quod efficere non potest interius mouendo, sed exterius duntaxat docendo & persuadendo, vt hoc rectè possit assequi tribus indiget, primum pertinet ad cognitionem dicendorum, secundum ad confirmationem eorum quæ dicit, tertium ad modum dicendi. Cognitio dicendorum vt perfecta sit requiritur vt illi qui docet principia eorum quæ docet certissima sint, quod est fidei proprium, est enim illa certitudo de rebus inuisibilibus: Deinde oportet vt ille Doctor rectè se habeat circa principales conclusiones scientiæ, id est vt discurrat per primarias causas obiecti de quo disserit, hæc est sapientia: Denique requiritur vt abunde t exemplis & cognoscat per effectus obiecta illa, quod pertinet ad scientiam quæ per notiora discurret: tunc ergo perfectus erit ille doctor, qui rectè credet fidei obiecta, rectèque de illis discurret tunc per causas primarias, tunc per effectus. Confirmatio eorum quæ sunt diuinitus reuelata sit per ea quæ sunt diuinæ virtuti propria, faciendo quod solus efficere potest Deus, siue spectent ad salutem corporum quæ appellatur gratia sanitatum, siue ordinetur ad solam manifestationem diuinæ potestatis, quæ dicitur operatio virtutum, vel etiam manifestando quæ solus cognoscere potest Deus, manifestando futura, vel absentia, quæ dicitur prophetia, vel manifestando secreta cordium quæ vocatur discretio spirituum. Facultas pronunciandi, attenditur vel quantum ad idioma in quo aliquis possit intelligi, vel quantum ad sensum eorum quæ sunt proferenda, primum appellantur genera linguarum, secundum dicitur interpretatio sermonum. Nouem ergo rectè ab Apostolo numerantur gratiæ gratis datæ: tametsi possunt etiam illæ plures esse, aliterque intelligi ac explicari, sed commoda videtur explicatio S. Thomæ.

An dentur
per mo-
dum habi-
tus.

Secundo, quod gratiæ istæ gratis datæ saltem omnes non dentur per modum habitus permanentis, sed sunt tantum auxilia quædam transeuntia collata ob varios illos effectus quos commemorabam, probabile autem videtur quod ait Bellarminus l. 1. de Gratia cap. 10. quod ex enumeratis illis nouem quinque sint habitus, sapientia, scientia, fides, genera linguarum, & interpretationes sermonum, reliquæ motiones sint transeuntæ tantum, gratia sanitatum, operatio virtutum, prophetia & discretio spirituum.

Tertio, gratiæ istæ omnes gratis datæ quantæcunque sint ignobiliore tamen sunt minima gratiæ inhærente quod demonstrat S. Thomas art. 5. & pronunciauit Apostolus qui enumeratis loco citato donis istis gratuitis; Veruntamen (inquit) excellentiorem viam vobis demonstro vbi agit de charitate. Sancti Thomæ autem ratio est, Quia semper finis potior est eis quæ sunt ad finem, gratia gratum faciens quæ coniungit hominem cum Deo, finis est respectu gratiarum gratis datarum quæ sunt media quibus disponimur ad coniunctionem cum Deo. Deinde id quo efficiamur obiectum amabile Deo & dignum æterna vita, præstantius est eo quo non efficiamur, per gratiam inhærentem constituimur vel formaliter vel effectiue amici Dei, iusti & hæredes vitæ æternæ, ergo præstantior est gratia gratum faciens etiam minima, maximis gratijs gratis datis.

S. III.

Quid sit gratia actualis, & habitualis.

Dico tertio, rectè à Theologis diuidi gratiam in habitualem & actualem: habitualis illa est quæ hominem in quo est, & in quo permanet formaliter reddit sanctum, Dei amicum, Dei filium, & hæredem secundum spem vitæ æternæ. De qua dicitur plenissime disp. 3. gratia verò actualis est auxilium internum supernaturale transeunt per impressum intellectui & voluntati hominis, vt sit principium boni operis quo acquiritur iustitia. Dicitur (auxilium) quia ordinatur ad opus potentie insufficientis ad illud eliciendum: est (internum) homini, non enim est externa solam proposito facta per doctrinam, & legem, vel exempla: est (vitale) cum sit cognitio & amor: est (supernaturale) quia supra omnem subiecti exigentiam efficitur immediate à Deo: aliquando autem est supernaturale secundum substantiam, aliquando secundum modum: secundum substantiam quando actus sunt entitatiue supernaturales: secundum modum quando actus sunt quidem naturales, sed ita difficiles vt per vires naturæ corruptæ nequeant elici: est (transiens) cum sit actus, & immediate tendat ad actum bonum, inuitando scilicet ad eum eliciendum, vel in eius effectione voluntatem insufficientem iuuando.

Ex quibus constat quomodo differant gratia hæc actualis ab habituali: Primo enim differunt subiecto, cum gratia habitualis sit in substantia ipsius animæ quam sanctificat: actualis autem est in intellectu & voluntate, si tamen istæ potentie differunt ab anima. Secundo differunt causalitate, quia gratia habitualis est formale principium se ipso causans iustitiam: actualis autem est principium effectuum operis boni. Tertio differunt duratione, gratia enim habitualis informat permanentem animam & durat quandiu non expellitur per peccatum, actualis autem est transiens cum consistat in motibus quibusdam subitaneis voluntatis & intellectus. Quarto differunt principijs, nam habitualis non producit physicè nisi à solo Deo, moraliter autem ab opere bono: actualis autem quamuis sæpius detur gratis, nunquam tamen à solo Deo producit immediate, cum enim illa sit actus vitalis intellectus & voluntatis necessarium semper est vt potentia vitalis ad illum concurrat, quamuis aliqua gratia sit ad quam potentia vitalis non concurrat deliberatè.

S. IV.

Quid sit gratia operans, gratia excitans, gratia præueniens.

Dico quarto, gratiam actualem rectè diuidi ab omnibus Theologis in operantem, & cooperantem: gratia operans est auxilium illud actuale quod Deus operatur in nobis sine nobis liberè consentientibus, vt per illud voluntatem excitet, & inuitet ad liberè consentiendum, gratia cooperans est illud auxilium speciale quo Deus actu concurret cum voluntate ad liberum consensum. Quæ diuisio desumpta est ex Augustino qui eam innumeris in locis indicat: v. g. l. 2. contra duas epistolæ Pelagij c. 8. Multa in homine bona sunt quæ non facit homo, nulla verò facit homo bona, quæ non præstet Deus vt faciat homo: & l. de gratia & libero arbitrio, vt velimus sine nobis operatur, cum autem volumus & sic volumus vt faciamus nobiscum operatur, & ibidem ipse vt velimus operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens, cooperando perficit, quod operando incipit.

Gratia

Gratia igitur operans est actualis illud auxilium, id est sancta cogitatio, & motus voluntatis indeliberatus & subitus quo inuitamur ad bonum, id est quo placere incipit bonum, dicitur fieri à Deo sine nobis hac gratia, tamen producat eam physice potentia vitalis, sed indeliberatè, ideoque appellatur operans, vel melius diceretur operata, quia illud solum humano modo nos operamur, quod liberè operamur. Deinde proprium huius gratiæ officium est inuitare ac allicere ad bonum, suadere consensum liberum terrendo, monendo, incitando, exhortando interius voluntatem: *Que* (ut ait Prosper lib. 2. de vocat. gentium c. 9.) *ad hoc prædicitur est excitata prædicitur ut diuino in se cooperetur, & incipiat exercere ad meritum quod superno semine concepit ad studium.*

Habet autem ista gratia etiam plura nomina, dicitur enim excitans, quia fungitur munere alicuius qui à somno alium excitat iuxta illud Apocalypsi. 3. *Ego sto ad ostium & pulso, si quis aperuerit mihi ianuam, &c.* dicitur (præueniens,) quia omnem præcedit actum voluntatis liberum, *Nolentem enim*, (inquit Augustinus in Enchiridio c. 32.) *præuenit ut velit, nolentem subsequitur ne frustra velit*: Dicitur etiam vocatio inspiratio voluntatis preparatio, tactus cordis, sic enim aiunt Africani Patres epist. ad Zozyum: *Idèò, utique preparatur voluntas à Domino, & ut boni aliquid agant paternis inspirationibus suorum tangit corda fidelium.*

Ab hac igitur gratia totus sine dubio incipit ordo iustificationis & electionis, quos vocauit hos & iustificauit, ut rectè disserit Suarez lib. 3. de Gratia à c. 2. ad 13. rectèque S. Thomas q. 111. art. 3. quinque ponit effectus huius gratiæ, sanare animam, bonum velle, bonum operari, in bono perseuerare, ad gloriam peruenire: Imò gratiæ huius opera sunt omnes virtutes, omnes boni actus, omnia merita omnes coronæ.

His ita obseruatis magis quam disputatis, circa definitionem tamen traditam gratiæ operantis non omnes conueniunt. Primò enim Thomistæ negant illam consistere in sola cognitione intellectus, & complacentia voluntatis, sed in qualitate aliqua innominata mouente voluntatem per modum principij actiui, & determinante illam ad consensum. Secundò Gregorius vult illam gratiam esse applicationem aliquam voluntatis factam à Deo, & posteriorem cognitione illa & complacentia. Tertiò Durandus, Driedo, Ruardus, Soto volunt gratiam operantem non esse nisi motum voluntatis circa finem: alios omnes actus esse gratiam adiuantem. Quartò alij plures cum Vega putant gratiam operantem à solo Deo fieri nihil operante potentia vitali: Quintò volunt alij non pauci gratiam operantem non esse nisi cognitionem nouam impressam intellectui.

Ratio verò dubitandi primò est, quia, si solus Deus gratiam in nobis non efficit excitantem, sequitur quod totius conuersionis Deus non est author, & quod illa non magis tribuenda est Deo quam homini: quod tamen late reprobatur Augustinus in Enchiridio c. 32. ex loco illo Apostoli non est volentis neque currentis, &c. *Aliter enim* (inquit) *præstat ut velimus, aliter verò quod voluerimus: ut velimus enim suum esse vult & nostrum, suum vocando, nostrum sequendo, quod autem voluerimus solus præstat, id est possè bene agere, & semper beate vivere.*

Secundò, videtur quòd gratia operans non est actus duntaxat aliquis intellectus & voluntatis, quia vnus actus voluntatis non causat alium actum voluntatis, sed gratia operans causat effectiue conuersionem & consensum voluntatis, ergo gratia operans non est actus aliquis voluntatis. Deinde ille actus vel est naturalis, & sic non est gratia, vel est supernaturalis, &

sic non est prior actu fidei ante quem nulla est in nobis cognitio supernaturalis.

Tertiò tota gratia operans explicari solet à Patribus per solam illuminationem intellectus sine vlla facta mentione actus voluntatis verbi grat. Augustinus l. de spiritu & littera c. 34. *Visorum functionibus agit Deus ut velimus & ut credamus*, lib. 1. de peccatorum meritis, *audir quippe homo vel hominem vel Angelum, sed ut sentiat & cognoscat verum esse quod dicitur, illo lumine mens eius intus aspergitur quod etiam in tenebris lucet*: Prosper lib. 2. de vocat. gentium c. 9. *Gratia Dei principaliter præceminet, suadendo exhortationibus, monendo exemplis, terrendo periculis, incitando miraculis dando intellectum inspirando consilium.* Confirmari potest, quia posito lumine in intellectu connaturaliter sequitur affectus in voluntate, non igitur opus est ut affectum illum infundat Deus.

Ad primam Respond. gratiam operantem produci quidem à Deo in nobis absque vilo consensu libero, sed intellectum tamen & voluntatem causas esse partiales illius gratiæ, quæ ut sæpè dixi aliud esse non potest quàm actus vitalis alioqui neque dormientem excitaret neque inuitaret ad consensum, hoc enim fieri non potest nisi ostendendo nouum aliquod bonum. Verum est autem quod solus Deus conuersionis totius author est propter excitationem istam præuenientem, quia nihil tribui homini debet, quod illè humano modo id est non liberè operatur, soli ergo Deo tota tribuitur conuersio quia solus liberum excitat arbitrium, & volenti cooperatur, sic enim citato loco Enchiridij Apostolum excitat Augustinus dicentem non est volentis: *Et totum* (inquit) *Deo datur, qui voluntatem hominis bonam, & præparat adiuvandam, & adiuvat præparatam*, cum ergo addis, quod autem voluerimus solus præstat, non intelligitur de gratia excitante, sed de præmio consequente conuersionem quasi dicat id autem bonum quod volumus, nempe iustificari, & beatum esse, ipse solus facit.

Ad secundam Resp. gratiam excitantem influere in consensum voluntatis non physice, sed moraliter non est autem impossibile ut vnus actus vitalis influat in alium actum ut causa moralis. Ille verò actus quando præcedit actum supernaturalem, est supernaturalis secundum substantiam ante actum fidei potest esse in nobis iudicium practicum supernaturale de honestate credendi quod pertinet ad gratiam excitantem: quando autem gratia inuitat ad actum naturalem qualis est victoria alicuius tentationis, tunc est supernaturalis secundum modum, quia Deus illam dando immutat communem cursum causarum naturalium, qui si non mutaretur non existeret talis gratia.

Ad tertiam Resp. gratiam excitantem non consistere in sola illuminatione intellectus, quam fortasse non est ita certum reiectam esse à Pelagio (ut notabam olim,) sed includere vtrumque illum actum, vnus aperit quod latebat, alter suave facit quod non delectabat, imò & includere motus phantasiæ infusos & appetitui.

Primò enim aperta hæc est doctrina S. Augustini. v. gr. l. de Gratia Christi cap. 12. *Qua gratia* (inquit) *agitur non solum ut facienda nouerimus, sed etiam ut cognita faciamus, nec solum ut diligenda credamus, verum etiam ut credita diligamus*, & cap. 13. *Hæc gratia si doctrina dicenda est, certè sic dicatur, ut altius & interius eam Deus cum ineffabili suauitate credatur infundere, non solum per eos qui plantant & rigant extrinsecus, sed etiam per se ipsum, qui incrementum suum ministrat occultius, ita ut non ostendat tantummodo veritatem, verum etiam imperat charitatem, sic enim docet eos Deus, qui secundum propositum vocati sunt, simul donans, & quid*

M M m 3 agant

Tertia.

Solutio prima.

Secunda.

Tertia.

Varia authorum sententia.

Ratio prima dubitandi.

Secunda.

agant scire, & quod sciunt agere, & libro secundo de peccatorum meritis cap. 17. duo illa commendat genera gratiæ, quibus efficitur ut bonum sciamus, & suauiter faciamus, contra duplicem naturæ corruptelam ignorantiam & infirmitatem, & cap. 19. certam scientiam & victricem delectationem commendat, ut cognoscant non à se ipsis, sed ab illo esse sibi lucem, quæ illuminentur tenebræ eorum, & suauitatem quæ det fructum terra eorum. Secundò Augustinum sequutus est Prosper carmine de ingratis, *Non hoc consilio tantum, hortatūque benigno, suadens atque docens, quasi normam legis haberet gratia, sed mutans intus mentem atque reformans, vāque nouum ex fructu fingens virtute creandi*: & rursus, *at verò omnipotens hominem cum gratia saluat, ipsa suum consummet opus*, &c. Deus ergo sepultos suscitauit, & soluit peccati compede victos, ille ex iniustis iustos facit, indit amorem quo redamatur amans, & amor quem consertit ipse est. Denique à priori ratio esse potest, quia posita in intellectu cognitione obiecti boni, non potest voluntas amare bonum supernaturaliter & libere, nisi supernaturaliter in eo sibi complaceat: complacentia verò illa supernaturalis immediatè debet esse à Deo: posita ergo cognitione etiam supernaturali sequitur amor naturalis tantum, nisi voluntas ad amorem supernaturalem à Deo eleuetur.

§. V.

Quid sit gratia cooperans, adiuuans, comitans.

Hæc videlicet omnia sunt synonyma, & significant gratiam illam quæ physice concurrat ad actuale consensum, ad quem gratia excitans inuitauerat; est autem difficile dicere quid illa sit. Prima enim & communissima sententia docet quod gratia cooperans est ipsa Dei omnipotentia creatæ voluntati assistens, & parata præbere illi concursum indebitum ad consensum. Secunda quod gratia illa, est eadem entitas gratiæ operantis, quæ prout voluntatem inuitauit ad bonum, est gratia operans & præueniens, quatenus autem physice, cum illa causat consensum, est gratia cooperans. Tertia sententia ponit qualitatem aliquam physicam, quæ in hominibus nondum iustis sit transiens, in iis autem qui iam habent gratiam, sanctificantem negant esse necessariam gratiam cooperantem distinctam ab habitibus supernaturalibus, volunt enim illam esse gratiam.

Ratio ergo dubitandi esse primò potest, quia quando habitus supernaturalis est in aliqua potentia, nulla præterea requiritur gratia cooperans, quia tunc nulla necessaria est gratia cooperans physice producens consensum, quando potentia connaturaliter potest producere consensum; sed habitus supernaturalis est actus primus dans potentiæ facultatem operandi connaturaliter: ergo nulla gratia cooperans necessaria est, quando habitus sunt in potentiis simul cum gratia sanctificante.

Secundò, gratia cooperans non videtur esse aliquid distinctum ab omnipotentia Dei parata præbere concursum voluntati ad consensum, Deus enim assistens potest facere per se ipsam totum illud quod faceret per principium quod ipse infunderet. Imò actus vnius potentiæ non concurrat physice ad productionem actuum alterius potentiæ, verbi gratiæ, cognitio intellectus non concurrat physice ad actus voluntatis, neque vnus actus voluntatis physice alium producit, ut olim dixi.

Tertiò, si ponitur gratia cooperans præter gratiam operantem, dabitur etiam gratia subsequens præter gratiam comitantem quod tamen communiter non admittitur.

Dico quindò, certum est debere gratiam cooperantem esse aliquo modo distinctam à gratia operante, estque valde probabile quod gratia cooperans est ipsa Dei omnipotentia parata dare concursum supernaturalem ad consensum ad quem inuitauit gratia excitans: quamvis verius omnino videatur gratiam cooperantem esse ipsam entitatem gratiæ excitantis, quæ quatenus inuitat ad consensum est gratia operans, quatenus autem eleuatur à Deo ut cum voluntate producat consensum est gratia cooperans.

Primam partem communiter Theologi omnes approbant ut latè probat Suarez lib. 3. de Gratia cap. 13. quia scilicet gratiam utramque operantem & cooperantem distinctius proponunt Augustinus & alij Patres, ac Concilia dum semper totam conuersionem tribuunt Deo qui voluntatem hominis & præparat adiuuandam, & adiuuat præparatam, debet enim homo & ad bonam inuitari operationem, & in ea elicienda iuari, cum ad utrumque impotens sit: videtur autem non esse probabile quod ait Suarez ibidem cap. 16 num. 7. quod licet ad actus supernaturales exigatur gratia physice adiuuans, illa tamen non requiritur ad actus naturales ad quos requiritur gratia excitans, contrarium enim videtur verius eo quod concilia gratiæ operanti, semper adiungant cooperantem.

Secundam partem quæ asserit gratiam operantem esse posse ipsam Dei omnipotentiam, tenent recentiores plurimi cum Suarez lib. 3. de auxiliis cap. 4. & lib. 3. de gratia cap. 18. & 19. Probantes gratiam hanc non esse actum aliquem primum animæ inhaerentem, sed esse ipsum Spiritum Sanctum immediatè concurrentem ad consensum voluntatis, non enim inquitur est sola gratia excitans aut motio præuia, ergo est ipse Spiritus Sanctus. Quod est sanè propter rationes supra tactas in ratione dubitandi.

Tertia tamen pars longè videtur verior cum Valseque disp. 185. cap. 9. Lessio & alii, quod gratia cooperans neque sit solus habitus, neque sola omnipotentia Dei, sed ipsa entitas gratiæ operantis.

Ratio autem est, quia certum est ex doctrina Conciliorum contra Pelagianos, gratiam adiuuantem non esse minus internam homini, quàm gratiam operantem sicut enim Concilia exigunt actum aliquem primum per quem excitemur etiam distinctum ab habitu, sic exigunt actum aliquem quo adiuuemur, & sicut se habet gratia excitans ad causandum moraliter consensum, sic se habet gratia comitans ad causandum illum physice: sed est de fide quod gratia excitans, nec est solus habitus, nec sola omnipotentia extrinsecè assistens, ergo neutrum eorum est gratia comitans. Maior probari posset ex variis Augustini testimoniis, vnum nunc satis sit Tridentinum sess. 6. cap. 5. vbi ait hominem moueri à Deo, ut per eius excitantem, & adiuuantem gratiam, & iustitiam se disponat: Vnde argumentor efficaciter nulla ratio probare potest gratiam excitantem esse principium internum operis boni saltem moraliter influens, quæ non probet idem de gratia operante; si enim dicatur habitus Fidei esse gratia cooperans, certè poterit etiam ille idem esse gratia excitans ad actum Fidei supposita externa prædicatione, vel recordatione mysteriorum. Quod idem dici etiam poterit de sola Dei omnipotentia extrinsecè assistente.

A priori ergo ratio esse potest quia ut creata potentia operetur connaturaliter, Deus solet illam eleuare per aliquid intrinsecum & inhaerens, sola ergo Dei assistentia non sufficit ad gratiam adiuuantem aut operantem. Et ex Conciliis constat quod gratia excitans non est solus habitus, quod idem eodem iure dici debet de gratia cooperante. Vnde.

Ad primam Resp. quod habitus sublata gratia tunc operante

Gratiæ cooperantis multiplex acceptio.

Ratio prima dubitandi.

Secunda.

Tertia.

Conclusio tripliciter.

Probatum primapars.

Probatum secundapars.

Probatum tertiapars.

Authenticum Conciliorum.

Ratione.

Solutio.

ratio prima dubitandi.

Secunda. Ad secundam Resp. Deum posse quidem per se ipsum absolute facere, quod facere potest per causas secundas, sed non posse facere illud connaturaliter, nisi eleuando potentiam per aliquid intrinsecum, aliqui hoc argumento probaretur nec dari gratiam operantem. Verum est quod naturaliter actus vnius potentiae non potest esse principium actuum eiusdem, vel alterius potentiae, supernaturaliter autem potest. Tunc enim obedientialiter & instrumentaliter vnus actus alterum producit, in quo nullum video inconueniens.

Tertia. Ad tertiam Resp. multos esse Theologos qui gratiam comitantem plane confundunt cum gratia subsequente, sed verius tamen ab aliis distingui vtramque gratiam, ita ut gratia cooperans dicatur illa quae nobiscum operatur consensum voluntatis: subsequens quae illum consensum subsequitur, praebendo occasionem & opportunitatem boni operis quod voluntas efficere decreuit, vel certe efficiendo ut voluntas in illo desiderio vsque ad finem perseueret. De prioris effectu dixit Augustinus in Enchir. cap. 32. *Nolentem praeuenit ut velit, volentem subsequitur ne frustra velit.* De altero effectu idem Augustinus lib. de natura & gratia cap. 31. *Praeuenit ut vocemur, subsequitur ut glorificemur, praeuenit ut pie viuamus, subsequitur ut cum illo semper viuamus.* Fulgentius lib. de Incarnatione & gratia cap. 11. *Praeuenit impium ut fiat iustus, subsequitur iustum ne fiat impius, praeuenit electum ut surgat, subsequitur electum ne cadat.*

DISPUTATIO II.

De praeceptis proprietatibus gratiae actualis per Christum Salvatorem.

Scilicet constituta & obiter tantum explicata tum existentia tum essentia gratiae praesertim actualis de qua sola nobis sermo nunc est, sequuntur tres illius eximiae proprietates in quibus tota eius dignitas, & maiestas se probat. Prima est summa illius necessitas ad elicienda opera bona, & ad vitanda peccata. Secunda est sufficientia gratiae. Tertia est eius mirabilis efficacia.

QUESTIO I.

De Necessitate Gratiae Christi.

S. Thomas quaest. 109.

Necessitas gratiae.

Hæc est celeberrima controuersia quæ post exortam in Ecclesia hæresim Pelagij tantâ contentione defensa est à fidelibus: quid nimirum sine speciali auxilio gratiae cognoscere, velle, agere homo possit, quod ut tradam plenissimè sex mihi videntur dicenda, Primò, qualis sit necessitas gratiae ad cognoscendum verum. Secundò, necessitas gratiae ad opera bona supernaturalia. Tertiò, necessitas gratiae ad opera naturalia moraliter bona difficiliora. Quartò, necessitas gratiae ad opera naturalia facillima. Quintò necessitas gratiae habitualis & fidei ad quælibet bona opera elicienda. Sextò necessitas eiusdem gratiae & priuilegij specialis ad vitanda omnia peccata tum mortalia tum venialia.

SECTIO I.

De Necessitate Gratiae Christi ad cognoscendum verum.

S. Thom. art. 1.

Certum est primò veritates alias esse naturales, alias supernaturales: naturales ea appellantur, quæ cognosci possunt sine speciali reuelatione: supernaturales illæ ad quarum cognitionem necessaria est specialis Dei reuelatio. Rursum autem veritas naturalis alia est speculatiua quæ de se non ordinatur ad mouendam & dirigendam voluntatem in opere bono, alia est practica & moralis quæ de se ordinatur ad excitandum bonum affectum in voluntate, siue illa sit vniuersalis ut cum dicitur parentes debere honorari, siue sit particularis, verbi gratia, honorari debere patrem hic & nunc. Denique veritas moralis particularis quædam est sufficiens duntaxat ad mouendum affectum, quia licet illum possit mouere, non tamen mouet: quædam non est tantum sufficiens sed etiam congrua, quia non illum duntaxat potest mouere, sed etiam mouet.

Veritatis multiplex acceptio.

Certum est secundò, auxilium gratiae quod dici potest necessarium ad cognitionem veritatum naturalium, non posse dici esse auxilium supernaturale secundum substantiam, cum actus sit pure naturalis: sed neque dici potest esse solum concursus generalis, quem certum est requiri ad omnem omnino actum: igitur necesse est ut illud non sit aliud quam speciale quoddam adiutorium, quod in sua quidem entitate naturalis tantum sit ordinis, sed fiat tamen præter cursum ordinarium causarum qui sequitur creationem, ita ut illud non existeret nisi Deus mutaret ordinem naturæ primò constitutum, ut homini egenti, propter merita Christi opitaretur: si enim sine huiusmodi speciali auxilio non potest homo cognoscere veritates naturales tunc ad cognoscendum verum necessaria erit gratia per Christum.

Supernaturale secundum substantiam.

Duplex ergo potest esse dubitatio, prima de necessitate illius gratiae ad cognoscenda vera naturalia, Secunda de necessitate gratiae ad cognoscendas & credendas veritates Fidei.

S. I.

Verum ad cognoscendas veritates naturales Gratia Christi sit necessaria.

Loquor de veritatibus tum speculatiuis, tum moralibus, non tantum singulis, sed etiam omnibus, vtrum videlicet absque speciali Dei adiutorio cum solo Dei concursu ordinario, & supposito cursu naturali causarum, possit homo in statu naturæ lapsæ cognoscere aliquas, vel etiam omnes veritates praesertim practicas quæ idoneæ sunt ad mouendum affectum.

Ratio dubitandi esse potest primò, quia ex Scripturis & Conciliis habetur quod omnis scientia donum est Dei: Psalm. 93. *Qui docet hominem scientiam,* quod ex testimonio argumentatur Concilium Milenitanum c. 4. ubi probat vtrumque Dei donum esse, & scire quid agere debeamus & diligere ut agamus, imò etiam donum Dei testatur esse scientiam illam quæ inflat idem indicatur lib. 2. Paralip. c. 20. *Cum ignoremus quid agere debeamus, hoc solum habemus residui ut oculos nostros dirigamus ad te.* Et aperte Apostolus 2. ad Corinthios 3. *Non quod sufficientes sumus cogitare ex nobis, quasi ex nobis: quem locum eleganter expendit Concilium Arafricanum 2. Canone 7. & cap. 9, aperte docet diuini esse muneris cum rectè cogitamus,*

Ratio prima dubitandi.

mus, & cap. 22. *Nihil habet homo suum præter mendacium & peccatum, si quis autem veritatem & iustitiam habet, ab illo fonte habet quem sitire debemus in Eremo.*

Secunda.

Secundò, habetur etiam ex Scripturis quod ignorantia & cæcitas sunt vulnera peccatricis naturæ, Genes. 6. *Videns Deus quod cuncta cogitatio humani cordis intenta esset ad malum, alia lectio habet, Quod figmentum humani cordis duntaxat malum: Vnde Patres Concilij Palæstini errorem illum Pelagij refellunt, qui diceret ignorantiam & obliuionem non subiacere peccato vt constat ex lib. de gestis Pelagij cap. 18. quem refellit etiam Augustinus lib. 1. de gratia Christi c. 28. negans expresse quod sine Deo possit esse scientia in homine lapsò. Idem etiam ab ipso desumpsisse videtur Fulgentius lib. de Incarnat. & gratia cap. 13. vbi docet hominem peccando amisisse facultatem rectè cogitandi, vnde Psalm. 93. dicitur Cogitationes hominum vanae sunt.*

Tertia.

Tertiò, habetur etiam ex Scripturis quod prudentia est ex Deo, si autem nullo nobis opus est Dei auxilio ad cognoscendas veritates practicas, certè ad acquisitionem prudentiæ nulla gratia egemus, quod tamen negatur Proverbiorum 8. *Meum est consilium mea est prudentia, negatur ab Augustino, epist. 105. Nemo rectè sapit, aut rectè intelligit nisi acceperit spiritum sapientia & intellectus. Imò alioqui sequeretur quod neque otare possemus ad donum illud accipiendum, neque gratias agere Christo propter illud acceptum, quod nemo Catholicus affirmauerit.*

Conclusio bipartita.

Dico primò, multas veritates purè naturales etiam practicas cognoscere homo potest sine speciali gratia per Christum, non potest tamen cognoscere omnes aut collectiue, aut etiam distributiue.

Probat ex Scripturis.

Primam partem cum S. Thoma in hoc articulo probant Catholici omnes Doctores contra Caluinum & Irenæum eius affectam perpetuum. Primò ex iis Scripturis vbi dicitur Deum ex creaturis cognosci posse naturaliter Sap. 13. *A magnitudine speciei, & creatura poterit Creator horum cognoscibiliter videri, Rom. 1. Quod notum est Dei manifestum est in illis, inuisibilia enim Dei per ea quæ facta sunt, &c.* Vbi manifestum est quod veritates aliqua speculatiue cognoscuntur à nobis naturaliter.

Secundò, dicitur etiam in Scriptura diuinum lumen & legem impressa esse homini naturaliter, vt per ea cognoscat verum & rectum. Psalm. 4. *Multi dicunt quis ostendit nobis bona, signatum est super nos lumen vultus tui Domine.* Vbi de veritatibus practicis sermo est quæ sunt veluti præcepta iustitiæ indita homini naturaliter vt dictum alibi est, & explicat optimè Augustinus in eum Psalmum. Clarissimè autem Apostolus Rom. 2. *Cum gentes quæ legem non habent naturaliter ea quæ legis sunt faciunt, eiusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex, &c.* vbi manifestè dicit Apostolus Ethnicos qui legem Moyse non habent, cognoscere naturaliter ea quæ ad honestè viuendum pertinent. Vnde argumentor quia non potest esse in nobis lex naturalis indita naturaliter, quin naturaliter cognoscantur à nobis quæ recta & honesta sunt: sed legem illam cum natura quilibet homo scriptam accipit cum illa non sit aliud quam natura rationalis, ergo naturaliter cognoscere potest homo ea quæ recta, & honesta sunt. Vnde *Hanc sapientiam* (inquit Prosper lib. contra collatorem cap. 22.) *superesse humano generi ex natura à Deo condita reliquit, ad temporalis vite utilitatem.*

Probat ratione.

Tertiò, rationes plurimæ id suadent. Primam vget Suares, quia vt homo possit peccare nulla indiget gratia, sed vt possit peccare indiget aliqua cognitione, ergo vt homo cognoscat verum etiam morale non indiget gratia. Quod manifestè indicat Augu-

stinus in Psalm. 57. *Manu* (inquit) *formatoris nostri, in cordibus nostris veritas scripsit quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris, hoc & antequam lex daretur nemo ignorare permissus est, vt esset unde iudicaretur etiam ij quibus lex non esset data.* Chrysostomus homilia 54. in Genesim, *Sufficientem magistrum habemus conscientiam, & fieri non potest, vt illo adiumento salutis priuetur, nam simul cum hominis formatione implantata scientia faciendorum, & non faciendorum.* Altera ratio est, quia supposita cognitione sensuum, necessariò sequitur in intellectu cognitio veritatis, sed sine gratia cognoscuntur obiecta per sensus, ergo & per intellectum.

Secunda pars de omnibus veritatibus collectiue, imò de singulis distributiue, probatur primò experientia, nemini enim adhuc notæ fuerunt veritates omnes tum practicae, tum speculatiue: imò & certum est quasdam esse veritates adeò difficiles & abstrusas vt nemini hætenus notæ fuerint. Secundò, probat id multitudo rerum cognoscendarum, & summa etiam aliquarum obscuritas, quibus accedente vitæ breuitate, impedimentis corporis rebellionem appetitus, sensuum fallacis sanè perspicitur neminem esse posse in quouis statu etiam integræ naturæ constitutum, qui sine speciali Dei directione, sapissimè non erret tum in speculatiuis tum in moralibus.

Ad primam Responderi vulgò solet illas duntaxat cognitiones & scientias dici à Scripturis & Conciliis esse dona Dei quæ ordinantur & conferunt de se ad vitam æternam & pietatem, alias cognitiones etiam practicas esse quidem dona Dei authoris naturæ, non esse dona Dei authoris gratiæ. Primò enim locum illum Psalmi *Qui docet hominem scientiam.* De scientia diuinæ legis ad actus supernaturales per se ordinata explicant Concilium Mileitanum cap. illo 4. & Augustinus lib. de gratia Christi cap. 26. vbi probant charitatem quæ ædificat multò magis esse donum Dei, si ad ipsam charitatem ordinata scientia, quæ inflat si sola sit, est etiam donum Dei. Secundò, locum Apostoli, *Non quod sufficientes simus cogitare aliquid ex nobis, explicat Concilium Arausicanum secundum Can. 7. de cognitione rerum ad cognitionem pertinentium, in iis enim quæ pertinent ad salutem & iustitiam non habemus nisi mendacium & peccatum, vt tradit etiam Augustinus lib. de Prædestinat. Sanctorum cap. 2.*

Ad secundam Resp. naturam non ita esse vulneratam per peccatum, vt nullas omnino veritates tum speculatiuas, tum practicas sine auxilio speciali possit cognoscere, sed quod pauciores cognoscere absque vilo errore possit, quam cognouisset in statu puræ naturæ, propter passionum rebellionem, & quod ad veritates supernaturales cæca omnino sit post priuationem originalis iustitiæ quæ multa continebat dona intellectus. Cum ergo dicitur quod cuncta cogitatio humani cordis intenta sit ad malum, significatur quod per concupiscentiam homo semper incitetur ad malum, neque ad bonum supernaturale per vllas naturæ vires eniti possit, & hæc causa est cur cuncta, id est ordinaria hominum cogitatio semper ad malum sit intenta; quem etiam habent sensum alia Scripturæ loca, & Conciliorum.

Ad tertiam Resp. posse quidem hominem sine gratia exercere aliquos actus imperfectissimæ prudentiæ, non posse perfectè prudentem euadere, quia nec frequentes, nec difficiles actus prudentiæ potest elicere propter pugnam concupiscentiæ, per quam impediuntur actus prudentiæ, & propter frequentissimas errandi occasiones, quæ vinci non possunt sine gratia. Quod additur de oratione & gratiarum actione in sequentibus explicabitur.

§. II.

An & quomodo ad cognoscendas & credendas veritates supernaturales necessaria sit gratia.

Status difficultatis.

A cognitione rerum purè naturalium, transeo ad cognitionem rerum supernaturalium, quæ in homine viatore semper est fides, lucerna videlicet lucens in caliginoso loco, donec dies elucescat, & lucifer oriatur in cordibus nostris: nec enim aliter in statu viæ res supernaturales cognoscimus quàm in lumine fidei ut dicam alibi. Vnde ad solam fidem difficultas præfens reuoluitur, in qua quaeritur, vtrum nullam sine gratia fidem habere possimus etiam initialem.

Ratio prima dubitandi.

Ratio autè dubitandi est 1. quia facta sufficienti propositione mysterij reuelati, sequitur omnino necessariò assensus fidei, ergo nulla requiritur ad illum actum alia gratia præter reuelationem & propositionem motiuorum. Probo antecedens, implicat vtille qui scit Deum esse veracem, & clarè videt Deum aliquid dixisse, neget veritatem reuelatam, sed ille qui videt miraculum, v. g. in testificatione veritatis reuelatæ sciens aliundè Deum veracem esse, ac dixisse mysterium quod proponitur, ergo implicat ut ille credat mysterium illud non esse verum. Quæro enim cur non possim statim assentiri cum mihi aliquis euidenter proponet articulum, & faciat miraculum, ut probet eius veritatem.

Secunda.

Secundò sola supernaturalitas actus Fidei potest esse causa cur ad illum gratia Dei videatur esse necessaria, sed illa supernaturalitas probari vix potest, cum Catholicus & Hæreticus eisdem articulos ex eodem planè motiuo credant, nam vterque profiteretur se credere quia Deus dixit, aliqui Catholicus cognoscere certò posset se verum elicere actum fidei.

Tertia.

Tertiò, saltem in illis qui iam habent habitum fidei, neque affectus ille pius voluntatis, neque gratia necessaria est ad credendum, reliqui enim habitus intellectuales sine præuio actu voluntatis mouent potentiam in qua sunt, & ostenditur manifestè in lumine gloriæ, quo posito statim videtur Deus. Denique imperari potest actus fidei ex affectu vanæ gloriæ, ergo sine pio affectu voluntatis & sine gratia elici potest actus fidei.

Conclusio secunda probatur.

Dico secundò, ad actum fidei diuinæ eliciendum, & ad quodlibet etiam eius initium, id est ad piam voluntatem credendi necessarium esse simpliciter auxilium gratiæ supernaturale secundum substantiam. Hoc est certissimum dogma fidei contra Semipelagianos sæpissimè in variis Conciliis definitum.

Ex Conciliis.

Primò enim Concilium Arausicanum secundum postquam Can. 5. anathema ei dixit qui sicut augmentum sic initium fidei, & ipsum credulitatis affectum, quo in eum credimus qui iustificat impium non per gratiæ donum, sed naturaliter nobis inesse asserit, statim argumentatur ex variis locis Apostoli, v. gr. Philipp. 1. *Vobis donatum est non solum ut in illum credatis sed etiam ut pro illo patiamini* Ephesorum 2. *gratia saluati estis per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum est.* 1. ad Cor. 4. *quid habes quod non accepisti, & cap. 15. gratia Dei sum id quod sum*: Vnde addit Can. 7. *Si quis per naturam vigorem aliquod bonum pertinens ad salutem æternæ vitæ cogitare, aut eligere, sine salutari predicatione consentire posse confirmat absque illuminatione Spiritus Sancti, qui dat omnibus suauitatem in consentiendo & credendo veritati, Hæretico fallitur spiritus, &c.*

Ex Augustino.

Secundò eadem & alias probationes suggerit Augustinus lib. 1. *retract. c. 29. lib. de Predestinatione Sanctorum cap. 2. & 3. lib. de bono perseuerant. c. 19. epist. 107.* vbi multiplices adducit Scripturas quibus se ait conuictum esse, præsertim illud, *Quid habes quod non accepisti, sufficientia nostra ex Deo est*: Deinde varias

Tom. I.

adducit Patrum autoritates Cypriani, Ambrosij, Nazianzeni, & demùm rationes adducit efficacissimas primam petit ex oratione totius Ecclesiæ pro infidelibus, eiusdem gratiarum actione pro fide illis data, *Non enim orat Ecclesia tantum, inquit, ut augeatur fides in infidelibus, sed etiam petit ut incipiant habere fidem, quam ante non habebant, quod ut fiat oretur pro eis non ab eis, cum autem factum fuerit, gratia agantur pro eis & ab eis.* Altera ratio Augustini est, quia si pia illa voluntas esset à nobis, gratia Dei daretur omnino secundum merita, cum merces inchoatæ fidei sit fides aucta, Tertia quia si posset homo per se incipere fidem, posset etiam illam perficere ac augere, cum eiusdem rationis sit initium, & incrementum, tam enim est supernaturalis fides initialis si vera sit, quam fides perfecta.

Ex rationibus S. Doctoris.

Ad primam Resp. negando quod facta propositione quacunque mysterij reuelati, sequatur necessariò assensus fidei diuinæ, multi enim visis miraculis, non tamen credunt. Ille qui scit Deum esse veracem, & videt miracula potest tamen adhuc negare assensum articulo proposito, quia non cognoscit clarè illud esse verum miraculum, imò etiam si videret illud esse verum miraculum, non posset quidem negare veritatem reuelatam, sed vel cohiberet omnino assensum, vel certè non eliceret assensum Fidei nisi acquisitæ, si Deus nullam daret gratiam indebitam. Si enim coram me faciat aliquis miraculum euident, assentiri potero fide acquisita non fide diuina, quæ sola nitatur Dei dicentis autoritate.

Solutur prima ratio dubitandi.

Ad secundam Resp. supernaturalitatem actus fidei satis probari secunda secundæ tùm ex Scripturis tùm ex Conciliis & Patribus, aut etiam ex motiuo quod est sola prima veritas reuelans, est autem impossibile ut Fides Catholici, & fides hæretici quando habet idem obiectum materiale, habeat etiam idem obiectum formale. Quantumvis dicat hæreticus se non credere nisi Deo dicenti, falsò tamen id dicit, quia si verum id esset, crederet hæreticus æqualiter alios articulos æquè à Deo reuelatos, tunc ergo ille habet motiuum credendi diuersum à reuelatione, quamvis credat, se non credere nisi propter illam. Catholicus autem propter puram credit reuelationem, neque tamen de hoc potest esse omnino certus, atque adeò non est certus de suo actu fidei.

Secundæ.

Ad tertiam Resp. nullum esse actum fidei ad quem pius non debeat præcedere affectus voluntatis, etiam posito habitu fidei, quia licet alij habitus intellectus qui sunt euidentes moueant intellectum sine præuio affectu voluntatis, illi tamen qui sunt ineuidentes cuiusmodi est fides, egent præuia determinatione voluntatis. Quomodo autem actus fidei non possit imperari à vana gloria dictum est aliàs.

Tertiæ.

SECTIO II.

Deneceffitate gratiæ actualis ad elicienda opera virtutum supernaturalium.

§. Thomas art. 5. 6. 7.

Sic explicata naturali virtute intellectus ad cognoscendum verum, difficilior & multiplicior est controuersia de viribus liberi arbitrij ad operandum bonum, tùm naturale tùm supernaturale, quæ præcipua imò tota fuit contentio Catholicorum cum Pelagianis, in qua primum videndum est de operibus illis quæ dicuntur esse supernaturalia vel secundum substantiam, quales sine dubio sunt actus Spei, Charitatis, Contritionis & virtutum omnium infusarum, vel certè ex directione speciali ad salutem: generaliter enim de illis quaeritur, vtrum elici possint sine adiutorio speciali tùm excitante tùm adiuuante, vbi tria sunt

NNn

statuenda

statuenda. Primò, esse in nobis etiam post lapsum naturæ veram libertatem indifferentem ad opera bona etiam supernaturalia: Secundò, esse in libero arbitrio ac fuisse in statu etiam innocentie impotentiam ad elicienda etiam minima pietatis opera sine gratia tum excitante tum adiuvante. Tertiò nullam sine gratia esse in nobis dispositionem etiam remotam ad opera pietatis, vbi locum omnino habet difficultas de faciente quod in se est.

S. I.

Primum veritatis Catholice caput, de libertate arbitrij ad opera pietatis.

Hæreticorum error circa libertatem.

TRipliciter circa libertatem voluntatis errant Hæretici. Primò enim negat Lutherus vllum omnino pietatis opus à voluntate per Adami peccatum corrupta effectivè produci, sed illa omnia infundi à Deo voluntate passivè se habente. Secundò concedit Calvinus produci à voluntate opera pietatis, sed absque vlla indifferentia ad ponenda illa vel non ponenda, illa enim spontaneè quidem & voluntariè poni, sed ita tamen moveri voluntatem à Deo, vt non possit illa non ponere: ita enim docet lib. 2. Institutionis c. 3. §. 7. Tertiò hæc eadem est doctrina novorum Calvinistarum nuper ab Iprensi renouata, fuisse quidem in statu naturæ integræ apud hominem libertatem ad bona opera, quæ consistit in indifferentia quadam ad ea ponenda, vel non ponenda, quod fuit priuilegium beatissimi huius status: nunc autem post corruptionem naturæ mutatam omnino esse conditionem libertatis quæ non sit amplius indifferentia, sed libertas à coactione. Arbitrium enim captivum ita valere nunc vt semper moueatur necessariò ad peccandum, proprio pondere concupiscentiæ pregrauantis, vel ad bonum necessariò impetu gratiæ premouentis & inconsultum trahentis. Hæc est seria illa triginta omnino annorum meditatio quam ex libris S. Augustini eruisse se gloriatur noui dogmatis architectus, protulitque in lucem lib. de gratia primi hominis, lib. 3. & 4. de statu naturæ lapsæ, ac præsertim lib. 6. & 7. de gratia Christi Saluatoris, vbi amplissimè Calvinianum hunc factum Augustino parenti tribuit: de quo licet aliàs disput. 3. plenè dixerim, pauca tamen in hunc locum opportunè dilata sunt.

Prima ratio dubitandi ex Scripturis.

Ratio ergo dubitandi esse potest primò, ex omnibus illis Scripturis vbi dicimur facti esse serui peccati per peccatum Adæ. *A quo videlicet quis superatus est, huius & seruus est.* Vt habetur 2. Petri 2. vnde argumentatur sapissimè Aug. v. g. 1. 2. de Nupt. c. 3. *Hunc nos inuidentis liberatorem cui vanam tribuimus libertatem, à quo enim quis victus est, huic seruus additus est.* & lib. 3. ad Bonifacium cap. 8. *liberum arbitrium captiuatum non nisi ad peccandum valet.* lib. de spiritu & litera cap. 30. *Si ergo serui sunt peccati, vt quid se iactant de libero arbitrio?* Idem ostendunt omnia illa quæ declarant concupiscentiæ dominium, & tyrannidem post peccatum, vt docet etiam Augustinus locum illum adducens Apostoli, ego carnalis sum venundatus sub peccato, *Noli mirari* (inquit ser. 1. 2. de verbis Apostoli) *ò venundate sub peccato, si tibi dominetur cui es venundatus:* lib. de correptione & gratia c. 5. *Nunc postea quam illa magna peccati meritò est amissa libertas.* Vnde argumentor vbi est omnimoda seruitus, ibi non est libertas, in voluntate hominis post peccatum seruitus est omnimoda, ergo non est libertas.

Secunda ex iisdem Scripturis.

Secundò, ex iis Scripturis vbi totum quod in nobis est tribuitur soli Deo, qui operatur in nobis velle & perficere pro bona voluntate, *Hoc enim* (inquit August. lib. de bono perseverant. c. 3. *Nobis expedit credere & dicere, hoc est pium, hoc verum, vt sit humilis & sum-*

missa confessio, & totum Deo detur. in Enchiridio c. 32. *Totum Deo dandum est qui bonam hominis voluntatem, & adiuvat preparatam, & preparat adiuvandam.*

Tertiò, libertatem illam ad opera bona nec habemus ante gratiam, nec cum gratia, ergo nunquam illam habemus, ante gratiam enim non possumus operari, post gratiam non possumus non operari. *Volenti enim saluum facere* (inquit August. lib. de correptione & gratia c. 11.) *Nullum resistit arbitrium, sic enim velle aut nolle in volentis aut nolentis est potestate, vt diuinam voluntatem non impediatur, neque superet potestatem.*

Dico primò, esse in homine tum ante tum post peccatum libertatem ad opera bona tum naturalia tum supernaturalia, quæ non sit sola libertas à coactione, sed indifferentia & potestas agendi & non agendi. Ita cum Catholicis omnibus Doctoribus demonstrabam Catholicam veritatem ex Scripturis, Conciliis, Patribus, ratione, quibus vix est necesse aliquid addere, vnde paucis contentus ero.

Primò enim indifferentiam illam voluntatis ad bona opera Scripturæ habent, v. g. Deuter. 30. *Confidete quod hodie proposuerim in conspectu tuo vitam & bonum, concluditeque elige ergo tibi vitam vt viuas:* Iosue 24. *optio vobis datur cui seruire potissimum debeatis.* 1. ad Cor. 7. *qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, sed potestatem habens sue voluntatis, quod vult faciat.* 2. ad Cor. 9. *vnusquisque, prout destinauit in corde suo.*

Secundò, satis videtur esse dicere definitionem hanc libertatis quod liberum & spontaneum sint idem, esse Caluini & omnium Calvinistarum, damnatam à Tridentino sess. 6. Can. 4. Deinde desumptam esse à Michaële Baio cuius propositio 66. hæc erat, *Sola violentia repugnat libertati hominis naturali:* & 67. *homo peccat etiam damnabiliter in iis quæ necessariò facit.*

Tertiò, clarissimè Augustinus loquutus est pluribus in locis, v. g. lib. 1. ad Bonifacium: *Quis nostrum dicit quod primi hominis peccato liberum perierit arbitrium de humano genere?* Quod repetitur etiam lib. 4. contra Iulianum c. 8. & lib. de prædestit. Sanctorum: *Non quia credere, vel non credere non est in arbitrio voluntatis, sed in electis preparatur voluntas à Domino.* lib. de gratia Christi c. 14. *Quis non videat venire quemquam aut non venire arbitrio voluntatis: sed hoc arbitrium potest esse solum si non venit, non potest solum esse si venit.* lib. 1. contra duas epistolas Pelagi. c. 8. *homo preparat cor, sed non sine illius tamen adiutorio, qui tangit cor.* Denique quatuor eius rationes alias artuli adeo perspicuas vt mirabile sit potuisse aliter sentire de libero arbitrio eos qui se profitentur discipulos esse S. Augustini, cuius demum oraculum hoc addo ex lib. de gratia & libero arbitrio c. 2. *Quomodo iubet Deus si non est liberum voluntatis arbitrium.* Nempe vbi dicitur *noli hoc & noli illud,* & vbi ad aliquid faciendum vel non faciendum diuinis monitis opus voluntatis exigitur, satis liberum demonstrat arbitrium.

Ad primam Resp. totam Iprensis & Caluini fraudem sitam in eo esse quod confundant libertatem à necessitate cum libertate à seruitute, quæ tamen due tum in doctrina S. Augustini tum in rei veritate sunt distinctissimæ; fateor quidem voluntatem hominis lapsi liberam non esse à seruitute concupiscentiæ, sicut libera erat ante peccatum, sed cum Catholicis omnibus assero illam esse liberam à necessitate, quam libertatem nunquam dixit Augustinus peccato primi hominis amissam esse, sed infirmatam duntaxat & debilitatam, *Verum est* (inquit serm. 2. de verbis Apostoli) *magis liberi arbitrij vires accepit homo cum conderetur, sed peccando amisit.*

Ad secundam Resp. in Scripturis nos dici cooperatores Dei, quia illo iuvante ac excitante verè operamur bonum, quod non impedit quin totum tribui Deo debeat

debeat qui praevenerit antequam velimus, adiunat cum volumus, subsequitur ut perseveremus. *Utrumque nostrum est* (inquit S. Doctor lib. retract. c. 23.) *credere nimirum & bene operari propter arbitrium voluntatis, sed utrumque tamen datum propter spiritum fidei & obedientiam, utrumque ipsius est, quia preparat voluntatem, utrumque ipsius est quia non sit nisi volentibus nobis.*

Tertia. Ad tertiam Resp. quod ante gratiam est in nobis libertas remota & ligata, post gratiam libertas est proxima & expedita, ut constabit *quasi*. 3. nec enim tollit gratia indifferentiam quamvis infallibiliter, insuperabiliter, indeclinabiliter trahat voluntatem, quia tota illa necessitas consequens est & ex suppositione ut dicitur. *In potestate hominis est mutare in melius voluntatem, sed ea potestas nulla est, nisi à Deo detur, cum enim hoc sit in voluntate quod cum volumus facimus, nihil tam in potestate quam ipsa voluntas est*, inquit Augustinus lib. 3. retractat. cap. 22.

S. I I.

Secundam veritatis Catholica caput, omnimoda impotentia liberae voluntatis ad opera supernaturalia sine auxilio gratiae.

Posito quod sit in nobis liberum voluntatis arbitrium ad ponenda opera salutaria, lis tota cum Pelagio fuit, ut sapè dixi de requisitis ad illa opera gratiae auxiliis: contendente illo sufficere voluntati vires ingentis ad quavis opera etiam aeternae vitae meritoria, gratiam si qua esset interna praeter doctrinam & legem, iuvare voluntatem ad operandum facilius necessario requisitam nullo modo esse: obnitente in contrarium cum omnibus Catholicis Augustino, liberum arbitrium de se ita impotens esse, ut sine auxilio salutari nihil omnino posset vel incipere vel perficere, quod vilo modo spectaret aeternam salutem: omnia enim opera huiusmodi esse Dei munera, qui & voluntatem excitet sopitam, & adiuvet infirmam.

Ratio prima dubitandi. Ratio verò dubitandi esse potest primò, quia sapè in Scriptura dicitur quod voluntas auxilium Dei praevenerit, Psalm. 22. *Misericordia tua subsequetur me*, 87. *Mae oratio mea praevenerit te*: Psalm. 118. *Praevenerit in matritate & clamavi*: Proverb. 16. *Homini est preparare animam*. Vnde validissimum Pelagiani erroris argumentum erat quia cum tanta necessitate gratiae neque stare potest arbitrij libertas, neque Deus à personarum acceptione, ac iniustitia vindicari: si enim gratiam aliquibus negat, iam ille prima est causa damnationis: si omnibus illam largitur, omnes electi sunt, nemo reprobis.

Secunda. Secundo, saltem in statu naturae integræ nullam ad opera ista necessariam fuisse gratiam, ex multis Augustini testimoniis liquere potest. lib. de natura & gratia c. 12. *Ut ergo non acciperet hoc donum Dei, hoc est in bono perseverantiam: primus homo, sed perseverare vel non perseverare in eius relinqueretur arbitrio, tales habebat vires eius voluntas, quae sine vilo fuerat instituta peccato, ut digne tante bonitati, & bene vivendi facilitati, perseverandi committeretur arbitrium*, & lib. de natura & gratia cap. 43. *Verum est quod Deus tam bonus quam iustus talem hominem fecerit, qui peccati malo peccare sufficeret, sed si voluisset, &c.*

Tertia. Tertio, etiam in statu iustitiae homo existens, & habitus supernaturales habens non videtur egerè gratia excitante: quomodo enim excitari non potest per habitum fidei & species actuum praecedentium? aut quomodo inutiles non sunt illi habitus, si existente cognitione boni & mali aeterni, non potest voluntas, illud amare, istud timere? Imò posito lumine beatus nulla eger gratia vel excitante vel adiuvante ut eliciat amorem.

Tom. I.

rem beatificum, ergo neq; illa eget posito lumine fidei.

Dico secundò, sine auxilio gratiae vel excitantis, vel adjuvantis, nullum omnino bonum opus pietatis per solas vires liberi arbitrij elici potest, vel etiam inchoari, sine natura integra sit ante lapsum siue per iustificationem reparata sit à lapsu.

Hæc est certissima, & omnino Catholica veritas quam, ut dixi, plenissimè sanxerunt Concilia in tribus orbis terræ partibus congregata, Palæstinum in Asia: in Africa vnum vniuersale Africanum, duo Carthagenensia, vnum Milevitanum, in Europa secundum Arausicanum, & Tridentinum: plures Pontifices, innumeri Patres, & praesertim libri mirabiles Augustini ex quibus paucissima hæc depromam.

Primò enim argumentantur ex Scripturis Ioann. 6. *Nemo potest venire ad me nisi pater meus traxerit eum*, quam esse magnam diuinæ gratiae commendationem asserit August. lib. 1. contra duas epistol. Pelag. c. 5. Nam primò particulam illam (nemo) expendit Conc. Arausic. Can. 8. ut ostendatur ab ea lege neminem excipialteram etiam particulam (venire ad me) ponderat Augustinus loco citato, quod primum pietatis opus significet, cui dare operam sine gratia nemo potest etiam illud inchoando, quod ostendit etiam tertia particula (traxerit eum), ubi primus designatur motus voluntatis existens à Deo. Alter locus habetur Ioan. 6. *Sine me nihil potestis facere*, ex quo argumentatur Concil. Milev. Can. 3. & elegantissimè August. lib. cit. c. 8. & lib. de gratia Christi c. 26. concluditque tandem gratiam Dei sic confiteatur qui vult veraciter confiteri, ut nihil omnino boni sine illa quod ad pietatem pertinet veramque iustitiam fieri posse non dubitet. Tertius est Italicus locus citatus ab Apost. c. 10. ad Rom. *Inuentus sum à non querentibus me, palam apparui iis qui me non interrogabant*. Vnde argumentatur Concilium Arausican. cap. 2. ubi asserit Hæretico falsi spiritum qui dixerit, per invocationem humanam gratiam Dei fieri, non autem ipsam gratiam facere ut inuocetur à nobis.

Rationes etiam plures afferuntur à prædictis Conciliis & ab Augustino. Prima est, quia ut homo in via iustitiae ambulet, indigere tribus videtur, debet enim regi, debet custodiri, debet erigi: primum est gubernatio quam describens significat August. in Pl. 44. *Protegit nos quia Deus est ne moriamur, regit nos quia Rex est ne cadamus, regendo autem non frangit nos, nam quos non regit frangit*, & lib. de gestis Pelagij cap. 3. refutans impium Pelagij dictum, *Omnes voluntate propria regi, & suo arbitrio unumquemque dimitti*, multos asserit esse qui sibi regendi dimittantur, ut sine Deo rectore præcipitati non se à se ipso regi potuisse pœnis experiantur. Alterum est custodia, Deus (inquit S. Doctor lib. 8. de Genesi ad litteram c. 10. *Deus idem qui creat hominem ut homo sit, ipse operatur hominem atque custodit, ut etiam bonus & beatus sit*). Vltimum est erectio post lapsum ad quam eget auxilio diuino ut constabit statim. Secunda ratio ex oratione & gratiarum actione repetitur sapè ab Augustino, si enim sine gratia potest voluntas operari ea quæ pertinent ad salutem, frustra sunt preces ad ea obtinenda, frustra gratiarum actiones ab ea obtenta. Tertia ratio quia fidere alioqui possemus in propriis viribus. Quarta denique ducitur ex supernaturalitate illius finis & actuum etiam pietatis quibus illum assequimur, si enim supernaturalis est finis, nullam omnino proportionem habere cum illa possunt media naturalia: si actus sunt supernaturales secundum substantiam, nihil est dubium quin omnino incapaces sint ad eos eliciendos vires omnes naturæ. Supernaturalitatem autem eorum actuum probabimus suo loco.

Secundò, quod etiam in statu naturæ integræ tum hominibus tum Angelis necessarium fuerit auxilium gratiae

Conclusio
secunda.Probatur
ex Scripturis,
& Conciliis, &
Patribus.Probatur
rationibus.

Quod in
natura in-
tegra.

gratiæ probant eadem omnino rationes, & expresse significat sapius Augustinus lib. de correptione & gratia cap. 11. *Sanè habuit gratiam primus homo, in qua se permanere vellet nunquam esset malus, & sine qua etiam cum libero arbitrio bonus esse non posset.* Idem docet de Angelis lib. 12. *Ciuit. cap. 9.* & eleganter Fulgentius libr. 2. ad Thrasymundum Regem: *Non alia stantem Angelum, à ruina potuit custodire nisi ea que lapsum hominem potuit reparare, una est in utroque gratia operata, in hoc ut surgeret, in isto ne caderet, in illo ne vulneraretur, in isto ut sanaretur, ab hoc infirmitatem repulit, istum infirmari non fuit, illius esca istius medicina.* Ex quibus manifestè colligitur Iprentem, magnum illum Pelagianæ doctrinæ hostem, esse tamen prorsus Pelagianum dum libro toto de gratia primi hominis, hoc contendit probare quod cap. 7. proposuerat, tanquam sine vlla dubitatione vetissimum iuxta doctrinam Ecclesiæ totius & Augustini, quod omnia opera bona etiam fidei & dilectionis Dei super omnia potuerit ab Adamo fieri per arbitrij libertatem sic ut ea non donaret Dei gratia, quod non solum paradoxum est, ut ipse fatetur ibi, sed Hæreticum, & Pelagianum, ut conuincunt allatæ rationes præsertim de supernaturalitate illorum actuum.

Status na-
turæ la-
pse.

Tertiò, quod cuilibet homini siue peccatori ut resurgat à peccatis, siue iusto ut cū infusis habitibus bene operetur necessaria etiam gratia tum excitans tum adiuuans non est inter Doctores Catholicos ita certum. Primò Vega non veretur dicere lib. 6. in *Tridentinum*, quod homo aliàs excitatus ad conuersionem, aut ad aliud bonum opus nulla eget noua gratia excitante ut conuertatur, sed sufficere omnino ei posse memoriam prioris excitationis. Secundò, alij non pauci docent quod in peccatore habente habitum fidei non est necessaria gratia excitans ad conuersionem sed sufficere posse actum fidei quod videtur approbare Lessius cap. 10. & in appendice ubi docet quod posito habitu fidei. Nulla deinceps gratia requiritur ad actum fidei. Tertiò, alij longè plures negant quod in homine iustificato necessaria sit gratia excitans sed sufficere posse gratiam habitualem & habitus sic enim censent Caietanus, Soto, Ruardus, Zumel, Paulus, Camerarius, Molina, Bellarminus, lib. 3. de gratia cap. 15. *sententia 13.* Neque omni ex parte quoad habitum fidei reprobare videtur Suares lib. 3. de gratia cap. 8. num. 15. & 31.

Illorum
placita non
videntur
satis re-
pondere
locis Scri-
pturæ cita-
tis.

Sed hæc omnia placita certè non videntur satis consentanea iis quæ adhuc ex Scripturis & Conciliis allata sunt de necessitate gratiæ tum operantis, tum cooperantis, ad omnia opera pietatis; nam verbi gratiâ, in Tridentino sess. 6. c. 5. dicitur *Iustificationis exordium sumendum semper esse à Dei gratia, ergo falsum est quod ait Vega sufficere memoriam prioris excitationis quæ contingit etiam naturaliter.* Canon. 3. anathema dicitur ei qui dixerit hominem credere, sperare, diligere, posse sine præueniente Dei gratia ut iustificatio ei conferatur & ne putes concilium de solis peccatoribus id statuere, cap. 16. dicitur Christum sicut caput in membra, & sicut vitem in palmites, in ipsos iustificatos, iugiter virtutem influere, quæ virtus bona opera eorum semper antecedit comitatur & sequitur, ergo falsum est quod gratia excitans necessaria non est iis in quibus sunt habitus. Deinde idem conuincitur ex Concilio Palæstino, & scriptis omnibus Sancti Augustini. Vbi contra septimam Pelagij propositionem definitur quod gratia & præueniens & comitans ad singulos actus homini datur non solum impio, sed etiam iusto. Deinde si gratia sanctificans, & habitus tenent locum gratiæ excitantis, certè multo magis tenebunt locum gratiæ cooperantis, habitus enim virtutum infusarum operantur simul cum poten-

tia, & illam adiuuant, nunquam autem excitant, aut præueniunt, nam initium bonæ operationis semper est pia cogitatio, quæ procedere non potest ab habitu, quia ipse habitus excitari debet, cum constituat hominem in actu primò potentem: non facit autem ut homo vigilet, excitetur, & vitaliter attendat. Denique si propter habitum charitatis homo non eget auxilio excitante ad eliciendum actum charitatis, certè propter habitum fidei poterit etiam peccator elicere actum fidei sine gratia, sicque conuerti & conteri sine gratia. Imò sequetur quod puer iustificatus per baptismum non eget gratia excitante donec amiserit gratiam, quæ omnia sanè non videntur admittenda, & repugnant Scripturæ cuius loquutiones vniuersales sunt, *Sine me nihil potestis facere: non quod idonei simus, &c.*

Ad primam Resp. in iis Scripturæ locis nullo modo negari auxilium præueniens ut notat Augustin. lib. 2. contra duas epistolas Pelagij c. 8. & 9. *Auertat Deus hanc amentiam ut in donis eius nos priores faciamus, posteriores ipsi, quoniam misericordia eius præueniet me, & ipse est cui verè ac fideliter dicitur quoniam præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis.* Benedictio ergo dulcedinis est gratia Dei, quæ fit in nobis ut nos delectet, hoc est cupiamus, & amemus quod præcipit nobis, in quo si nos non præuenit, non solum non perficitur, sed nec inchoatur ex nobis. Si enim ex nobis nihil possumus facere, profectò nec incipere nec perficere, quia ut incipiamus dictum est, *Misericordia eius præueniet me, ut perficiamus dictum est, Misericordia eius subsequetur me.* Cum ergo dicitur: *Misericordia tua subsequetur* significatur gratia perseverantia quæ à Deo datur. Cum autem dicitur: *Mane oratio mea præueniet te:* Christus dicit se mane, id est tempestive præuenisse tempus passionis ut peteret Calicem hunc à se transire neque tamen exauditus esse. Deinde cum addit *Præueni in maturitate, & clamavi.* Dicit tantum se præuenisse tempus surgendi, cum tempus adhuc esset dormiendi, ut eloquia Dei maturè meditaretur. Denique dicitur esse hominis præparare cor non tamen sine auxilio Dei qui tangit cor. Quomodo autem tanta gratiæ necessitas libertatem arbitrij nihil lædat ratio afferetur infra: quia inuicta illa gratiæ efficacitas non est aliud quàm magna delectatio & suauitas. Acceptio personarum nulla potest cadere in Deum, quia licet pro absoluto in omnes dominio negare posset gratias sufficientes, nemini tamen eas negat, efficaces etiam non tenetur vlli dare, potest ergo misereri cuius voluerit, & quem voluerit indurare.

Ad secundam satis ex dictis constat Pelagianum esse dicere quod opera supernaturalia primi hominis non fuerunt ac verè propriè dona Dei. Augustinus autem significauit tantum quod primus homo, cum esset liber à seruitute concupiscentiæ seruare potuit præcepta naturalia sine gratia. De supernaturalibus nunquam hoc dixit.

Ad tertiam Resp. satis probatam esse necessitatem gratiæ tum excitantis, tum comitantis etiam in eo in quo est habitus, de lumine autem gloriæ ac visione dispar ratio est quia voluntas non eget gratia præueniente ad eliciendum amorem beatificum quem elicit necessariò non liberè.

S. III.

Tertium Catholica veritatis caput, de impotentia omnimoda voluntatis ut se disponat ad gratiam.

ERROR fuit Massiliensium (ut supra monui) quod liberum arbitrium præueniat gratiam, eo quod per solas

Solutio
prima ra-
tio dubie
tandi.

Tertia.

Error
Massiliensium.

solas naturae vires aliqua eliciat opera quae sint dispositiones ad gratiam: In quem errorem incidere omnino videtur illi omnes Theologi qui asserunt posse opus aliquod naturale v.g. attritionem naturalem sine gratia Christi eliciat esse ultimam dispositionem ad gratiam, quod placuit Scoto, Gabrieli, Durando, & Caietano: vel etiam qui tenent aliquod huiusmodi bonum opus esse remotam dispositionem ad gratiam, quae sententia est Gerlonis, Richardi, & Soti: Ab eo autem errore quam longè distent Molina, Lessius, Bellarminus & Suarez ex infra dicendis patebit.

Prima ratio. Ratio dubitandi primò est, quia plures scripturas pro suo errore asserunt Faustis & Cassianis in quibus expressè videtur dici quod à nobis est initium salutis & gratiae. Zachariae 1. *Conuertimini ad me & ego conuertar ad vos.* Isaia 30. *Ad vocem clamoris tui statim ut audierit respondebit tibi,* & sapè Apostolus. *Velle adiacet mihi, perficere autem non inuenio: neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus,* & haec videtur doctrina esse Chrysostomi, nam homil. 17. in Ioannem, expressè docet Deum non praeuenire nostras voluntates, sed vbi preparati fuerimus, tunc deum illum adesse ac iuuare per gratiam: & alibi tradit Abrahamum disposuisse se per bona opera ad magna dona gratiae quae accepit.

Secunda. Secundò, potest liberum arbitrium ante gratiam conari aliquid circa opera supernaturalia v. gr. si audierit aliquis Apostolum enarrantem Paradisi gaudia, & Inferni penas, certè naturaliter illorum amore inardescere, istorum horrore terri, nam hoc etiam haeretici sapè faciunt: Si mysteria fidei aliquis audierit, credere illa poterit saltem fide humana, sicut Iudaei & Turcae nugae credunt Talmudistarum, & Alcorani. Sed Deus ex huiusmodi conatu occasionem sapè sumit dandi vltiorem inspirationem: ergo potest homo saltem remotè disponere se ad gratiam, & sanè alioqui quod salus & praedestinatio non sunt villo modo in hominis potestate, quod vnusquisque nascitur iam iudicatus, & si Deus sine ratione vni potius quam alteri bene facit, sine dubio acceptior est personarum.

Tertiò, præcipuum Semipelagiani erroris fundamentum erat receptissimum illud Axioma: *Quod facienti quod in se est Deus non denegat gratiam,* ex eo enim sequitur omnino quod homo saltem remotè potest se disponere ad gratiam.

Conclusio tertia. Dico tertiò, nemo per solas liberi arbitrij vires potest se disponere aut remotè aut congruè ad gratiam per quam opera deinde pietatis eliciat: quamuis per actus factos ex gratia possit quilibet se disponere ad maiores gratias, quibus maiora deinde pietatis opera eliciat, & euadat ad sublimem sanctitatis gradum. Ita contra Massilienses Catholici omnes docent estque specialiter definitum in Concilio Arausicano II. & habetur in omnibus tractatibus Augustini contra ipsos conscriptis ex quibus pauca haec satis erunt.

Ex scripturis. Primò enim plurima refert testimonia scripturarum sanctus Doctor v.g. psalmo 26. *Et dixi nunc capere hac mutatio dextera excelsi,* quod explicans Augustinus ad eum psalmum; *Cum ergo dixisset (inquit) nunc capere, non dixit hac mutatio arbitrij mei, sed dextera excelsi, sic itaque Dei gratia cogitetur ut ab initio bonae mutationis suae usque ad finem consummationis, qui gloriatur in Domino gloriatur.* Psalmo 53. *Pro nihilo saluos facies illos,* quod ponderat S. Doctor, lib. de praedestinatione sanctorum, cap. 2. & 3. & ex illo Prosper ad excerpta Genuensium cap. 3. & 4. *Non dixit pro exiguo sed pro nihilo, quia nullius boni operis intuitu confert gratiam, sed ex sola misericordia.* Deinde illa duo

ex Euangelio S. Ioannis vrget eximè, *nemo potest venire ad me nisi pater meus traxerit eum: sine me nihil potestis facere:* & deum ex Apostolo tria illa, Roman. 11. *Quis prior dedit illi & retribuetur illi,* 1. ad Corinth. 4. *Quis est qui te discernit: quid autem habes quod non acceperis?* Philippensium 3. *Qui cepit in vobis opus bonum ipse perficiet. Deus est qui operatur in vobis velle & perficere.*

Secundò, Rationes etiam habet plurimas, primam I. de praedestinatione sanctorum cap. 2. quia si ad primam gratiam homo se disponit per solam voluntatem, verum erit illud quod in Concilio Palestino coactus est negare Pelagius, gratiam secundum meritum nostrum dari: *Quomodo enim (inquit Prosper I. contra collatorem cap. 6.) non aduertis te in damnatum, illud incidere gratiam Dei secundum merita nostra dari cum aliquid precedere boni operis ex ipsis hominibus propter quod gratiam consequantur. affirmas?* secundam habet lib. 2. ad Bonifacium cap. 8. si sine Dei gratia per nos incipit cupiditas boni, coeptum ipsum erit meritum, cui ex merito veniat adiutorium quia nimirum gratia iam non erit gratia sed merces. Iuxta illud Apostoli. *Si autem gratia, iam non ex operibus, alioqui gratia iam non est gratia.* Tertiò & optima esse potest, quia inter dispositionem, & formam aliqua proportio esse debet, sed inter opus naturale, & gratiam supernaturalem nulla est proportio, ergo opus naturale non potest villo modo esse dispositio ad gratiam. Imò addit S. Thomas art. 6. quod *eiusdem est disponere ad formam cuius est introducere formam:* gratiam autem solus Deus introducit, ergo solus etiam ad illam disponit.

Ad primam Resp. cum Augustino lib. 2. ad Bonifacium cap. 8. in his & alijs huiusmodi locis solam designari libertatem voluntatis sed gratiam non excludi: cum enim dicitur *velle adiacet mihi,* &c. significatur quod multa sapè bona desideramus, ad quae postmodum exequenda proflus deficiamus nisi potentioribus auxilijs adiuuemur. *Neque qui plantat est aliquid neque qui rigat,* exterius doctrinam proponendo, sed qui gratiam interiorius immittendo, efficit ut bona semina incrementum capiant. De Chrysostomo breuiter dico cum Bellarmino lib. 6. cap. 6. nunquam ab eo absolute gratiam praeuenientem negatam fuisse, sed gratiam duntaxat illam quae voluntas determinetur, propter Manichaeos à quibus negabatur libertas: vel etiam aliquando voluntati tribuit, id, quod voluntas cum Deo facit, ut ab ijs distinguat quae solus per se ipsum efficit Deus, atque adeò magna illa dona collata esse Abraham, ut multarum esset Gentium pater, propter opera multa bona quae prius cum gratia Dei fecerat.

Ad secundam Resp. concedendo quod potest quilibet ante acceptam à Deo gratiam, habere imperfectum aliquem, & inefficacem conatum circa supernaturalia: sed nego posse vllum hominem habere huiusmodi conatum ut propter eum tanquam propter dispositionem aliquam etiam remotam conferatur gratia iustificationis, vel etiam tribuatur fides, ut definitur in Concilio Tridentino sess. 6. can. 3. quia conatus illi omnes inferioris sunt ordinis, & adeò imperfecti, ut nullam proportionem habeant cum fine supernaturali qualis est gratia. Verum est quod salus non est in hominis potestate sublata gratia, sed quia eam Deus nemini negat, propterea certum est quod ante hominem sit vita & mors, ad quod voluerit mittere manum suam. Praedestinatio pendet à voluntate nostra secundum aliquos effectus non secundum omnes ut alibi docui. Nemo iudicatus nascitur & damnatus quia nemo reprobat à gloria, nisi post demerita praemia. Nulla est personarum acceptio in Deo (ut supra dixi) quia tunc tantum illa reperitur

Rationibus D. Augustini.

Solutio primae dubitationis.

Secunda.

quando iudex æqualiter utrique debet, & tamen uni
faciet non alteri.

Tertiz. Ad tertiam vt Respondeatur explicanda est ac-
curatius.

§. IV.

*Veritas axiomatis receptissimi, quod Deus facien-
ti quod in se est non denegat gratiam.*

PRæcipuum erat illud, vt monui, Massiliensium
telum quo suam illam propugnabant fidem initia-
le, cui scilicet causam daret liberum voluntatis arbi-
trium sine Deo. Potest autem axiomatis huius vulga-
ti triplex esse sensus.

Primus omnino hæreticus quem solum probabant
Massilienses, facienti bona opera per vires naturæ,
Deus propter illa tanquam per veras dispositiones
& meritum congruum non denegat primam gratiam
ad fidem & conuersionem.

Secundus sensus Catholicus omnino quem solum
approbant S. Thomas art. 6. Vasques & Bellarminus
facienti per vires gratiæ id quod potest, Deus vltio-
res gratias non denegat.

Tertius quem omnino verum & Catholicum esse
defendunt Molina, Lessius, Suares, Mascarenas, est
iste, Deus facienti ea opera bona quæ per vires natu-
ræ facere potest, infallibiliter quidem sed ex sola ta-
men liberalitate, non autem ex vilo merito aut di-
spositione gratiam non negat ad fidem & conuersionem.
De primo illo sensu nulla potest esse inter Do-
ctores Catholicos controuersia, quia illum Concilia
vt hæreticum damnarunt: De duobus alijs dissidium
est inter graues Theologos quorum alij cum sancto
Thoma contendunt intelligi debere axioma de facien-
te quod in se est per virtutem gratiæ, alij cum
Molina disput. 6. & 14. Lessio in appendice capitis 10.
Suare lib. 4. de Gratia a cap. 12. ad 18. contendunt in-
telligi debere de faciente quod in se est per vires
naturæ.

Ratio pri-
ma dubi-
tandi.

Ratio autem dubitandi est, quia qui axioma hoc
exponunt de faciente quod in se est per vires natu-
ræ, dicere tenentur opera illa facta per vires naturæ
esse dispositiones ad gratiam, quod probo, illud est
dispositio ad gratiam cuius intuitu Deus dat gratiam
homini sic disposito, quam non daret si taliter non
esset dispositus: sed Deus dat gratiam intuitu illo-
rum operum naturalium, & eam non daret si opera
illa non essent, ergo illa opera sunt veræ dispositio-
nes ad gratiam.

Secunda.

Secundò, ille qui per solas naturæ vires operatur
sine gratia, maxima & frequentissima committit pec-
cata, propter quæ poenam magis meretur, quàm gra-
tiam, ergo quando dicitur facienti quod in se est, da-
re gratiam, intelligitur de faciente quod in se est per
vires gratiæ. Confirmatur quia faciens quod in se est
ille dicitur qui seruat totam legem, sed per vires na-
turæ nemo seruare potest totam legem etiam natu-
ralem, ergo faciens quod in se est ille dicitur qui ope-
ratur cum gratia.

Tertia.

Tertiò, si Deus ex lege illa infallibili daret gra-
tiam illis qui per vires naturæ benè operantur certè
maiores & vberiores gratias daret illis qui morali-
ter melius operantur, hoc autem falsum est, quia
pessimis sæpè peccatoribus maiores Deus gratias lar-
gitur.

Conclusio
quarta.

Dico quartò, posse axioma illud facienti quod in
se est Deus non denegat gratiam absque vilo pericu-
lo erroris intelligi de eo qui facit per vires naturæ
quod in se est cui Deus ex sola misericordia sine vilo
merito gratiam non neget ad fidem & conuersionem.
Ita fusè probant authores citati qui etiam osten-

dunt communem hanc esse sententiam doctorum et-
iam S. Thomæ.

Ratio autem breuiter est, quia nihil aliud fides Ca-
tholica prohibet nisi vt dicamus opera naturalia esse
dispositiones etiam remotas ad gratiam, initium enim
fidei & salutis ex Deo solum esse, atque adeò primam
gratiam dari ex meritis, sed si dicatur Deum infallibi-
liter quidem, sed ex pura misericordia & liberalitate
dare gratias ei qui facit per vires naturæ opera bo-
na, non dicitur tamen quod opera illa sint disposi-
tiones ad gratiam, nec dicitur gratiam dari ex meritis
cum expressissimè id negetur, ergo sine vilo errore in
fide hoc potest asseri.

Deinde recta videtur esse ratiocinatio Suarez lib.
4. de Gratia cap. 15. quia certum est statuisse Deum ne-
minem sufficientibus ad salutem auxilijs priuare,
quod pactum non est absolutum, sed aliquam inclu-
dit conditionem, non operis supernaturalis eliciendi
ad quod necessaria est gratia supernaturalis, vnde nec
includit conditionem operis alicuius meritorij aut
dispositionis ad gratiam recipiendam, quia hoc est
impossibile, ergo illud pactum est sub conditione
quod non ponatur obex violando legem naturalem;
ergo iuxta istam interpretationem ille qui facit quod
in se est per vires naturæ non se disponit ad gratiam,
sed tantum non ponit obicem gratiæ.

Dico quintò, verius tamen esse quod intelligi de-
beat axioma de illo qui facit quod in se est cum au-
xilij gratiæ naturalis, ita vt ei qui cum auxilijs ordi-
narijs gratiæ naturalis seruat legem naturalem, Deus
non denegat gratiam supernaturalem ex pura miseri-
cordia & liberalitate. Sic video posse componi dissi-
dentes Catholicorum sententias, quorum alij negant
intelligi axioma de faciente quod in se est per vires
naturæ: alij negant intelligi de faciente quod in se est
per vires gratiæ: nam utrique ni fallor conueniunt
cum nec priores loquantur de faciente quod in se est
per vires gratiæ supernaturalis, & posteriores cum
loquantur de faciente quod in se est per vires naturæ
non excludunt auxilia gratiæ ordinis naturalis, quod
expressè docent Molina & Lessius.

Ratio ergo est, quia hæc explicatio axiomatis de
faciente quod in se est cum auxilijs gratiæ naturalis
totum omnino cuitat errorem Massiliensium cum
ponat gratiam ante bona opera, & exponit clarissimè
quomodo per nos solum stet vt saluemur quod vnum
in hoc axioma intendunt Catholici: vnde non pla-
cet eorum explicatio qui vellent intelligi debere de
faciente quod in se est per gratiam supernaturalem,
quia omnes hætenus Doctores voluerunt axioma
illo significare quod aditus ad salutem omnibus pa-
tet, & quod per Deum non stat si auxilium superna-
turale ad salutem multi non habeant, sed per ipsos
omnino stare qui si facerent per vires & auxilia natu-
ralia, id quod reuera præstare possent, illud à Deo
acciperent: Licet ergo verus hic sensus sit, quod illi
qui cooperatur gratijs supernaturalibus Deus gratias
vltiores non denegat supernaturales, aliquid tamen
vltius axioma illo significatur, quod totum vi-
detur dirigi ad eos qui nondum acceperunt gratiam
fidei.

Deinde optimum est argumentum positum in ra-
tione dubitandi, quia ille qui per solas naturæ vires
operatur sine gratia, innumera committit peccata,
propter quæ meretur priuari gratia, ergo dici non
potest quod illi qui per vires naturæ non ponit obi-
cem gratiæ, Deus non denegat gratiam, quia quisquis
gratia destituitur innumeros ponit gratiæ obices, quæ
ratio videtur perspicua.

Ad primam ergo Respondeo quod opera illa enti-
tatiue naturalia quantuncunque fiant cum auxilio
gratiæ

Probat.

Conclusio
quinta.

gratiae naturalis, nunquam tamen sunt dispositiones & meritum ad gratiam supernaturalem, cum etiam sic non habeant proportionem ullam cum ipsa etiam si Deus ordinet illa ad finem supernaturalem: extrinseca enim illa Dei ordinatio non potest dare proportionem illi operi quod est de se improporcionatum ut bene docet Suares. Ad argumentum igitur obseruo magnum esse discrimen inter dispositionem, occasionem, conditionem ab homine Deo datam, & occasionem a solo Deo acceptam, occasio ab homine data illa est qua Deus vere mouetur ad dandam gratiam, & sine quo non moueretur nec illam daret, occasio a Deo accepta est aliquid per quod non mouetur Deus ad dandam gratiam, & quo sublato fortassis etiam illam daret. Nullum est bonum pure naturale quod esse possit occasio ab homine data Deo ad gratiam supernaturalem, potest tamen aliquando esse occasio a Deo accepta, qui aliquando sumit etiam ex peccatis occasionem bene faciendi homini, nemo autem dixerit peccatum esse dispositionem ad gratiam. Itaque distinguenda est prima maior propositi argumenti, illa est dispositio ad gratiam cuius intuitu Deus dat gratiam, si per illud moueatur tanquam per conditionem ab homine datam concedo, si Deus per illam non moueatur nego, quia tunc illa est solum occasio a Deo accepta.

Solutio
secundae &
terciae.

Ad secundam patet ex quinta conclusione illum qui facit quod in se est, illum esse qui seruat totam legem naturalem saltem quoad praecipua capita, sicque illum non posse operari per solas vires naturae sine gratia. Vnde patet etiam responsio ad tertiam.

SECTIO III.

De Necessitate Gratiae actualis ad opera naturalia moraliter bona, & difficiliora.

Dixi de operibus supernaturalium virtutum, nunc iterum nobis cum Pelagio lis est de operibus moraliter bonis sed pure naturalibus, quae omnia contendebat ille posse fieri sine Dei gratia. Ordior autem ab actibus illis bonis in quibus est difficultas vel ex obiecto vel ex tentatione ingruente, vel ex longa duratione, vel ex praceptorum multitudine, & quaro, vtrum illi per solas naturae vires sine speciali adiutorio gratiae Christi elici possint. Vbi triplex esse potest controuersia, prima de actibus ex obiecto difficilibus, qualis est Dei dilectio super omnia, vnde iudicium erit de actibus aliarum virtutum moralium difficiliorum. Secunda de actibus ab extrinseco difficilibus, hoc est de victoria tentationum. Tertia de obseruatione totius legis, & fuga cuiusvis peccati.

§. I.

Vtrum sine speciali gratia per Christum possit homo Deum diligere super omnia.

S. Thom. art. 3.

Quid sit amare Deum.
Certum est primo, Dei amorem appellari affectum illum voluntatis quo complacemur, inclinamur & afficimur erga Deum, ut summum bonum, & vltimum finem nostrum, possumus autem inclinari erga eum quia summè nobis bonus est, & finis a nobis obtinendus, qui vocatur amor concupiscentiae: vel inclinari possumus erga eum ut est in se summè bonus & vltimus omnium rerum finis qui vocatur amor amicitiae. Per primum amorem, volumus nobis Deum ut summum bonum nostrum, per secundum volumus Deo bona, & nos etiam ipsos, quia in se bonus & dignus est: volumus autem tum gaudento

& gratulando de bonis & internis & externis quae Deus habet, tum desiderando externa illa bona quae non habet, tum dolendo, odio habendo, fugiendo, impediendo mala extrinseca Dei. Vterque igitur ille amor pro formali obiecto habet Deum ut finem vltimum, sed amor amicitiae respicit finem vltimum, quatenus hoc est aliquod Dei bonum: amor verò concupiscentiae respicit finem vltimum ut hoc est bonum aliquod nostrum.

Certum est secundo, amorem tum concupiscentiae, tum amicitiae posse aliquando esse naturalem, aliquando supernaturalem, supernaturalis est quo amatur Deus ut cognoscibilis fide diuina, naturalis est quo amatur Deus ut naturaliter cognoscibilis. Et hanc vtriusque amoris diuisionem in naturalem & supernaturalem temerè Iprensis negat, existimans esse impossibile ut Deus ametur nisi supernaturaliter, quae vna fuit ex propositionibus Michaëlis Baij damnatis à Pio V. & Gregorio XIII. repugnante aperte rationi, quia certum est naturaliter posse cognosci Deum summè bonum, ergo naturaliter etiam potest amari. Vasques autem disput. 194. dum ait omnem amorem concupiscentiae quo amatur Deus esse naturalem nullo modo placet, ut patebit ex dicendis de supernaturalitate actus spei.

Naturalis
& superna-
turalis
amor erga
Deum.

Certum est tertio, amorem tum naturalem tum supernaturalem ut sit verus amor Dei summè boni habere saltem virtualiter & appetitiuè quod sit super omnia, id est quod amittere malit cetera omnia, quam Deum offendere, hoc enim ad amorem necessarium requiritur, potest autem tripliciter Dei amor praeferre Deum omnibus quae sunt amoris eius contraria. Primo affectiue solum & inefficaciter, qui amor est composibilis cum peccato, secundo efficaciter quidem sed imperfectè, qui propositum quidem includit nunquam peccandi, quando non occurrit vlla difficultas, & quando in communi tantum cogitat praepcepta, si autem tentatio aliqua grauior occurrat statim fiet peccatum, tertio amor perfectissimus est qui efficaciter Deum praefert omnibus alijs etiam quando in particulari singula cogitat, & occurrit difficultas, habet enim propositum tale non peccandi ut in qualibet occasione absteineat à peccato.

Amor Dei
appetiti-
uius.

Controuersia ergo inter Theologos est de amore praesertim amicitiae quo Deus diligitur super omnia, non de supernaturali, nam illum concilia omnia definiunt ne imperfectum quidem esse vnquam posse sine gratia, sed de naturali, vtrum sicut sine gratia cognosci naturaliter Deus potest, sic etiam sine gratia possit diligi.

Status
quaestione

Ratio dubitandi primo est, quia Concilia & Patres vnanimiter asserunt aduersus Pelagium, quod quilibet Dei amor donum est Dei: *Charitas diffusa est in cordibus nostris, charitas ex Deo est.* Concilium Arausicanum canon. vltimo. *Prorsus diligere Deum Dei donum est,* & clarè Augustinus epist. 107. docet quod liberum arbitrium ad diligendum Deum primi peccati granditate perdidimus, & ne dicas Augustinum de sola loqui charitate supernaturali & perfecta, refellitur ex libro de gratia & libero arbitrio cap. 17. *Et quis istam (inquit) quamuis paruum dare coperat. charitatem, nisi qui preparat voluntatem?* & cap. 18. *Si non ex Deo, sed ex hominibus est dilectio, vicerunt Pelagianis, si autem est ex Deo vicimus Pelagianos.*

Primaria
ratio dubi-
tandi.

Secundo, si posset haberi aliquis Dei amor sine gratia tota lex naturalis posset obseruari sine gratia, qui enim diligit, legem impleuit, quia scilicet Dei amor includit propositum non peccandi, & excludit à corde omnem affectum inordinatum.

Secunda.

Tertio, Dei amor cum proposito nunquam peccandi est sine dubio vltima dispositio ad gratiam remissionis

Tertia.

millionis peccatorum, imò illud est verum opus peccatis, quæ duo semper sunt ex gratia.

Conclusio
prima.

Dico primò, in statu naturæ lapsæ nemo sine gratia potest amare Deum super omnia amore naturali simpliciter efficaci, ad amorem purè affectiuum & inefficacem nulla exigitur gratia, sed illa tamen exigitur ad omnem amorem efficacem etiam tantum secundum quid.

Prima pars

Primam partem cum S. Thoma *artic. 3.* Theologi omnes tenent contra Scotum & Durandum, videturque certa ex fide, quia amor naturalis simpliciter efficax est is qui sic proponit efficaciter non peccare ut sufficiat ad victoriam quarumlibet tentationum, sed constabit ex sequentibus neminem posse sine gratia seruare omnia præcepta & superare omnes tentationes, ergo neque sine gratia potest quisquam amare Deum amore naturali simpliciter efficaci.

Secunda
pars.

Secundam partem de amore purè affectiuo & inefficaci negant Bellarminus *lib. 6. cap. 7.* Vasques *disp. 194.* & alij quos citat. Ratio tamen euidentis est, quia ille actus amoris purè naturalis nullam includens difficultatem, & ad eum quilibet naturalem habet inclinationem: Cum enim naturaliter Deus cognoscitur nihil videtur facilius quàm excitare in se affectum illum amoris, etiam cum voluntate inefficaci nunquam illum offendendi, hoc enim vnum est ex operibus moralibus facillimis quæ dicam posse fieri à nobis sine gratia.

Tertia
pars.

Tertia pars de amore secundum quid efficaci, difficilior est quam docent Molina in *concordia disp. 19.* Suares *lib. 1. cap. 33.* & *lib. 2. de prædestinat. cap. 10.* Valentia & alij plures contra Scotum, Canum, Caietanum, Scotum, Okamum, Paludanum, Arriagam. Ratio est, quia ille amor esse non potest efficax qui esse non potest sufficiens ad excludendam omnem voluntatem peccandi, sed omnis amor per naturæ vires elicitus, est insufficiens ad excludendam omnem voluntatem peccandi, alioqui posset aliquis diu sine gratia vitare omne peccatum, si nulla esset tentatio vel difficultas grauis, quod repugnare videtur concilijs, ergo nullus amor Dei efficax potest elici sine gratia. Deinde certum videtur quod perfectissimi actus virtutum moralium non possunt elici sine gratia: sed actus amoris qui efficaciter excludit voluntatem peccandi, saltem pro breui tempore quo cogitantur in communi omnia præcepta, est actus perfectissimus, nam ille si accedit ei motiuum supernaturale sufficit ad iustificationem, difficultas autem non oritur ex motiuo supernaturali, quod sæpè minuit difficultatem, sed oritur ex illa voluntate nunquam peccandi: si enim hoc esset verum vix vllus esset actus virtutis quem sine gratia elicere quilibet non posset.

Denique nemo sine gratia excludere à se potest affectum omnem inordinatum, sed quilibet amor efficax illum excludit, ergo ille haberi non potest sine gratia.

Ad primam Resp. scripturas illas & concilia ferè loqui de amore supernaturali, vel etiam de naturali effectiuo & efficaci. De quo etiam procedunt alia duo argumenta.

S. II.

Utrum possit aliquis sine gratia vincere tentationes aliquas.

Dixi de actibus qui ab intrinseco sunt difficiles, nunc ut dicam quid possit liberum arbitrium sine gratia circa eos qui ratione tentationis ab extrinseco ingruentis habent adiunctam difficultatem, præmittenda videntur duo, primum de ipsa tentatio-

ne quæ vincitur, secundum de potentia illam vincendi.

Certum igitur primò est tentationem vocari propriè propositionem alicuius boni vel mali sensibilis quo mouetur voluntas ad violandum præceptum, & committendum peccatum siue illa boni propositio fiat à demone, siue ab amico suadente, siue oriatur ab interna corruptione concupiscentiæ. Potest autem aliquando esse leuis quando tum ex parte intellectus & phantasiæ paruam habet suasionem, & ex parte appetitus paruam, & languidam inclinationem: aliquando autem est grauis, quando illa duo sunt vehementissima vel mora temporis est notabilis. Denique vtraque illa tentatio tripliciter vinci potest à nobis, primò cum merito, cum scilicet ex intentione pia superetur & ad hoc certum est gratiam exigi: secundò cum peccato, cum scilicet superatur tentatio vna succumbendo alteri tentationi ut contingit non raro, ut cum quis peccatum incontinentiæ vitat ex vana gloria, nam sapissimè ut ait Augustinus non vitia superantur sed maioribus peccatis, minora peccata vincuntur. Tertio, vincitur tentatio præcisè abstinendo ab opere vetito: & de hac victoria quaritur vtrum sine gratia obtineri possit per solas vires liberi arbitrij.

Certum est secundò, quod triplex potest esse potentia & facultas voluntatis ad vincendam tentationem: Prima est potentia physicè tantum sufficiens ad victoriam tentationis & vincendum peccatum: cum quis habet omnia principia physica cum quibus vinci possit tentatio, quamuis cum illis solis nunquam vincatur: huic potentia opponitur impotentia physica cui scilicet desunt principia physicè necessaria. Secunda est potentia sufficiens moraliter quæ non reducitur ad actum propter infirmitatem naturæ, aut impedimenta & difficultatem operis, sed propter solam negligentiam operantis: huic potentia opponitur impotentia illa quæ moralis appellatur, quia licet habeat potentiam physicam, nunquam tamen huiusmodi effectus à tali causa prodire potest propter magnitudinem difficultatum, & impedimentorum. Hæc impotentia dicitur simpliciter impotentia, ut cum dixit Christus esse impossibile ut non veniant scandala, quod tamen non est physicè impossibile. Tertia est potentia efficax, quæ nimirum habet infallibiliter effectum, quem tamen poterat non habere. His positus.

Celeberrima etiam contra Pelagianos est controuersia circa victoriam tentationum vtrum sine speciali gratia per Christum possimus vincere singulas distributiue sumptas vel certè aliquas ex illis siue graues sint, siue leues, saltem vitando peccatum, aut etiam operando bene moraliter.

Ratio verò dubitandi esse primò potest, quia nihil ex scripturis & concilijs proferri potest quo concludatur tentationes aliquas saltem graues non posse vinci, quo non probetur etiam leues non posse vinci. Scriptura & Concilia indefinè loquuntur de quolibet tentatione, in te eripiar à tentatione: *Orate ut non intretis in tentationem: Quis me liberabit de corpore mortis huius? gratia Dei per Iesum Christum,* vel certè commodè intelligi possunt de victoria morali & meritoria.

Secundò viget grauissimum argumentum, quia possunt sæpè multi ex motiuo purè humano, v. gr. propter honorem & vanam gloriam tolerare grauius tormenta & superare tentationes difficillimas, ut de antiquis Philosophis dici solet & in hæreticis sæpè contigit, qui acerbissima tolerarunt supplicia, & mortem alacriter subierunt in defensionem opinionum erronearum, ergo similiter ex motiuo vel honesto vel

Tentatio
quid sit.

Triplex
voluntas
facultas.

Ratio pri-
ma dubi-
tandi.

Secunda.

vel indifferenti poterant easdem tentationes illi superare: vel etiam Catholicus pro veritate Christiana idem tolerare potest sine gratia, si non ex motu supernaturali, saltem ex motu moraliter honesto: si ex motu malo vinci potest grauis tentatio, cur etiam illa vinci non poterit ex motu quod humanum sit & honestum? verbi gratia si potest ex vano metu hominum vinci tentatio grauis contra castitatem; Cur etiam sine gratia vincere illam non poterit ex metu laudabili verbi gratia ne dem scandalum, vel etiam vt tucar sanitate? Et hoc argumentum præcipue valet quando motuum honestum est etiam homini gratum: verbi gratia si possum ex motu gula vincere tentationem furi: Quare non poterit illam vincere, tunc cum in summa esurie imperabitur mihi vt comedam? Similiter si aliquis grauissimos tolerare potest cruciatus, vt defendat falsam opinionem, quam putat esse veram, certe poterit eisdem pati cruciatus, quando illa opinio erit vera, & imperabitur ei vt pro eius defensione moriatur, non enim minus est amabile motuum ex eo quod sit honestum.

Tertia.

Tertiò, seclusa gratiâ quilibet homo habet veram libertatem ad non peccandum vt patet ex supra dictis, ergo sine gratia vincere potest tentationem: Consequentia probatur, quia si voluntas posita tentatione libera est ad non peccandum certe potest vincere tentationem per quam non necessitatur, tunc enim vel sola illi deest potentia efficax ad illam vincendam, & sic dici nihilominus debet posse vincere, quia totum illud habet quod haberet si daretur illi gratia solum sufficiens: vel deest illi sola potentia moralis, & sic gratia non dat simpliciter operari, sed tantum operari facile, quod non negabat Pelagius, impotentia enim moralis est solum summa difficultas operandi.

Et augetur difficultas, si enim homini sublata gratia deest libertas & potentia moralis ad operandum, ergo tunc ille non peccat mortaliter, quia libertas moralis exigitur ad peccatum mortale. Imò ius posituum non obligat ubi adeest impotentia moralis, ergo nec obligabit ius naturale.

Conclusio
secunda.

Dico secundò, licet habeat quilibet homo in statu naturæ lapsæ potentiam physicè sufficientem ad vincendas tentationes leues aut graues contra præcepta naturalia, nemo tamen potentiam habet efficacem, aut etiam moraliter sufficientem ad vincendam grauem vllam tentationem nisi succumbendo alteri tentationi: ad vincendas autem tentationes quasdam valde leues habet quilibet potentiam sufficientem moraliter, & aliquando etiam efficacem.

Prima pars
probata
manet.

Prima pars, de potentia physica non debet probari, quia potentia illa physicè sufficiens est potentia ipsa libera, quam certum est integram esse in natura lapsa vt probatum est, ergo ad actus moraliter bonos, & ad vitanda peccata nemini deest potentia physicè sufficiens.

Secunda
pars.

Secunda pars, de victoria grauium tentationum inter Catholicos doctores communis est, & tenetur certa de fide vt ostendunt Vasquez disputat. 189. Suarez libr. 1. capit. 24. Bellarminus libr. 5. capit. 5. contra Ruardum, & Stapletonem.

Primò adducuntur scripturæ, vt cum dicitur *in Deo facimus virtutem: impulsus euersus sum vt caderem & Dominus suscepit me*: & alia huiusmodi quibus vtuntur Concilia vt probent Pelagio neminem posse præcepta seruare naturalia sine gratia, ergo non intelliguntur ea loca de victoria fructuosa & meritoria.

Secundò afferuntur Pontifices Concilia, Patres: Innocentius I. epistola ad Concilium Carthaginen-

Tom. I.

se 93. inter Epistolas Augustini: *Necesse est (inquit) vt quo auxiliante vincimus, eodem non adiuvante vincamur*: Cælestinus Papa Epistola ad Episcopos Gallicæ capite 6. *Superbum esse ait vt quidquam sibi natura humana præsumat*: Concilium Arausicanum secundum Can. 14. *Nullus miser de quacunque miseria liberatur nisi qui Dei misericordia præuenitur*. Quod etiam dixit grauissimè Augustin. serm. 13. de verbis Apostoli capite 9. *In hoc agone cum configimus Deum habemus spectatorem in hoc agone cum laboramus Deum poscimus adiutorem, si enim non ipse nos adiuvat non dico vincere, sed nec pugnare poterimus*.

Tertiò, ratio affertur à priori quia licet per peccatum sublata non sit libera facultas abstinendi à peccato, nihilominus ita vulnerata natura est per primi parentis peccatum vt ignorantia intellectus, infirmitas in voluntate quæ ad omnia honesta languet, concupiscentia in appetitu, quæ rapit ad se voluntatem infirmam, efficiant vt maximo impetu feramur ad bona sensibilia & ab honestis retrahamur, quo ex triplici capite tanta difficultas oritur resistendi malo, vt moraliter impossibilis sit illa resistentia. Denique quàm efficax sit ratiocinatio illa si possunt singule tentationes vinci, tota potest seruari lex naturalis sine gratia dicitur statim.

Tertia
pars.

Tertia pars, de victoria leuium tentationum pendet ex dicendis sectione 4. de facultate voluntatis ad facienda opera moraliter bona quæ sunt facilissima. Ratio enim eadem est præsertim quæ cum Pius V. & Gregorius XIII. damnant propositionem illam vigesimam octauam Michaëlis Baij quod liberum arbitrium sine gratia non nisi ad peccandum valet, & trigessimam in qua negat tentationem vllam superari posse sine Christi gratia, vnde omnino concluditur ex Scripturis & Concilijs probari nullo modo posse quod tentationes leues non possunt vinci. Reliquæ rationes infra ponentur.

Ratio pri-
mæ dubi-
tandi.

Ad primam Resp. loca illa Scripturarum & Conciliorum intelligi debere de leuib. tentationibus quæ vt docet Bellarminus improprie tantum loquendo sunt tentationes, neque posse de sola intelligi victoria grauium tentationum cum fructu & merito, alioqui Concilia & Patres male contra Pelagium probarent illam impotentiam ex naturæ corruptione, nam etiam in statu naturæ integræ nemo posset cum merito vincere vllam tentationem.

Secunda.

Ad secundam, Respondent communiter Theologitanti ex peccato esse in natura corruptionem, vt quamuis propter bonum sensibile vinci possint aliquando graues tentationes, vinci tamen à nobis non possint propter bonum moraliter honestum, quia illud in natura corrupta, & obscure apprehenditur, & frigide amatur, nisi vtrumque illud malum per gratiam sanetur, id quod affirmat sæpissimè Augustinus v.g. libro de patientia cap. 17. *Cupiditas (inquit) mundi habet initium ex arbitrio voluntatis, progressum ex incunditate voluptatis, firmamentum ex vinculo consuetudinis, charitas autem Dei, &c.* quod etiam prosequitur c. 24. & 25. idem habetur l. de spiritu & littera c. 3. l. 2. de peccatorum meritis c. 17.

Vnde ad Argumentum Respondeo posse quemlibet ex motu purè humano resistere tentationi, posse hæreticum subire mortem ad defensionem dogmatis falsi, vel si velis etiam ad defensionem dogmatis veri, quod non credit fide nisi humana: neminem vero posse vincere huiusmodi tentationes aut ipsas etiam leuiore ex motu bono, & honesto propter corruptionem naturæ quæ (vt dixi) bonum honestum neque cognoscit perfectè, neque ardentè amat: bonum autem sensibile intensissimè amat, & distinctissimè cognoscit, ac pro inueterata consuetudine in illud mouetur;

O o o

monetur; Idèd Catholicus non potest pro vero dogmate perferre mortem, quam hareticus perferre potest pro falso quod in omnibus alijs exemplis est verum etiam quando contingit vt honestum sit motuum alioqui gratum sensibus, tunc enim vel tentatio non vincitur, quia seruatur interius actus conditionatus furarè nisi mallem comedere, vel non vincitur ob motuum honestum, sed tantum ob motuum sensibile.

Tertia. Ad tertiam Respondeo quod homo sine gratia libertatem habet physice sufficientem ad non peccandum, non habet libertatem sufficientem moraliter: nego autem quod impotentia moralis ad vincendam tentationem non sit aliud quam difficultas benè operandi, est enim impotentia cum qua nemo vnquam operatur, neque secundum communem loquendi modum dicendus est posse operari propter impedimenta & summam difficultatem. Verum est quod in omni peccato est libertas moralis, id est libertas cum aduertentia malitiæ, non est necesse vt sit libertas sufficiens moraliter, quæ duo valde differunt. In lege positua etiam diuina verum est quod impossibilitas moralis tollit obligationem, quod non est verum in lege naturali, quæ multo arctius obligat quàm lex vlla positua.

S. III.

Utrum sine gratia possit seruari tota lex naturalis.

S. Thomas, art. 4. 9. 10.

Vitare omnia peccata contraria legi naturali, est vincere omnes tentationes collectiue sumptas, difficultas ergo est, vtrum non solum in natura integra, sed etiam in natura lapsa tota lex naturalis sine speciali auxilio per Christum seruari possit non quidem meritorie sed præcisè vitando peccatum contra illam legem quod est seruare legem totam secundum suam substantiam.

Primaria ratio dubitandi. Ratio dubitandi est primò, quia obseruatio illius legis sine dubio fuisset difficilis etiam in natura integra, nam inclinatio semper fuisset eadem ad bona sensibilia, quibus attrahi potuisset voluntas: fuisset etiam appetitus excellentiæ, neque defuissent externæ tentationes, ergo in natura integra impossibile fuisset obseruatio totius legis naturalis.

Secunda. Secundò, sæpe contingit vt alicui non occurrat vlla difficultas longissimo tempore, ergo fieri potest vt sine gratia tota obseruetur lex naturalis. Scripturæ autem & concilia exponi facile possunt de obseruatione totius legis fructuosa & meritoria.

Tertia. Tertio, ad puram omissionem nulla necessaria est gratia, sed aliqua præcepta legis supernaturalis obseruari possunt per puram omissionem, ergo ad illa non requiritur gratia. Imò huiusmodi præcepta obseruari possunt per opus malum ad quod haud dubiè nulla requiritur gratia.

Conclusio tertia. Dico tertio, potuisset homo in statu naturæ integræ obseruare totam legem naturalem sine speciali auxilio gratiæ. In statu autem naturæ lapsæ nullus sine speciali gratia per Christum, potest longo tempore seruare totam legem, & vitare omnia peccata collectiue.

Prima pars. Prima pars, communissima inter Theologos habetur ex Concilijs & Patribus contra Pelagium decernentibus fuisse facillimum homini adhuc innocenti perseverare sine peccato vt probat Augustinus, *libr. de perfectione iustitiæ, capite 9. lib. de*

correctione & gratia, capite 19. Quia nimirum moralis illa impossibilitas seruandi legem oritur ex triplici eo vulnere de quo sæpe dixi: nam ignorantia illa quæ caligat ratio, infirmitas quæ liberum laborat arbitrium, & rebellio appetitus per quam obruitur ratio, & in seruitutem redigitur voluntas prorsus abfuiissent ab illo statu, in quo gratia originalis totum fecisset hominem rectum, & subiectum Deo ac rationi, atque aded tanta illa inclinatio ad sensibilia extincta fuisset, regnante in nobis Deo & ratione: non defuissent quidem tentationes ab extrinsecò, sed illas omnes facillimè in tanta luce, tantisque præsidijs superare potuisset.

Secunda pars. Catholicum dogma est, vt communiter censent Theologi quamuis eorum aliqui fatentur existiment dicere contrariam sententiam esse scandalosam, temerariam, & errori proximam, quam tamen videntur tenuisse Gabriel, Durandus, Scotus, latissimè autem illam impugnant Molina in *concordia disputat. 17.* Valques *disputat. 189.* Suarez *libr. 1. capite 26.* Valent. *quæst. 1. p. 5.* Bellarminus *libr. 5. cap. 6.*

Primò enim sic colligitur ex varijs Apostoli testimonijs verbi gratia Roman. 7. postquam concupiscentiæ vires prædicasset: *Sentio aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ,* tandem exclamat: *Quis me liberabit de corpore mortis huius gratia Dei per Iesum Christum,* quod idem cap. 8. exaggers: *Quod (inquit) impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem, Deus filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, &c.* primæ ad Corinthios 15. postquam dixisset, *Virtus peccati lex,* addit statim *Deo autem gratias qui dedit nobis victoriam per Iesum Christum:* quod idem dicitur secundæ ad Corinthios 3. *Litera occidit, id est lex non solum scripta sed etiam naturalis peccatum non arceat, sed auget potius sine gratia, faciens sciri peccatum non tamen cauere,* vt tradit Augustinus opere toto de spiritu, & litera.

Secundò, sic habetur ex Concilijs & Patribus Pelagium impugnantibus, quippe vnus erat erroris illius caput quod sine gratia seruari possent omnia præcepta, & omnia peccata vitari, vt docetur expresse ab Augustino epistola 94. ad Hilarium: *Quod cauendis vincendisque peccatis, omnibusque superandis tentationibus sine villo deinceps Dei adiutorio humana voluntas sufficeret:* traditur quoque in Epistola Concilij Carthag. ad Innocentium, in Epistola Cælestini ad Episcopos Galliarum, ac demùm ex scriptis omnibus Augustini: Neque possunt explicari de solis præceptis supernaturalibus, quia expresse loquuntur de lege naturali, neque de fructuosa Mandatorum obseruatione, quia probant legem illam non posse seruari, vitando peccata omnia quod est seruare legem secundum substantiam.

Tertio, Ratio colligitur ex Scripturis & Patribus satis euidentis petita ex duplici capite: Primum est summa difficultas seruandi totam legem propter innumeras occasiones peccandi, impedimenta continuo ingruentia, bellum cum demonibus, prauorum colloquia & exempla. Alterum caput est incredibilis infirmitas voluntatis, propter concupiscentiæ furor, & pondus ad sensibilia; in illa enim impetu ferimur, & primo illa semper consideramus, honesta verò violenter semper & frigide: accedit innata homini leuitas vt perpetuo ei bello & violentia opus sit nisi velit vinci, vnde impossibile illi omnino est semper stare nisi fortiori quodam gratiæ auxilio maneat erectus.

Ad primam Resp. quod in natura integra nulla fuisset difficultas nisi ab extrinsecò, quàm vincere facile potuisset homo innocens, vt ostendi nuper.

Ad

Ad secundam Respondeo esse prorsus impossibile in tanta naturae corruptione ut non multa occurrant difficultates longo tempore, constat verò Concilia & Patres non loqui solum de obseruatione meritoria mandatorum, cum loquantur de peccati fuga, hoc est enim loqui de custodia legis secundum substantiam.

Tertia.

Ad tertiam Resp. præcepta supernaturalia de virtutibus infusus quædam esse affirmatiua, quæ seruari haud dubie nequeunt sine gratia, quædam negatiua v. gr. non negare fidem, & hæc quandiu nulla in contrarium est tentatio per puram omissionem seruari possunt, si sit tentatio nequeunt sine auxilio seruari, præcepta de suscipiendis ritè sacramentis seruari non possunt sine gratia, quia ut ritè suscipiatur sacramentum necessaria est dispositio quam habere sine gratia nemo potest.

Quomodo autem gratia requiratur actualis etiam in homine iusto gratiam habente sanctificantem ad vitanda omnia peccata constabit ex dicendis sect. 5. ubi agam de necessitate gratiæ habitualis. Deinde constabit ex sect. 6. quomodo consequentia illa vera esse possit, potest homo sine gratia seruare quamlibet legem & vitare quodlibet peccatum determinatè ac distributiuè, ergo potest seruare totam legem, & vitare collectiuè omnia peccata, de hoc enim eo loco disputabitur.

SECTIO IV.

De necessitate gratiæ ad opera moralia facillima.

Hæc est nobilissima illa controuersia quæ scholam Theologicam diuisit in partes, mihi verò ex hactenus dictis non videtur difficile statuere quibus adhaerendum sit, si primùm sensus proponatur controuersia ac dissidentes sententiæ authorum, secundò statuatur vera sententia, tertio mens conciliorum & Augustini accuratius inquiratur.

§. I.

Sensus questionis, & dissidentes sententiæ.

Certum est primò, quod inter opera honesta naturalis ordinis, quædam sunt difficillima, ut grauem inimico condonare contumeliam, Deum in graui tentatione diligere super omnia: quædam facillima sunt, ad quæ naturali pondere homo fertur, ut salutare patrem à quo impensè amaris, non calumniari amico, post acceptum insigne beneficium gratias agere, & alia huiusmodi, quæ ita sunt facilia ut opus malum eis oppositum longè sit difficilior & molestius.

Duplex
genus gra-
tiæ.

Certum est secundò, duplex distinguendum necessariò esse genus gratiæ, prima est gratia Dei ut Creatoris, secunda est gratia Dei ut Redemptoris. Gratia creationis dicitur illa, quæ beneficium quidem est, sed tamen supposito cursu causarum naturalium primitiuis instituto, naturaliter sequitur, & debita est homini. Gratia redemptionis illa est, quæ non solum est beneficium, sed etiam fortius est, & accommodatius quàm auxilium quodlibet sequens ex naturali rerum cursu, neque debitum est homini, sed ex solis meritis Christi datur, quæ gratia sola Christiana est & de hac tota est controuersia.

Certum enim tertio est, neminem vnquam doctorem, imò nec Pelagium ipsum dixisse quod possit ab homine bonum aliquod opus elici etiam facillimum sine gratia aliqua quæ spectet ad beneficium saltem creationis; fatentur videlicet omnes requiri specialem aliquam Dei creatoris prouidentiam ut contin-

Tom. I.

gat homini congrua cogitatio, & grauis tentatio non turbet, ut vehemens passio non infestet: est enim necesse ut in illis omnibus Deus saltem tanquam author naturæ speciali prouidentia sua inuigilet ad malum arcendum.

Tota igitur difficultas est de opere naturali quod est facillimum, utrum illud quando tentatio grauis nulla vrget fieri possit non solum sine peccato, sed etiam honestè moraliter, cum solis auxilijs gratiæ creationis, sine gratia Saluatoris Christi. An verò natura per peccatum ita sit prostrata & deprauata ut sine gratia per Christum nullum opus moraliter honestum etiam minimam & facillimum possit fieri, sed ei semper vel aliqua circumstantia desit ad honestatem requisita, vel certè adiunctum ei semper sit aliquod peccatum, v. g. fiat ex fine malo, quod video tripliciter explicari.

Status dif-
ficultatis

Primò enim constans Lutheri, Caluini, & nuperi Iansenij sententia est hominem in statu naturæ lapsæ nihil omnino posse nisi peccare, si non adiuuetur supernaturali aliqua gratia per fidem, sic enim latissime pronunciat Ipenus lib. 3. & 4. de statu naturæ lapsæ, quod *Arbitrium post lapsum primi hominis antequam Dei gratia visiteretur, hoc est antequam Christi suscipiatur fidem per quam incipit gratia, sub terrenis cupiditatibus tam arcte vinctum possideatur, ut libertas illa voluntatis velut ferreis adstricta vinculis, nullo modo possit surgere ut bonum velit & faciat sed ut tantummodo capiti motu versetur in malo, ut habetur l. 3. c. 2. fusèque reijciatur sect. 5.*

Mens Cal-
uini.

Secundò alij cum Gregorio Ariminensi & Catharino negant liberum arbitrium solis naturæ viribus posse aliud quàm peccare, nisi gratia entitatiuè quidem naturali, sed indebita tamen & per Christum collata præueniatur: hoc enim esse vulnus infirmitatis illatum homini ex peccato, ut nihil prorsus sine gratia possit facere.

Mens Ca-
tharini.

Tertio contendit Vasques disputat. 189. & 190. hominem ex solis naturæ viribus habere quidem potentiam sufficientem moraliter ad eliciendum opus aliquod facillimum & honestum, sed potentiam tamen efficacem neminem habere, neque de facto vnquam elicere sine gratia Christi opera moraliter honesta etiam facillima, gratiam autem illam esse duratam cogitationem congruam sine qua certum est neminem vnquam honestè operari, quamuis ad operandum honestè illa non sit necessaria. Hanc enim esse soli gratiæ Christi reseruatam vel potius gratiam esse solius Christi, nam tametsi ex solo cursu rerum naturali debeantur homini cogitationes & auxilia cum quibus operari naturaliter rectè possit: Illa tamen post naturam lapsam esse solum sufficientia, cogitationem tamen congruam & efficacem nemini dari ex gratia sola creationis, ex eo quod homo per peccatum meruerit carere omni auxilio congruo, quod ex solius Christi meritis conferri potest: & hanc ostendit esse doctrinam Augustini aliorumque Patrum qui contra Pelagium perpetuò nihil nos facere posse sine gratia Christi nisi peccatum asserunt.

Mens Vas-
ques.

§. II.

Verior sententia statuitur.

Oppositum tamen omnino censent omnes notæ alicuius Theologi, quos immeritò trahit Vasques ad suam sententiam, negant enim hominem semper in omnibus peccare si Christi gratia ei desit, illum enim posse aliquando in rebus saltem facillimis, & leuissimis honestè operari non tantum sine gratia supernaturali, & fide, sed sine gratia & cogitatione

Ooo 2 vlla

vlla per Christum data, per solam gratiam creationis: sic enim è veteribus Theologis censent Alensis, Bonauentura, Major, Richardus, Gabriel, Gerson: è recentioribus Medina, Zumel, Victoria, Vega, Mascarenas, Anglez, Molina, Valentia, Lessius, Azor, Tannerus, & alij plures adducti à Suare, *lib. 1. c. 8. ad 23. & lib. 2. de prædestin. à cap. 11.* vbi ostendit hanc omnino esse sententiam S. Thomæ.

Ratio prima dubitandi.

Ratio dubitandi triplex potissimum esse potest. Primò ex necessitate orationis & gratiarum actionis, quod sine dubio efficax esse videtur argumentum, si enim proprijs viribus sine gratia vlla ex meritis Christi data possumus aliqua facere opera laudabilia & moraliter honesta, nihil opus est in omnibus planè actibus Saluatorem inuocare Christum, auxilium per merita eius implorando, neque possumus post quævis opera bona gratias Christo agere, quia nihil ipse contulit vt ea fierent: Sed necessariam nobis in omnibus esse orationem ad Christum, & gratiarum actionem nemo Christianus negare potest. *Oportet semper orare* (inquit Christus) & *nunquam desinere*, & Apostolus primæ Thessalonic. 3. *sine intermissione orate, in omnibus gratias agite*: Cælestinus Papa in epistola prima decretali, *In omnibus igitur actibus, cogitationibus, motibus, adiutor, & promotor Deus orandus*, quo etiam argumento sæpè vitur Augustinus, ergo nullum opus honestum sine gratia Christi vnquam perficitur, si verò aliquid efficitur sine Christi gratia, ergo aliquid est pro quo neque orare debeat, neque gratias Christo agere, qua vnica propositione videntur præcludi omnes responsiones propositi argumenti.

Secunda.

Secundò, ille qui per peccatum constitutus est in vltimo termino damnationis, id est qui meritis est damnationem omnimodam, meruit priuationem cogitationis cuiuslibet congruæ ad bene operandum moraliter, homo enim damnatus nunquam habebit, neque habere debet cogitationem congruam per quam honestè vnquam operetur, sed homo per peccatum constitutus est in vltimo termino damnationis, statim enim ac peccauit meretur damnari, neque vlla ipsi fieret iniuria si statim damnaretur, idèò nihil ei debetur nisi quod ei damnato deberetur: Numquid autem ei iam damnato deberetur congrua cogitatio? ergo illa non debetur homini post peccatum. Confirmatur quia cogitatio congrua si non est specialis gratia omnibus debetur.

Tertia.

Tertiò, necessitatem hanc gratiæ ad omnia opera honesta videntur clarissimè asserere Concilia contra Pelagium coacta, & Augustinus adeò perspicuè illam in omnibus libris asserit vt nihil de ipsius mente possit dubitari.

Assertio prima.

Dicendum tamen primò est, posse hominem aliquando etiam efficaciter opera elicere bona moraliter, minutissima tantum & facillima & paucissima sine auxilio gratiæ Christi, vincere tentationes leuissimas, & abstinere à nonnullis peccatis, vbi nulla in contrarium vrget tentatio grauis.

Probat ex scripturis.

Primò enim sic colligitur ex scripturis Roman. 2. *Gentes que legem non habent, naturaliter qua legis sunt faciunt*, quæ Apostoli verba licet aliquando Augustinus disputans cum Pelagio censuerit intelligi debere de gentibus ad fidem conuersis & cum Dei gratia operantibus ex naturæ lege, alia tamen expositio de cuiuslibet Gentilibus ex solo naturæ lumine operantibus & efficientibus aliquid laudabile, plana omnino est, & iuxta mentem Apostoli sanè vera vt ex toto contextu patet. Contendit videlicet eoloco Paulus Iudæorum coërcere arrogantiam qui gloriabantur in lege scripta, Gentes autem contemnebant quæ legem huiusmodi non habebant; ostendit autem

quàm stultè ipsi faciant, eò quod Deus acceptor personarum non sit, sed iudicaturus aliquando sit Iudæos & Gentes secundum opera, eò quod sicut Iudæi scriptam in tabulis habebant legem per quam dirigebantur, sic Gentes legem habebant naturalem inditam naturaliter, per quam illuminabantur ad rectè operandum, non videtur ergo Apostolus loqui de Gentibus ad fidem conuersis vt etiam probabile aliquando esse iudicat Augustinus in Psalm. 118. & illa sine dubio est expositio Græcorum omnium Patrum vt ostendit Suarez capite octauo, quam approbatur Pius V. & Gregorius XIII. vt constabit statim.

Secundò fauent omnino sententiæ quam proposui, damnantque contrariam Pontifices illi duo in bullis contra Michaëlem Baium cuius propositio hæc erat, *Liberum arbitrium sine adiutorio gratiæ non nisi ad peccandum valere*, quod sine dubio verum est si voluntas hominis sine gratia nullum vnquam opus elicit honestum moraliter, & si non datur opus vllum indifferens, sed fateretur Vasques sententiam esse Augustini quod nullus est actus indifferens, ergo si censet Augustinus, quod sine gratia voluntas nullum potest elicere actum laudabilem, necesse est vt dicat quod illa non valet nisi ad peccandum, quæ propositio est Michaëlis Baij à Pontificibus damnata, sicque socius condemnationis Baij erit Augustinus.

Tertiò, vt Concilia omittam & Augustinum quorum sententiam statim clarissimè demonstrabo, aliorum Patrum præsertim Græcorum apertissima sententia est, vt latè ostendunt Suares, Valentia, Belarminus, v. gr. Basiliius *homilia 9. de opere sex dierum*, docet quosdam apud nos esse virtutes secundum naturam, ad quas familiaritas ipsi animæ, non ex doctrina hominum, sed secundum naturam inest. Chrysostomus *homilia 66. ad populum* *Non potest* (inquit) *malus esse omnino malus, sed euenit vt aliquid habeat boni*. Infinitus sum, si omnes prosequor.

Quartò rationes esse videntur firmissimæ. Prima sit, quia ille actus potest elici à potentia naturali sine gratia superaddita qui est illi proportionatus, facillimus, & secundum inclinationem illius naturalis: nihil enim sanè aliud requiri potest vt potentia eliciat actum aliquem: sed opus naturale moraliter bonum est proportionatum potentiæ naturali, cum sit naturalis ordinis: est facillimum, ver. gratia comedere quia indiges, ambulare sanitatis causa, redamare hominem amicissimum, patrem amantissimum salutare: & homoad illa inclinationem habet maximè naturalem vt patet: Quis enim indulgentissimam non amat matrem? Quis filium vnicum, iacentem & semimortuum non aliquo subleuat auxilio? Quis à periculo ereptus liberatori gratias non agit? Ergo huiusmodi opera fieri possunt ab homine sine auxilio gratiæ Christi: Confirmat illud optimè Suares, quia potest voluntas sine auxilio gratiæ aliquod elicere quod peccatum sit, ergo potest efficere opus bonum: si enim ex malo sine, aut etiam ex fine indifferenti possum ambulare, quare non potero ambulare similiter ex fine bono, verbi gratia, vt amicis ægotantem salutem, nam ad bonum etiam honestum naturalem omnes habent inclinationem, & ad illud feruntur si non obstat difficultas ex appetitu rerum sensibilium.

Altera ratio est, quia homo etiam in statu naturæ lapsæ, habet omnia principia quibus efficaciter actus aliquos eliciat moraliter bonos, ergo potest aliquando illos elicere, probante cedens, nam illa principia sunt cognitio naturalis in intellectu, & in voluntate virtus sufficiens, vt rursus naturaliter homo habet, nā cognitio

Ex sententia Pontificum.

Ex Græcis Patribus.

Ex rationibus firmissimis.

Secunda ratio.

tio veritatis haberi potest sine gratia ut probatum est: posita verò cognitione veritatis voluntas potest amplecti bonum quod ab intellectu proponitur quando nulla in contrarium est difficultas.

Instantia
Vasquis. Neque dicas primò, cum Vasque posse quidem hominem habere cognitionem sufficientem ad bona opera ex solo cursu causarum secundarum, sed non posse habere cognitionem efficacem seu cogitationem congruam, quia illa nemini unquam datur nisi ex Christi meritis, cogitatio enim sufficiens datur à Deo ut auctore naturae, qui non tenetur ut sic dare cogitationem congruam.

Responde-
tur instan-
tiz. Sed contra, primò, enim falsum est quod ex rerum cursu primitus instituto nemini unquam contingere potest congrua cogitatio, quomodo enim ei qui esuriet, & praesentes habebit cibos nunquam veniet in mentem recordari quod comedere licet potest ad vitandum mortis periculum: quomodo Patri non occurreret congrua cogitatio dandi filio cibum ad mortem eius impediendam, quia ratio id exigit: Deinde falsò supponit Vasques gratiam illam de qua contra Pelagium erat controuersia esse tantum cogitationem congruam, sic enim tota lis eò fuisset reuocata, utrum homo bene operaretur sine gratia, sine qua nemo rectè operatur: cogitatio enim congrua illa dicitur sine qua nullus operatur.

Instantia
secunda
et respon-
detur. Neque dicas secundò tantam esse vim rebellis concupiscentiae, ut posita cogitatione qualibet intellectus, adhuc voluntas ad bonum faciendum imbellis omnino & infirma sit. Verum tanta illa & tam perpetua concupiscentiae deprauatio nullo argumento potest probari: & aliquando id ad quod tendit concupiscentia non est contrarium rationi sed licet omnino desiderari potest, ergo saltem tunc concupiscentia non efficit ut voluntas non feratur ad bonum cognitum.

Solutio
primae du-
bitationis. Ad primam Resp. nullum bonum opus fieri ab homine posse sine speciali auxilio Dei vel pertinente ad ordinem creationis, vel ad ordinem redemptionis; idèò verum est quod in omnibus orare oportet, & gratias agere, primum quidem Deo ut Creatori cuius gratia in omnes copiosa effunditur; deinde Christi quoque gratiam merito imploramus propter tentationes quae occurrere ubique possunt, & quas vincere non possumus sine gratia ipsius redemptionis cuius fons est Saluator Christus. Ad argumentum ergo respondeo falsam esse illam maiorem si absque gratia ex meritis Christi data, possumus aliquid facere honestum, nihil opus est Salvatore inuocare Christum, &c. Primò enim gratiam hanc postulamus ut opera huiusmodi Christianè operemur ac meritorie, quod non potest effici sine adiutore Christo. Secundò, petimus auxilium Christi, ut semper benè operemur tum in minimis tum in maximis. Tertiò, petimus ut ne occurrant tentationes quae sine Christo non possunt à nobis superari.

Secunda. Ad secundam quae videtur esse præcipuum fundamentum sententiae Vasq. Resp. primò, illa eadè ratione probari posse quod homo ne sufficientem quidem habeat potentiam ad opera facillima, sine gratia Christi, quod tamen non admittit Vasques homo enim post peccatum (inquit) nihil debet habere nisi quod haberet si esset actu damnatus, sed si esset actu damnatus non haberet potentiam etiam sufficientem ad bonum, quia per peccatum illa etiam est priuatus & non tantum potentia efficaci, ergo nimis probat argumentum Vasquis ut patet. Secundò, igitur distinguenda est maior illa propositio, ille qui meruit damnari, meruit priuationem cuiuslibet cogitationis congruae, quando erit actu damnatus, concedo, quando erit adhuc viator, nego, quia quandiu in via sumus necesse est

iuxta cursum causarum naturalium ut benè interdum operemur. Verum enim est quod per peccatum merui damnari, atque adeò merui carere omni auxilio congruo quando ero damnatus, sed non merui talem priuationem quandiu non sum in ultimo termino actualis damnationis, quia cum differatur damnatio, differtur etiam consequenter status ille in quo debeo carere omni auxilio congruae cogitationis. Ad confirmat. Resp. cogitationem hanc congruam esse gratiam pertinentem ad beneficium creationis atque ita nego illam esse communem omnibus.

Ad tertiam ut respondeam videndum est accuratius.

Tertia.

§. III.

Quaenam fuerit mens Conciliorum, & Augustini circa opera moralia.

PRæcipuum, ut dixi, aduersæ sententiae firmamentum petitur ex Conciliis & Augustino qui radiis solis clariùs scripsisse videtur doctrinam hanc de necessitate gratiae Christi circa opera moraliter bona.

Primò enim constantissimè semper docent Concilia & Augustinus, liberum arbitrium sine Dei adiutorio non valere nisi ad peccandum, quod expressè habetur in Concilio secundò Arausicano *Can. 22.* ut supra retuli, *Nemo habet (inquit) de suo nisi mendacium & peccatum, si quid autem habet homo veritatis atque iustitiae, &c.* Quod ex Augustino desumptum est lib. de perfectione iustitiae cap. 12. tract. 5. in Ioannem, *Ut sis bonus inuoca bonum, non enim in te placet Deo nisi quod habes ex Deo:* lib. 3. ad Bonifacium cap. 8. *Liberum arbitrium captiuatum non nisi ad peccandum valet, ad iustitiam verò nisi diuinitus liberatum adiutusque non valet.* In Psalmum 141. *Rectus eris quando quod malè feceris tibi, quod benè feceris Deo imputaueris.* Item. 13. de verbis Apostoli cap. 10. *Nisi ille regat cadis, nisi ille erigat taces:* &c. 11. *agis quidem illo non adiuuante sed malè.* Alia plura congerit Suares lib. 1. cap. 19. & ad nauisam Iprensis lib. 3. cap. 22. & 23.

Obiectio
prima ex
Concilio
& Augu-
stino.

Secundò, apertissimis etiam verbis dicunt, nullum omnino bonum esse sine gratia, verbi gratia, in Concilio Palæstino fateri cogitur Pelagius gratiam Dei ad singulos actus dari, quod postea frequentissimè repetit Augustinus, non est autem verum, si sunt actus aliqui sine gratia, nam hæ duæ propositiones opponuntur contradictoriè, ad singulos actus datur gratia: ad aliquem actum non datur. Idem habetur plusquam viciis in Secundo Concilio Arausicano, verbi gratia, *Canone 9. Quoties benè agimus Deus in nobis ut benè operemur operatur, & Canone 2. Multa in homine bona sunt quae non facit homo, nulla verò bona facit homo, quae non praestet Deus ut faciat homo.* Quæ omnia ex Augustino desumpta sunt, verbi gratia, epist. 106. *non ego, sed gratia Dei mecum,* quia nihil boni ageret si eum Dei gratia non iuaret.

Secunda
obiectio
ex Conci-
liis, & Au-
gustino.

Tertiò, confirmat id Augustinus omni genere probationum quæ omnes essent inutiles si voluntas potest bonum aliquod facere sine gratia. Prima probatio est ex variis Scripturis: *Sine me nihil potestis facere: quid habes quod non accepisti?* quo testimonio fateretur Augustinus lib. 2. retractat. cap. 1. conuictum se esse ad asserendam veram gratiam Christi. Altera probatio est ex dominatu concupiscentiae & captiuitate liberi arbitrij post peccatum, Item. 12. de verbis Apostoli, *Ante gratiam Dei frustra lex minatur quando iniquitas dominatur.* Tertia, quia nullus actus esse potest bonus in quo non amatur Deus sed creatura.

Tertia ex
August.

Dico secundò, nunquam Concilia negasse vel Augustinum quod homo possit aliqua elicere opera facillima moraliter bona sine gratia Christi, sed tantum quod possit facere opus aliquod ad pietatem salutemve

OOO 3 pertinens,

pertinens, vel etiam totam seruare legem, & vitare omnia peccata. Ita docent & demonstrant auctores nuper citati præsertim Suarez lib. 1. cap. 20.

Probat
prin d ex
locis Diui
Augustini.

Primo enim ait sapientissimè S. Doctor bona quædam posse fieri sine auxilio speciali gratiæ, v. g. lib. de perfectione iustitiæ Cælestio, vt gratiam Dei negaret opponenti Apostolum dicentem quod vult faciat, non peccat si nubar, respondet optimè Augustinus, *Quasi pro magno habendum sit vellenubere, vbi de adiutorio diuina gratiæ operosius disputatur*, & lib. 3. hypognosticon asserit clarissimè quod opera hæc, velle in agro laborare, velle vxorem ducere non sunt opera quæ gratiam Dei exigant, *Fatendum est* (inquit) *liberum arbitrium inesse omnibus: quod nihil sine Deo specialiter per gratiam suam mouente possint in his quæ ad Deum pertinent, possint autem aliquid in vite presentis operibus non solum malis, sed etiam in illis bonis quæ de bono naturæ oriuntur.*

Ex Concil.
& D. Aug.
probat
secundò.

Secundò, illud vnum contendunt Concilia contra Pelagium coacta, & illum impugnans etiam Augustinus, quod nemo sine gratia vllum pietatis opus potest elicere, vel disponere se ad gratiam proximè vel remotè, nunquam autem negat opera illa minutiora quæ nihil habent commune cum pietate, sic enim manifestè se ipsum explicat S. Doctor lib. de gratia Christi cap. 26. *Gratiam Dei sic confiteatur* (inquit) *qui vult veraciter confiteri, vt nihil omnino boni sine illa quod ad pietatem pertinet veramque iustitiam, fieri posse non dubitet, quod inculcat etiam alibi sapientissimè neque se ipsum aliter explicat Concilium Araucanicum Can. 7. Si quis per naturæ vigorem aliquod bonum quod ad salutem pertinet æternæ vite cogitare, vt expedit, aut eligere, anathema sit.*

Ex iisdem
fontibus
probat
tertiò.

Tertiò, Augustinus & Concilia sapientissimè negant Pelagio posse liberum arbitrium sine gratia seruare totam legem, vincere omnes tentationes, & peccata omnia vitare, sic enim declaratur in epistola 90. S. Augustini quæ est Concilij Carthaginensis ad Innocentium & 92. quæ est Concilij Mileuitani ad eundem Pontificem, 94. quæ est ad Hilarium, & habetur lib. de spiritu & litera, cap. 27. vbi loquitur de operibus impiorum illorum nec Deum veraciter pieque colentium quorum quædam facta vel legimus vel audiuius quæ secundum iustitiæ regulam non solum vituperare non possumus, verum etiam meritò rectèque laudamus, additque statim *quanquam si discutatur quo fine fiant, vix inueniuntur, quæ iustitia debitam laudem defensionemque mereantur.* Frustra enim adderet illud (vix) si non contingeret vnquam vt illa essent verè bona ex quibus omnibus.

Probat
quarta ra-
tione.

Argumentum optimum duci potest, in illis enim omnibus locis in contrarium allegatis nihil intendunt aliud Augustinus, & Concilia, nisi Pelagij errorem impugnare, sed hanc sententiam de operibus facillimis moraliter bonis nihil habere de Pelagij errore definitum est à Pio V. & Gregorio XIII. contra Michaëlem Baium, ergo nihil illa omnia faciunt contra nos: vel enim loquuntur de operibus ad pietatem & salutem spectantibus vel de obseruatione totius legis, & victoria grauium tentationum: vel certè negant sapientissimè non sine prouidentia & speciali gratia Dei vt authoris naturæ posse aliquid facere quod moraliter bonum sit: cuius gratiæ meminit sanè Augustinus epist. 95. & Prosper contra collatorem cap. 19. nam illa verè gratia est, cum sit beneficium speciale Dei, cuius est causas ita ordinare vt ex earum serie talis oriatur cogitatio qua excitetur voluntas ad honestam actionem, quod magna in contrarium tentatione non turbetur, quod facilem habeat naturam, &c.

Solutio
primæ ob-
iectionis.

Ad primam Resp. propositiones illas Conciliorum & Augustini neminem habere posse de suo nisi men-

dacium & peccatum, non posse esse veras in eo sentia quem tenent aduersarij, nam eas sic intellectas omnino damnant Pius V. & Gregorius XIII. vt sæpè dixi, vel enim damnarentur Concilia illa & Augustinus ab illis Pontificibus, vel intelligi aliter debent. Primo, ergo significant quod homo in iis quæ ad pietatem & salutem pertinent, non habet nisi mendacium & peccatum, vnde addit Concilium, *Si quis autem habet veritatem & iustitiam, &c.* Secundo, significant quod homo solus ex se habeat, quod deficiat & peccet, malitia enim ex Deo non est, bonum autè semper à Deo sit vel vt ab auctore naturæ ac creatore, si opus fuerit purè morale, vel vt ab auctore gratiæ, si opus fuerit supernaturale. Vel tertio, significant validum omnino esse arbitrium ad mala opera cum magnas ad eas vires habeat, non valere villo modo ad opera bona etiam moralia cum nullas ad ea vires habeat, sed facillima duntaxat & paucissima facere possit: sicut ager qui non potest moueri nisi digitum non dicitur validus.

Ad secundam & tertiam nihil opus est noua responsione, nam in iis vel sermo est de operibus pietatis & de difficilibus, vel dicitur gratia creationis aut redemptionis ad singulos actus dari, sine quibus nihil fieri potest, cætera facilia sunt; & ex dictis soluta manent.

Solutio
cundæ &
tertiæ.

SECTIO V.

De necessitate gratiæ habitualis ad bene operandum & ad vitandum peccatum.

Hactenus exposui necessitatem gratiæ actualis ad bene operandum & seruandam legem quæ tota erat Catholicorum controuersia cum Pelagio, nunc de necessitate gratiæ sanctificantis duplex potest esse quæstio. Prima, vtrum illa sit tantopere necessaria vt sine illa & sine fide nullum fieri possit opus moraliter bonum. Secunda vtrum sine illa etiam feruari nequeat tota lex naturalis & diu vitari peccatum.

S. I.

Vtrum homo infidelis aut etiam peccator possit aliquando bene operari, an vero in omnibus semper peccet.

Celeberrimam effecit hoc tempore quæstionem Chanc, nuperi dogmatistæ sententia qui post Lutheri & Caluini errorem sæpius damnatum in Tridentino, & proscriptum à duobus Pontificibus Michaëlem Baium asseuerantissimè tamen affirmare non dubitauit lib. 3. & 4. de statu naturæ lapsæ: omnia & singula infidelium & peccatorum quorumlibet opera peccata esse, eorum omnes virtutes vera esse vitia: eamque veram & Catholicam Ecclesiæ totius, omnium Conciliorum, omnium Patrum, & in primis Augustini doctrinam esse adeo ratam & fixam, vt ex eo principio tota eius victoria pendeat de Pelagio & Inliano, cæcòque scholasticos omnes præsertim recentiores qui clarissimam illam lucem hactenus non viderint. Cui etiam errori fauere videntur, Catherinus, Gregorius, & Linconiensis.

Ratio verò dubitandi tota in vnum ferè reuoluitur Augustinum qui & pluribus Scripturæ autoritatibus, & variis Patrum testimoniis, & non paucis rationibus demonstrat opera infidelium omnia peccata esse: & eius omnia principia falsa sunt, si hoc fixum non est, nulla in infidelibus esse bona opera, nullas veras virtutes.

Dico primò, posse hominem infidelem aliqua facere opera, quæ non sint peccata, sed sint moraliter honesta, & veri actus virtutum: Imò & posse quemlibet

Ratio du-
bitandi
ex men-
te Augu-
stini.

Afferro
bis par-
tem

libet peccatorem cum solo gratiae actualis auxilio aliquos elicere actus etiam supernaturaliter honestos.

Probat
prima pars

Prima pars de bonis operibus infidelium expresse definita est à duobus Pontificibus contra Baium cuius 26. propositio hæc erat: *Omnia infidelium opera peccata sunt & virtutes Philosophorum sunt vitia.* Ut videas Irenensem esse rectorem errorum Baij, damnatum etiam eo nomine ab Urbano VIII. vide Suarem lib. 1. à c. 4. ad 8. Vasquez disp. 191. 192. Bellarminum, lib. 5. de gratia cap. 9. Valentiam quest. 1. p. 3.

Ex Scri-
pturis.

Primo autem evidentiissime conuincitur ex Scripturis, Matthæi 5. *Si diligitis eos qui vos diligunt, nonne publicani hoc faciunt? & si salutaueritis fratres vestros nonne Ethnici hoc faciunt?* & cap. 7. *Si vos cum sitis mali nolitis bona dare filiis vestris: quæ omnia bona sunt & ex solo rationis naturalis dictamine solent fieri.* Deinde multa etiam sunt exempla, v. gr. Nabuchodonosori adhuc infideli dicitur: *Peccata tua elemosynis redime.* Danielis 4. *Ægyptiæ mulieres obstetrices Hebræorum, masculos ipsorum seruauerunt incolumes ex affectu misericordiæ.* Exodi 1. Rahab meretrix non perit cum incredulis excipiens exploratores cum pace, Hebræorum 11. Cornelij centurionis orationes & Eleemosinæ placuisse dicuntur Deo, etiam priusquam esset fidelis vt testificatur Angelus Actorum 10. sed insignis præsertim est locus Apostoli Roman. 2. quem nuper adduxi, *Genes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt faciunt, quæ verba ostendebam intelligi non posse de Gentibus ad fidem conuersis.*

Secundò
Partib.

Secundò, præter Augustinum de quo postea videro, certum est ita censere reliquos Patres, v. gr. Nazianzenus orat. 28. multos, ait, naturæ ductu bene operari: Chrysostomus homilia de fide & lege naturæ, *Inuenies multos, inquit, qui quamuis sermonem veritatis non acceperint & foris sint, operibus tamen pietatis sint confecti, inuenies multos, misericordes compatientes, misericordia vacantes.* Hieronymus in c. 1. ad Galatas: *Multis absque fide ac Evangelio Christi vel sapienter faciunt aliqua, vel sancte.*

Tertiò ra-
tionibus.

Tertiò, rationes id clarè probant. Prima est quia Gentiles & quilibet peccatores nunquam ad fidem conuerti possent, si non possent sine fide opera vlla elicere moraliter saltem bona imò & bona supernaturaliter, nam pia saltem affectio ante fidem necessariò requiritur. Imò etiam sequeretur illos non peccare quoties omittunt bona opera quæ tenentur facere, verbi gratiâ, quando non honorant parentes, inimicos non amant, &c. Altera ratio est quia vbi sunt omnia principia rectæ operationis ibi esse potest recta operatio, sed in homine qui gratia & fide caret omnia sunt principia rectæ operationis moralis, cognitio scilicet honesti, libertas arbitrij, auxilium gratiæ, summa etiam facilitas in multis actibus inuenitur, vt dicebam, nihil ergo est quod operationem illam honestam impedire possit.

Secundà
pars pro-
bat.

Secundà etiam pars de operibus bonis hominis qui est in peccato, certà est & Catholica. Primo, enim probatur ex Scripturis nuper allatis Nabuchodonosori enim adhuc impio dicitur: *Peccata tua elemosynis redime: date elemosinam & omnia munda sunt vobis.* Secundò, colligitur ex Concilio Tridentino sess. 6. Can. 7. & sess. 14. cap. 4. vbi anathema dicitur ei qui dixerit dolorem de peccatis conceptum ex motu poenæ, vel gloriæ non esse verum & vilem dolorem, nec præparare ad gratiam. Sed ille dolor qui præparat ad gratiam ab eo elicitur qui non habet gratiam, ergo aliquis actus bonus elicitur ab eo qui non habet gratiam. Denique sequeretur neminem conuerti vnquam posse ad Deum, & resurgere à peccato, nam antequam resurgat à peccato debet elicere aliquem actum bo-

num, quod est impossibile homini non habenti gratiam: à priori ratio est, quia gratia habitualis non requiritur ad opera moraliter bona vt sit principium eorum effectuum, neque vt sit principium finale dirigens hominem in Deum vt finem vltimum, ergo sine gratia sanctificante potest homo peccator bene operari. Ad rationem dubitandi quæ tota nititur auctoritate S. Augustini vt respondeatur examinandum est diligentius.

S. II.

Quenam fuerit mens Augustini de bonis operibus infidelium.

Anslenianæ totius causæ præsidium est vnus Augustinus vt sæpè monui quem aduersarij contendunt adèd clarè loquutum esse vt non nisi coactè ac infideliter trahi possit ad id quod statuebamus.

Mens D.
Augustini.
declaratur.

Primo, enim clarissimè sæpè dixit omnia infidelium opera quantumcunque bona videantur, vera tamen peccata esse, verbi gratia, lib. 1. de nuptiis cap. 3. loquens de pudicitia coniugum Ethnicorum, *Cum igitur (inquit) faciunt hæc homines sine fide quæ videntur ad conjugalem pudicitiam pertinere, siue hominibus placere querentes, vel sibi, vel alijs siue in his quæ vitiose concupiscunt humanas molestias deuantes, non peccata coercentur, sed alijs peccatis alia peccata vincuntur: & infra, hoc tam euident bonum cum infideles habent, quia infideliter vtuntur, in malum peccatumque conuertunt: concluditque tandem, quomodo vera ratione pudicum corpus asseritur quando à vero Deo animus fornicatur: quod idem non obiter tantum attingit, sed ex professo tractat & probat lib. 4. contra Iulianum à cap. 3. Vnde colligitur, inquit, etiam ipsa bona opera quæ faciunt infideles, non ipsorum sed illius qui bene vititur malis, ipsorum autem esse peccata, quibus & bona malè faciunt. Idem habet lib. de continent. cap. 13. in præfat. in Psal. 31. & alibi sæpissimè.*

Ratio du-
bitandi ex
August.

Secundò, in illis & in alijs multis locis multa ex Scripturis profert quibus sententiam suam probat præsertim autem dictum illud Apostoli habet sæpissimè in ore, Roman. 14. *Omne quod non est ex fide peccatum est,* & Hebræorum 11. *sine fide impossibile est placere Deo,* quæ duo Pelagianis semper obicit S. Doctor libro illo 4. contra Iulianum, & epist. 105. & 107. Deinde probat idem ex Matth. 7. *Non potest arbor mala bonos fructus facere,* & Matth. 6. *Si oculus tuus fuerit nequam totum corpus tuum tenebrosum erit,* vnde inuictum Cælestio & Iuliano argumentum obicit, quia vbi non est intentio bona ibi semper est opus malum, pater autem quod in infidelibus nunquam esse potest intentio sufficiens ad opus bonum: nam hoc est in Augustini doctrina principium certissimum, quod nullum opus esse possit bonum, si non fiat ad finem diuini boni, quod latè tractatur loco citato contra Iulianum & in libris ad Bonifacium.

Secundà.

Tertiò, in illo etiam principio, quod sine charitate nihil bonum sit, fundantur alia omnia principia doctrinæ Augustini contra Pelagium: Primum est quod nullum sit opus bonum si fiat timore poenæ, non amore iustitiæ, lib. de spiritu & litera cap. 15. *Quod mandatum, inquit, si fiat timore poenæ, non amore iustitiæ, seruili-ter fit non liberaliter, & ideo nec fit, non enim est fructus bonus, qui de charitatis radice non surgit.* Secundum dilectionem Dei vt finis vltimi dominari debere in omni opere moraliter bono, lib. 4. contra Iulianum cap. 3. *Noueris non officiis sed finibus, à vitijs discernendas esse virtutes.* Tertium est, amorem creaturæ quemlibet malum esse, si ad Deum non referatur, lib. 4. contra Iulianum, *sine hoc amore creatoris nemo rectè vititur creaturis.* Quartum est, nullum esse posse medium inter

Tertià.

charitatem

charitatem & culpabilem cupiditatem, in Psalm. 118. *Qui noluerit seruire charitati, necesse est ut seruiat iniquitati.* & cap. 117. *Enchiridij regnat carnalis cupiditas ubi non est Dei charitas.* Quantum est nullam tentationem vinci sine charitate nisi per aliud peccatum quod expressit optimè S. Prosper carmine de ingratis c. 27. *Manet ergo voluntas, semper amans aliquid, quo se ferat, & labyrintho fallitur ambages variarum ingressa viarum: vana cupit, vanis timet, & timet, omnimodæque mobilitate ruens in vulnere vulnere surgit.*

Quarta.

Quartò, constantissimè Augustinus docet nullas in infidelibus veras esse virtutes, sed sola vitia, verbi gratiâ, sententia 106. quam refert ex eo Prosper sic pronunciat, *Omnis infidelium vita peccatum est, & nihil est bonum sine summo bono, ubi enim agnitio deest æternæ ac incommutabilis veritatis falsa virtus est, etiam in optimis moribus:* lib. de continentia cap. 12. *Nunquid enim continentiam fidei quam munus Dei verissimè dicimus, dicturi sumus esse peccatum, absit à nostris cordibus tam detestanda dementia, beatus autem Apostolus ait, omne quod non est ex fide peccatum est.* Vnde lib. 1. retractationum cap. 3. retractat omnino id quod dixerat adhuc iunior, Philosophos non vera pietate præditos, virtutis tamen luce fulsisse, quæ omnia tam crebrò & tam assuevanter repetit S. Doct. ut omnis quæ afferri potest interpretatio, ludificatio magis esse videatur.

† Assertio
secunda.

Dicendum tamen secundò est Augustinum admisisse omnino in hominibus infidelibus, & iniustis quædam licet rarissima, & facillima moralium virtutum opera: quamvis verissimè semper asseruerit ferè omnes illorum actus licet apparenter bonos vera tamen esse peccata. Ita tenent & fusiè probant contra Lutherum, Calvinum, Chemnitium Hosius, *In confessione Catholica* c. 73. Bellarminus, lib. 5. c. 9. & 10. Suarez lib. 1. c. 7. Vasques disp. 192. c. 4. & disp. 192. c. 2. & 3.

Probatur
ex locis
D. Aug.

Primò enim docet Augustinus opera bona infidelium fieri ab eis ex dono gratiæ, quod esse non posset verum, si essent peccata: nam v. g. lib. 1. de gratia Christi, c. 24. ait Deum immutasse cor Regis Assueri, & transfutisse indignationem eius in lenitatem, assertque rationem, quia Deus mirabili sua & ineffabili potestate operatur in cordibus hominum non solum vere reuelationes, sed etiam bonas voluntates, ergo fuit in Assuero voluntas aliqua non mala quam operatus est Deus: & epist. 130. ad Cyrenses de Polemone quem ex ebrioso repente continentem fecerat Xenocrates, *Quoniam ergo ille (inquit) sicut prudenter & veraciter intellexistis, non Deo fuerit acquisitus, sed tantum à dominatu luxurie liberatus, tamen ne id ipsum quidem quod melius in eo factum, non humano operi tribuerim, sed diuino.* Vnde addit, quod si ille hoc donum cognouisset, fuisset non solum continens, sed religiosus etiam & pius, & continentiam habuisset non solum ad honestatem presentis vite, sed etiam ad meritum æternæ; & lib. 4. contra Iulianum, cap. 3. *Quanto melius (inquit) istas quas dicis in impiis esse virtutes diuino muneri potius, quam ipsorum tribueris voluntati, licet & ipsi hoc nesciant.*

Probatur
secundò ex
mente D.
August.

Secundò, S. Doctor vocat ea opera infidelium meritò laudanda & remuneratione digna, ergo ex mente Augustini opera illa non sunt peccata. Sic enim habetur libro de spiritu, & litera capite vigesimo septimo: *Quorum etiam impiorum (inquit) nec Deum veraciter pieque colentium, quædam tamen facta vel legimus, vel nouimus, vel audimus quæ secundum iustitiæ regulam non solum vituperare non possumus, sed etiam iuste pieque laudamus, quoniam si discutiatur quo fine fiant, vix inueniuntur quæ iustitiæ debitam laudem defensionemque mereantur,* &c. lib. 5. Ciuitatis c. 15. docet Deum, Romanis dedisse tam amplum imperium, ut in hac vita remuneraret bonas eorum virtutes. lib. contra mendacium cap. 15. docet quod in obstetricibus Hebræo-

rum, & Rahab meretrice misericordia digna fuit temporalis remuneratione, quæ omnia demonstrant clarissimè S. Doctoris mentem.

Probatur
tertiò ex
S. Doctoris
locis.

Tertiò, mirabili etiam artificio S. Doctor bona illa opera infidelium contraponit peccatis venialibus iustorum, loco nuper citato de spiritu & litera: *Sicut enim non impediunt vitam æternam iustorum peccata illa minima, sine quibus in hac vita non viuunt, sic ad salutem æternam nihil prosunt impio aliqua opera sine quibus difficillimè vita cuiuslibet pessimi hominis inuenitur;* de quibus deinde addit, *quod cum Deum verè pietate non non colant; habent tamen quadam opera bona in vita impia.* Quod docet etiam apertissimè epist. 99. ad Euodium, *Multos etiam quorum literas non habemus, sed in illorum literis didicimus laudabiles vitas, ut excepto Dei cultu, in quo errarunt colentes vana, in cæteris moribus parsimonia, continentia, castitatis, non solum ciuibus, sed etiam hostibus imitandi, meritò proponantur.*

Probatur
quartò.

Quartò ad solutionem difficultatum attendendus omnino est scopus Augustini quoties negare videtur aliqua opera bona infidelium, nam ibi contendit duntaxat offendere aduersus Pelagium, quod nemo sine auxilio gratiæ potest seruare totam legem, Deum amare super omnia, & vitam æternam assequi, atque adeò neque ab ullis vnquam infidelibus totam legem seruata esse cum potius contaminata esset omnis eorum vita, in qua vix aliquid laude dignum reperiretur. De operibus verò facillimis & rarissimis nulla vnquam fuit illi concertatio cum Pelagio.

Triplex
sensus Aug.
gustini.

Itaque certum est triplicem esse sensum eorum omnium quæ asserit Augustinus de bonis operibus infidelium. Primò enim debent intelligi de opere infidelis ut est infidelis, id est ut operatur ex principiis infidelitatis: nam S. Thomas explicat Augustinum 2. 2. quæst. 23. art. 7. ad 3. clarissimè patet, ex lib. 4. contra Iulianum cap. 3. dicenti enim Iuliano, si gentilis nudum operuerit, *Nunquid quia non est ex fide peccatum est:* Responder, *propterea in quantum non est ex fide peccatum est, non quia per se ipsum factum peccatum est, sed de tali opere non in Domino gloriari propterea peccatum est.* Secundò, voluit Augustinus nullum in infidelibus esse opus absolute bonum & ad vitam æternam conducentem sic enim se ipsum explicat lib. de gratia Christi cap. 26. *Ac per hoc (inquit) gratiam Dei quæ charitas Dei diffunditur in cordibus nostris, sic confiteatur qui vult veraciter confiteri, ut omnino nihil boni sine illa, quod ad pietatem pertineat verèque iustitiam fieri posse non dubitet, & lib. 4. contra Iulianum cap. 3. Scito nos illud bonum hominum dicere illam voluntatem bonam, illud opus bonum, sine gratia Dei quæ datur per Mediatorem hominum nemini posse conferri, per quod solum potest ad æternum Dei donum, regnumque perducti.* Tertiò, cum dixit Augustinus omnia infidelium opera peccata esse, nihil in eis esse bonum, intellexit vix vlla esse opera quæ corrupta non sunt & mala, propter malum finem, quia scilicet paucissima illa sunt & ferè nulla bona, præ multitudinem malorum. Sic enim constat ex loco citato de spiritu & litera. *Quemadmodum dicitur Geneseos 4. Omnis caro corruperat viam suam, & Psalm. 13. Omnes declinauerunt simul inuitiles facti sunt, non est qui faciat bonum, &c.* Vnde

Ad primam Resp. verè dixisse Augustinum omnia opera infidelium quantumcunque bona esse videantur vera tamen peccata esse, quia paucissima sunt, & rarissima sunt opera quæ saltem ex prauo fine non fiant, quo in sensu dixit: *Non peccata coercentur sed aliis peccatis, alia peccata vincuntur,* quia id plerumque ex aliquo fine malo & quia tam rara & adeò imperfecta sunt illa opera propterea meritò dixit, *Quomodo vera ratione pudicum corpus asseritur, &c.*

Quia

Quia scilicet pudicitia non acquiritur per actus adeo raros & imperfectos.

Secunda. Ad secundam Resp. testimonia illa omnia Scripturarum quibus Augustinus vitur probare tantum unum ex tribus illis quae proposui. Primò, *Omne quod non est ex fide peccatum est*, id est omne quod est ex infidelitate sine dubio est peccatum. Secundò, *sine fide impossibile est placere Deo*, quia ille qui propter infidelitatem inimicus est Dei, non efficitur Deo gratus propter leuissima opera honesta, arbor mala qualis est omnis infidelis & quilibet peccator nullos potest producere fructus omnino bonos, & pertinentes ad aeternam vitam; imò nec naturaliter bonos producere potest quatenus infidelis est.

Tertia. Ad tertiam Respon. exigi quidem intentionem aliquam bonam ad quodlibet opus bonum, nego autem requiri talem intentionem quā opus dirigatur ad Deum ut finem ultimum, sufficit enim si dirigatur solum virtualiter & interpretatiue. Neque contrarium probant omnia illa quibus Augustinus probat contra Pelagium nihil esse bonum sine charitate, quia vult duntaxat quod sine charitate saltem habituali nihil est bonum meritorie. Quotiescunque igitur damnat Aug. opera quae fiunt ex timore poenae, nō ex amore iustitiae, reprobant tantum timorem seruilem cum seruitute qui est reuera malus, timorem autem seruilem laudat sapissimè S. Doctor cui alioqui contradiceret Tridentinum sess. 6. Quando exigit ut in opere bono dominetur amor ultimi finis, loquitur de operibus pietatis ad salutem necessariis. Amorem creaturae dicit esse malum si ad Deum virtualiter saltem non referatur, id est si constituatur ultimus finis in creatura. Quando dicit, *Nihil esse medium inter charitatem, & culpabilem cupiditatem*, significat rarò aliquid esse medium, qui enim charitate non agitur, regitur ferè semper cupiditate.

Quarta. Ad quartam Resp. verum esse quod nulla in infidelibus sunt virtutes, quia scilicet paucissimi, & imperfectissimi actus non generant virtutem: quis enim sobrium cum appellauerit qui ter in vita sobrietatis actum elicerit imperfectissimum, tota verò reliqua vita fuerit intemperans. Vel etiam ut explicat Sanctus Thomas 1. 2. quest. 65. art. 2. loquitur Augustinus de virtutibus perfectis & Christianis quae ad salutem utiles sunt. Vnde dicitur cap. illo 3. contra Iulianum, *Si ad consequendam veram beatitudinem quam nobis fides per Christum promittit, non profunt homini virtutes, non sunt verae virtutes.*

§. III.

Virum sine gratia habituali & fide seruari possit tota lex & diu vitari omnia peccata.

S. Thomas art. 8.

Dixi posse hominem infidelem, & peccatorem aliquando bene operari, nunc maior quaestio esse potest, virum possit homo destitutus fide aut habituali gratia abstinere ab omni opere malo per longum tempus, & seruare totam legem, per sola gratiae auxilia quae nemini denegare solet Deus ad non peccandum.

Ratio prima dubitandi. Ratio ergo dubitandi est primò, quia gratia quam exigunt Concilia & Patres ad vitandum omne peccatum est gratia illa, quae naturae vulnera sanat, & tollit difficultatem in obseruatione Praeceptorum, & victoria tentationum, intellectum illuminando, coercendo appetitum: totum illud non est aliud quam auxilium actuale, gratia enim habitualis nihil eorum efficit, ergo ad vitandum peccatum habitualis gratia non requiritur.

Tom. I.

Secundò, ad actus purè naturales principium super-naturale non requiritur saltem secundum substantiam: sed obseruatio legis naturalis est actus purè naturalis, & fides ac sanctitas principia sunt super-naturalia secundum substantiam, ergo fides & sanctitas non sunt necessariae ad seruandam legem naturalem, & vitanda peccata.

Tertia. Tertio, posset homo in statu purae naturae seruare totam legem naturalem cum auxiliis quae sequerentur donum creationis, tunc nec esset fides, neque gratia sanctificans, ergo sine illis potest tota lex seruari.

Quarta. Quarto, si non potest vitare peccata mortalia ille qui habet peccatum mortale, sequitur peccare mortaliter quemlibet peccatorem, si post peccatum non agat statim poenitentiam, quod tamen videtur falsum.

Dico tertio, neminem sine fide ac sine gratia habituali, posse per notabilem aliquam moram temporis abstinere ab omni peccato mortali, cum ordinariis gratiae auxiliis quae conferri solent à Deo. Sicque moraliter fieri non potest ut qui est in peccato mortali per aliquod tempus in eo perseueret, quin noua & noua committat peccata & thesaurizet sibi iram in die irae. Sic docent communiter Theologi cum S. Thoma in hoc articulo ut ostendunt Suares lib. 1. c. 27. Vasques disp. 196. eorumque non pauci putant sic statutum esse à Conciliis aduersus Pelagium.

Probatur prima pars. Prima pars quae asserit obseruationem totius legis esse infidelibus moraliter impossibilem certa est ex Apostolo, ex Conciliis, ex Augustino, & ex variis rationibus: Apostolus enim sic pronunciat Rom. 7. *Lex spiritus vita in Christo Iesu liberauit me à lege peccati & mortis.* Lex autem illa de qua loquitur Apostolus, lex est fidei quae per internam spiritus virtutem victrix est appetitus. Ad Galatas 3. conclusit omnia Scriptura sub peccato, ut promissio ex fide IESU CHRISTI daretur credentibus. Idem docetur in Conc. African. epist. 90. inter epistolas Augustini, in Concilio Arausicano 2. c. 4. vbi dicitur liberum arbitrium liberari per gratiam illam qua iusti effimur, quae doctrina est Augustini, epist. 105. & aliis locis superius adductis. Denique optima ratio est, quia concupiscentia tantas aduersus rationem adepta est vires, ut potentissimis ad eam diu vincendam praesidiis opus sit, qualia non sunt motiua purè naturalia, sed sola motiua fidei, ut magis etiam constabit ex dicendis statim.

Probatur secunda pars. Secundam enim partem de homine in peccato mortali existente qui non possit diu à nouis abstinere peccatis ex certa lege ac decreto Dei qui statuerit non dare homini inimico ea gratiae auxilia quae prauidet fore efficacia ad omne peccatum vincendum, eximiae Primò, Scripturae probant, v. g. II. 57. *Abcondi à te faciem meam, & indignatus sum abiit vagus in via cordis sui.* Ioannis, *Si quis in me non manserit* (inquit Christus) *mittetur foras sicut palmes & arescet, & in ignem mittent.* Secundò, definitum id videtur esse à Conciliis Carthaginensi, Mileuitano, Arausicano, vbi dicitur quod ad non peccandum gratia iustificationis exigitur. Eximia sunt in eam rem testimonia S. Augustini, v. g. lib. de spiritu & litera c. 14. vbi explicans illud (factores legis iustificabuntur.) *Vt sciamus* (inquit) *non aliter eos esse factores legis nisi iustificentur, ut non iustificatio factoribus accedat, sed factores legis iustificatio precedat, idem habetur lib. 1. de gratia Christi cap. 8. & lib. de correptione & gratia c. 2. in quibus ad legem seruandam exigit, & gratiam quā liberamur ab iniquitate, & quā saluamur ab infirmitate: notissimum etiam est illud Gregorij Magni, Peccatum quod per poenitentiam non deletur suo pondere in aliud trahit.* Rationes denique id probant petitione partim ex parte Dei, partim ex parte ipsius hominis: nam ut aliquis vincere possit omnes tentationes, & resistere

PPp

resistere

resistere concupiscentiæ ac Diabolo, necessarium ei est ex parte Dei speciale aliquod auxilium & beneficium gratiæ per quod confortetur & in tot periculis ingruentibus liberetur, ex parte autem hominis requiritur ut cor habeat bene affectum erga Deum, & in eo firmatum, alioqui succumbet hand dubiè appetitui, sed ei qui existit in peccato deest utrumque illud: nam speciale illud donum gratiæ referuat Deus amicis suis, cum ille sit effectus amoris eximij, suis autem inimicis satis est quod alia non denegat auxilia minora, & minus congrua. Deinde cor hominis peccatoris alienatum est a Deo, inclinatum ad Creaturas, unde fit ut minima illud tentatio trahat ad ruinam, *Iniquitates videlicet sua capiunt impium, & funibus peccatorum suorum constringitur*, ut habetur Prouerbiolum 24.

Solutio
primæ du-
bitationis.

Ad primam Resp. verum esse quod ad seruanda omnia præcepta non aliud requiritur quam actuale auxilium gratiæ, tanquam principium per quod talis operatio fieri debeat: gratia vero habitualis requiritur tanquam fundamentum propter quod solum Deus tales det gratias quæ sint principia efficacia resistendi omnibus tentationibus.

Secundæ

Ad secundam Resp. verum etiam esse quod ad actus naturales immediatè non requiritur principium vltimum supernaturale secundum substantiam, sed nihilominus tamen illud requiritur mediatè, quatenus sine illo ut fundamento supernaturali non obtinebuntur principia etiam supernaturalia per quæ tales actus naturales de facto eliciantur longo tempore: non enim nego quin breui aliquo tempore possit homo existens in peccato, abstinere à nouis peccatis, sed volo id esse impossibile pro longa mora temporis, est enim prorsus infallibile, quod nemo infidelis aut peccator totam naturæ legem vnquam seruat.

Tertiæ.

Ad tertiam Resp. concedendo quod homo in statu puræ naturæ non posset seruare totam legem per longum tempus, vel ex solis naturæ viribus, vel ex solis illis auxiliis gratiæ quæ nunc sequuntur gratiam creationis. Deus autem in illo statu potuisset dare auxilia purè naturalia ex solo beneficio creationis, ut per illa homo potuisset seruare totam legem: Imò probabiliter docet Suarez quod Deus illa auxilia de facto contulisset, quia pertinet ad authorem naturæ ita suis providere creaturis, ut finem suum assequi possint. Huiusmodi enim auxilium quamuis indebitum omnino esset naturæ in se ipsa considerata, valde tamen esset consentaneum diuinæ providentiæ naturam illam gubernanti.

Quartæ.

Ad quartam Resp. neminem obligari ad confessionem statim faciendam post commissum peccatum, quia possumus breui aliquo tempore sine habituali gratia, totam legem seruare: tenemur autem post aliquod tempus non nimis longum, præsertim si grauis urgeat tentatio trahens ad peccatum, alioqui ut notabat Gregorius Magnus prius illud peccatum pondere suo in nouum peccatum trahet.

SECTIO VI.

De Necessitate priuilegij specialis ad vitanda omnia peccata.

Dixi de necessitate gratiæ tum actualis, tum habitualis, nunc priuilegium speciale voco gratiam illam actualem quæ paucissimis & rarissimè conceditur, & quæro utrum possit homo fidelis, & existens in gratia, vitare omnia peccata, & toto vitæ tempore perseverare in statu illo beatissimo: quod disputari Primò, potest de peccatis mortalibus. Secundò, quod obscurius est, de peccatis venialibus.

S. I.

Utrum sine speciali priuilegio possit aliquis vitare omnia peccata mortalia, & perseverare toto vitæ tempore in gratia.

Dvpli citer intelligi potest, quod homo possit sine speciali priuilegio vitare omnia peccata mortalia. Primò utrum habeat potentiam saltem sufficientem cum ordinariis gratiæ auxiliis ad perseverandum. Secundò, utrum habeat potentiam efficacem ita ut cum illis etiam de facto perseveret.

Sensus diffi-
cilitatis.

Ratio dubitandi est quia primò, illud est priuilegium speciale quod non conceditur nisi paucis, sed perseverare longo tempore in gratia non conceditur nisi paucis, ergo perseverare in gratia est beneficium specialissimum.

Ratio pri-
ma dubi-
tandi.

Secundò, illud non potest fieri sine speciali priuilegio, quod nemo condignè mereri potest, sed perseverantiam præsertim finalem nemo condignè meretur ut docebo postea, ergo illam nemo potest habere sine speciali priuilegio.

Secundæ.

Tertiò, illud quod omnium donorum est maximum, nemo sine priuilegio speciali potest obtinere, sed perseverantiam in gratia usque ad finem, maximum est omnium donorum, ergo illa sine speciali priuilegio non potest obtineri.

Tertiæ.

Dico primò, neminem esse iustum qui sine speciali priuilegio non habeat potentiam sufficientem ad omnia peccata mortalia vitanda, & ad perseverandum usque ad finem vitæ, sed nemo tamen potentiam habet efficacem sine tali priuilegio.

Affertio
prima bi-
partita.

Primam partem cum Caluino, Luthero, Melancthone ausus est negare noui dogmatis fabricator tom. 3. l. 3. c. 13. col. 325. vbi sic habet *sunt quædam homini præcepta secundum statum & vires in quibus constitutus est impossibilia, nec adest semper gratia quæ præcepta illa implere sufficiamus: & iterum, impotentia implendi præcepta reperitur etiam in iustis, qui & fidem Christi & charitatem iustitia susceperunt: & iterum ibid. Non adest semper gratia quæ præcepta illa implere sufficiamus. Idque alibi sæpè reperit, & desumptum est omnino ex pluribus locis Caluini, cuius hoc præcipuum & maximum est delirium, ex Luthero ut dixi, Melancthone, Chemnitio & aliis sectariis, quorū horrenda blasphemia damnata est in Trid. sess. 6. cap. 11. & Can. 18. *Si quis dixerit Dei præcepta homini etiam iustificato & sub gratia constituto esse ad obseruandum impossibilia, anathema sit*, & sane si testatur Scriptura. *Omnia possum in eo qui me confortat: Faciam ut in præceptis meis ambuletis: Mandata eius grauiora non sunt: Non patietur vos tentari ultra id quod potestis. Deus igitur* (inquit Aug. lib. de nat. & grat. c. 43.) *impossibilia non iubet, sed iubendo admonet, & facere quod possis & petere quod non possis.* Neque rationes cogerere opus est, ratio enim naturaliter indita homini statim impietatis & iustitiæ hominem illum damnat qui ausus dicere summè sapientem, summè bonum, summè iustum imperare impossibilia, & damnare hominem qui non faciat, quod nemo vnquam tyrannus fecit, & nemo adscribere Deo possit nisi dicat eum non esse Deum. Quomodo enim obligari possum ad id quod est impossibile, & propter violationem illius puniri. Neque satis est dicere poenam hanc esse peccati primorum parentum, sequitur enim neminem damnari propter violationem præceptorum, quæ obseruare nemo potest, sed tantum propter peccatum Adæ.*

Probat
prima pars
Scripturæ,
& ratione.

Secunda pars de potentia efficaci ab omnibus tenetur Catholicis & probatur omnibus argumentis quæ allata sunt in ratione dubitandi, quia scilicet gratia

Probat
secundæ
pars.

gratia illa perseverantiae non omnibus conceditur, sed electis tantum, imò & specialiter dilectis, atque adeò summum illud est diuinæ in nos benevolentiae argumentum. Deinde nemo potest illud sibi certò polliceri, ut monet optimè Tridentinum *sess. 6. cap. 13.* sed omnes cum timore ac tremore salutem suam operari debent, in vigiliis, laboribus, orationibus, formidantes de exitu pugnae cum Diabolo carne ac mundo, &c. ubi etiam addit quod magnum hoc donum non est homini nisi à Deo, qui tamen nisi illius gratiae defuerimus, sicut cepit in nobis opus bonum perficiet, sed probat etiam evidenter necessitatem hanc privilegij specialis corruptio naturæ quæ per habituales gratiam non sanatur, multitudo tentationum, innumera peccandi occasiones: passionibus, exempla, quibus omnibus diu resistere, neque vnquam cadere sanè difficillimum est, nisi potentior gratia impediat lapsu & ex his ad rationes dubitandi liquet responsio; probabatur enim ibi solum impotentia efficax ad vitanda omnia peccata mortalia, quam etiam asserui.

S. II.

Utrum sine privilegio speciali possit iustus omnia vitare peccata venialia.

His positis nullam habent inter Catholicos controuersiam, maior circa venialia difficultas est, vtrum ad ea vitanda tùm distributiue, tùm collectiue, quilibet homo iustus habeat potentiam moraliter sufficientem aut etiam efficacem cum solis auxiliis gratiae ordinariis. Tunc aliquis dicitur habere impotentiam ad vitanda omnia peccata collectiue, potentiam autem ad omnia peccata vitanda distributiue, quando impotentia illa non cadit supra vllum omnino peccatum separatim ab aliis sumptum, sed tantum in multitudinem ipsam & collectionem, dicitur autem habere impotentiam ad vitanda omnia tùm distributiue tùm collectiue quando impotentia & difficultas non cadit tantum supra multitudinem, sed etiam supra peccatum aliquod singulare, quod propter difficultatem in eo existentem iustus moraliter non poterit vitare.

Difficultas igitur nunc est, vtrum homo iustus habeat impotentiam moralem ad vitanda omnia peccata tùm collectiue tùm distributiue, imò vtrum habere possit impotentiam ad vitanda omnia peccata collectiue, & potentiam ad omnia vitanda distributiue.

Ratio dubitandi primò est, quia quando dicitur in Concilio quod non possumus vitare omnia peccata, vel id intelligitur de impotentia physica & sic nulla est libertas, vel de impotentia morali sufficiente, & sic gratia nihil addit naturæ, nam etiam homo sine gratia potentiam habet physicam ad vitanda quilibet peccata, ergo per gratiam recipit potentiam moralem sufficientem: vel intelligitur de sola impotentia efficaci, & sic Concilium diceret tantum quod nemo peccata venialia de facto vitat, non diceret quod nemo illa potest vitare. Cum enim dicitur non potest vitare, necessitatem dicimus antecedentem non consequentem tantum, qualem habet quisquis non potest vitare quia non vitat: gratia enim congrua non est necessaria ut possim vitare, & tamen Concilium dicit neminem posse vitare.

Secundò, quoties argumentum procedit à distributiuo ad collectiuum, vel contra, semper vitiosa est argumentatio, quia tunc variatur suppositio; proceditur enim à suppositione determinata ad confusam, sed cum dicitur si potest quilibet vitare omnia peccata venialia distributiue sequitur quod possit vitare omnia collectiue: eodem modo ac si diceret ad viden-

dum non est necessarius oculus dexter, neque necessarius est oculus sinister, ergo nullus oculus ad videndum est necessarius: Sunt in stabulo tres equi, neque hic, neque hic, neque hic est necessarius ad equitandum, ergo nullus est necessarius, respondetur enim ad illa omnia quod quamuis oculus non sit determinatè necessarius ad videndum, est tamen necessarius indeterminatè ut est pars huius collectionis: Similiter quamuis nullum sit peccatum veniale determinatum ad quod vitandum homo non habeat potentiam physicam & moralem, non sequitur tamen quod possit indeterminatè vitare singula quatenus sunt pars huius collectionis, quam non potest totam vitare, poterit ergo Petrus vitare, primum, secundum, tertium, si illa spectentur determinatè, non poterit vitare quatenus illa sunt membra illius collectionis & confusionis, ergo quamuis possit homo vitare omnia peccata venialia distributiue, non sequitur tamen quod possit vitare omnia collectiue.

Tertio, quando dicitur quod homo iustus vitare non potest omnia peccata venialia, vel intelligitur quod ille habeat impotentiam antecedentem, vel quod habeat impotentiam consequentem, si primum ergo caret libertate ad non peccandum, necessitas enim antecedens tollit libertatem: si secundum, ergo idè tantum homo non potest vitare omne peccatum, quia non vitat, quæ impropiissima est loquutio, sicut si dicerem, me non posse tacere, quia non taceo.

Dico secundò, nemo sine privilegio speciali cum solis auxiliis gratiae ordinariis vitare potest omnia peccata venialia collectiue, aut etiam distributiue, imò si posset vitare distributiue omnia, posset etiam vitare collectiue.

Primam partem Catholicus nemo negat, primò enim colligitur ex Scripturis, *In multis offendimus omnes: si diximus quia peccatum non habemus ipsi nos seducimus: pro hac orabit ad te vnus sanctus in tempore opportuno. Quia videlicet ut loquitur Concilium Tridentinum sess. 6. c. 1. illa est communis iustorum omnium vox dimitte nobis debita nostra.* Secundò enim expresse ita contra Pelagium definitum est in multis Conciliis. v. g. in Mileuitano, *Can. 5. 6. 7.* quos ad verbum desumpit Concilium Africanum, & deum in Tridentino *sess. 6. Can. 23.* Anathema illi dicitur qui dixerit posse hominem in tota vita peccata omnia vitare etiam venialia, nisi ex speciali Dei privilegio, quemadmodum de beata Virgine tenet Ecclesia. Tertio, consentiunt S. Patres quos dabunt Suares *lib. 9. c. 8. Valq. disp. 189. n. 147. v. gr.* Cypriani auctoritatem sæpè opponit Pelagio Augustinus. *Ne quis* (inquit tract. de orat. Domin.) *sibi quasi innocens placeat, & se extollendo plus pereat, instruitur & docetur se peccare quotidie, dum quotidie pro peccatis iubetur orare.* Quarto, id ostendunt à priori occasiones innumera peccandi, pugna nunquam interrupta concupiscentiæ, cui omnino impossibile est, semper resistere, nisi specialiter Deus incubet, & maioribus auxiliis confortet voluntatem pronam ad lapsum. Colligiturque à posteriori, quia licet non improbabiler existiment nonnulli privilegium hoc fuisse concessum Sancto Ioanni Baptista, ac Ieremiæ, negat tamen aperte, ac vniuersalissimè Augustinus pluribus locis, hoc de vilo id posse affirmari nisi de sola Virgine sanctissima, de qua ob honorem Filij, nullam cum de peccatis agitur haberi vult questionem. Quod etiam probabilissimè de Sancto Ioseph dici posse videtur ob honorem Filij cuius fuit nutritius, imò & appellatus est Pater, & ob honorem Sponsæ Immaculatissimæ, cuius verè fuit Coniux.

Secunda pars asserens peccata venialia vitari non posse omnia etiam distributiue, ita ut esse debeat aliquod peccatum determinatum quod non possit vitare,

Tertia.

Assertio 2.
bipartita.Prima pars
probat
ex Scri-
pturis.

Ex Cone.

Ex Patrib.

Ex ratio-
ne.Probat
secunda
pars.

P P p 2 alioqui

alioqui haberet potentiam ad vitanda omnia collectiue, negatur à Suare *lib. 1. c. 24. & lib. 9. c. 8.* qui existimat cum pluribus aliis posse hominem iustum omnia vitare peccata distributiue, sed non posse tamen vitare omnia collectiue: sed contrarium longè probabilius tenet Vasques *disp. 2. 12.* tenens esse impossibile, vt omnia vitari possint distributiue, quin possint vitari omnia collectiue.

Ratio est, quia quotiescunque homo potest facere singulas partes alicuius multitudinis successiuæ, tunc quando illæ faciendæ sunt, potest etiam facere totam multitudinem successiuam, sed collectio peccatorum venialium est multitudo successiuæ, vt patet; non enim omnia simul sunt, ergo si homo potest vitare omnia peccata venialia distributiue quando occurrunt, potest etiam vitare totam collectionem: maior probatur, quia posse facere totam multitudinem successiuam nihil aliud est, quàm posse facere singulas partes tunc quando illæ faciendæ sunt, & difficultas tota quæ est in tota collectione faciendâ non est alia quàm difficultas quæ est in faciendis illis partibus quando illæ debent existere. Vnde argumentor, si nulla sit difficultas in faciendâ tota collectione successiuâ, nisi difficultas faciendi singulas partes quâdo illæ debent existere, certè qui potest singulas quando illæ debent existere, potest etiam totam collectionem, sed in faciendâ collectione tota successiuâ, nulla est difficultas nisi ea quæ reperitur in singulis partibus quando debent existere, imò, vt dixi, nihil aliud est realiter posse facere totam collectionem successiuam, nisi posse facere singulas partes quando faciendæ sunt: ergo qui potest facere singulas partes alicuius multitudinis successiuæ potest facere totam multitudinem successiuam.

Confirmatur primò

Confirmatur primò, quia posse vitare collectiue omnia peccata venialia, nihil est aliud quàm posse vitare primum solitariè sumptum tunc quando vitandum est, & secundum seorsim, & tertium & quartum: quemadmodum si dicas potest aliquis ambulare pedes duas leucas non potest ambulare tres, certè verum est quod postquam ambulauit duas leucas, non potest ambulare tertiam: ergo similiter si dicas potest homo vitare nouem peccata venialia non potest decem, verum erit quod postquam vitauerit nouem, iam non potest vitare decimum. Similiter existente vtroque oculo neuter determinatè ad videndum necessarius est, at si dexter effodiatur sinister erit necessarius: sic licet ex decem peccatis, nullum determinatè necesse sit à me committi, tamen ex suppositione quod vitauerim nouem, moraliter erit necesse vt non vitem decimum. Vnde cumque oriatur difficultas illius decimi peccati, aut ex eo quod fatigatus sim ex præcedentibus pugnis, aut ex speciali difficultate huius peccati, semper verum est quod hoc peccatum determinatum vitare non possum in his circumstantiis. Ex quo.

Confirmatur secundò, si enim homo per diem integrum vitare potest determinatè decem venialia quæ occurrunt, supponamus illum vitasse nouem, vel tunc ille potest vitare decimum, & sic potest vitare totam collectionem, vel non potest vitare decimum, & non potest vitare distributiue singula eo ipso quod non potest vitare omnia collectiue.

Instantia & eius solutio

Neque dicas supponi non posse quod vitet illa nouem, quia licet distributiue possit illa vitare prout singula sunt, non potest vitare illa determinatè vt faciunt collectionem. Sed contra si quod est moraliter possibile ponatur actu, nullum sequitur absurdum, sed est moraliter possibile quod homo vitet determinatè primum, secundum, tertium, &c. ergo non est absurdum supponere quod vitetur determinatè primum, secundum, &c.

Ad primam Resp. concilium quando dicit neminem posse vitare omnia peccata non esse intelligendum de impotentia physica cum qua libertas non statueret, neque de sola impotentia efficaci, significaretur enim duntaxat quod homo quilibet peccat: sed esse intelligendum de vera impotentia morali sufficiente, quæ significat tantam esse difficultatem in euitandis omnibus peccatis venialibus, vt illa moraliter, & secundum iudicium prudentum existimetur esse impossibilitas, Gratia ergo efficit primò, vt plura possimus vitare quàm si caremus gratia. Secundò, efficit vt vitatio illius peccati venialis determinati quod moraliter non possum vitare sit mihi possibilis saltem remotè ac secundum quid.

Ad secundam Respondeo argumentationem à distributio ad collectiuum non esse semper vitiosam, si enim prædicatum quod conuenit singulis vt singuli sunt non tribuitur collectioni vt collectio est, sed tantum collectioni prout distributiue dicit singulas partes tunc argumentatio bona est: vt si dicas singuli homines determinatè sumpti carent alis, ergo omnes homines carent alis, est enim argumentatio potius à singulis distributiue sumptis, ad vniuersale sumptum distributiue: tunc autem vitiosum est argumentum à distributio ad collectiuum, quando prædicatum quod conuenit tantum singulis vt singuli sunt attribuitur collectioni vt collectio est, vel contra quando prædicatum, quod conuenit collectioni vt collectio est, tribuitur singulis vt singuli sunt, vt si dicam nullus Apostolus est duodecim, ergo omnes Apostoli non sunt duodecim. Quando collectio constat ex partibus successiuis, qui dicitur posse totam collectionem, dicitur tantum posse singulas partes tunc quando illæ separatim ponendæ sunt, ideoque prædicatum quod conuenit singulis partibus, non tribuitur toti collectioni vt collectio est, vnde nec vitiosum est hoc argumentum: si possum vitare omnia peccata determinatè tunc quando vitanda sunt possum vitare collectiue omnia, nam illud prædicatum (possum vitare) non tribuitur toti collectioni vt collectio est, sed collectioni prout distributiue dicit singulas partes, id est singula peccata tunc quando separatim vitari debent. Neque verò illud argumentum simile est isti, ad videndum non est necessarius oculus dexter, neque necessarius est sinister, ergo nullus oculus est necessarius ad videndum, quia in illa conclusione, ergo nullus oculus est necessarius, vterque oculus sumitur copulativum, cum autem dicitur possum vitare omnia peccata distributiue, ergo possum vitare omnia collectiue, tunc omnia peccata non sumuntur copulativum, sed prout separatim & successiue possunt vitari.

Ad tertiam Resp. neminem dici non posse facere, id quod non facit præcisè, quia non vult facere, si autem haberet impossibilitatem tantum consequentem ideo non vitaret omnia peccata quia non vellet, ergo si haberet impossibilitatem moralem consequentem non diceretur non posse vitare omnia peccata, quod tamen dicit Concilium: Itaque impossibilitas vitandi omnia peccata venialia est impotentia antecedens, ita vt infallibile prorsus sit neminem vnquam vitare omnia: si enim moraliter esset possibile omnia vitare peccata deberet aliquando contingere vt aliquis omnia vitaret, illud enim dicitur impossibile moraliter, quod ita est difficile, vt nunquam omnino contingat, si enim vel semel contingit non est impossibile moraliter. Impossibilitas ergo hæc moralis ita est antecedens, vt non sit contraria libertati, quia illi aduersatur sola impossibilitas physica.

QVÆSTIO II.

De sufficientia Gratiæ.

EXposui hæcenus necessitatem gratiæ, sequitur nunc eius sufficientia, ex prima illa videlicet constat quid non possit homo facere sine gratia, ex secunda constabit quid cum illa præstare valeamus, de qua vt dicam plenissimè ac clarissimè tria mihi esse video necessaria: Primum est eius existentia siue vtutem admittere necesse sit gratiam aliquam sufficientem: Secundum eius subiectum siue quibus personis detur gratia sufficiens: Tertium eius propria quidditas & distinctio eius à gratia efficaci, quod tamen diceretur commodius quæstione 3.

SECTIO I.

Vtrum detur aliqua gratia sufficiens.

Nomine (gratiæ sufficientis) intelligunt Doctores Catholici, gratiam illam cum qua possum benè operari, non tamen volo: sicut gratia efficax illa est cum qua & possum, & volo. Aliæ omnes gratiæ sufficientis notiones à nouis dogmatistis confictæ, fallaces & falsæ sunt, illa quam attuli sola vera est, & solida, vt patebit ex dicendis postea.

Nunc gratiam illam cum qua voluntas conuerti posset, non tamen conuertitur, quia non vult, sufficientem hæcenus appellatam, & ab omnibus Catholicis doctoribus admissam fidissimè Caluini assecta nouis dogmatistis omnino rejicit, lib. 3. toto de gratia Christi Saluatoris, eamque tanquam monstruosam, Deo indignam, Augustino ignotam, à Pelagio solo excogitatam proferendam putat, quam etiam fuisse sententiam Semipelagianorum constat ex epistola Hilarij ad Augustinum cuius verba postea referentur.

Ratio dubitandi est primò, quia si nulla datur gratia quæ careat effectu, id est cui voluntas non consentiat nulla datur gratia sufficiens, sed nullam dari gratiam quæ careat effectu constans est sententia sancti Augustini, vt patet ex pluribus eius testimonijs, v. gr. serm. 42. de verbis Domini: *Agis si ageris, & bene agis si à bono ageris*, lib. 2. ad Bonifacium cap. 9. *Si Deus tangit cor, homo preparat cor*, lib. de gratia Christi: *Si sicut veritas loquitur, omnis qui didicit venit quisquis non venit profectò non didicit*. In quibus & pluribus alijs locis S. Doctor manifestè tradit nullam esse gratiam quæ careat effectu, ergo nulla datur gratia tantum sufficiens.

Secundò, gratia sufficiens est auxilium possibilitatis, & adiutorium sine quo non, vt patet, est enim auxilium cum quo possum, sed nolo, adiutorium quo dempto non possum agere, sed non ago tamen: Sed in Doctrina S. Augustini manifestum est quod auxilium possibilitatis, & adiutorium sine quo non, est gratia propria status innocentie: gratia verò Christi est auxilium actionis & voluntatis, & adiutorium quo, ergo gratia sufficiens non est gratia illa propria Christi post naturam lapsam: Maior non eget probatione, minore innumera probant Augustini loca lib. de correctione, & gratia cap. 11. *Nunc autem quibus deest tale adiutorium pœna peccati est*: lib. de prædestinatione sanctorum cap. 8. *Volunt ergo isti credere, nolunt illi, quis hoc ignoret? sed cum alijs præparetur voluntas à Domino alijs non præparetur, discernendum est quid proueniat, &c.* lib. de dono perseuerantiæ cap. 14. *Quoniam vt crederent non erat eis da-*

tum, etiam, unde crederent est negatum: ergo ex mente Augustini.

Tertiò, monstrum omnino est gratia sufficiens, tale videlicet adiutorium quod ab initio mundi vique ad finem nullum vnquam habuit, vel habebit effectum. Deinde monstrum est illud beneficium quod non seruit nisi vt possis peccare, ac citra inuidiam damnari. Denique gratia illa monstrum est quæ simul dicitur esse sufficiens & insufficiens, illa enim gratia est insufficiens cui non possum cooperari, sed gratia sufficiens vt sic non possum cooperari, si enim illi cooperarer desineret esse insufficiens, ergo gratia sufficiens verè monstrum est cum non sit sufficiens, nisi quia est insufficiens. Confirmatur quia, illa gratia vt sic est insufficiens, quæ de se inefficax est, gratia sufficiens est de se inefficax, quia gratia sufficiens sumitur vt de se distinguitur à gratia efficaci quæ de se efficax est, ergo gratia sufficiens est de se insufficiens.

Quartò, Ecclesia nunquam orare solet pro infidelibus vt possint conuerti, sed vt conuertantur, sed si datur gratia sufficiens, cum qua possum conuerti, erit proflus inanis huiusmodi deprecatio, quid stultius est quàm orare Deum vt facias, quod in potestate tua est facere? Inò quod grauius est, si admittitur huiusmodi gratia communis bonis & malis, potest homo seipsum ab alio discernere, quod repugnat Apostolo & sapissimè damnat Augustinus v. gr. lib. de prædestinatione sanctorum cap. 5. *Nihil* (inquit) *huic sensui Apostoli tam contrarium, quàm de suis meritis ita quemquam gloriari, tanquam ipse sibi ea fecerit non gratia Dei, sed gratia quæ bonos discernit à malis, non quæ communis est bonis & malis.*

Dicendum tamen est, certum esse omnino ex fide quod detur aliqua gratia sufficiens, cum qua voluntas operari possit si velit, non operetur tamen quia non vult. Ita tenent Catholici omnes, & contra Caluinum ac Lutherum fusissimè probant Bellarmin. l. 2. de gratia Suarez l. 4. & alij sine numero.

Primò enim apertè colligitur ex scripturis ex quibus tria sufficiant testimonia, sed euidentissima; primum sit Matthæi 20. *Multi vocati pauci electi*, quem locum edisserens Augustinus lib. 83. quæstionum q. 68. aduersarios conficit. *Ad illam* (inquit) *cœnam quam Dominus dixit in Euangelio preparatam, neque omnes qui vocati sunt venire voluerunt, neque illi qui venerunt, venire possent nisi vocarentur. Itaque neque illi debent sibi tribuere qui venerunt, quia vocati venerunt, neque illi qui noluerunt venire, debent alteri tribuere sed tantum sibi, quoniam vt venirent vocati erant in illorum libera voluntate, &c.* Quæro ergo ab aduersarijs vtrum illi qui vocati sunt & non electi restiterint gratiæ, an non, si enim restiterunt gratiæ datur ergo aliqua gratia cui resistit voluntas, quæ appellatur sufficiens, si non restiterunt gratiæ, ergo falsò dicuntur vocati, vocatio enim gratia est de qua loquimur, quæ argumentatio est clarissima & demonstratiua.

Alterum testimonium Ioannis 1. *Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, lux in tenebris lucet & tenebræ eam non comprehenderunt.* De quibus disserens Augustinus libr. 1. de genesi ad literam cap. 1. *Illud lumen* (inquit) *irrationalium animalium oculos pascit, sed pura corda eorum qui Deo credunt, & ab amore visibilium rerum, se ad eius præcepta conuertunt, quod omnes possunt si velint, quia illud lumen illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Tertium testimonium etiam euidens, Matth. 11. *Ve tibi Corozain ve tibi Bethsaida, quia si in tyro & sidone factæ essent virtutes, &c.* Quod merito de gratia cui resistit voluntas explicat Augustinus, lib. de bono perseuerantiæ.

Tertius

Quarta

Assertio prima

Probatum ex scripturis.

Ratio prima dubitandi.

Secunda

rantia cap. 9. *Facile est (inquit) ut accusemus infidelitatem Iudeorum de libera voluntate venientem qui sacris apud se tam magnis virtutibus credere noluerunt, quos increpans Dominus arguit ut tibi Corozaim, si enim cum illa gratia sydonij conuersi fuissent, ergo cum illa conuersi potuerunt Corozaitæ, ergo illa fuit gratia sufficiens, quâ sanè demonstratione nihil est euidentius.*

Probat
secundò
ex absur-
dis.

Secundò ex varijs absurdis probare licet gratiâ sufficientem, quæ ut vides expresse habetur in Script. & Augustino. Primum sit, quia si nulla daretur gratia quæ careret effectu ex malitia voluntatis, sequeretur neminem eorum qui damnatur habuisse in potestate sua salutem, quod aperte repugnat scripturæ, perditio tua ex te Israël: ante hominem vita & mors. Secundum sit, sequeretur neminem eorum qui peccat abstinere posse à peccatis, atque soli Deo peccata imputari posse, quæ horrenda est blasphemia Caluini contraria Scripturis, quæ nolui elegisti, contraria S. Augustino: *Quis peccat* (inquit lib. 3. de libero arbitrio, cap. 15.) *in eo quod nullo modo cauere potest: peccatur autem, cauere igitur potest:* contraria lumini rationis. Tertium est, præcepta Dei esse impossibilia ijs qui ea non seruant, quæ item blasphemia Caluini & Iprensis est damnata in Tridentino sess. 6. can. 18. & cap. 11. ab Arausico can. 25. ab Augustino lib. de gratia & libero arbitrio, ubi explicat locum illum Ecclesiastici 15. si volueris seruabis mandata, & explicitè ostendit nos posse si volumus.

Quartò sequeretur quod nemo eorum qui non conuertuntur potest conuerti. Quod falsissimum esse constat clamante Deo, conuertimini ad me & ego conuertar ad vos, & optimè Augustinus l. 1. retract. cap. 22. *In potestate quippe hominis est mutare in melius voluntatem, sed ea potestas nulla est nisi detur à Deo, de quo dictum est, dedit eis potestatem filios Dei fieri, manifestèque Concilium Valentini 3. sub Lothario erroris arguit aduersarios: Nec ipsi mali* (inquit) *ideò pereunt quia boni esse non potuerunt, sed quia boni esse noluerunt, suoque vitio, &c.* Et Tridentinum manifestissimè sess. 6. cap. 13. *Deus sua gratia iustificatos non deserit, nisi prius deseratur.*

Quintò, sequeretur quod nemo plura potest facere opera bona quàm actu faciat. Quod repugnat scripturis: *Expectaui ut faceret vnas fecit autem spinas,* repugnat Augustino lib. 3. de libero arbitrio, cap. 16. *Ex eo quod non accepit nullus est reus ex eo verò quod non facit quod debet, iuste reus est, debet autem si accipit, & voluntatem liberam, & sufficientissimam facultatem.*

Sextò sequeretur Deum non habuisse voluntatem vllam saluandi eos qui damnantur, sed antecederet ad eorum demerita voluisse illos damnare quæ licet atrocissima sit sententia Caluini, & Iansenij repugnat tamen sanctitati, bonitati, & charitati Dei, facitque Deum tyrannorum omnium crudelissimum, ut ostendi alibi, & conuincam statim ex eo quod Deus velit omnes homines saluos fieri, ut ostendunt Scripturæ, Concilia, S. Augustinus, & ipsum Dei nomen & significat & declarat. Septimum denique absurdum est, quia, sequeretur quod Christus pro solis electis mortuus est, non autem pro omnibus hominibus, quod statim ostendam esse impium dicere.

Demon-
stratio pe-
tita ex
scripturis
& Conci-
lijs.

Tertiò hæc sit brevis & euidentis demonstratio: gratia sufficiens illa est cui voluntas non obedit, sed multæ dantur à Deo gratiæ quibus voluntas hominum ex sua malitia non obedit, ergo datur gratia sufficiens. Minorem si negare audeant aduersarij conuincant eos stultitiæ testimonia innumera scripturarum Christus Matth. 23. dicens: *Quoties volui con-*

gregare filios tuos sicut gallina congregat pullos suos sub alas & noluit: Ioannis 15. Si non venissem & loquutus eis fuisset peccatum non haberent, nunc autem excusationem non habent à peccato suo, &c. Sapient. 1. *Vocaui & non uenisti, spreuisti omne concilium meum.* Isaia 65. *Vocaui & non respondisti, Actorum 7. Vos semper Spiritui sancto resististis: 2. ad Corinthios 7. Adiuuantes exhortamur ne in vacuum gratiam Dei recipiatis, conuincant erroris Concilium Senonense, in decreto fidei cap. 15. Non est (inquit) huiusmodi Dei trahentis auxilium cui resisti non possit, quoties enim Dominus voluit congregare filios Ierusalem sicut gallina congregat pullos suos sub alas, & noluit, &c.* Concilium Colonicense cap. de Sacramento Penitentiae: *Situm est (inquit) in hominis voluntate ut gratiam Dei oblatam, vel accipiat vel respiciat.* Tridentinum sess. 6. cap. 5. & 13. & canone 4. ubi statuit posse voluntatem dissentiri gratiæ, & hæc satis sint aduersus sententiam horribilem ex qua infinitæ sequuntur contra Deum blasphemiae, tota damnatur scriptura, tota excacatur ratio naturalis.

Ad primam quâ video totum ferè niti errorem noui dogmatistæ plurima respondent Petauius, Martionus, alijque Doctores Orthodoxi, ego breuiter solui posse arbitror leuissimum argumentum, fateor enim sapissimè Augustinum coniungere solere cum effectu gratiam Christi, sed ita tamen ut loquatur sapissimè de gratia illa quam ex malitia voluntatis nullus sequitur effectus, ut constat ex relatis eius pluribus testimonijs. Prima ergo ratio cur Augustinus ex ipso effectu gratiam describat, est, quia facultas qualibet operatrix ex effectu potissimum dignoscitur, & ex eo semper explicari solet, oculus videlicet dicitur esse facultas eliciens visionem, iustitia definitur virtus reddens cuique quod suum est. Altera ratio mouit Augustinum ut gratiam Christi iungeret operi, quia de sola effectione gratiæ non de possibilitate lis illi erat cum Pelagio: cum enim subdole Pelagius possibilitatem boni fateretur à Deo esse, operari autem esse nostrum tantum, ut constat ex lib. de prædestinatione sanctorum, cap. 18. lib. de gratia Christi, cap. 3. lib. de natura & gratia, cap. 42. quam tamen possibilitatem dicebat Pelagius esse solam facultatem naturalem voluntatis (ut docebo statim) debuit haud dubiè Augustinus Christianam gratiam coniungere cum effectu, ut doceret Dei esse non solum quod possumus agere, sed quod velimus etiam & agamus. Tertiò denique assero Augustinum quoties gratiam effectui coniungit, agere de gratia illa quæ per excellentiam sola ferè gratiæ nomen obtinuit, quia gratia est propria electorum. Sic enim (inquit Augustinus lib. de gratia Christi cap. 13.) *Deus docet eos qui secundum propositum sunt vocati, simul & donans quid agant scire, & quid sciant agere.* Et lib. de bono perseuerantiæ, cap. 25. *Hæc est quam poscit à Domino, & semper ex quo caput esse, poscit Ecclesia, ista quam Deus vocatis suis daturum se esse præsciuit, ut in ipsa prædestinatione iam dederit.*

Ad secundam in qua etiam triumphare se putant noui dogmatistæ semper obtinentes Augustinum reieciisse à gratia medicinali adiutorium possibilitatis & sine quo non, id est gratiam sufficientem: solum autem admittere auxilium actionis, & adiutorium (quo) id est gratiam efficacem. Respondeo autem errare turpissimè aduersarios dum existimant auxilium possibilitatis & sine quo non significare gratiam sufficientem, auxilium autem actionis & (quo) esse gratiam efficacem. Primò enim adiutorium possibilitatis quam gratiam Christi contendeat esse Pelagius, significabat facultatem naturalem voluntatis liberam, in quo sensu rectè negat Augustinus huiusmodi adiuto-
rium

Soluti
primæ
obectio-
nis.

Secundæ

rium pertinere ad gratiam Christi, ut constat ex lib. de gestis Pelagij cap. 2. de natura & gratia cap. 42. ubi docetur possibilitatē operandi bonum provenire à charitate ac gratia, non esse autem insitam ab auctore naturæ Deo. Secundò adiutorium possibilitatis significat sapius apud Augustinum ex mente Pelagij adiutorium voluntati omnino extrinsecum, quod supponit facultatem voluntatis omnino completam ad operandum, ut videtur sonare ipsum, nam adiuvare possibilitatem est iuvare facultatem quæ agere potest, & non dari ipsam possibilitatem, huiusmodi sunt lex, prædicatio, exempla quæ in operationem non influunt: adiutorium autem actionis est interna inspiratio, & motus voluntatis, quæ ita dant posse agere ut sine illis voluntas ad agendum sit insufficientis. Adiutorium primo modo sumptum sufficebat in statu naturæ integræ quoad omnia opera naturalia: in statu autem naturæ lapsæ nullo modo sufficit, quia voluntas infirmior facta per peccatum indiget auxilio superaddito influente proximè in operationem. Hic ergo quid est quod aduersarij feratur & metatur, Pelagiani enim admittebant auxilium à natura inditum & extrinsecum etiam adiuuans, hoc vocabant auxilium possibilitatis, & sine quo non negabant auxilium actionis, & quo, intrinsecum scilicet & à Deo inditum proximè influens in operationem, si per voluntatem non steretur.

Tertiz. Ad tertiam Respondeo somnare omnino ac delirare novos dogmatistas monstra sibi ac spectra obijcientes, neque satis advertere quid significant Catholici doctores nomine (gratiæ sufficientis) cuius, ne nomen quidem intelligunt. Sciunt igitur illi, duo considerari necessariò debere in gratia sufficiente: Primum est entitas ipsa gratiæ cui voluntas potest cooperari: Secundum est malitia voluntatis quæ ipsi non cooperatur. Hæc gratia secundum totam suam entitatem, & vim effectricem à Deo est, omnino intendente ac iubente, ut per eam vitemus peccata, & saluemur si velimus, negatio enim effectus non provenit ex Dei voluntate, nec ex entitate gratiæ, sed ex malitia liberæ voluntatis, sine cuius cooperatione illa efficiens esse nequit. Monstrum igitur est argumentum aduersariorum in quo confunditur entitas gratiæ, cum malitia voluntatis. Hæc enim gratia entitati sumpta sæpè habet effectum, si autem sumatur hæc entitas simul cum malitia voluntatis certè illa effectum non habet, quia significatur tunc gratia prout non habet effectum? Nunquid ergo monstrum est velle gratiam quæ habeat effectum prout illam non habet ex malitia voluntatis.

Secundò vanum est dicere gratiam istam seruire solum peccatis & damnationi, si enim sumatur secundum entitatem & intentionem Dei seruit sanè bonis operibus, & saluti, si sumatur prout includit nequitiam voluntatis, operatur sanè mortem contra intentionem Dei operantis vitam.

Tertiò cum dicitur gratiam esse insufficientem prout est sufficiens, lusus est in verbo, distinguitur enim illa propositio, illa gratia est insufficientis cui non possum cooperari, si talis impotentia oriatur ex defectu entitatis gratiæ, concedo: si oriatur ex malitia voluntatis, nego. Gratia enim est de se sufficiens, licet vis eius effectiva impediatur per malitiam voluntatis. Neque difficilius est confirmatio; ad quam.

Resp. negando gratiam sufficientem esse de se inefficacem, cum haud dubiè inefficacia tota oriatur ex libera voluntate. Falsa enim est illa consequentia gratia efficax est de se efficax, ergo inefficax est de se inefficax, bonum enim à Deo est, malum autem est à sola voluntate. Quomodo autem intelligi debet quod sit efficax de se, id est per se ipsam postea disputabitur.

Ad quartam Resp. Ecclesiam dum orat ut conuertatur, petere à Deo ut eam nobis gratiam conferat cum qua non solum possumus agere sed etiam agamus; postulat enim gratiam etiam efficacem: imò non tantum oramus Deum ut peccatorem conuertat, sed oramus ipsum etiam peccatorem ut conuertatur quod vanum esset, si gratiam non haberet, cum qua posset conuerti, aut non conuerti. Quomodo autem homo se ipsum discernere non possit clarum erit ex sequentibus.

SECTIO II.

De personis quibus datur à Deo gratia sufficiens.

Hæc difficultas sapius alibi tractata, huius tamen loci maxime propria, est propter novos dogmatistas, qui Caluinum & Lutherum sequuti, multa hic dicunt rectæ Fidei & sanæ Theologiæ contraria, quæ ut breuiter pro instituta claritate diluam, duo mihi disputanda sunt, primò vtrum omnibus gratiæ dentur sufficientes ad salutem, secundò ad quid & quando dentur.

§. I.

Vtrum Deus omnibus hominibus gratias det sufficientes ad salutem.

Gratias sufficientes omnibus dari nihil est quàm neminem esse vel barbarum, vel peccatorem, vel vllum omnino reprobum, cui Deus non ea conferat interioris gratiæ auxilia cum quibus saluari possit, siue illa sint proximè sufficientia, per quæ immediate obtineatur iustificatio & salus, siue sint remotè tantum sufficientia per quæ obtineantur immediate auxilia proxima. Negant autem parata esse omnibus huiusmodi auxilia cum Caluino recentiores eius asseda, sed asserunt multos omnino etiam nunc esse qui nunquam eas gratias habeant: nullas in lege veteri datas esse à Deo gratias sufficientes, illas non dari peccatoribus reprobis ut conuertantur, vel etiam ut noua peccata vitent: Ita enim tradit nouus dogmatistes tom. 3. lib. 3. ferè toto, sequutus ut sæpè monui Lutherum, Caluinum, Armacanum.

Nititur autem primò, quia falsum existimat esse quod Deus sincerè velit saluos fieri omnes homines, & conuerti.

Primò enim falsò dixisset Christus *Nemo potest venire ad me nisi pater meus traxerit eum*, Deus enim non omnes trahit, ergo non omnes possunt venire: falsò etiam ab Apostolo dictum esset, *quis est qui te discernit?* si enim Deus vult generaliter omnes saluare, solus ergo fidelis se ipsum discernit. Deinde generalem hanc voluntatem omnes saluandi si agnouisset Augustinus, locum illum Apostoli celeberrimum vult omnes homines saluos fieri, non interpretaretur, de singulis generibus hominum, vel de illis qui salui sunt. Denique si Deus sincerè vellet salutem omnium reproborum, daret illis gratias congruas cum quibus videt illos conuersum iri, cum autem hoc non faciat, certè negandum videtur quod in eo sit voluntas sincera eos saluandi.

Secundò falsum etiam videtur quod omnibus infidelibus, & in lege Moysei data sint auxilia sufficientia.

Primò enim ita colligitur ex Actorum 14. & 17. ubi dicitur quod Deus præteritis generationibus dimisit omnes gentes ingredi vias suas, & illa despexit se tempora: Apostolus quoque passim appellat legem Moysei, legem mortis, dicit eam subintrasse ut abundaret

Quartæ.

Fundamentum primum erroris.

Secundum

daret delictum, dicit iram operari, opponit eam gratiæ, quæ omnia vera esse nequeunt si dedit Deus eo tempore vberes gratias quæ ad implendam legem sufficerent. Deinde idem plenissime asserunt & omnes eius discipuli, aiuntque cupiditatem fuisse accensam per legem: illam fuisse carnalium hominum societatem, cuius finis alius non esset, quam felicitas temporalis. Denique infideles innumeri nihil vnquam audierunt de fidei mysterijs, neque vlla ratione potuerunt ad agnitionem veritatis venire, sine qua nemo saluus esse potest: Confirmarique potest ex pueris abortiujs, quibus Deus nulla dat media salutis, ergo neque illa dat omnibus adultis.

Tertium. Tertio saltem certum est multos esse obstinatos, & obduratos quibus in pœnam præcedentium delictorum omnis omnino gratia negetur.

Primo enim tradunt scripturæ homines indurari & excæcari, quod non aliud est quam abijci à Deo, contemni, deseri, omni auxilio priuari per quod illuminentur, emolliantur, redeant ad cor, vt habetur Isaia 6. Matthæi 13. Ioannis 12. Propterea non poterant credere, quia benè de illis dixit Isaia excæca cor populi huius: Deinde negasse Augustinum quod obduratis auxilia dentur sufficientia, fateri cogitur ipse Vasques, huiusmodi est illud ex lib. de corrept. & gratia cap. 11. *Quibus deest tale adiutorium pœna peccati est, quibus autem datur secundum gratiam datur, & in Epistola ad Romanos negat Pharaonem obdurato corde, potuisse obtemperare, vnde nec imputari debere illi quod non obtemperauerit. Denique obduratio non videtur posse aliter exponi, si enim illa est negatio tantum auxilij efficacis, certè quicunque peccat moraliter, induratus est.*

Assertio prima. Dicendum primo, est auxilium vel immediatè, vel mediatè saltem sufficiens ad salutem omnibus dari, & omni tempore datum esse. Hæc est Catholica & certa omnino veritas quam ex innumeris Scripturis, ex omnibus Patribus, & consensu Scholasticorum omnium probant eximie Bellarminus lib. 2. de gratia à cap. 5. ad 8. Suarez lib. 4. de gratia ferè toto, Ruis de prædestin. à disput. 39. ad 49. Petavius tom. 1. dogmatum l. 10. ferè toto: mihi præter ea quæ alibi multa dixi, satis erit ex varijs absurdis nouam insaniam convincere.

Probatum primo ex absurdis. Primum sit, quia si Deus non omnibus daret gratias ad conuerfionem, & ad salutem sufficientes pro loco & tempore, Deus non haberet voluntatem vllam salutis omnium hominum, sed ex se ipso ante omnia demerita damnationem omnium reprobatorum, neque voluisse illos creare nisi vt eos damnaret: hoc autem vt nuper argumentabar primo repugnat scripturis, *Nolo mortem peccatoris, sed vt magis conuertatur, & viuat: non est voluntatis meæ mors impij dicit Dominus: non vult aliquos perire, sed omnes ad penitentiam conuerti, & Apostolus 1. ad Timotheum cap. 2. Qui vult (inquit) omnes homines saluos fieri, vbi ex ipso contextu patet non alium sensum Apostoli verba posse habere vt ostendi prima parte. Eaque verba licet Augustinus varijs aliquando exponat modis, aliorum tamen omnium Patrum constans illa est interpretatio quam proposui vt ostendunt Doctores citati, & in eam consentit etiam Augustinus l. de spiritu & litera cap. 33. & Prosper lib. 1. cap. 12. lib. 2. capite 5. 7. & 8.*

Secundum absurdum. Secundum absurdum est, quia si cui denegaretur à Deo auxilium sufficiens non posset homini peccanti tribui quod peccaret & periret, sed soli Deo, quod sanè quam sit horribile supra dixi.

Primo enim repugnat omnium Patrum, omnium Doctorum, omnium fidelium sensui, & totam quam habere debemus de Deo existimationem corrumpit;

vt dixi prima parte, crudelissimum videlicet Deum facit & sauiissimum omnium tyrannorum qui vnquam fuerunt, quia ex solo suo beneplacito, nullis filiorum irritatus demeritis, eligit eos in æternum torquere, facit Deum auctorem peccati, cui etiam soli peccata omnia imputari debent, non autem homini qui non potest aliud facere quam quod facit: qui enim vult finem, media etiam vult ad finem necessaria, si ergo Deus damnationem vult reprobatorum, quæ sine peccatis obtineri nequit, necesse est vt peccata velit non solum permitti, sed etiam causari, quia nulla, iuxta ipsos aduersarios, est in Deo scientia futurorum conditionalium.

Tertio, hæc sententia reddit diuinas omnes incrementationes, & inuitationes hominum ad conuerfionem vanas, & ritu dignas v. gr. cum dicitur Proverb. 1. Sapientiam prædicare foris, & in plateis dare vocem suam, inuitando ad salutem: sicut si hominem ligatos habentem pedes, hortareris ad cursum, nolens tamen soluere illius vincula, vel si clauim habens carceris captiuos benignè hortareris ad ambulationem per prata.

Quarto falsas reddit promissiones omnes diuinas, & amorem erga nos; quomodo enim sapientiæ primo diceretur *Misereris omnium Domine quia omnia potes: Diligis omnia quæ sunt, qui amas animas.*

Tertium. Tertium absurdum est, quia sequeretur quod Christus pro solis electis mortuus esset, non autem pro omnibus hominibus, quibus non parasset sufficientia media salutis, quam illationem tamen approbare non vereatur nouus dogmatistes, impia tamen est & horribilis, damnataque ab Innocentio X. & Alexand. VII. ex Cathedra Petri.

Primo enim repugnat euidentibus scripturis primæ ad Timotheum: *Qui dedit semetipsum redemptionem pro omnibus, & cap. 4. Qui est redemptor omnium, maxime fidelium, 1. ad Corinth. 15. Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur: quæ comparatio Christi & Adami mirabiliter explicatur cap. 5. epistolæ ad Romanos: 1. ad Corinthios 5. Si vnus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt, & pro omnibus mortuus est Christus, Ephesior. 1. vt notum faceret nobis sacramentum voluntatis suæ, &c. instaurare omnia in Christo. 1. Ioannis 2. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed & pro totius mundi.*

Secundo damnatur ab Augustino v. gr. lib. 6. contra Iulianum cap. 4. *Inculco, impingo, infercio recusanti, accipe salubre est nolo moriari, vnus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt, & post pauca, nemo neget nemo dubitet qui se non neget esse Christianum.*

Tertio damnatur ab alijs omnibus Patribus quos dabit Petavius libr. 10. capit. 4. eximie Ambrosius in Psalm. 118. Oñon 8. explicans illud *Misericordia domini plena est terra*, Prosper lib. 2. de vocat. gentium cap. 16. & 25. Fulgentius in epistola 7. ad Venantium: Paulus Orosius in Apologia. Si quando igitur Augustinus, & Ecclesia Lugdunensis in Epistola de Scripturæ veritate, & Concilium Valentinum videntur aliquem excludere à redemptione, negant tantum redemptionem efficacem, sed sufficientem tantum fuisse pro omnibus, id est illam non actu profuisse omnibus vt salutem consequerentur.

Ad primam satis ostensum est quàm sit certum quod Deus vult omnes homines saluos fieri, cum ergo dicitur *Nemo potest venire ad me nisi pater meus traxerit eum*, significatur quod Deus quantum est ex se trahit, atque ita nemo est qui non possit venire. Augustinus & Fulgentius voluerunt duntaxat quod Deus non vult æqualiter omnes homines saluos fieri. Ad amorem autem sincerum Dei de salute reprobatorum

Solutio
primæ
rationis
dubitandi.

um satis est quod det singulis eam gratiam um qua saluari possit reprobis modò per ipsum non steterit.

Secundæ. Ad secundam constabit statim quid dicendum sit de barbaris qui nihil audire potuerunt de lege Christi. Nunc quod ad legem Moyfi pertinet, Respondeo esse prorsus impium & hæreticum dicere quod in lege Moyfi non fuerint data auxilia sufficientia ut lex illa seruari posset & obtineri salus.

Primo enim in illa lege multi fuerunt iusti à quibus multa patrata sunt opera meritoria; ergo illis datae sunt gratiæ non solum sufficientes, sed etiam efficaces.

Secundò quomodo non præcepisset Deus impossibilia si legem tulisset sine gratijs ad illam seruandam? imò quomodo illa lex non fuisset iniusta & mala, quæ homines non obligasset nisi ad peccandum, aut eo tantum consilio lata esset, ut inferret damnationem mortis? præsertim cum certum sit Synagogam fuisse sanctam, & Ecclesiam etiam fidelium eo tempore, ad quos peruenit etiam verbi calor. Si quando autem Apostolus appellat eam egeam & vacuam, si legem mortis, si eam subintrasse ut abundaret delictum, dicit duntaxat illam comparari non posse cum statu Christianorum in quo vberiores sunt gratiæ.

Tertiæ. Ad tertiam de induratis & excacatis sæpè alibi dictum est, neminem omnino illorum esse quantumvis insignis & obduratus peccator sit, cui quando victurus est diutius, Deus negare decernat gratias omnes sufficientes, usque ad finem vitæ: quod probabam aliàs ex eo quod status viatoris id exigat. Deinde quia homines huiusmodi adhuc peccant quando non conuertuntur vel non obediunt præceptis, quis enim dicat esse posse aliquem in hac vita qui non peccet furando, blasphemando, necando? Deinde quia obduratio illa quatenus est pertinax eius adhesio ad peccatum pendet à potestate obdurati, vnde increpatur quod non tollat obdurationem, suadetur ipsi ut eam tollat; quare aggravatis corda vestra, sicut aggravauit Ægyptus. Et ita exponit Augustinus lib. de gratia & libero arbitrio, illud Ezechielis facite vobis cor nouum, & Chrysost. serm. 3. de Lazaro, dictum illud Christi tollite lapidem. Imò dicit Apostolus quod *Benignitas Dei eos adducit ad penitentiam, tu autem secundum duritiam tuam, & impenitens cor, thesaurizas tibi iram, &c.* Itaque dicuntur aliqui obdurari, excacari, deferi, ex eo quod Deus per longum tempus decreuerit illis negare gratias efficaces, imò & moraliter saltem proximè sufficientes, ut constabit statim, & eo modo esse intelligendam mensuram peccatorum & gratiarum expositum alibi est, vbi & mens S. Augustini exposita est benignius, quem tamen esse in contraria sententia Valques arbitratur. Vide omnino quæ de obduratione pulchrè differunt Suares libro quarto de gratia, capite decimo octauo, Ruis tom. de voluntate Dei, disputatione 20. tom. de prædestinatione, disputatione 45. tom. de prouidentia disputatione 12.

S. II.

Ad quid & quando gratiæ sufficientes omnibus dentur.

Reuiter rota difficultas dissolui potest ex dictis hic & prima parte: si enim omnibus planè hominibus ea confert media salutis quæ sunt necessaria, non est difficile statuere quomodo gratias det barbaris ut capeant fidem, peccatoribus ut conuertantur & noua peccata vident: iu-

Tom. I.

stis qui postea excidunt ut perseuerent.

Ratio ergo dubitandi primò esse potest, quia barbari qui nihil audierunt de Fidei mysterijs, potestatem non habent credendi. Nam Actorum 16. Paulus & Timotheus cum parati essent ire in Bithyniam, & ibi annunciare Christum, prohibet eos ire Spiritus Sanctus, quod ponderans Prosper libro 2: de vocatione gentium capite 3. dicit quod eos infideles transiens gratia præterierit, aut etiam retardata sit. Vnde meritò asserit Augustinus maximam esse Dei gratiam quoties mittit concionatores, magnum iudicium quoties negat, sic enim explicat verum gratia illud Psalm. 134. *Educens nubes ab extremo terra.* Imò si quilibet barbarus haberet gratiam ad capeffendam fidem, sequeretur quod peccaret peccato infidelitatis, illam non capeffendo, sequeretur etiam quod Deus faceret semper miracula & cursum causarum secundarum interromperet, ut annunciarer barbaris fidem. Denique quod caput est sequi videretur Deum expectare aliquid ex parte infidelium, ut conferat illis gratiam fidei, si enim nihil expectat certè omnino indifferenter gratiam illam confert.

Secundò, pro peccatoribus qui non conuertuntur à peccato videtur manifestum, quod eorum plurimi non possunt conuerti, sic enim primò docet scriptura: *Quomodo vos potestis credere qui gloriam inuicem queritis.* Ieremiæ 3. *Si mutare potest Æthiops pellem suam.* Deuteronom. 39. *Non dedit vobis Dominus cor intelligens, & oculos videntes, & aures quæ possent audire.* Dicuntur etiam homines huiusmodi derelinqui, destitui, obliuioni dari, Isaia 5. *Ostendam vobis quid faciam vineæ meæ, auferam sepem eius.* Ieremiæ 7. *Proiecit Dominus generationem furoris sui.* Matthæi 21. *Auferetur à vobis regnum Dei.* Deinde multi sunt qui prius incidunt in amentiam, quàm possint penitere, vel repente moriuntur.

Tertiò, gratia illa quæ datur barbaris ad fidem, & peccatoribus ad conuersionem, aut iustis ad vitandum peccatum, vel omnibus offertur momentis, quod repugnat experientiæ, videturque prorsus impossibile, vel non semper offertur, & sic saltem tunc conuerti non potest peccator, nec ad Deum redire, vel etiam vitare peccata, quod est contrarium scripturæ, *Ego sto ad ostium & pulso*, quo testimonio probat Concilium Senonense can. 16. quod gratia Dei semper in promptu sit, neque momentum quidem prætereat quo Deus non stet ad ostium. *Non mihi sufficit* (inquit Hieronym. epist. ad Ctesiph.) *quod semel donauit nisi semper donauerit.*

Dico secundò, gratia Dei saltem remotè sufficiens ad fidem, ad penitentiam, & ad obseruantiam totius legis nemini negatur hominum, sed singulis datur non omnibus quidem momentis, sed pro loco & tempore, sapius in vita, & quoties adest oportunitas.

Prima pars, de barbaris probata est prima parte præsertim ex Apostolo cap. 1. ad Romanos vbi dicitur inexcusabiles esse Gentes quæ Deum ignorant, additque quod Deus illis manifestauit, id est illustrationes internas dedit per quas ad fidem potuerunt venire. Idem euincunt alia scripturæ loca vbi dicitur quod Deus non reliquit se ipsum sine testimonio: Angelorum custodia, generalis ratio prouidentia, & vniuersalis voluntas saluandi omnes, quos tamen decreuit nunquam saluare sine fide, rectè Dionysius cap. 9. de communione ait *Radium diuini luminis semper paratum, & omnibus patere ad participandum.*

Secunda item pars, de peccatoribus probata est sæpè alibi præsertim tract. de penitentia. *An nescis* (inquit Apostolus Roman. 2.) *quia benignitas Dei ad penitentiam*

Q99

nitentiam

Prima ratio dubitandi.

Secundæ.

Tertiæ.

Assertio secunda.

Prima pars.

Secunda pars.

nitentiam te adducit, tu autem, &c. Vnde magis etiam infertur quod iustis omnibus datur auxilium sufficiens ad perseuerandum, alioqui non illis imputaretur quod caderent sed Deo. *Insuper* (inquit S. Leo, serm. 16. de passione) nobis inquit præcepto, qui præcurrit auxilio, & benigne incitat ad obedientiam quæ ducit ad gloriam. Vide Suarez l. 4. c. 9. ubi hoc fusè probat.

Tertia pars.

Tertia pars, quod non semper & singulis detur momentis gratia sufficiens, quamuis illa semper parata sit, primò probatur experientia, quia nemo sentit omnibus momentis pulsantem Deum, & inuitantem ad respiciendum. Deinde non videtur pati corrupta hominum natura, quæ in varia semper distrahitur: Imò sæpè peccati pœna, ut rariùs homo à Deo illustratur & languidius: non dat igitur Deus semper gratias quia hoc est impossibile, sed semper tamen dare paratus est quoties necessarium est vel opportunum: præsertim autem illuminat quoties audiuntur conciones, leguntur libri pij, colloquia fiunt spiritalia, in quibus omnibus, infertur se in animum Dei gratia, & occasione illa data illustrat animum suo radio.

Solutio primæ rationis dubitandi.

Ad primam Respondeo probari tantum eo argumento quod Deus non dat gratiam omnibus infidelibus proximè sufficientem, non probari quod gratiam neget remotè sufficientem. Primò enim licet retardauerit prædicationem Pauli quæ medium erat proximè sufficiens ad fidem: non negauit tamen illis infidelibus media remota, inspirationes nimirum ad seruandam legem naturalem, quibus si paruissent, vltiora media non negasset; gratias autem huiusmodi remotè tantum sufficientes, nego esse semper supernaturales secundum substantiam, sed solum ex Dei ordinatione, quia verò illæ semper sunt ordinis naturalis, fateor quod per illas nunquam homo se disponit ad fidem, sed illæ conditiones sunt duntaxat sine quibus Deus proximas gratias non tribuit: pactum enim illud Dei est tantum conditionatum, dabo gratias si remoueris impedimenta seruando legem naturalem.

Secundæ.

Ad secundam patet responsio ex ijs quæ nuper sunt dicta de obduratis semper enim adest illis gratia tum physicè sufficiens ad conuersionem, tum sufficiens moraliter sed remotè: deest autem tantum potentia moraliter & proximè sufficiens.

Tertiæ.

Ad tertiam constat etiam quomodo Deus non omni quidem momento stet ad ostium cordis, sed semper tamen quoties adest opportunitas, ad conuersionem sollicitus.

QVÆSTIO III.

De efficacia Gratia Dei.

Hæc est profunda, & nimis absorta quæstio, ut loquitur Augustinus lib. de spiritu & littera cap. 7. de grat. victrice voluntatis, & libertatis reparatrice, in qua infallibilitas operandi caret necessitate, & victoria tota delectatio est, & suauitas. In explicatione huiusmodi gratiæ adhuc cæca est Theologia fateturque secretum esse inscrutabile, quomodo in vnum conuenire possint omnimoda infallibilitas, & tamen omnimoda libertas, & contingentia: quæ duo ut coniungi possint amico fœdere.

Primò dicendum esset qualis sit propria definitio, & verus conceptus gratiæ tum efficacia, tum sufficientis.

Secundò quid habeat gratia efficax supra sufficientem, ratione cuius vna infallibiliter habitura sit effectum, altera infallibiliter non sit illum habitura,

utrum videlicet gratia illa efficax vim habeat determinandi voluntatem, & eam trahendi necessitate, cui resistendi nullam voluntas habeat potestatem: an verò solis pugnet illicijs sola vincat congruitate, sola voluptate ac luce superet volentem, sed ita tamen infallibiliter ut quamuis possit non vincere semper tamen vincat.

Tertiò utrum efficax illa gratia prout differt ab ea quæ non est efficax habeat etiam in actu primo aliquid quod altera illa non habeat: an verò à solo effectu totam habeat efficaciam vel absolurè futuro, vel certè præuiso conditionatè.

Hæc inquam tria dicenda erant quæ totum continent gratiæ secretum, & sine quibus orbus est & mancus tractatus de gratia. Sed silenda mihi tamen & refecanda omnino sunt quia scribere de hoc argumento in vtramque partem iam diu verat summi Ecclesiæ Pastoris decretum cuius semper voces imò & nutus veneratur Societas Iesv sicut vocem Christi. Propterea totam hanc partem tractationis obedientiæ consacro: viderint profecto scriptores illi eruditissimi, qui scribunt quotidie pro auxilijs determinantibus quomodo se tutos esse possent à Romano fulmine, aquilas sanè dixerò, quas ignis de cælo non tangat, me verò solum terret tonitru, sola percellit fulguris coruscatio, & vox ipsa loquentis in vicario suo Christi obediendi desiderio totum se pellet in tumultu morientis obedientiæ, & in ipsa morte triumphantis. Quanquam excusatio mihi aliqua esse poterat, quod quæ hic scripseram, solam confangebant sententiam Iprensis dogmatistæ & fundamentum reuelabant omnium eius errorum. Contra Doctorem Catholicorum præsertim verò Patrum Thomistarum Doctrinam aduersus Pontificis prohibitionem verbum vllum hæc apponere, religio mihi fuisset vel cogitare.

Omissa itaque victrice hac & efficaci gratia omnium bonorum artificis præclarissima, breui hoc gratiæ actualis vniuersim sumptæ caractere totam absoluo explicationem eius proprietatum quem video esse compositum ex eius causis, ex vera eius natura, natiuis proprietatibus, & effectibus.

Causæ illius sunt, primò effectiua est diuinus amor idè videlicet potissimum gratia dicitur quia fauor est & effectus bonæ voluntatis Dei, ex cuius corde gratia prodit proles amoris, apparuit enim gratia & benignitas Saluatoris nostri Dei, primogenita charitatis Dei & omnium eius bonorum heres, præcipuum instrumentum prouidentia ad ædificandam Ierusalem ciuitatem sanctam: sapientiæ diuinæ opus mirabile in qua coniungit ea quæ videntur maxime dissonantia infallibilitatem & libertatem. Denique omnipotentia diuinæ præcipuum instrumentum, armat enim hominem viribus inuictis ad vincendum dæmones ad superanda vitia, ad virtutes coronandas.

Causa eius meritoria est Crux Christi, ad gratiam videlicet promerendam hominibus laborauit vsque ad Crucem Saluator amantissimus, cuius præcipua hæc cura fuit ut fontes quinque gratiarum omnibus in corpore suo nobis aperiret.

Causa finalis est remissio peccatorum omnium & iustificatio ut statim dicam, merita omnia & coronæ, opera omnia virtutum, omnis perfectio, omnis puritas, omnis sanctitas.

Causa subiectiua omnes homines sed præsertim electi Dei quibus gratificauit Deus in dilecto filio suo, & dedit illis vbera gratiæ suæ, ut in eis fugentes spiritum, ad æternam peruenirent gloriam.

Vera efficacia gratiæ natura lux est & ardor, cognitio & amor, visio & delectatio, coruscatio & suauitas intellectum

Causa effectiua gratiæ.

Causa meritoria.

Finalis.

Propria eius natura.

intellectum ingreditur, inuadit voluntatem, docet & delectat, vincit & placet, suadet & persuadet, renebras discutit ardorem accendit, docet intellectum, cordi dominatur, dat cognitionem, inserit amorem excitat dormientem, languentem eleuat, sonat vt tonitru, lucet vt fulgur, inflammat vt fulmen, soluitur in imbrem, in grandinem spargitur, in mel dulcescit, in rorem liquefit. Eloquium scilicet Dei quod mittit in terras *Velociter currit sermo eius, qui dat nitem sicut lanam, nebulam sicut cinerem spargit: mittit crystallum suum sicut buccellas, ante faciem frigoris eius quis sustinebit: emittet verbum suum & liquefaciet ea, stabit spiritus eius, & fluent aque*, sic enim mirabiliter gratiam explicat August. in Psal. 147.

Germanæ proprietates, & prædicata gratiæ sex potissimum sunt.

Primo eius necessitas quod ad omnia bona opera faciendâ, ad vitandâ omnia peccata, ad virtutes omnes acquirendas, ad omnia merita, ad cognitionem veri, ad amorem boni, denique ad omnia ita necessaria sit, vt ad singulos actus nostros requiratur eius præsentia, & auxilium sine quo nihil fieri potest quod laude aut præmio dignum sit.

Secundo eius liberalitas, quod ad omnia bona opera semper præstet fit omnibus, quia ille sol est quem oriri quotidie facit Deus vt spargat vndique lumen suum. Omnibus, inquam, ad omnia, omni tempore quo ties scilicet ingruit necessitas, vel turbat tentatio, vel instat præceptum, illuminat omnem hominem splendor hic diuinus, & non est qui se abscondat à calore eius.

Tertio eius inæqualitas, alijs enim Deus copiosissima largitur dona gratiarum, & trahit eos in vinculis amoris, alios vocat sed remissiùs, languidiùs excitat & rariùs quod ita certum est vt nihil frequentius habeat scriptura, præsertim Apostolus in tota epistola ad Romanos.

Quarto eius omnipotentia, vt loquitur S. Prosper, nihil videlicet adeo est difficile quod non efficiat, nihil durum quod non toleret, nihil imperuium quod non penetret. Quidquid sancti omnes egerunt mirabile, quidquid tolerarunt difficile opera fuerunt gratiæ Dei, & argumenta eius omnipotentia, omnia possum in gratia quæ me confortat.

Quinto eius infallibilitas, semper enim insuperabiliter & indeclinabiliter assequitur suum finem si efficax est.

Sexto eius suauitas, quia non pugnat, neque superat nisi delectando.

Effectus. Effectus eius nihil attinet dicere, sunt enim omnia bona opera quibus iustificamur, omnia merita quibus coronamur, de quibus modo dicendum est.

DISPUTATIO III.

De primo effectû Gratia Dei.

Qui est perfecta hominis iustificatio, & sanctificatio.

S. Thomas, quæst. 110. 112. 113.

Iustificatio & sanctificatio.

IXPO SVI hæcenus auxilia interna gratia mouentis ad bonum, nunc ad præcipuum eius fructum & scopum explicandum progredior, qui sine dubio est hominis iustificatio, sanctificatio, regeneratio, quos enim vocauit, hos & iustificauit per inhabitantem videlicet spiritum, & gratiam illam sanctificantem quam merito sanctus Petrus vocat magnum & pretiosissimum

Tom. 12

Dei donum per quod efficitur in nobis consortium diuinæ naturæ, ac germana eius similitudo, diuinum semen in nobis manens, pignus hereditatis, adoptio filiorum.

Tradiderunt eius explicationem accuratissimè doctores Catholici, propter sectarios qui turpissimè circa illam errant. Docuit verò illam plenissimè Concilium Tridentinum sess. 6. vbi aduersus hæreticos huius temporis eximie defenditur thesaurus iste iustorum, & Catholica doctrina de iustificatione mirabiliter declaratur, videtur autem tota reuocari commode posse ad duo capita, primum sit gratia sanctificantis existentia & propria quidditas. Secundum gratia sanctificantis causæ.

QUESTIO I.

Existentia & quid dicitur gratia sanctificantis per quam formaliter causatur iustificatio.

ORdior ergo ab existentia & conceptu quidditativo qualitatis illius mirabilis ac planè diuinæ quæ causatur in nobis esse diuinum, & generatur nouus ille homo, non iam amplius homo, sed planè Deus: illa enim est quæ per excellentiam appellatur gratia, sanctitas, iustitia, de qua nunc quatuor video quæri posse. Primo an sit talis aliqua qualitas realis iustificans hominem formaliter. Secundo qualitatis illius propria quidditas. Tertio qualitatis illius primarius effectus formalis negatiuus. Quarto effectus eius formalis positiuus.

SECTIO I.

Existentia gratia habitualis quæ sit formalis iustitia.

Certum est primo, hæreticos huius temporis errorasse multipliciter circa iustificationem adeo vt vix in vilo alio dogmate turpiùs delirarent: tria verò potissimum sunt circa causam eius formalem in quibus repugnant doctrinæ Catholicæ. Primo enim negant vllam in iustificatione gratiam infundi nobis in hærentem, quæ interius renouemur, & fiamus etiam intrinsecè sancti & iusti, nihil enim aliud esse iustificationem, quàm extrinsecum fauorem Dei, & declarationem aliquam iustitiæ, non autem internam eius acquisitionem. Secundo volunt imputari duntaxat nobis externam iustitiam Christi, cuius sub vmbra lateant peccata nostra, neque amplius videantur. Tertio negant gratiam vllam esse in nobis supernaturalem, & permanentem, vel si aliqua illa esset, certè illam non esse aliquid distinctum ab ipsa Fide, vt vocant iustificante. Ita enim docent Calvinus, Bucerus, Melancthon, relati à Bellarmino, Vega, Suare, Becano, Vasque.

Certum est secundo, veritatem Catholicam de causa formali iustificationis erroribus illis oppositam tria complecti capita quæ habentur in Tridentino sess. 6. c. 7. Primum est quod iustificatio non est sola remissio peccatorum, sed est etiam interna sanctificatio & renouatio totius hominis, per voluntariam susceptionem gratiæ ac donorum, quibus homo ex iniusto fit iustus, ex inimico amicus, vt sit hæres secundum spem vitæ æternæ. Secundum est formam quæ iusti constituimur esse iustitiam Dei non quæ ipse iustus est, sed qua nos efficit iustos, vt per eam renouemur spiritu mentis nostræ, neque solum reputamur iusti, sed reuerà etiam iusti nominamur & sumus. Tertium est illam gratiam esse qualitatem supernaturalem, realem, permanentem in anima, neque illam esse fidem, sed donum aliquod ab ea distinctum. Atque adeo iustificationem

Delirium hæreticorum.

Iustificatio complectitur tria capitula.

ficationem non esse aliud quam gratiæ internam acquisitionem, quæ prima erit iustificatio si habeat adiunctam peccati remissionem, & erit secunda si sit duntaxat augmentum gratiæ.

Vnde prima nobis circa existentiam gratiæ huius est controuersia, vtrum perfectio quæ homo denominatur formaliter iustus & sanctus, sit externa solum Dei beneuolentia & fauor, vel ad summum Christi aut ipsius Dei iustitia nobis imputata, an verò qualitas aliqua physica, recepta in anima, & illam sui communicatione sanctificans, iustificans, deificans.

Ratio prima dubitandi.

Ratio dubitandi est primò, quia si ante Concilium Tridentinum nunquam colligi potuit efficaciter ex scripturis quod interna gratia renouans hominem distincta sit ab externo fauore Dei, certè neque colligi etiam potuit post Concilium. Certum autem est quod ante Concilium hoc non erat de Fide, neque colligebatur ex Scripturis, imò etiam plures Doctores Catholici post Concilium negant hoc esse de Fide ergo frustra nunc asseritur talis gratia.

Secunda.

Secundò, nulla etiam ratio probat necessitatem illius gratiæ internæ, ad hoc vt amemur à Deo, nam eo ipso quo amamus alterum, non imprimimus illi realem vllam qualitatem quæ ille amabilis efficiatur, quod etiam ne cessarium non est vt à Deo amemur, sed iustificari est de nouo amari à Deo, ergo iustificari, non est acquirere nouam qualitatem internam. Imò amor est aliquid posterius saltem natura quam obiectum amabile, propter quod scilicet amamur, gratia illa si detur est aliquid posterius amore cum sit eius effectus, ergo gratia non est obiectum amabile seu ratio amandi.

Tertia.

Tertio, si esset necesse ponere in nobis qualitatem aliquam habitualement, quæ dicamur iusti & sancti, præter ipsum actum bonum, esset etiam necesse admittere qualitatem habitualement quæ constitueretur mali & peccatores præter actum malum non retractatum: consequens illud falsum & absurdum, quia per solum peccatum non retractatum homo est habitualiter peccator, ergo per actum bonum non retractatum homo habitualiter erit bonus. Vnde omnino colligitur ex scripturis quod solus Christus factus nobis est iustificatio, & sanctificatio, & redemptio, & omnia, sola ergo eius iustitia nos permanenter iustificat.

Assertio prima.

Dicendum tamen est dari reuerà in omnibus iustis formam aliquam realem & inhærentem intrinsicè singulis, per quam intrinsicè iusti sunt & sancti, non autem per intrinsicum duntaxat fauorem & beneuolentiam, aut per iustitiam Christi imputatam. Vnde iustificatio non est solum remissio peccati facta per extrinsecum actum Dei, sed est suscipio nouæ ac physiciæ qualitatæ quæ forma est hominem sanctificans. Ita docent & fusissimè probant Catholici Doctores quos superuacaneum est referre.

Probatum primò ex scripturis.

Primò enim probatur existentia huius gratiæ ex ijs Scripturis quibus proprius eius effectus describitur, per eam enim dicitur Deus venire ad nos, habitare in nobis, nos consecrare vt templa viuæ, regenerare nos in spem viuam, renouare spiritum, facere diuinæ confortes naturæ. *Ad eum veniemus & mansionem apud eum faciemus: vos estis templum Dei, & spiritus Dei habitat in vobis qui est pignus hereditatis vestre: qui secundum misericordiam suam magnam, regenerauit nos in spem viuam, per quæ maxima & pretiosa vobis dona donauit, vt per hæc efficiamini diuinæ confortes naturæ.* Deinde idem etiam significant ea nomina quæ dantur gratiæ, dicitur enim pignus hereditatis Ephesiorum 1. & 4. Dei semen in nobis manens 1. Ioannis

3. vnctio & signaculum 2. ad Corinthios 1. *Venit nos & signauit, & dedit pignus spiritus in cordibus nostris:* fons aquæ salientis in vitam æternam Ioannis 4. Denique idem constat ex modo quo dicitur in nobis fieri talis gratia. Roman. 5. dicitur diffundi, charitas Dei diffusa est, &c. quam charitatem Augustinus lib. 5. de spiritu & litera c. 32. docet illam esse, non quæ Deus diligit nos, sed quæ efficit nos dilectores suos. Ad Titum c. 2. *Quem effudit in nos abunde per lauacrum regenerationis.* 1. ad Corinth. 6. *Abluti estis, sanctificati estis, iustificati estis:* 2. ad Corinthios 6. *epistola Christi estis vos, scripta non aramento, sed spiritu Dei viuæ,* quæ omnia falsa sunt si iustitia non est aliqua entitas animæ superaddita, sed sola condonatio peccatorum & extrinsecus Dei fauor vt expendunt optimè Bellarminus l. 2. de iustificatione, Canisius lib. 3. de Beata Virgine, Vega lib. 7. in Concilium Tridentinum c. 21. Valques disp. 202. Suares l. 7. c. 7. quomodo diffunditur, scribitur, vngitur, signatur, regeneratur, si extrinsecè duntaxat remittit peccatum.

Secundò ex Concilijs & Patribus constat veritas quam proposui: nam licet antiquiora concilia parum ad habitualement illam & permanentem gratiam attenderint, cum de sola ferè actuali gratia litigarent hæretici: ludicata tamen est probabilis ab Innoc. III. c. maiores de baptismo, & probata est in Concil. Viennensi vt habetur Clementina ad nostrum: sed demùm ita definita est in Conc. Trident. sess. 6. c. 5. & 7. vt rem faciant omnino certam de fide, vt tradunt Bellarm. Vega, Suar. Valent. licet immeritò Vafq. dubitet, verba enim allata initio clara sunt non solum pro paruulis de quibus ferè solis egerat Concilium Viennense, sed etiam pro adultis, & Canone 10. anathema dicitur ei qui assereret homines sola peccatorum remissione iustificari exclusa gratia & charitate, quæ per Spiritum Sanctum in eorum cordibus diffundatur. Consonant etiam sancti Patres qui de hac qualitate mira dicunt vt patebit ex sequentibus, v.g. Dionysius cap. 2. Hierarchiæ Ecclesiasticæ iustificationem vocat sacratissimam & diuinissimam operationem quæ diuinus in nobis status efficitur, & hunc statum appellat natiuitatem diuinam. Macarius gratiam hanc appellat arcana vestimenta cælestis pulchritudinis: Gregorius Nyssenus l. de perfectæ hominis forma, vocat puritatem à Christo fonte deriuatam.

Tertio probant etiam optimæ rationes, primam vrget optimè S. Thomas art. 1. quia non potest Deus amare hominem amore supernaturali, nisi eum vel inueniat, vel reddat dignum amore supernaturali, & obiectum proportionatum tali amor, non potest esse amabilis tali amore, ac proportionatus cum illo, sine qualitate supernaturali superaddita, cum ergo non inueniat illam qualitatem, priusquam amet, producit sine dubio illam dum amat & illam ita ponit in homine prius indigno & difformi, vt illum reddat dignum complacentia cordis sui. Accedit quod amor Dei semper efficax est, neque potest esse similis nostro qui semper inanis est, neque amando facit amore dignum, diuinus semper beneficus & fecundus amando facit amore dignos quos amat, alioqui non amaret nisi amore indignos. Altera ratio petitur ex varijs muneribus gratiæ, nam primò perfectam efficit cum Deo beneuolentiam, ad eam autem exigitur similitudo cum dilecto quam non efficit nisi qualitas diuinitus superaddita, quæ sit diuinæ pulchritudinis expressio perfectissima. Secundò per gratiam filij efficitur, exigit autem filiationem participationem naturæ. Tertio iustitia est, ad eam autem requiritur vt homo interius bene affectus sit ad opera iustitiæ, quod non efficitur nisi per aliquid intrinsicum & immanens.

Ex Concilijs & Patribus.

Probatum rationibus.

Ad

Solutio
primæ du-
biationis.

Ad primam Respondeo quod licet ante Concilium non fuerit fortasse de Fide quod datur in omnibus iustis aliquid intrinsecum & inherens animæ, per quod iustificemur, post Concilium tamen certa omnino est, & Catholica hæc veritas, ut recte Authores citati docent. Si qui autem videntur cum Vasque negare quod id sit de Fide, illi de sola loquuntur forma permanente, sed non dicunt tamen unquam quod homo iustificetur per aliquid pure extrinsecum, quia hoc hæreticum prorsus esset.

Solutio
secundæ.

Ad secundam Respondeo magnam esse inter diuinum & nostrum amorem differentiam. Primum, enim nostrum præcedit ratio in eo qui amatur propter quam diligitur, amor enim noster inuenit quod amet non autem facit; at diuinus amor non sic, non enim in amato rationem inuenit amandi, sed ipse amabilem facit hominem & amat: utigitur Deus hominem supernaturali amore diligit, nullum præcessit in eo bonum supernaturale, sed ipse amando facit. Vnde Augustinus in expositione epistolæ ad Romanos exponens illud: *Dilectis à Deo*, recte annotat, dictum non esse (diligentibus Deum,) sed, dilectis à Deo, quia enim dilecti sunt propterea diligentes fiunt. Deinde alterum discrimen est inter amorem diuinum & nostrum, diuinus enim semper efficax est, quia nos diligendo facit nos dignos suo amore, qui prius dilexit indignos, non datur ergo gratia nobis ut Deus nos amet, sed datur quia nos amat.

Tertiæ.

Ad tertiam Respondeo magnum discrimen esse inter bonitatem & malitiam, nam ad illam certum est multo plura requiri quam ad istam, unde mirum non est quod per actum malum præteritum & non condonatum constituamur reuera mali & peccatores, quamvis per actum bonum præteritum & non retractatum, non constituamur iusti, & dilecti à Deo. Deinde quando nos Deus amat, facere nos potest reuera bonos, quando propter peccata nos odio habet, non potest efficere nos malos. Christus totius iustificationis causa est meritoria, & hoc vnum colligitur ex omnibus illis Scripturis quibus sectarij fulciunt errorem suum de iustitia Dei, & Christi nobis imputata.

SECTIO II.

Quidditas gratiæ sanctificantis.

S. Thom. quæst. 10. art. 2.

EX hæcenus dictis liquet gratiam illam quæ efficitur formaliter iusti, esse qualitatem aliquam realem inherens animæ, atque adeo illam esse spirituales & supernaturales, alioqui non inhereret animæ, neque ratio esset ob quam digni essemus Dei amore supernaturali; nunc ut explicetur quid illa sit, dicendum primum est de distinctione illius ab actibus supernaturalibus, siue utrum qualitas illa sit permanens in anima, an verò transeat cum ipso actu. Secundum, de distinctione illius ab habitu fidei, & ab habitu charitatis. Tertiò, quale sit proprium eius munus, & verus effectus formalis.

§. I.

Utrum gratia sanctificans sit qualitas permanens an verò solum actus supernaturalis.

Sensus
quæstio-
nis.

Multi Catholici Doctores cum Vasque *disp. 203.* fatentur certum quidem esse quod quilibet homo iustus siue parvus fuerit, siue adultus, iustificatur permanenter per qualitatem habituales impressam

anima, sed negant tamen esse de Fide quod adulti extra Sacramentum iustificentur per lique habitum permanentem infusum, non autem per solam contritionem, & dilectionem Dei super omnia, nam quamvis id certum sit de illis qui iustificantur in Sacramento, non repugnet tamen Concilio qui diceret adultum iustificari extra Sacramentum dilectione Dei super omnia. Quæ difficultas soluta manere posset ex iis quæ tertia parte disputata sunt de contritione. Vbi ostensum est illam non esse formam quæ expellatur peccatum formaliter.

Ratio tamen dubitandi breuiter primò est, quia non est necessaria forma permanens ut homo iustificetur si contritio & dilectio super omnia sufficere possit ad expulsionem peccati, sufficere autem, colligi potest ex Scripturis & probari ratione, dicitur enim in Scriptura quod: *Multitudinem delictorum operit charitas*: Deinde *qui Deum diligit vnus spiritus est, manet in Deo & Deus in eo*, diligit ut amicum: Imò si homo habens peccatum mortale subito raperetur ad videndum Deum, sine infusione gratiæ habitualis, ille mundaretur haud dubiè à peccato, non enim esse posset summè miser & summè beatus, non posset autem mundari aliter à peccato quam per actum charitatis, ergo actus ille sufficit ad iustificationem.

Secundò, definitio Concilij Tridentini non facit rem esse de Fide magis quam Scriptura, si non loquatur clariùs quam Scriptura, dicatque formam iustificantem esse aliquid permanens, non videtur autem Concilium dicere id clariùs quam Scriptura licet dicat Concilium gratiam istam esse aliquid permanens & intrinsecum, nullibi tamen dicit eam esse aliquid permanens ad modum habitus.

Tertiò, non videtur necesse ponere qualitatem. Ii quæ physicam, cur enim sufficere non potest connotatio aliqua noua, & ens morale.

Dico primò, formam quæ homo iustus formaliter constituitur, esse qualitatem permanentem, ab actibus ipsis distinctam, idque non esse certum duntaxat Theologicè, sed etiam esse prorsus de Fide.

Prima pars, quod forma sit permanens, & habitus impressus animæ ab omnibus admittitur probarique potest ex omnibus illis Scripturis quibus eius existentia probata est, nam verbi gratiæ dicitur 1. Ioan. 3. quod *Omnis qui natus est ex Deo habet semen ipsum in se manens*: Semen autem hoc quo diuinum in nobis esse nascitur, dixi esse gratiam quæ asseritur à S. Ioanne non esse aliquid subito transiens, sed stabile ac permanens. Dicitur per eam habitare in nobis Spiritus Sanctus, & corda nostra constituere templa sua & sacraria: inhabitatio verò dicit permanentiam unde gratiam hanc vocat Augustinus gratiam inhabitatio- nis, quo modo non ubique sit Deus, qui per regenerationis gratiam est ubique. Dicitur etiam diffundi gratia in cordibus, imprimi, regenerare, renouare, esse signaculum & vnguentum. Deinde probatur illis omnibus argumentis quibus ostensum est contritionem non esse id quo peccatum formaliter expellitur, sed meritorie solum & dispositiue ut videtur tradi expressè in Trident. *sess. 6. cap. 7.* ut ostendi alibi.

Secunda pars asserens id etiam esse certum ex Fide docetur à Bellarmino *lib. 1. de gratia cap. 1.* Suarez *lib. 6. cap. 3.* Valentia, & Vega, contra Vasquem, Sorum, Canum, Medinam, qui sola certitudine Theologica sunt contenti. Probatumque quia Concilium Tridentinum loquitur indifferenter de omni iustificatione tum paruulorum tum adultorum tum ea quæ sit per Sacramentum, vel per eius votum, sed iustificatio paruulorum & illa quæ sit in Sacramentis sit per aliquid permanens, ergo iustificatio de qua loquitur Conci-

Prima ra-
tio dubi-
tandi.

Secunda.

Tertia.

Assertio
bipartit.Probatum
prima pars.Probatum
secunda
pars.

lium sit per aliquid permanens non autem per actum transeuntem; nullibi enim Concilium duas ponit formas iustificantes, cum tamen eo loco dicat quod causa formalis iustificationis est iustitia Dei quâ nos iustos facit, asseritque illam diffundi in cordibus eorum qui iustificantur, & ipsis inhaerere si enim non de omni iustificatione Tridentinum loqueretur, non posset probari ex eo loco, quod adulti iustificarentur semper per aliquid intrinsecum & inhærens.

Solutio
primæ du-
bitationis.

Ad primam Respondeo satis constare ex tractatu de contritione, quod dilectio super omnia sufficit ad iustificandum dispositiue, non autem ad iustificandum formaliter.

Secundæ

Ad secundam Resp. doctrinam illam de forma iustificante multò clariùs explicatam esse in Concilio & distinctiùs quàm in Scriptura, non enim dicit tantum gratiam hanc diffundi, sed inhaerere, produci per Sacramenta. Vnde licet quoad rei veritatem doctrina illa semper certa fuerit, promulgatio tamen eius post Concilium facta est euidentior.

Tertiæ.

Ad tertiam Respondeo gratiam non esse connotationem aut ens uerale, alioqui non deberent ei tribui effectus formales physici, regeneratio, renouatio, vnctio, signaculum.

S. II.

Utrum gratia sanctificans sit qualitas distincta ab habitu charitatis.

Sensus dif-
ficultatis.

Habeo ex hæcenus dictis quod gratia ista iustum formaliter reddens hominem qualitas est realis & permanens, quæ nunquam disiungitur ab omnibus habitibus virtutum ut dicitur *scilicet* 4. Difficultas autem nunc est utrum illa sit vnus aliquis ex illis habitibus per quos efficiuntur immediate actus virtutum, an aliquid ab omnibus distinctum & illis prius, eo modo quo anima est prior potentiis operatiuis, & prima illarum radix. Censent Hæretici huius temporis gratiam hanc non esse aliud quàm fidem, contra quos dicitur in sequentibus. Quod autem illa nihil sit distinctum ab habitu charitatis censent plures à Catholicis Theologis volentes qualitatem hanc gratiam vocari quatenus facit nos diligere à Deo, charitatem autem quatenus facit Deum diligere à nobis. Quæ duo semper coniuncta sunt.

Ratio pri-
mæ dubi-
tandi.

Ratio dubitandi est primò, quia frustrà distinguetur qualitas hæc ab habitu charitatis si nihil omnino tribuit Scriptura gratiæ, quod non tribuat charitati, nihil autem tribui vni quod non tribuatur quoque alteri, probari facile potest: nam gratia dicitur constituere Dei filios, hoc autem charitatis esse munus proprium dicitur 1. Ioannis 3. *Videte qualem charitatem dedit nobis Pater ut Filij Dei nominemur & simus.* Gratia diffunditur in cordibus & efficit sanctos, id ipsum charitati tribuitur Roman. 5. *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris: gratia regenerat,* 1. Ioan. 4. *Omnis qui diligit ex Deo natus est,* gratia facit nos à Deo diligere, ego diligentes me diligo inquit Sapientia cap. 8. Prouerb. 8. eadem ex Augustino proferri possent, qui charitati tribuit omnes effectus gratiæ proprios, ait enim illam esse perfectam iustitiam, per eam separari filios Dei à filiis perditionis, eam esse eminentissimam inter omnia, nullum esse isto Dei dono excellentius.

Secunda.

Secundò, videtur idem indicari in Tridentino *sess.* 6. cap. 7. ubi dicitur iustificationem in nobis fieri dum sanctissimæ passionis merito, charitas Dei diffunditur in cordibus nostris, deinde dicitur, quod in iustificatione accipit homo Fidem, Spem, Charitatem, nulla facta mentione illius gratiæ: & cap. 10. docet quod incrementum iustitiæ ab Ecclesia postulatur, dum ita orat da nobis Fidei, Spei, & Charitatis augmentum.

Tertiò, rationes optimæ idem probant, quia illud solum est gratia, quod solum intinere nos cum Deo vnit, hoc sola facit charitas, non enim coniungi Deo possumus nisi per operationem, quæ etiam sola participamus naturam diuinam. Deinde illud gratia est quod facit nos Deo dilectos & diligibiles, hoc facit charitas quæ efficitur verè recti & digni Dei amicitia. Denique nunquam separantur charitas & gratia, ergo nihil est necesse ponere inter illas discrimen: imò inter omnia Dei dona perfectissima charitas est, ut habetur ex Apostolo, ergo illa est gratia, quæ nihil est sublimius in toto ordine supernaturali.

Dico secundò, probabilius esse quod gratia sanctificans est qualitas distincta realiter ab habitu charitatis, residens in substantia ipsius animæ, tanquam primaria forma vitæ supernaturalis, & radix omnium habituum supernaturalium. Ita docent cum S. Thomas art. 3. Suarez lib. 6. cap. 12. Sotus, Valentia, Thomistæ omnes, contra Scotum, in secundum distinct. 27. quæst. unica: Bellarminum, lib. 1. de gratia cap. 6. & magis fauere videtur Vasques disp. 198.

Ratio autem peti primo potest ex modis quibus utitur Scriptura loquens de gratia, dicimus enim per gratiam fieri consortes diuinæ naturæ, non autem solum operationis; dicimus Filij Dei, dicimus nasci & regenerari propter vitam diuinam, & esse supernaturale quod nobis datur, sed per solam dilectionem non habemus participationem naturæ diuinæ ut est natura & radix intellectus, sed eius solum operationem participamus, amor enim Dei non est natura Dei neque amor natiuitas est noua, ergo gratia sanctificans non est sola charitas. Secundò idem colligitur ex doctrina sancti Dionysij cap. 2. *Ecclesiastica Hierarchia parte prima.* ubi explicans progressum vitæ spiritualis in nobis & generationis diuinæ, omnino illam distinguit à charitate, eo modo quo potentia operatiua supponunt animam, dicit enim in primis quod ut diuine operemur, necessaria est sacratissima illa & ineffabilis operatio quæ diuinus in nobis stans efficitur, Deinde addit, si enim diuinus stans diuina natiuitas est, nunquam ille fiet ex his quæ à Deo tradita sunt, neque operabitur qui nec diuinum hunc statum consequutus est. An verò nobis quoque ipsi non dicimus, prius esse necessarium humanæ vitæ statum, ut sic demum possimus humana operari, & concludit: *Vnumquodque ea solum agit quæ status sui sunt,* quasi diceret nos per gratiam constitui debere in statu quodam supernaturali & diuino, hoc autem non posse fieri quin detur in nobis aliquod fundamentum, & veluti forma talis vitæ, vnde postea profuant potentia, ac operationes diuinæ.

Secundò, in eo principio fundatur ratio à priori quæ utitur S. Thomas quod virtutes infuse supponere debeant naturam quandam & formam supernaturalem, cui connaturales sint illæ potentia: virtus enim est dispositio perfecti ad optimum, id est subiecti quod perfectum est ad operationem optimam & connaturalissimo modo faciendam, vnde arguetur, prior debet esse in vita spirituali & diuina, forma quæ det operari supernaturaliter & diuinè, quàm forma quæ det operari diuinè, sicut in esse naturali videmus formam esse priorem potentiis: sed si charitas idem sit cum gratia hoc verum non erit, ergo charitas non est gratia; alioqui non erit in nobis esse diuinum quasi connaturaliter & completè infusum. Confirmatur, quia gratia est primum fundamentum totius esse supernaturalis & diuini: sed charitas esse non potest primum fundamentum, cum sit virtus appetitiua supponens intellectum, ergo charitas non est gratia. Denique cum hæc forma possibilis sit quæ tribuat diuinum esse, eoque modo connaturalis intelligatur in nobis diuinum esse

Ratio à
priori.

esse, & absconditus cordis homo, certe satius videtur gratiam ponere distinctam à charitate quàm utramque confundere.

Solutio
primæ du-
bitationis.

Ad primam Respondeo nomine (Charitatis) in Scripturis ferè intelligi actum charitatis, cui tribuuntur vt causæ meritoria non tanquam causæ formali, omnes effectus qui conueniunt gratiæ vt formæ. Deinde dico nomine (Charitatis) non intelligi solum actum quo inclinamur ad diligendum Deum, sed totum illum statum amicitia, qui intercedit inter nos & Deum: sic enim charitas sumpta pro statu amicitia, complectitur gratiam & omnes habitus, vnde nec mirum est quod illi tribuantur omnes effectus qui tribui solent gratiæ.

Secundæ.

Ad secundam Respondeo Tridentinos Patres consulto abstinere voluisse ab ea controuersia, vnde aliquando visi sunt gratiam diuidere à charitate, alioqui visi sunt confundere sumentes charitatem non pro solo habitu operatiuo, sed pro cumulo perfectionis qui efficit nos Dei amicos.

Tertiæ.

Ad tertiam Respondeo quod reuerà loquendo contrariè per se in nobis gratia deberent etiam tolli Fides & Spes; sed nihilominus ex sola indulgentia Dei, certum est illas non destrui per quodlibet peccatum, vt facilius peccator redire posset in priore vitam. Deinde nego nos posse coniungi Deo, aut participare vitam eius per solam operationem, quia magis illa participari potest à nobis per radicem diuinarum operationum. Charitas facit nos meritorie Deo diligibiles, gratia verò formaliter eo modo quo postea explicabitur. Fateor nunquam separari gratiam à charitate & donis Spiritus Sancti, nego autem illas non distingui propter diuersos effectus formales: quomodo autem gratia excedat omnia dona Dei dicitur in sequentibus.

Gratia sanctificans
quid sit.

Quæ hæcenus dicta sunt omnia ferè pertinent ad genericam rationem gratiæ sanctificantis, est enim qualitas realis, permanens, ab operatiuis habitibus distincta, sed non constat quænam sit propria eius ratio & differentia quæ constituitur specialis eius character, pender verò tota illa ratio à duplici effectu formali huius gratiæ, vnus negatiuus est nempe remissio peccati, alter est positius nimirum filio adoptiuæ, perfecta iustitia, similitudo cum Deo & participatio eius naturæ de quibus sigillatim dicendum est.

SECTIO III.

De primo effectu formali gratiæ sanctificantis qui est remissio peccatorum.

S. Thom. quæst. 113.

Multiplex
error se-
ctatorum.

Certum est primò, errasse multipliciter sectarios circa iustificationem impij à peccato. Primò, enim negant peccata vnquam remitti, hominem enim manere semper inquinatum peccatis quæ semel commissæ sunt. Secundò, volunt peccata illa regi duntaxat & non imputari propter iustitiam Christi imputatam peccatori, quasi eius esset. Tertiò, asserunt immunda etiam & inquinata esse omnia illius opera, & peccata mortalia, tamen propter imputatam iustitiam Christi, obesse illa non possint prædestinatis, & habentis fidem Mediatoris.

Catholica
veritas.

Certum est secundò, Catholicam veritatem de remissione peccatorum oppositam illis erroribus tria etiam potissimum continere capita quæ habentur in Concilio Tridentino sess. 6. cap. 4. 7. & 14. & variis canonibus. Primum est peccata quælibet in iustificatione non regi tantum vel non imputari ad poenam, sed tolli reuerà & deleri, itavt nihil sit damnationis iis qui sunt in Christo Iesu, quos nimirum eripuit Deus

de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filij dilectionis suæ. Secundum est peccata illa quantumcunque sint grauia, & numero infinita, ea tamen omnia simul remitti & statim eo ipso temporis momento quo gratia infunditur. Tertium est remissionem illam peccati non esse fauorem duntaxat aliquem extrinsecum, sed veram sanctificationem & renouationem interioris hominis.

Ex tribus his capitibus quæcunque spectabant ad duo prima omnino exposita sunt in tractatu de poenitentia, vbi primò statuebam omnia peccata mortalia, statim, simul, est infallibiliter deleri per poenitentiam. Secundò, formam quæ expelluntur peccata formaliter non esse actum poenitentia, vel dilectionem super omnia. Tertiò posse diuinitus deleri peccatum sine infusione vlla physicæ qualitatæ, & sine vlla mutatione peccatoris per solam condonationem extrinsecam, quæ omnia fusè disputata sunt eo loco. Vnde solum mihi superest tertium illud caput de causa formali expulsiua peccati, quam dixi esse gratiam sanctificantem infusam animæ, vbi tria sunt difficilia. Primò, vtrum gratia peccatum expellat formaliter, an verò meritorie solum & dispositiue. Secundò, vtrum se sola illud expellat, sine alio vilo fauore ac condonatione extrinseca. Tertiò, vtrum saltem diuinitus possit gratia esse simul cum peccato.

§. I.

Vtrum gratia peccatum expellat formaliter, an meritorie.

Effectiue tantum & meritorie peccatum gratia expellet, si moueat ex se Deum ad tollendum & condonandum peccatum: expellet formaliter si expellat propter impossibilem saltem naturalem cum peccato, sicut calor expellit formaliter frigus ab eodem subiecto in quo stare naturaliter nequit cum frigore.

Status dis-
cussus:

Ratio ergo dubitandi est primò, quia si gratia causaliter formaliter remissionem peccati, propter impossibilitatem cum illa, infusio gratiæ simul fieri deberet cum remissione peccati, consequens illud absurdum est: nam si remissio peccati est prior infusione gratiæ, ergo non causaliter per illam, si est posterior, ergo in illo priori quo gratia præcedit remissionem peccati, peccatum & gratia sunt simul, quod absurdum est, si enim vno instanti peccatum & gratia possunt esse simul, possunt etiam semper esse simul.

Ratio pri-
ma dubi-
tandi.

Secundò, ens purè morale cuiusmodi est peccatum non potest ex se habere physicam repugnantiam cum entitate aliqua physica, nam ea quæ opponuntur contrariè debent esse sub eodem genere, gratia est ens physicum, peccatum est ens morale, ergo non opponuntur contrariè. Imò peccatum cum sit ens morale non expellit gratiam nisi demeritorie ac moraliter, ergo gratia etiam expellit meritorie ipsum peccatum.

Secundæ.

Tertiò, sequeretur etiam quod iustus etiam diuinitus non posset peccare: nam qui habet formam cum peccato impossibilem non potest peccare, v. gr. humanitas Christi, & voluntas beati non possunt peccare, quia formas habent impossibiles cum peccato vnionem scilicet hypostaticam, & amorem beatificum: sed gratia est per se forma impossibilis cum peccato, ergo iustus erit impeccabilis.

Tertia.

Quartò explicari non potest in quo consistat repugnantia illa gratiæ cum peccato, si enim gratia peccatum expellit per modum formæ, oportet vt ex sua natura repugnantiam habeat cum illo.

Quarta.

Dico primò, gratiam sanctificantem non meritorie solum & effectiue, sed formaliter expellere peccatum propter impossibilitatem saltem naturalem cum illo. Ita docent communiter Theologi cum san-
cto

Afferio
prima.

Et Thoma art. 2. Suares, lib. 7. cap. 12. Bellarminus, lib. 2. de iustificatione. Valques disput. 204. Valentia & alij: contra Scotum, Ochamum, Gabrielem, Medinam, Conink, *disput. 22. de Charitate*, qui volunt repugnantiam peccati & gratiæ non esse nisi ex lege Dei, non autem ex natura ipsius gratiæ.

Probat
ex Concil.
Trident.

Ratio tamen est primò, quia ex Concilio Tridentino plene colligitur quod gratia sit forma expellens peccatum propter impossibilitatem cum ipso, utitur enim semper verbis quæ indicant causam formalem, verbi gratiæ, *sess. 5. Can. 5.* dicitur quod per gratiam baptismi tollitur totum id quod veram habet rationem peccati, statimque additur, quod *Induementis novum hominem qui secundum Deum creatus est, eximus veterem hominem, & efficitur immaculatus, purus, innoxij, & Deo dilecti.* & *sess. 6.* cum dixisset Concilium cap. 4. Iustificationem esse translationem à statu peccati ad statum iustitiæ, & adoptionis filiorum Dei, docet postea cap. 7. causam formalem illius iustificationis esse gratiam, additque quod per susceptionem gratiæ ac donorum homo ex iniusto fit iustus.

Probat
ex effectibus
cuius.

Secundò, ex effectibus formalibus positivis gratiæ colligitur etiam quod remissio peccati sit effectus eius formalis, gratia enim, ut docebo postea, efficit formaliter iustum Dei amicum, & Dei Filium, ergo tollit formaliter inimicitiam, iniustitiam, malitiam, Denique non est impossibilis talis entitas physica, quæ formaliter ex natura sua expellat peccatum, alioquin non hoc etiam præstaret unio hypostatica: est autem valde congruum perfectionem hanc gratiæ tribuere, cum in contrarium nihil obstat.

Solutio
primæ dubitationis.

Ad primam enim Respondeo eandem esse difficultatem de ordine inter generationem & corruptionem, & de unius contrarij expulsiōne per alterum contrarium: vera ergo responsio est quod licet eodem instanti temporis fiant introductio gratiæ, & remissio peccati, introductio tamen gratiæ prior est natura, quam remissio peccati quam causat. Neque tamen peccatum, & gratia sunt simul, quia in illo instanti naturæ quo gratia prior est quam expulsio peccati, est reuera expulsio peccati, sed dependenter à gratia, prioritas enim naturæ, prioritas est dependentiæ, seu prioritas à quo, non prioritas in quo ubi sæpè solet fieri æquivocatio. Non est verum quod peccatum eo instanti sit quo remittitur, cum enim gratia incipiat intrinsecè, necesse ut peccatum extrinsecè definat, atque adeò tunc quando peccatum remittitur, non dicatur quod & ultimò sit sed quod primò non sit.

Solutio
secundæ.

Ad secundam Respondeo probari eodem argumento posse quod unione hypostatica quæ physica entitas est, peccatum non destruitur. Dicendum igitur gratiam non esse rem purè physicam, sed rem partim physicam, partim moralem, seu physico-moralem est enim sanctitas, adoptio, iustitia: non repugnat igitur peccato secundum entitatem purè physicam, sed secundum entitatem physicam pro ut lubiacet tali moralitati: similiter autem peccatum gratiam formaliter expellit, quia moralis illa entitas peccati habet repugnantiam cum entitate gratiæ physico-morali.

Tertiæ.

Ad tertiam Respondeo certum esse quod nemo iustus potest peccare servando gratiam, quamvis peccare possit illam admittendo. Qui habet formam cum peccato impossibilem, non potest peccare, nisi liberè possit & velit illam formam expellere, si autem expellere illam possit, poterit sine dubio peccare. Humanitas Christi, & voluntas beati sunt simpliciter impeccabiles, quia formam habent cum peccato impossibilem, quam non possunt velle admittere, unio enim hypostatica, & visio beata impediunt ne

subiectum in quo sunt velit illas amittere: voluntas autem hominis iusti velle potest excludere gratiam, idè quomvis peccare non possit retinendo gratiam, potest tamen peccare illam amittendo.

Ad quartam Resp. repugnantiam peccati & gratiæ in eo consistere, quod peccatum sit animæ macula, & verum obiectum odij diuini, dissimilitudo cum Deo, & vera malitia: gratia verò sit animæ sanctitas, iustitia, natura diuina participata, atque adeò verum obiectum diuini amoris & complacentiæ.

S. II.

Utrum sola gratia expellat peccatum sine alio ullo favore ac condonatione extrinseca.

Dupliciter potest unum contrarium expelli ab alio contrario. Primò, ita ut introductio unius sit formaliter expulsio alterius, ut quando lumen tenebras expellit, tunc enim non sunt duæ mutationes, cum expulsio tenebrarum formaliter non sit aliud quam illuminatio: Secundò, ita ut productio unius sit aliquid realiter distinctum ab expulsiōne alterius, ut cum calor expellit frigus, certum est duas esse mutationes, quia productio caloris non est realiter expulsio frigoris. Cum ergo ut dixi gratia peccatum expellat ut forma impossibilis, merito quaeritur utrum priore illo modo gratia peccatum expellat, sicut lumen expellit tenebras, ita ut una tantum ibi sit mutatio, & unicus fauor: an verò expellat posteriori modo sicut calor expellit frigus: ita ut duæ ibi sint mutationes & duo fauores, unus sit infusio gratiæ, alter condonatio peccati.

Ratio dubitandi primò, est quia si gratia infusio, & condonatio peccati sunt duæ mutationes, & duo fauores distincti sequitur quod gratia non expellit peccatum per sui communicationem, requireretur enim aliquid aliud præter infusionem gratiæ ad hoc ut remittatur peccatum: sed gratia, ut dixi, remittit formaliter peccatum, id est per sui communicationem, ergo infusio gratiæ, & condonatio peccati, non sunt duo fauores distincti, nec duæ mutationes.

Secundò, remissio peccati est formalis effectus gratiæ, sed effectus formalis, formæ non est aliquid distinctum à forma recepta in subiecto, ergo remissio peccati, non est aliquid distinctum à gratia recepta in subiecto. Et ita indicari videtur in Trid. *sess. 6. Can. 4.* ubi dicitur quod iustificatio est translatio à statu peccati in statum gratiæ, ubi videtur indicari unica mutatio, si fauor quo aliquis ex peccatore fit non peccator distinguitur à fauore quo fit iustus, saltem est quod iustificatio sit translatio à statu peccati ad statum gratiæ.

Tertiò, si duæ ibi sunt mutationes distinctæ, sequitur quod remissio peccati, & infusio gratiæ sunt duo distincti effectus formales procedentes à causis formalibus distinctis: nam ubi sunt distincti effectus formales, ibi diuersæ sunt etiam causæ formales, consequens est absurdum, causa enim formalis totius iustificationis unica est. Imò sequitur quod non adæquate iustificamur per formam intrinsecè inherentem, quod repugnat Concilio dicenti neminem iustificari per fauorem extrinsecum. Denique quod caput est, sequitur gratiam non esse sanctitatem perfectam, cum relinquat hominem adhuc peccatorem neque per se possit expellere peccatum sine alio fauore.

Quartò, si gratia infusio, & remissio peccati duo sunt distincta, sequitur quod illæ possunt separari, atque ita poterunt esse simul in eodem homine peccatum & gratia, quod absurdum videtur.

Dico secundò, remissionem peccati & infusionem gratiæ duas esse mutationes & duos fauores realiter distinctos, atque adeò quantumvis gratia peccatum expellat formaliter, non expellit tamen illud sine condona

condonationem Dei extrinsecam. Ita docent Scotus, Ochamus, Richardus, & alij quos citat & sequitur Suares *lib. 6. cap. 11. & 12.* contra Vasquem qui acriter pugnat illos non esse duos fauores, & duas mutationes, atque aded ad totum hominem sanctificandum & mundandum negat ullam esse necessariam Dei condonationem, sed solum satis esse infusionem gratiae.

Probat
rationib.

Ratio tamen evidens est, quia si remissio peccati & infusio gratiae sunt vnica mutatio, sequitur quod gratia expellit peccatum eo modo quo lumen expellit tenebras, hoc autem falsum est, quia tenebrae non sunt aliud quam priuatio luminis, ideo realiter vnum est produci lumen & expelli tenebras. Peccatum quod expellitur non est priuatio gratiae vt alius probauit, ergo remissio peccati & infusio gratiae sunt duae mutationes & duo fauores, sicut quia frigus non est priuatio caloris, positio caloris & expulsio frigoris sunt duae mutationes distinctae. Videreturque illud indicare Tridentinum vbi dicitur quod iustificatio non est solum remissio peccati, sed etiam renouatio & susceptio donorum vbi vides illa duo distingui. Deinde peccatum habituale est peccatum praeteritum prout non condonatum, ergo vt tollatur peccatum habituale necessaria est Dei condonatio. Denique quando infunditur gratia homini qui caret peccato non reperitur totum quod reperitur in peccatore qui iustificatur, ergo in peccatore praeter infusionem gratiae reperitur condonatio peccati, negatio enim condonationis non tollitur nisi per condonationem, non potest tolli peccatum habituale nisi tollatur negatio condonationis, ergo sine condonationem tolli non potest peccatum.

Solutio
primae du-
bitationis.

Ad primam Respondeo verum esse quod gratia expellit peccatum per sui communicationem formaliter quatenus necessario habet adiunctam condonationem extrinsecam, non autem praescindendo ab omni extrinseca condonatione: quemadmodum calor expellit frigus per sui communicationem quatenus adiunctam habet negationem diuini concursus ad conseruationem caloris in eodem subiecto.

Secunda.

Ad secundam similiter Respondeo remissionem peccati non esse formalem effectum gratiae seorsim sumpta a condonatione Dei, sed gratiae simul coniunctae cum condonatione Dei, cuius negatio est de conceptu peccati habitualis: sunt ergo illae duae mutationes, sed ita connexae vt vna inuehat aliam, ideoque pro vna sumuntur, sicut expulsio frigoris, & productio caloris dicuntur esse vna mutatio.

Tertia.

Ad tertiam Respondeo concedendo quod susceptio gratiae & remissio peccati sunt duo effectus formales partiales vnus positius, alter priuatiuus, ex quibus integra coalescit iustificatio. Neque vero necessaria propterea est duplex causa formalis intrinseca & positiua, sed vna sufficit quae causat duos effectus formales, partiales, quatenus connexa est cum extrinseca Dei condonatione. Ad duos effectus formales positiuos necessaria est duplex forma intrinseca: ad duos vero effectus formales quorum vnus est priuatiuus sufficit vnica forma intrinseca; condonatio enim illa quatenus se tenet ex parte Dei est causa effectiua remissionis peccati, quatenus autem se tenet ex parte animae cui peccatum remittitur, illa est solum ablatio peccati, vnde non requiritur alia vlla forma intrinseca, praeter gratiam inhaerentem. Quod additur sequi neminem iustificari adeo quate per iustitiam inhaerentem, distingui debet per iustitiam inhaerentem secludendo condonationem extrinsecam concedo, per iustitiam inhaerentem prout annexam habet Dei condonationem, & beneuolentiam nego: per solum autem fauorem gratuitum fateor neminem iustificari, quamuis iustificetur per fauorem illum extrinsecum

Tom. I.

prout connexum & infusum cum gratia intrinseca. Denique quod dicitur sequi, quod gratia non sit vera perfectaque sanctitas, quia non sanctificat sine condonatione Dei superaddita. Nego id sequi nam vt gratia sit perfecta sanctitas, satis est quod per se reddat hominem iustum, & quod habeat illam condonationem necessario annexam, gratia enim seiungi non debet ab illa condonationem, quam necessario habet annexam saltem naturaliter imò fortassis etiam diuinitus, vt statim explicabitur.

Ad quartam enim vt respondeatur, videndum accuratius est.

Quarta
inferius.

S. III.

Vtrum gratia ita expellat peccatum vt ne diuinitus quidem esse possit simul cum illo.

Quaedam ita pugnant inter se naturaliter, vt diuinitus tamen possint esse simul vt calor & frigus, quaedam ne diuinitus quidem stare possint simul in eodem subiecto, vt curuum & rectum. Cum igitur constet ex dictis quod peccatum & gratia inuicem se pugnent, merito quaeritur vtrum repugnantia illa sit tanta, vt ne diuinitus quidem stare possit peccatum in eo subiecto vbi est gratia, sed necessario & essentialiter posito peccato destruat gratia, & posita gratia remittatur peccatum.

Scitis
questio-
nis.

Ratio vero dubitandi est primo, quia illa possunt realiter separata existere, quae sunt realiter inuicem distinctae, sed remissio peccati, & infusio gratiae duo sunt fauores distincti, ergo possunt inuicem separari. Probarique potest a pari de calore & frigore, peccatum enim & gratia eo modo inter se pugnant quo calor & frigus, & eodem modo se habent remissio peccati, & infusio gratiae, quo introductio caloris, & expulsio frigoris, sed calor & frigus possunt diuinitus esse simul, quia introductio vnus & expulsio alterius sunt duae mutationes distinctae, ergo peccatum & gratia possunt esse simul.

Ratio pri-
ma dubi-
tandi.

Secundo, illa quae non pugnant contradictorie, sed contrarie tantum possunt esse simul, peccatum & gratia contrarie pugnant non contradictorie aut priuatiue cum peccatum non sit priuatio gratiae, ergo peccatum & gratia possunt esse in eodem subiecto.

Secunda.

Tertio, si posita gratia Deus necessario remitteret peccatum, Deus necessitaretur ad amandum illum in quo est gratia, sed Deus non potest necessitari ad amandum aliquid extra se, solum est enim summum quod necessario amatur, ergo posita gratia non necessario remittit Deus peccatum; Posita enim quacunque gratia, Deus semper liber est ad condonandum, vel non condonandum peccatum.

Tertia.

Dicendum tamen tertio est, esse longè probabilius quod gratia & peccatum ita inuicem pugnant vt nulla vi etiam diuina possint esse simul. Atque adeo posita infusione gratiae, sequitur necessario remissio peccati. Ita docent plurimi Theologi quos citat & sequitur Vasques *disp. 204.* contrarium autem multi docent etiam cum Suare *lib. 7. cap. 20.*

Affertio
tertia.

Ratio autem est primo, non videtur implicare aliqua qualitas supernaturalis omnino impossibilis cum peccato, nam vnio hypostatica & visio habent talem illam repugnantiam, vt patet, implicat vt peccatum non remittatur ei qui vnionem habere inciperet hypostaticam, & vt peccet ille qui Deum videt: sed si est possibilis talis qualitas nulla est ratio cur negetur hoc conuenire qualitati huic quae facit Dei amicum, sanctum, iustum, filium adoptiuum, & quae participatio est naturae diuinae; omnes enim rationes quae probant gratiam stare posse cum peccato, similiter probant impossibilitatem qualitatibus quae habeat huiusmodi repugnantiam: semper enim dicerem Deum non

Probat
primo.

R R r

necessitati

necessitari ad admandum aliquid extra se, peccatum & illam qualitatem contrariè solum opponi, atque adeò esse posse simul. Imò & probant quod vno personalis cum Verbo, & visio beata stare possunt cum peccato. Vnde

Probatur
secundò.

Secundò, argumentor quia multa sunt verè positiua, quæ tamen nulla vi possunt esse simul: assensus enim & dissensus, amor & odium ex eodem motiuo, curuum & rectum in eadem linea, ergo similiter gratia & peccatum quamuis sint positiua & opponantur contrariè, possunt esse talia vt se inuicem omnino excludant. Probatur consequentia, idè assensus & dissensus, curuum & rectum, & alia huiusmodi se necessariò excludunt, quia quamuis sint positiua vnum tamen dicit consequenter negationem alterius, sed gratia & peccatum etiam huiusmodi sunt, nam gratia cum sit sanctitas positiua dicit consequenter negationem malitiæ, & cum sit dignitas propter quam homo est amabilis à Deo, seu amabilitas excludit odibilitatem seu dignitatem odij diuini. Et hinc.

Probatur
terciò.

Tercio, argumentor, implicat vt aliquis actu constitutur iustus, sanctus, Dei amicus, Dei Filius, quin desinat esse actu iniustus, immundus, inimicus Dei, & dignus pœna æterna, sed per peccatum habituale homo est iniustus, immundus, inimicus Dei, dignus pœna æterna: per gratiam autem homo est iustus, Sanctus, Dei amicus & filius, sicut per albedinem paties est albus, ergo implicat vt illa sint simul. Respondet aduersarij quod homo per gratiam iustus est, sanctus, Dei amicus exigituè tantum & aptitudinaliter, non autem actualiter. Sed contra: si enim per gratiam homo non est iustus nisi aptitudinaliter & exigituè, sequitur necessariam esse formam aliquam superadditam, quæ fiat actualiter iustus & sanctus, sed certum est nullam esse aliam formam quæ fiat actualiter sanctus & iustus præter gratiam, ergo per illam homo non fit iustus solum exigituè, sed etiam actualiter. Deinde implicat vt idem homo simul exigituè sit Dei amicus & hæres, & exigituè sit Dei inimicus & dignus exigituè pœna æterna, sed per peccatum homo est exigituè inimicus Dei, & exigituè dignus æterna pœna, ergo implicat vt ille tunc habeat gratiam per quam exigituè sit amicus Dei & dignus hæreditate. Deinde implicat vt peccatum nullam aliam habeat causam suæ existentie nisi Deum, sed si peccatum simul conferuetur miraculosè cum gratia, nullam aliam habebit causam existentie suæ nisi Deum, opus enim miraculosum à solo Deo esse potest, ergo, &c.

Solutio
primæ dubitationis.

Ad primam Respondeo concedendo quod infusio gratiæ & condonatio peccati duæ sunt res distinctæ, sed ita tamen essentialiter connexæ, vt infusio gratiæ semper necessariò inuehat condonationem peccati, quando illud est in anima, non enim est semper verum quod quæ sunt distincta sunt separabilia, nam creatio, verbi gratia, & res creata, sunt res distinctæ quæ tamen separari nequeunt, cur ergo gratia, & expulsio peccati non erunt similiter inseparabiles. Nego itaque rationem cur calor & frigus esse possint simul in eodem subiecto, esse quia calefactio & expulsio frigoris sunt res distinctæ: ratio enim potius est quia vna non dicit essentialiter negationem alterius: peccatum & gratia non opponuntur eo modo quo inuicem opponuntur calor & frigus, sed eo modo quo opponuntur curuum & rectum, assensus & dissensus, amor & odium peccatum enim dicit consequenter negationem gratiæ, & gratia consequenter & essentialiter negationem peccati. Vnde

Secundò.

Ad secundam nego quod peccatum & gratia opponantur solum contrariè, quia opponuntur contrariè simul & priuatiuè, non vt frigus & calor, sed vt corpus & spirituale, odium & amor, rectum & curuum.

Ad tertiam Respondeo quod Deus est liber simpliciter ad condonandam vel non condonandam offensam, etiam si ex suppositione quod det gratiam non possit non condonare offensam omnem, & amare subiectum in quo est gratia. Fateor quod voluntas Dei non necessitatur antecedenter ad amorem vilius boni creati, sed ex suppositione tamen necessitari potest ad aliquem non habendum odio, si enim non pecco non potest me odio habere, si pecco non potest me amare sed me necessariò habet odio. Similiter enim si dat gratiam non potest me habere odio, sed necessariò remittit peccatum & me amat necessariò amore saltem complacentiæ, vt dicitur statim.

SECTIO IV.

De alijs effectibus formalibus gratiæ sanctificantis.

Certum est primò, quod ad reliquos effectus gratiæ inherents errant Sectarij tripliciter. Primò, enim negant denominationes istas iusti, dilecti, sancti, filij adoptiui, peti ab illa forma intrinseca, sed ex puro favore Dei, & Christi iusticia imputata. Secundò, negant illas denominationes vili etiam homini puro conuenire: neminem enim esse qui quantumuis iustus & sanctus appelletur, reuera tamen non sit impius & immundus, indignus Dei amicitia & gloria æterna. Tercio, ergo concludunt nullam nobis inesse iustitiam nisi falsam, & imputatam, nullos actus laude dignos & præmio.

Certum est secundò, veritatem Catholicam de istis effectibus gratiæ inherents habere tria potissimum capita. Primò, quod homo hac ornatus gratia non solum est expertus omnis peccati, sed est etiam verè gratus Deo, eius amicus, filius, hæres, naturæ ac pulchritudinis diuinæ confors. Secundò, quod illæ denominationes procedunt à gratia vt forma: vnde Tercio, concluditur quod datur in nobis verà & interna sanctitas ac iusticia. Quibus suppositis explicanda nunc mihi de istis singulis sunt tria, in quo consistant, quomodo proficiant à natura gratiæ, quomodo fiat ab ea sep arabiles.

S. I.

An & quomodo gratia reddat formaliter hominem amicum Dei.

Abi complacere in alicuius perfectione: amari autem à Deo vt amicum, est Deum in alicuius perfectione ita sibi complacere vt velit illi communicare sua bona, sua secreta, imò & se ipsum totum. Difficultas igitur est, vtrum gratia sit donum per quod homo reddatur obiectum dignum amicitia Dei.

Ratio dubitandi est primò, quia id quo reddimur Deo dilecti est ipse amor quo Deus nos diligit, sed gratia inherens non potest esse amor quo Deus diligit, nam ille non est nisi in Deo, ergo gratia non est forma quæ reddimur amici Dei, non enim est amor quo Deus nos diligit, sed ad summum est pignus & signum à Deo deputatum illius amoris quo Deus nos amat. Neque dicas gratiam esse id quo formaliter reddimur Deo diligibiles non id quo formaliter diligimur: nam etiam charitas est perfectio quædam animæ quæ sine dubio reddimur Deo diligibiles.

Secundò, nulla est qualitas quæ possit necessitare Deum ad nos diligendos & ad sua nobis bona communicanda, quomodo enim Deus potest necessitari ad amicitiam nobiscum contrahendam? Deus enim communicata creaturæ quacunque qualitate adhuc potest negare illi communicationem bonorum suorum.

suorum, v.g. beatæ visionis, quam potuit etiam negare homini Christo.

Tertia. Tertiò, si Deus necessariò amaret hominem iustum non posset illum destruere. Imò si Deus amat bonum aliquod necessariò, sequitur quod illud bonum est Deo necessarium, hoc autem non est verum, quia nihil est Deo necessarium nisi Deus. Denique ut dixi nulla voluntas etiam creata necessariò amat bonum quod non est summum & infinitum bonum, cuiusmodi non est gratia.

Quarta. Quartò, illa perfectio quæ non constituit æqualitatem neque proportionem inter hominem & Deum non potest formaliter constituere hominem Dei amicum, sed gratia infinitè distans à Deo non constituit æqualitatem neque proportionem inter hominem & Deum, ergo non constituit hominem formaliter amicum.

Affertio 1. bipartita. Dico primò, per gratiam habitualement hominem reddi amicum Dei formaliter & ex natura ipsius gratiæ, sine vlllo favore distincto, si peccator non sit ille cui datur gratia.

Probat. prima pars ex triplici fonte. Primam partem tradunt Catholici omnes Doctores aperteque primò colligitur ex Scripturis Ephesiorum primo: *Gratificauit nos in dilecto filio suo.* Non quod Christus causa sit formalis, sed meritoria tantum gratificationis illius quæ fit per gratiam. Primæ ad Corinthios: *Transiit nos in regnum filij dilectionis sue, Sapientiæ 4. Placens Deo factus est dilectus:* Ioannis 14. *Pater meus diligit eum, & ad eum venimus.* Deinde traditur in Concilio Tridentino sess. 6. cap. 7. ubi dicitur quod per susceptionem gratiæ ac donorum, homo fit ex inimico amicus, & cap. 10. Nos per gratiam fieri Dei amicos & eius domesticos. Denique ratio à priori est, quia tunc homo est Deo gratus & dignus eius complacentia quando est in se ipso rectus, iustus, Deo similis, & eius filius, per gratiam confertur ei rectitudo, iustitia, similitudo cum Deo & filiatio Dei, ergo per gratiam homo fit amabilis Deo. 2. Regum 12. *Et vocauit eum amabilis Dominus, eo quod diligeret eum Dominus.*

Probat. secunda pars. Secunda pars, quod talis homo fiat amicus Dei ex ipsa natura gratiæ asseritur communiter à Doctoribus cum Sancto Thoma contra Scotum, Durandum, & Nominales qui volunt gratiam non aliud esse quàm signum à Deo deputatum. Sed ex dictis tamen omnino sequitur, quia illud quod ex se ipso reddit hominem in se ipso perfectum, iustum, & confortem diuinæ naturæ reddit ex se ipso hominem obiectum Deo amabile: gratia facit ex se ipsa, ut dixi, hominem perfectum, ergo per se ipsam facit hominem Deo dilectum & dignum complacentia Dei. Quod probari potest ex omnibus illis effectibus & nominibus gratiæ quibus ab initio existentia eius probata est; per eam enim Deus dicitur venire, ad nos, habitare in nobis, consecrare ut templa generare ut filios, ungere ut Reges, signare ut electos, dicitur pignus propter sequuturam hereditatem, semen propter participationem naturæ, signaculum propter similitudinem, vnguentum propter sanctitatem.

Affertio 2. bipartita. Dico secundò, implicare contradictionem ut gratia sit in homine quin reddat illum dilectum à Deo saltem amore complacentiæ quæ non tendit ad operationem, quamuis possit reuera Deus aliquem amare aliquo modo nullam ei conferendo gratiam aut aliam vllam qualitatem intrinsecam.

Prima pars probatur. Primæ partis ratio est, quia diligibilem esse Deo amore complacentiæ, non est aliud quàm esse obiectum dignum Dei amore ac complacentia, subiectum in quo est gratia est necessariò tale, quia est rectum & Deiforme, ergo necessariò est Deo diligibile. Imò & est necesse ut in eo sibi Deus

Tom. I.

complaceat, quia voluntas infinitè recta non potest non complacere in rectitudine, neque non displicere in peccato: neque quoad hoc est libera, quamuis libera omnino sit quoad amorem operatiuum, & efficacem, potest enim non bene facere amico, sed in eius bonitate non potest non habere complacentiam, alioqui non esset infinitè recta.

Secunda pars, quod hominem Deus diligere possit nullam ei gratiam tribuendo quæ intrinsecè bonus sit, pender ex dictis de remissione peccati sine vlla gratia per solam condonationem extrinsecam, est enim par ratio, & difficultas omnino eadem. In amore itaque Dei distinguenda sunt duo; primum quod in alicuius perfectione supernaturali complacentiam habeat, hoc modo amare Deus non potest hominem, qui nec habet gratiam intrinsecam, nec aliud vllum donum quo fiat amabilis. Secundum est quod velit illi dare bona sua, nam amare est velle bonum, potest sine gratia vlla sic amare hominem sine gratia, sed ille non erit perfectus amor, quia non volet illi bona quia bonus est, sed tantum quia vult.

Ad primam Respondeo gratiam non esse id quo actu nos Deus amat, sed id quo digni efficiamur ut nos amet tanquam simpliciter rectos & Deiformes.

Ad secundam Respondeo Deum non necessitari ad amorem operatiuum erga iustos, sed necessitari ad amorem complacentiæ ex suppositione quod det gratiam, sicut ex suppositione quod habeat peccatum, habeat necessariò displicentiam. Potest quidem homini iusto negare visionem beatam, sed non potest efficere ut non sit eà dignus.

Ad tertiam nego sequi quod Deus nequeat destruere hominem iustum, quia ut dixi, amor quo illum amat est tantum ex suppositione liberè posita, sicut enim potest illi auferre gratiam, ita potest illi auferre existentiam, imò illa est complacentia tantum non autem amor operatiuus tendens ad existentiam: sed neque propterea sequitur quod gratia sit bonum Deo necessarium, propter eandem rationem.

Ad quartam Respondeo non esse necessariam æqualitatem vllam, aut etiam proportionem amicorum in amicitia quæ vocatur excellentiæ. Vel certè si aliqua est æqualitas, illa solùm est quam efficit amor reciprocus, dicitur enim quod amicitia æquales inuenit aut facit.

S. II.

An & quomodo gratia efficiat hominem iustum & rectum per infusionem virtutum omnium & donorum.

Iustitiæ nomine non hic intelligitur specialis illa virtus quæ reddimus unicuique quod suum est, sed rectitudo illa totius hominis per quam sic est adæquatus cum recta ratione ut sit completè potens elicere actus omnes vitæ supernaturalis & diuinæ, quod assequitur per habitus infusos virtutum omnium & donorum Spiritus Sancti. Difficultas igitur nunc est, utrum illa gratia sit forma quædam diuina ex qua veluti proprietates & potentiæ necessariò simul emanent qualitates illæ habituales virtutum omnium quibus anima ornata completè diuina fit, & proximè potens ad eliciendas operationes diuinas. De his autem inhabitibus non dicam hoc loco nisi obiter, dicturus plenius statim de illis in ipso initio sequentis tractatus.

RR 2 Ratio

Ratio pri-
ma dubi-
tandi.

Ratio ergo dubitandi primò est, quia isti habitus infusarum virtutum sunt inutiles, vel enim dant facilitatem ad operandum, vel dant simpliciter operari: si primum ergo supponunt in potentia facultatem eliciendi actus supernaturales quod falsum est: si secundum ergo isti non sunt habitus sed potentiae. Imò peccator sine istis habitibus elicit actus supernaturales, alioqui nunquam posset conuerti, ergo illi habitus non dant simpliciter operari, potentia enim eleuatur sufficienter per gratiam excitantem & adiuuantem, ergo nulli habitus sunt simpliciter necessarij.

Secunda.

Secundò, illi habitus vel sunt causæ principales actuum, vel sunt causæ instrumentales: si sunt causæ principales, sequitur illos actus non elici per potentiam obedientialem actiuam quæ semper instrumentum est: si sunt causæ instrumentales, Deus ergo erit causa principalis illorum actuum, & Deus diceretur credere ac sperare.

Tertia.

Tertiò, si habitus sequuntur gratiam vt proprietates, sublatà gratià debent illi omnes statim interire, quod tamen est falsum quia manent Fides & Spes. Imò difficile intelligitur discrimen istarum virtutum à donis Spiritus Sancti, quomodo enim v.g. differt timor qui est donum à timore qui est virtus.

Assertio
prima.

Dico tertiò, neminem vnquam accipere gratiam sanctificantem, quin simul etiam accipiat per infusionem à Deo habitus omnium virtutum Theologicarum & Moralium & omnia dona Spiritus Sancti.

Prima
pars.

Prima pars, apertè definitur in Trident. sess. 6. c. 7. vbi dicitur quod in iustificatione peccatoris, non sola est remissio peccatorum, sed renouatio etiam interioris hominis per susceptionem gratiæ ac donorum dicitur etiam quod sanctissima Passionis merito charitas infunditur in cordibus eorum qui iustificantur: Additurque demum quod in iustificatione peccatoris hæc omnia simul infusa homo accipit, & inseritur Christo per fidem, Spem, Charitatem. Ideoque post Concilium negare habituum istorum saltem Theologicorum infusionem cum gratia, erroneum prorsus foret. Deinde colligitur ex eo quod dixit S. Dionysius fieri per gratiam in nobis statum quandam vitæ supernaturalis & diuinæ, cuius vitæ primaria radix & forma est gratia sanctificans: vnde argumentor vbi est forma constituens hominem viuentem vita supernaturali, ibi debent etiam reperiri potentiae per quas connaturaliter eliciantur actus illius vitæ proprii: nam vbi est vita ibi etiam sunt operationes consentaneæ huic vitæ, & virtus ad eas eliciendas, sicut vbi est anima ibi est intellectus, voluntas, & aliæ omnes potentiae: sed in homine habente gratiam datur forma per quam constituitur existens vita diuina, ergo dantur etiam virtutes elicitiuæ connaturaliter operationum diuinarum. Reliquæ probationes propriæ sunt sequentis tractatus.

Secunda
pars.

Secunda pars, de donis Spiritus Sancti minus est certa, non enim omnino constat ista dona esse qualitates habituales distinctas de quo dicam aliàs. Ratio ramen nunc sit quia vbi communicatur persona ipsa Spiritus Sancti, debent etiam esse dona Spiritus Sancti, qui enim habet Spiritum Sanctum debet etiam esse facilè mobilis à Spiritu Sancto, & habere thesauros eius. In iustificatione autem donari personam Spiritus Sancti patebit statim, ergo dantur etiam eius septem dona.

Ad totam rationem dubitandi constabit ex initio sequentis tractatus quomodo habitus infusarum virtutum non dent facilitatem ad operandum, sed sint instar potentiarum, & dent operari connaturaliter, quomodo causæ sint instrumentales actuum, quomodo moraliter tantum producantur per actus, & quomodo ex sola indulgentia Dei maneant in peccatori-

bus fides & spes, quæ cum gratia deberent perire & denique discrimen harum virtutum à donis ibi etiam explicabitur.

S. III.

Reliqui effectus gratiæ sanctificantis Filiatio adoptiua, communicatio personæ Spiritus Sancti, perfectio Deificatio.

Tunc dicitur homo adoptare aliquem in filium cum dat illi ius ad suam hereditatem, perinde ac si esset ab eo genitus, adoptio enim est acceptatio personæ alicuius extraneæ ad hereditatem: difficultas igitur est, vtrum gratia hunc etiam formalem effectum habeat vt non modò reddat hominem sanctum id est purum ab omni labe, Dei amicum, obiectum videlicet Dei complacentiæ & amicitie, iustum & rectum id est omnibus virtutum & donorum ornamentis instructum, sed quod maius his omnibus est & illustrius reddat etiam Dei filium, quod per eam sic à Deo acceptetur ad cælestem hereditatem, vt posita gratia non possit non habere ius ad eam, & ad omnia Dei bona: vbi expendenda sunt tria primò veritas huius filiationis in eo qui habet gratiam: secundò forma constituens filium, vtrum sit persona ipsa Spiritus Sancti, & gratia non solum creata, sed etiam increata: tertiò perfectio huius filiationis & ratio eius quidditatiua, perfectio quædam Deificatio, & imitatio quædam naturalis filiationis.

Ratio dubitandi primò est, quia nulla videtur esse qualitas quæ Deus obligetur ad dandam homini visionem beatam, vel ad eum acceptandum ad illam, ergo acceptatio illa semper erit nouus fauor posita quacunque gratia.

Secundò, adoptio inter homines fit duntaxat per extrinsecam quandam denominationem, & acceptationem non autem per vllam formam intrinsecam, ergo vt homo adoptetur in filium Dei, non requiritur gratia, & multo minus necessaria est personæ Spiritus Sancti communicatio. Nam omnia scripturæ testimonia quæ hoc probant commodè possunt explicari de ipsius donis Spiritus Sancti, neque necessariò intelliguntur de persona ipsa Sancti Spiritus, præsertim cum eodem iure diceretur dari nobis tota Trinitas secundum substantiam, quia dicitur *qui diligit me diligitur à patre meo, & ad eum veniemus*, & demum explicari vix potest qualis sit vnio ista hominis iusti cum persona Spiritus Sancti, nisi dicatur esse hypostatica, quod nemo dixerit.

Tertiò, Deificatio illa & participatio naturæ diuinæ quæ dicitur fieri per gratiam non est nisi metaphorica & impropria, vnde neque fundare potest veram; quomodo enim potest nisi valde metaphoricè participari ab homine infinitas illa perfectionum in omni genere?

Dico quartò, necesse omnino esse vt acceptà gratià homo iustus constituatur verè ac propriè Dei filius adoptiuus, non per solam denominationem extrinsecam, & fauorem Dei, sed per vnionem personæ Spiritus Sancti medià gratià & charitate, vnde resultat vera quædam participatio naturæ diuinæ, ac Deificatio totius hominis. Tres sunt partes conclusionis probandæ sigillatim & ponderandæ.

Prima enim de veritate huius adoptionis filiorum perspicua est ex scripturis: 1. Ioannis 3. *Charissimi nunc filij Dei sumus, & nondum apparuit quod erimus*, quasi dicat nos sic esse iam adoptatos per gratiam, vt verum habeamus ius ad hereditatem quam posseffuri sumus in statu gloriæ vt exponunt Euastius Papa epist. 1. & Conc. Francoford. epist. ad Episc. Hispan. *Et rursus videte qualiter charitatem dedit nobis Pater vt filij Dei*

Dei nominemur & simus : Nam, ut ait Augustinus tractatu 4. in Ioannem, qui vocantur & non sunt. Quid prodest nomen ubi res non est? Roman. 8. Qui Spiritus Dei aguntur & sunt filij Dei : & postea Accepistis Spiritum filiorum, in quo clamamus abba Pater ipse enim Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod simus filij Dei. Coloss. 1. Transulit nos in regnum filij dilectionis suae. Idque apud Patres omnes ferè perpetuum est, quod gloria iustis detur tanquam hereditas, qui proinde omnes possint dicere cum Apostolo, gloriamur in spe gloria filiorum Dei, gaudere videlicet in sinu possumus, & palam etiam gloriamur quod reposita & prorsus debita nobis sit hereditas tanquam filijs qui verum habent ius ad paternam bona. Ratio autem autem patebit ex statim dicendis, de forma constitutionis huius filiationis & de illius termino. Diuina videlicet adoptio non est humanae similis quæ non est nisi extrinsecus quidam fauor, & acceptatio extraneæ personæ, diuina verò multò est sublimior & perfectior, non enim est extrinseca solum beneuolentia, sed vera imitatio filiationis naturalis per illam enim de persona adoptata fit similis in natura & de nouo sic generatur ut ius habeat intrinsecum ad diuinam hereditatem quod ut magis constet.

Secunda pars. Secunda pars, explicari debet quæ asserit formam, quæ constituitur filij Dei esse gratiam ipsam prout vnit animæ iusti personam ipsam Spiritus Sancti, ut probabam in tractatu de Trinitate ubi cum communiori sententia docui certum esse quod mediâ charitate ac gratia, persona ipsa Spiritus Sancti realiter communicatur personæ iustæ, & se ipsa illam vngit, informat, Deificat, tanquam vitæ supernaturalis anima, non per vnionem metaphoricam, sed per se ipsam quæ fit imitatio quædam rudis accidentalis vnionis hypostatica.

Probatur primò communicatio personæ Spiritus Sancti. Primò, enim illustria eam in rem proferri possunt testimonia ex Scripturis ubi dicitur quod per charitatem datur nobis & habetur Spiritus Sanctus, habitare, signare, vngere, esse Archa hereditatis, v. gr. 1. ad Corinth. 3. Nescitis quia templum Dei estis & Spiritus Dei habitat in vobis : nescitis quia membra vestra templum sunt Spiritus Sancti, qui in vobis est, quem habetis à Deo & non estis vestri. 2. ad Corinth. 5. Signati estis spiritu promissionis sancto qui est pignus hereditatis vestre. 1. Ioannis 3. In hoc scimus quoniam manet in nobis quia de spiritu suo dedit nobis.

Probatur secundò ex Patribus. Secundò vnionem hanc describunt eximie Patres Cyrillus lib. 14. thesauri docet animas Spiritu Sancto sanctificari, imò Spiritum Sanctum vocat ἀντὶπερὶν id est sui communicatione ac substantiæ suæ infusione nos efficere sanctos : & lib. 9. in Ioannem docet Spiritum Sanctum esse in nobis velut qualitatem diuinitatis, & in sanctis habitare ac perpetuò manere, esse autem quo inauramur & vnguetum quo inungimur & consecramur. Dialogo 7. de Trinitate appellat illum domesticum & habitatorem nostrum, quo iustus plene locupletur, non si alienum, & dissociatum spiritum acceperit, sed si eum habeat qui est ex ipso, & in ipso, ipsiusque proprius, & æqualem ad ipsum comparatus proprietatem gerit, longum esset alios referre quorum certa & fixa est assertio, quod Deo secundum substantiam præsentem, substantiam eius impermixtè participamus & quod ipsa est quæ nos sanctificat & habitat in nobis, ut loquitur Cyparistota Decade 7. cap. 2. & 3. Mira enim sunt quæ illi differunt communiter de ratione habitaculi, templi, sigilli, vnguenti, spiraculi, vnde illi probant diuinitatem Spiritus Sancti, qui si diuina non esset persona non posset in animam illari, & illi vniri, quod solius personæ diuinæ potest esse proprium.

Probatur tertio ratione. Tertio, asserri solet ratio quoties datur nouus ali-

quis effectus ita exigens præsentiam personæ diuinæ ut si vbique illa non esset, ex vi huius effectus reuerberaretur inciperet esse præsens, toties dicitur præsens esse persona diuina creatura, atque illi de nouo vniri : sed quoties ponitur in homine iusto gratia & charitas, toties verum est quod persona Spiritus Sancti esset præsens homini iusto si non esset vbique, charitas tendit ad vnionem & præsentiam quantum potest, ergo per gratiam communicatur homini iusto persona Spiritus Sancti.

Tertia pars, de termino huius filiationis & perfectione illius aded mirabili ut euehat hominem ad societatem quandam & participationem naturæ diuinæ asseritur communiter à Theolog. ex notissimo illo testimonio S. Petri : Per quem maxima nobis, & pretiosa promissa donauit ut diuina naturæ cōsortes efficiamur, quo nihil dici vel cogitari potest magnificentius.

Probatur autem primò, quia tunc natura diuina participatur, quando participatur connaturaliter modus intellectualitatis naturæ diuinæ ita proprius ut nulli creaturæ possit esse connaturalis, sed gratia est radix intellectualitatis ita Deo propriæ ut nulli creaturæ conuenire possit connaturaliter, est enim radix visionis & charitatis quibus Deus videt & amat se ipsum, ac perfectissime sua bonitate fruitur, visio enim Dei connaturaliter debita est homini iusto gratiam habenti, ergo gratia est participatio quædam & realis naturæ diuinæ, quatenus ex se profundit habitus elicitiuos diuinarum operationum, & præsertim lumen illud gloriæ ex quo manant visio & gaudium beatificum.

Secundò, probatur ex eo quod communicatio Spiritus Sancti, quæ dixi annexam semper esse gratiæ, facit necessariò similitudinem hanc & communicationem naturæ diuinæ.

Ad primam Respondeo eo argumento probari quidem quod Deus homini habenti gratiam negare potest beatitudinem : sed non probari quod facere possit ut homo habens gratiam non sit dignus gloria, & ad illam ius habeat. Hoc enim ius essentialiter adiunctum est gratiæ adoptanti, quamuis Deus ratione supremi dominij, negare possit bona illa quibus digni sumus, acceptatio ad gloriam fauor est distinctus ab entitate gratiæ (ut sæpè dixi) sed illi tamen essentialiter connexus, & omnino debitus ex suppositione, potest Deus cui voluerit dare gloriam & extrinsecum ius ad illam : Ius autem intrinsecum & meritum dare non potest sine gratia, vel altera perfectione quæ gratiæ æquiualeat. Verum est quod inter homines adoptio est aliquid prorsus extrinsecum personæ adoptatæ, neque vllò modo imitatur filiationem naturalem : adoptio autem quia proxime imitatur filiationem naturalem, est infusio qualitatis intrinsecæ, ac natiuitas noua.

Ad secundam Respondeo constare omnino ex dictis quod Spiritus Sanctus non per sua tantum dona effectiue communicatur iustis, sed existit etiam in illis quasi formaliter per suam substantiam : id enim omnino ferunt allatæ rationes dicitur quidem verè quod etiam tota Trinitas per gratiam habitat in nobis, sed tantum concomitanter, cum immediatè persona ipsa Spiritus Sancti vnitur iusto, proprietates enim eius personales est sanctificatio, est autem vnio ista solum accidentalis ac proinde infinitè distans ab hypostatica.

Ad tertiam Respondeo Deificationem illam hominis habentis gratiam, non esse metaphoricam duntaxat & impropiam, quamuis sit solum accidentalis propter vnionem accidentalem per quam vitam diuinam homo viuere participat.

Tertia pars.

Respondetur primæ dubitationi.

Secundæ.

Tertiæ.

§. IV.

Corollaria de vera definitione ac excellentia gratiæ.

Primum, sit gratiam habitualement rectè debere definiri, qualitatem spiritualement, supernaturalem, inherenter homini, & in eo permanentem, vt per illam fiat reuerà sanctus, Dei amicus, filius adoptiuus, & naturæ diuinæ confors.

Secundum sit, iustificationem rectè sic definiri, est translatio totius hominis à statu peccatoris, in quo est inimicus Dei, & dignus æterna pœna, in statum gratiæ & adoptionis filiorum Dei. Hoc est mutatio illa in qua homo habens peccatum, accipit veram eius remissionem, per gratiam internam, quâ definit esse peccator, & incipit esse iustus.

Tertium sit excellentia gratiæ sanctificantis supra omnia Dei opera tùm ordinis naturalis, tùm supernaturalis excepta vnione hypostatica, & Dei maternitate, quæ res disputatur ab interpretibus S. Thomæ quæst. 113. art. 9. & 10. Suarez lib. 6. c. 23. lib. 7. cap. vlt. Valentia q. 4. p. 1.

Probat
primò.

Primò, itaque certum mihi est gratiam esse perfectiorem alijs omnibus accidentibus qualicunque illa sint ordinis, quamuis de lumine gloriæ ac de visione nonnulli dubitent.

Ratio tamen est quia gratia cum omnibus illis accidentibus comparatur vt radix & forma ad potentias & operationes: forma verò perfectior est potentijs & operationibus, quantuncunque illæ vitales sint, quamuis ratione vitalitatis actus illi dici possint secundum quid perfectiores quàm gratia.

Probat
secundò.

Secundò certum est, quod gratia saltem secundum propriam & specificam rationem est perfectior quàm opus vllum purè naturale, v. gr. quàm creatio cœlorum, quàm omnium Angelorum productio & dotes omnes: quia gratia est participatio diuinæ naturæ in ordine qui superat totam naturam: Deinde terminatur ad bonum æternum diuinæ participationis: quolibet autem opus naturæ terminatur ad bonum naturæ mutabilis. Vnde docet S. Thomas art. 10. ad secundum quod bonum vnius gratiæ superat bonum naturale totius vniuersi, neque dubium est quin sit perfectius, esse Deum participatione, quàm esse hominem per essentiam, etiam si certum omnino sit quod gratia cum sit accidens, imperfectior est secundum rationem genericam quàm minima substantia.

Si autem quæratur vtrum iustificatio sit opus excellentius & mirabilius quàm glorificatio.

Respondeo quod si præcisè sumatur, maius sine dubio est opus iustificatio quàm glorificatio, peccator enim magis distat à gratia, quàm iustus distat à gloria.

Deinde maior sine dubio est indulgentia Dei & misericordia, propter indignitatem hominis qui recipitur in gratiam.

QVÆSTIO II.

De causis gratiæ sanctificantis, & totius iustificationis.

S. Thomas, quæst. 113.

Explicat illas omnes distinctè Tridentinum sess. 6. cap. 7. 10. & 14. & in tractatu de poenitentia plenissime dictum est de illis, nunc omnibus illis quæ

ibi dixi satis est quatuor ponere quæ spectare videntur ad causas istius gratiæ. Primò quænam sint causæ concurrentes ad primam eius productionem. Secundò quænam causæ concurrant ad eius incrementum & perfectionem. Tertio quænam concurrant ad eius conseruationem, & perseverantiam. Quarto quænam ad eius amissionem & destructionem.

SECTIO I.

De prima productione gratiæ sanctificantis & de illius causis.

Dignitas gratiæ sanctificantis, & eius excellentia quam proposui non potest certius colligi quàm ex causis eius tùm internis subiectiua, & formali, tùm externis finali & effectiua, physica, morali, dispositiua quas attigisse singulas satis erit.

Certum igitur primò est, causam subiectiuam & quasi materialem gratiæ sanctificantis esse substantiam quamlibet creatam spiritualement & rationalem in cuius potentia obedientiali per Dei eleuationem recipitur. Ratio est, quia illud solum subiectum capax est recipiendi qualitatem hanc spiritualement cuius proprium munus est efficere Dei amicum & filium, quod solum capax est diuinæ amicitiae ac filiationis: huiusmodi est omnis & sola creatura rationalis, alias enim creaturas amare Deus potest, amicitia non est nisi ad naturam intelligentem & liberam, sola ergo creatura rationalis capax est gratiæ cum sola capax sit filiationis & hereditatis, si autem poneret Deus gratiam in aliquo subiecto experite rationis, gratia non redderet subiectum hoc gratum & amicum Dei, sed redderet tantum illud habens gratiam qui est effectus formalis primarius gratiæ, sicut si poneretur in lapide verbum mentis, non redderetur lapis intelligens sed habens verbum mentis. Dixi deinde quod omnis creatura rationalis subiectum est gratiæ capax, humanitas enim Christi non caret hoc ornamento imò dixi esse probabilissimum quod gratia eius non solum substantialis sed etiam accidentaliter infinita est categorematicè, vel certè sit tale infinitum non est possibile certum est quod gratia illa est intensissima & in summo gradu quem Deus rationabiliter dare potuit filio suo dilectissimo, quem constituit caput omnis creaturæ, ac fontem ex cuius plenitudine accepturi erant omnes homines: Alterum subiectum in quo residet plenitudo gratiæ Maria est Deipara quam gratia plenam merito Angelus esse dixit, quia sicut congregationes aquarum vocauit Deus Maria, ita congregationes gratiarum appellauit Maria. Angeli deinde plenitudinem habent gratiæ, omnes beati, omnes in terris amici Dei in quibus gratia fundat totam vitam supernaturalem, & radix est omnium bonorum.

Certum est secundò, causam formalem totius iustificationis vt sæpè dixi, esse gratiam hanc præcellentissimum omnium charismatum, per quam veluti animam constituitur homo ille supernaturalis & Deificatus, nisi malis dicere formam, quâ constituitur homo iustus, esse personam ipsam Spiritus Sancti nouo modo præsentem animæ: illius vnionem cum anima esse gratiam quæ huius præsentiae nexus est: intellectum esse in patria lumen gloriæ, in via lumen fidei, & prudentiæ: Deinde dona Spiritus Sancti pertinentia ad intellectum, donum scilicet sapientiæ, donum scientiæ, donum intellectus, donum consilij, Voluntatem esse habitum Charitatis Spei & aliarum virtutum ac donorum Spiritus Sancti quæ voluntatis sunt propria.

Certum est tertio, causam effectiuam iustificationis aliam

Subiectum
primam
gratiæ.

Causa
formalis
gratiæ.

Causa
effectiua
iustificationis.

aliā primò esse physicā, & illa sine dubio solus Deus est, ego sum qui deleo iniquitates tuas, gratia enim solius Dei esse potest opus ut patet.

Secundò, aliā esse moralem & meritoriam principalem illa est Christi Crux ex qua, sola fluunt torrentes gratiarum, hic enim fons est patens domui David in ablutionem peccatoris, & menstruata.

Tertiò, aliā esse causā moralem sed instrumentalem, sacramenta videlicet, in quibus velut vasis aureis repositum est balsamum istud omnem sanans languorem, verbum Dei & concionatores aut ministri sacramentorum.

Quartò, denique aliā esse causā dispositivā, actus videlicet peccatoris, quibus disponimur proximè ad introductionem celestis formæ, actus illi sunt necessarij saltem duo Fidei & charitatis, ordinariè autem sunt quatuor actus Fidei, actus timoris, actus Spei, ac demum actus dilectionis super omnia, nam hic est progressus ordinarij triumphantis in nobis Spiritus Sancti, & plena hominis conversio ad Deum, ut fuscè in tractatu de gratia dictum est.

Causa finalis iustificationis.

Certum est quartò, causā finalem iustificationis esse primò gloriam Dei: *Omnes peccaverunt* (inquit Apostolus) & *egent gloria Dei*, unde iustificationem vocat Augustinus: *Maximam Dei magnificentiam*, omnia enim Dei attributa totam in ea magnificentiam suam exerunt: secundò gloriam Christi Mediatoris: *Prædestinavit enim nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum secundum propositum voluntatis in laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua glorificavit nos in dilecto filio suo, in quo habemus redemptionem per sanguinem eius secundum divitias gratiæ eius quæ superabundavit in nobis, ut habetur Ephesiorum 1.* Tertiò causā eius etiam finalem esse vitam æternam & glorificationem omnium electorum certum ex Apost. Roman. 6. *Habemus* (inquit) *fructum nostrum in sanctificationem, finem vero vitam æternam.*

Ex his igitur causis non est difficile intelligere totum progressum divinæ natiuitatis & vitæ quæ non est aliud quàm origo gratiæ quam effundit Deus in animam ex meritis Crucis Christi, ut totam illam ad se trahat, & suæ diuinitatis gloria veluti perfundat.

SECTIO II.

De augmento & perfectione gratiæ sanctificantis.

Certum est primò, gratiam illam iustificationis in prima remissione semel acceptam augeri posse intensiue ac crescere gradualiter ad modum aliarum qualitatum, quæ augentur in eodem subiecto per additionem gradus ad gradum, alia enim est claritas solis, alia claritas lunæ, alia claritas stellarum, inquit Apostolus 1. ad Corinthios cap. 13. quia scilicet iusti sicut in gloria differunt, ita differunt in gratia, quæ augetur per bona opera, sanctorum enim semita quasi lux splendens procedit, & crescit vique ad perfectam diem. Huius autem augmenti & perfectionis gratiæ causas excogitare non possumus nisi quatuor.

Prima causa.

Prima petitur ex actibus essentialiter & obiectiue perfectioribus: actus enim virtutum perfectiorum sunt haud dubiè magis meritoria gratiæ ac gloriæ quàm actus virtutum perfectiorum actus v. gr. charitatis virtutis specialis productiui maioris gratiæ quàm actus temperantiæ ac fortitudinis: Ideo magni momenti est elicere actus Theologicarum virtutum præsertim charitatis, & actus religionis quæ inter morales primum tenet locum, vel etiam actus aliarum virtutum elicere ex motiuis virtutum perfectis-

simarum, quia tunc actus illi externi habent meritum plurimum virtutum.

Secunda causa petitur ex actibus tum internis tum externis frequentioribus, id est elicitis cum maiori affectu ad motiuium virtutis, & præsertim placendi Deo. Certum enim est quod actus intensissimus æquiualeat innumeris actibus remissis ut postea dicitur, sufficit enim ad producendum habitum intensissimum, quem actus remissi vix innumeri producerent.

Secunda causa.

Tertia causa petitur ex actibus frequentioribus, cum enim nullus sit actus qui non augeat gratiam, certè quo illi plures fuerint eo maius erit augmentum gratiæ: unde patet, quàm facile sit augere gratiam, primò elicendo plurimos actus internos virtutum perfectissimarum, secundò singulos actus externos elicendo ex motiuis plurimum virtutum.

Tertia causa.

Quarta causa eaque certissima huius augmenti erit susceptio frequentissima & feruentissima sacramentorum, quia illa causant gratiam non solum ex opere operantis, sed etiam ex opere operato, unde si sæpe, si feruenter sacramenta suscipiantur crescet gratia in immensum, quia in ijs exercentur virtutum actus perfectissimi, feruentissimi & quamplurimi, ex quibus crescit etiam gratia ex opere operato. Vide Suarez lib. 9. cap. 1. & 2.

Quarta causa.

Certum est secundò, gratiam illam & sanctitatem crescere posse magis ac magis absque vllò termino, in homine quandiu est in via. *Operamini dum dies est* (inquit Christus) *venit nox cum nemo poterit operari*, atque ita nullum est tempus in quo non possimus negotiari, & in immensum diuitias salutis augere. Ratio est, quia status viatoris exigit ut semper accedere possimus ad terminum viæ, accessus autem ille augmentum est gratiæ, sicut recessus est amissio gratiæ. Deinde sicut nullus est status in quo Deus non det gratias sufficientes ad vitandum peccatum, sic nullus est status iustitiæ in quo non suggerat Deus auxilia quibus rectè operemur, & noua faciamus incrementa gratiarum. *Qui iustus est iustificetur adhuc, & qui sanctus est sanctificetur adhuc.* Neque tamen propterea sequitur fieri posse ut attingamus gradum gratiæ quem acquisiuit beata Virgo, vel etiam Apostoli, quia licet possimus elicere actus bonos perfectissimos, feruentissimos frequentissimos: non habemus tamen gratias sufficientes ad elicendos actus adeò perfectos ut per eos euehamur ad gratiam illam beatæ Virginis.

Gratiæ augmentum sine termino.

Certum est tertiò, gratiam in homine viatore nunquam ita posse crescere, ut extinguat penitus in eo fomitem peccati, & rebellionem concupiscentiæ, quamuis propter habitus adiunctos valde illam minuat & assuefaciat appetitum rationi obedire: imò nec vnquam adeò perfecta gratia euadit ut per eam abstinere homo possit ab omni peccato veniali, nisi specialibus auxilijs præueniatur à Deo & confortetur ut patet ex secunda disputatione.

Fomes peccati minuitur per gratiam.

Superesset hic dicere per quos actus fiat augmentum gratiæ, vtrum actus etiam remissiores illam augeant, & qua proportionem illud augmentum fiat, quod dicitur commodiùs initio sequentis tractatus vbi de habitibus Theologicis sermo erit.

SECTIO III.

De conseruatione gratiæ, & de perseuerantia illius usque ad mortem.

Certum est primò, quod homo iustus gratiam in iustificatione acquisitam conseruare non potest per aliquod notabile tempus, nisi eliciat multa bona opera, sine quibus neque vitari potest peccatum, neque

Necessitas bonorum operum.

que salus obtineri. Sic enim contra huius temporis hæreticos negantes possibilitatem seruandi Mandata Dei, & necessitatem bonorum operum latè probant Doctores Catholici primò ex scripturis quas plurimas congerit Augustinus libro toto de Fide & operibus, & 1. questionum ad Dulcitium q. 1. v. gr. ex 1. ad Corinth. cap. 13. habetur necessitas charitatis, & tota epistola S. Iacobi necessitas bonorum operum & apertum est dictum illud Christi Domini: *Si vis ad vitam ingredi serua Mandata*, & Psalmo 14. postquam dixit Domine: *Quis habitabit in tabernaculo tuo*. Concludit demùm, *qui facit hæc non mouebitur in æternum*, & Psalmo 56. *Declina à malo & fac bonum, inquire pacem, & persequere eam & inhabita in sacculum sacculi*: quod expendens Ambrosius: *Ne bona* (inquit) *malæque confundas, prius est ut crimine careas, postea ut innocentia fructum deferas si vis esse perpetuus*. Deinde gratia tunc perit quando non obseruantur præcepta, ergo ut diu aliquis seruet gratiam necesse est ut bona opera illa eliciat quæ sunt in Præcepto. Deniq; auxilium illud speciale sine quo nemo vnquam conseruat gratiam nemini Deus largitur nisi per opera bona se ad illud quodammodo disponat.

Speciale
auxilium
necessarium.

Certum est secundò, quod nemo potest gratiam diu conseruare sine speciali aliquo auxilio quod ex propria ratione gratiæ debetur omnibus iustis, qui proinde omnes possunt semper conseruare gratiam. Ita enim probatum olim est cum dixi de necessitate gratiæ actualis, & iterum probari potest ex varijs scripturis 1. ad Corinthios 1. *Qui confirmabit vos usque in finem sine crimine*, ubi sine dubio sermo est de fidelibus iam iustificatis: & 1. Petri 5. *Deus omnis gratiæ ipse perficiet, confirmabit, solidabitque*. Deinde sic definitur in Concilio Arausicano 2. can. 9. in Tridentino sess. 6. cap. 11. & 13. & can. 22. Triumphat etiam in hoc argumento Augustinus præsertim lib. de bono perseverantia in principio, epist. 106. & sæpè alibi. Affertque rationem lib. de gratia & libero arbitrio cap. 6. quia rebellio estanata concupiscentiæ tanta est, ut quantuncunque fuerit homo iustus, necesse omnino sit ut ambulet cum illo gratia, & super ipsum incumbat ne cadat, gratia verò habitualis affert quidem secum habitus quibus confortamur aliquo modo, sed fomitem illum integrum relinquit, ac proinde nisi adsint noua gratiæ auxilia moraliter est impossibile ut non excidamus à Dei amicitia. Hæc autem auxilia si fuerint efficacia vocari debent specialia & extraordinaria, quia non debentur ratione gratiæ neque omnibus sed paucis dantur: si verò fuerint solum sufficientia dantur omnibus iustis ac proinde non sunt dona extraordinaria: ut dictum est cum agerem de auxilijs sufficientibus quæ nemini negantur.

Perseuerantia est donum speciale gratiæ.

Certum est tertio, quod perseverantia & conseruatio gratiæ usque ad mortem semper est donum aliquod speciale gratiæ, sine quo nemini vnquam contingit gratia finalis seu mors in statu gratiæ, sic enim definitur in Tridentino sess. 6. can. 22. *Si quis dixerit hominem iustificatum sine speciali Dei auxilio in accepta iustitia posse perseverare vel cum eo non posse, anathema sit*: & can. 26. vocat Magnum illud usque in finem perseverantia donum: & cap. 13. definit illud non posse aliunde haberi nisi ab eo qui potens est cum qui stat statuere. Merito autem sic definit quia sic habetur ex multis scripturis Philippensium 2. *Deus est qui operatur in vobis velle & perficere pro bona voluntate*: Quibus verbis (inquit Anselmus) voluit ipse sanctos suos de perseverantia boni, non in suis viribus sed in Domino gloriari. 1. ad Corinthios 1. *Gratias ago Deo meo, &c. Qui & confirmabit vos usque in finem sine crimine in die aduentus, &c.* Deinde idem ubiq; prædicat

Augustinus verb. gr. lib. de bono perseverantia cap. 8. *Quicumque stat, voluntate Dei stat, potens est enim statuere illum Deus, non ipse se ipsum sed Deus*. Videnturque aperta ratio, quia non est dubium quin tota discretio electi à reprobo, & ipsa prædestinatio speciale sit Dei donum, hoc enim sæpè probatum est, sed in illa perseverantia, & gratia finali tota consistit discretio electi à reprobo, cum Deus ventilabrum in manu habens paleam à tritico separat, ergo illa perseverantia donum est speciale, maximum beneficiorum Dei, scopus omnium gratiarum quem qui attigerit saluus est in æternum. Præterea magnum sine dubio est Dei donum & specialis opus benevolentia quod mors contingat in puncto aliquo sequente tempus cum nullum ab homine violatum est præceptum graue: hoc enim multa includit Dei beneficia providentiam videlicet specialem, quæ auertit tentationes, & occasiones peccandi, quæ anticipet peccata illa quæ prævidentur futura si vixerit. Donum autem perseverantia in eo consistit quod mors eo tempore homini contingat in quo nullum habet homo peccatum ergo illud est eximium Dei beneficium.

Potest autem illud contingere primò si adultus perseveret longo tempore in gratia eamque longo tempore inter pugnas & procellas seruet integram & illæsam: & ad hoc nemo non videt quanta exigantur & quam eximia Dei beneficia, quod Isidorus Pelusiota comparat lucernæ quæ supra nauim aliquam, aut scopulum in medio mari, ventis flantibus, fauientibus tempestatibus, tumente mari, suum tamen seruaret lumen, inextincta manens.

Secundò, si adultus vel puer eo ipso tempore moriatur quo iustificatus est à peccato antequam peccauerit, aut etiam peccare potuerit: & hoc etiã speciale donum est providentia, quæ vel auertit, vel præuertit occasiones omnes peccandi: nam etiam de pueris verum est quod nemo perseverat id est inuenitur in mortis articulo habere gratiam sine speciali Dei dono, & beneficio ut testatur Augustinus 1. de bono perseverantia cap. 2. colligitque c. 14. ex Sapientia c. 4. *Placita enim erat Deo anima illius, propterea properavit educere illum Deus de medio iniquitatum*.

Certum est quartò, perseverantiam illam finale non posse aliud esse quam collectionem plurium auxiliorum partim interiorum, partim exteriorum, quibus homo præseruatur infallibiliter à peccatis usque ad tempus mortis, aliquando enim homo tunc cum perseverat, est in statu in quo non obligatur elicere vllum actum positium sed tantum abstinere à peccato per puram negationem actus, & tunc sufficient illi auxilia omnino extrinseca, videlicet impedire occasiones peccandi & tentationes, mors vel properata vel omnino naturalis, vel eo tempore contingens quo non potest homo peccare. Aliquando ita perseverat ut teneatur elicere plures actus bonos ad quod pluribus eget auxilijs efficacissimis, quibus natura tunc debilitato corpore infirmior cõfortetur ad repellendos maiores tunc dæmonis insultus eo potissimum tempore insidiantis quo imminet vitæ finis & de summa salutis decretoria est pugna.

Differt autem donum istud perseverantia quod omnibus electis commune est, à confirmatione in gratia quæ data non est nisi eximij quibusdam Dei amicis. Confirmatio enim in gratia includit plures gratias congruas, ita continuatas per longum tempus vitæ, ut deinceps nullo peccato iustus ille contaminetur. donum autem propriè dicitur solum finale quoniam eam multa sæpè peccata mortalia interrumpunt.

Quid sit
perseuerantia finalis.

SECTIO

De Iustificatione per Gratiam:

505

SECTIO IV.

De amissione gratiæ sanctificantis.

Amittitur gratia per peccatum.

Certum est primò, gratiam sanctificantem semel in iustificatione acquisitam posse amitti totam, & eam omnem statim destrui adueniente peccato morali quolibet, sic enim definitur in Tridentino sess. 6. cap. 15. & colligitur ex Apostolo *Quoniam qui talia agunt regnum Dei non possidebunt*: quia scilicet nulla potest esse conuentio lucis ad tenebras, Dei ad Belial, gratia enim tamen est diuina & supernaturalis opposita tamen est (vt dixi) tum priuatiuè tum contrariè peccato mortali, cuius effectus formales omnes oppositi sunt omnibus effectibus gratiæ, abominatio vera desolationis in loco sancto: gratia enim facit sanctum, Dei amicum, iustum & rectum, Dei filium adoptiuum, Spiritus Sancti templum, & Deo similem. Peccatum vera malitia est, inquinans totum hominem, constituens inimicum & exolum Deo, destruens totam rectitudinem tollens ius ad hereditatem, & dignum reddens æterna pœna, filium efficiens diaboli, pro spiritu Dei spiritum substituens nequitia, à Deo elongans.

Peccatum destruit habitum charitatis.

Certum est secundò, nunquam destrui gratiam per peccatum mortale, quin totus simul destruat habitus charitatis, & omnium virtutum moralium infusarum, cum omnibus donis Spiritus Sancti, quia destructa forma necesse est destrui omnes proprietates sequentes formam, anima recedente potentia omnes recedunt. In homine supernaturalem habente vitam forma & veluti anima est gratia sanctificans, potentia ac proprietates sunt habitus virtutum & donorum: auferuntur ergo illi omnes ablata gratia exceptis habitibus Fidei & Spei, quos certum est nunquam destrui nisi per peccata desperationis & infidelitatis vt dicitur in tractatu sequenti de virtutibus, & hoc ex sola indulgentia contingere ostenditur eo loco.

Status difficultatis.

Difficultas igitur duntaxat esse potest de certitudine quam habere homo viator potest quod habeat gratiam: vocatur autem certitudo, cognitio ita excludens formidinem omnem oppositi, vt non possit illi subesse falsum: hæc certitudo potest esse triplex alia est certitudo fidei cuius infallibilitas oritur ex aliqua reuelatione: alia Theologica, quæ oritur ex euidencia demonstrationis alicuius, in qua vna præmissa sit de fide altera sit naturaliter euidens. Denique alia certitudo est moralis, quæ quamuis non sit omnino infallibilis, nititur tamen coniecturis adeò probabilibus vt non relinquunt vllam dubitationem, & ferè nullam formidinem.

Ratio prima dubitandi.

Ratio verò dubitandi est, quia primò ex scripturis videtur posse colligi certitudo ista iustitiæ, Ioannis 14. *Vos cognoscetis eum quia in vobis erit*, sermo enim ibi est de Spiritu Sancto quem habemus in nobis per gratiam, ergo cognoscere certò possumus quod sumus in statu gratiæ. 1. Ioan. 4. *In hoc cognoscimus quia in eo manemus & ille in nobis, quoniam de spiritu suo dedit nobis.*

Secunda.

Secundò, si valeret probatio vulgaris ducta ex Eccl. cap. 9. *Nemo scit vtrum amore an odio dignus sit*, sequeretur neminem cognoscere posse quod sit in peccato, dicitur enim quod nemo scit vtrum sit dignus odio, hoc autem absurdum est, quia cum occidit aliquis voluntariè hominem certò scit se peccasse, ergo similiter cum est contritus certò scit se habere gratiam.

Tertia.

Tertiò, si possum esse certus quod eliciam actum veræ Fidei vel amoris, possum esse certus quod sum in gratia: possum autem esse certus quod credo aliquem articulum purè, quia Deus illum reuelauit, &

Tom. I.

quod Deum amo super omnia quia dignus est, ergo possum esse certus quod sum in gratia.

Dicendum tamen est neminem esse posse certum certitudine fidei, vel certitudine Theologica quod habeat gratiam: posse tamen aliquos eximie sanctos habere certitudinem moralem quæ prudenter reddantur securi de statu gratiæ.

Affertio.

Primam partem, Catholici omnes Doctores asserunt contra sectarios, qui volunt debere fidelium quemlibet credere omnino quod sit in gratia, & prædestinatus, asseruntque hanc esse fidem quæ iustificatur. Conuincitur autem error eorum primò ex Scripturis Prouerbiorum 20. *Quis potest dicere mundum est cor meum, purus sum à peccato*: 1. ad Corinthios cap. 9. *Nihil mihi conscius sum sed non in hoc iustificatus sum*, quasi dicat vt explicat S. Thomas: *Ad hoc vt sim iustus non mihi sufficit quod non habeam conscientiam peccati vllius mortalis*. Ecclesiasta 9. *Nescit homo vtrum amore an odio dignus sit*, vbi non est sermo de peccatoribus qui optimè sciunt se peccasse, sed asseritur solum de iustis quod eorum nemo sciat vtrum sit dignus odio an amore. Secundò idem frequentissimè probant S. Patres v.g. Augustinus in Psal. 50. ad ea verba (incerta & occulta sapientiæ tuæ manifestasti mihi,) & ad ea verba Psalm. 41. (ad me ipsum anima mea turbata est.) Chrysostomus ad eum locum Ecclesiast. 7. (non te iustifices ante Deum quoniam agnitor cordis ipse est) alios dabunt plurimos Bellarminus 1. 3. de iustificatione, Stapletonius 1. 7. Suares 1. 9. c. 9. Tertiò denique ratio est, quia hæc propositio, ego sum in gratia non est reuelata explicitè in se ipsa vt patet, neque implicitè in alijs propositionibus reuelatis vniuersalibus, nam omnes propositiones reuelatæ de statu iustificationis sunt conditionatæ: v.g. cum dicitur homo baptizatus est in gratia, homo contritus caret peccato conditionales sunt, si est verè baptizatus, si est verè contritus: sed non est de fide quod impleta sit hæc conditio; quæ pendet ab intentione ministri, vel ab actibus nostris quorum neutrum certum esse potest.

Prima pars.

Secunda pars, de certitudine Theologica cui nequit subesse falsum non est minus euidens, quia certitudo Theologica exigit præmissam vnam reuelatam, & alteram certam naturaliter, dixi autem non posse dari propositionem vllam reuelatam specialiter, neque alteram certam euidenter.

Secunda pars.

Tertia pars, de certitudine morali quæ omnem excludat anxietatem recepta est apud omnes: *Gloria nostra hæc est* (inquit Apostolus) *testimonium conscientia nostra*, & alias *Ipse Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filij Dei*: adducuntur etiam sancti Patres præsertim Bernardus serm. 6. in Cantica, vbi asserit signa tria inhabitantis in nobis Dei, si abstinens à peccatis: si facis dignos penitentia fructus, si facis opera vitæ. Si hæc (inquit) *senserō non ambigo adesse sponsum, verbi siquidem hæc copia sunt, & de plenitudine eius hæc omnia accepimus*. Denique probat efficax ratio, quia vbi sunt moraliter certæ causæ omnes & effectus iustitiæ ibi moraliter certum est esse iustitiam, in quibusdam autem duò illa reperiuntur, nam causæ iustitiæ sunt sacramenta & actus boni, qui ergo post baptismum, non scit se peccasse, & qui sæpè post peccatum magna cum diligentia confessus est, illi magnam causam habent non formidandi: effectus autem iustitiæ sunt abstinere à peccatis, desiderium ardens placendi Deo, bona opera penitentia præsertim & charitatis.

Tertia pars.

Ad primam Resp. nihil ex illis Scripturis concludi posse pro certitudine omnimoda status gratiæ. Ioan. 14. dicitur quod Apostoli cognoscēt personā Spiritus Sancti,

Solutio primæ dubitationis.

Sancti, & Myſterium Trinitatis, non dicitur quod cognoscent certò, ſe illum habituros inhabitantem, niſi certitudine quadam morali, de qua etiam loquitur S. Ioannes 1. illa epiſt. *In hoc cognoscimus quia in illo manemus, &c.* Vel certè in vtroque loco habetur generalis promiſſio facta Eccleſiæ.

Ad ſecundam patet ex dictis locum illum Eccleſiaſtæ intelligendum non eſſe de peccatoribus, ſed de iuſtis tantum.

Ad tertiam Reſpondeo poſſe quidem nos eſſe certos quod eliciamus actum aliquem fidei aut amoris, ſed neminem ſcire certò poſſe quod eliciat actum Theologicum fidei & charitatis id eſt ſupernaturalem, vt ex ſequenti tractatu patebit.

DISPUTATIO IV.

De altero effectu Gratia Christi id est de merito actuum nostrorum.

Dixi quomodo per gratiam Chriſti, homo ſanctificetur & iuſtificetur, nunc videndum eſt quomodo per eam glorificetur & coronetur: *Quos enim vocauit hos & iuſtificauit, quos autem iuſtificauit illos & glorificauit*, quia gratia quos vocando efficit ſanctos ſanctificatos euehit ad coronam. De hoc ergo mirabili effectu diuinæ gratiæ, per quam efficitur homo dignus præmio æterno, & gloriatur in ſpe gloriæ filiorum Dei tria mihi video neceſſaria. Primum ſit, exiſtentia & quidditas meriti. Secundum ſit, ſubiectum meriti. Tertium ſit, obiectum meriti. Primum oſtendit quod actus noſtri verè ſunt meritorij & quid ſit mereri. Secundum declarat quinam actus ſint meritorij. Tertium cuius mercedis ſint meritorij.

QVÆSTIO I.

Exiſtentia & quidditas meriti operum bonorum.

S. Thomas, quæſt. 114.

Meritum
quid ſit.

Meritum vniuerſè appellatur valor operis, propter quem debetur ei alicuius præmij retributio, breuius dixerim eſt dignitas præmij: *Ambulant mecum in albis, quia digni ſunt.* Primum igitur quod in hac tota materia video eſſe maxime neceſſarium eſt firmiſſima perſuaſio gloriæ quam meremur per ſingulos actus bonos, quia illud videtur eſſe primum caput ſcientiæ ſanctorum quos deducit Deus per vias rectas, vt primum omnium videant regnum Dei, quod merentur rectè operando. Proponenda itaque primo loco eſt & probanda veritas Catholica circa exiſtentiam huius valoris. Secundò quid ille ſit & quotuplex.

SECTIO I.

Veritas Catholica circa exiſtentiam meriti: id eſt verum opera hominis iuſti verè ſint meritoria præmij æterni.

S. Thomas, articl. 1. & 3.

Certum eſt primò, hæreticos huius temporis omnium inimicos bonorum operum, & meriti eo-

rum hoſtes inſenſiſſimos erraſſe tripliciter circa exiſtentiam meriti.

Primò enim volunt neminem iuſtum vlla vquam bona opera facere, ſed quidquid viri faciunt etiam ſanctiſſimi, quantumvis bonum videatur ac laudabile, vitiatum tamen eſſe ac inquinatum, imò peccatum grauiffimum: ſic enim expreſſè tradit Caluius l. 3. *inſtitutionum* c. 12. §. 4. & c. 14. §. 9.

Secundò neminem teneri bona vlla opera facere, vel etiam vllam ſeruare legem, Apoſtolo proficiente *Quod iuſto non eſt lex poſita.*

Tertiò, negant vlla iuſtorum opera eſſe digna præmio apud Deum, ſed tantum pœna, ſic enim habet Caluius in *Antidoto Concilij Tridentini ſeſſ. 6. cap. 2.* Poſteriores autem hæretici vmbra aliquam meriti admitunt, quia quamvis omnino negent opera noſtra mereri gloriam æternam, tamen fatentur quod ex liberalitate maxima Deus retribuit illis præmium aliquod temporale.

Certum eſt ſecundò, Catholicam doctrinam de operibus meritorijs triplici capite contineri vt explicatur in Concilio Tridentino ſeſſ. ſexta capite decimo ſexto.

Primum eſt poſſe homines iuſtos cum Dei gratia plures elicere actus verè bonos & laudabiles, *Arbor enim bona bonos fructus facit.*

Secundum eſt teneri homines etiam iuſtos elicere multa huiusmodi bona opera ſine quibus ſalutem non ſunt conſequuturi, *Omnis enim arbor quæ non facit fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur.*

Tertium eſt homines iuſtos per huiusmodi bona opera verè ac propriè mereri vitam æternam, & alia plura dona ſpiritalia: aded vt propter illos actus debeatur illis gloria vt ſtipendium & vt corona. Duo illa prima capita ſæpè ſuperiùs probata ſunt, de tertio propriè hic agendum eſt.

Ratio ergo dubitandi primò eſt, quia in ſcripturis vita æterna dicitur eſſe gratia. Romanorum 6. *Stipendium peccati mors, gratia autem Dei vita æterna: ſi autem gratia iam non ex operibus aliqui gratia iam non eſt gratia*, vt habetur ibidem cap. 11. Dicitur etiam quod coronamur ex miſericordia, *Pſalm. 102. Qui coronat te in miſericordia*, dicitur hæreditas primæ Petri 3. *In hoc vocati eſtis vt benedictionem hæreditate poſſideatis*, hæreditas autem filijs non datur vt merces, quæ debetur famulis potius, & mercede conductis. Dicimur eſſe ſerui inutiles etiam poſtquam fecerimus omnia quæ præcepta ſunt nobis, dicuntur non eſſe condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam: vocamur ad conuiuium ſponſi Chriſti ſine pretio, *Emite absque argento, & absque vlla commutatione mel & lac.* Denique dicitur neminem conſidere poſſe in propriis meritis ſed in Deo ſolo, & in Chriſto Ieſu in quo ſolo eſt nobis ſalus, vel enim merita mortis eius ſunt ſufficientia vel non ſunt, ſi ſufficienti ad ditandos fideles omnes filios Crucis, vt quid? iterum iubemur emere, quod iam noſtrum eſt, ſi non ſufficienti, *Vana ergo eſt fides noſtra vana predicatio noſtra.*

Secundò, conſentire videntur Patres verbi gratia inculcat Auguſtinus ſæpiſſimè quod Deus non coronat merita noſtra, ſed dona ſua: Et Hilarius in *Pſalmum 51.* Serio proſiteretur inſufficientia eſſe opera noſtra, niſi miſericordia Dei etiam in hac iuſtitia voluntate ſuarum demutationum & morum vitia non reputet.

Tertiò, vbi eſt meritum condignum ibi debet eſſe iuſtitia rigorosa proprium debitum, & deinde aliqua æqualitas operis & præmij, neutrum autem in noſtris actibus reperitur, ergo illi non debent dici eſſe meritorij æternæ gloriæ.

Dicendum

De Merito ut est effectus Gratiae Christi. 507

Afferio prima. Dicendum tamen est primò, certum omnino cui libet Christiano esse debere quod iustus per actus bonos verè ac propriè meretur præmium æternum, quod etiam certissimè accepturus est. Ita constantissimè censet & semper censuit Ecclesia Christi ut definitur in Tridentino sess. 6. cap. 16. & can. 26. & 32. probant autem hanc veritatem Catholicam & Christianorum spem certissimam optimis argumentis Bellarminus lib. 5. de iustificatione, Toletanus in Apologia pro Concilio Tridentino: Lindanus lib. 3. Panoplie Valsques disp. 203. Suarez l. 1. c. 1. & sequentibus.

Probatum primò ex scripturis. Primò enim scripturæ ab initio vsque ad finem prædicant mercedem bonorum operum ut rectè notat Basilus in Psalm. 1. v. gr. Ecclesiastici 16. *Unicuique misericordia faciet locum, secundum meritum operum suorum*, ubi vides ex misericordia dari gloriam ad bona opera, ex iustitia verò dari gloriam propter illa. Sapient. 5. *Apud Dominum est merces eorum*, loquitur de iustis qui per labores & Angustias transferunt ad quietem & regnum, quod etiam possident titulo mercedis. Christus in Evangelio idem semper proponit Matthæi 5. *Merces vestra copiosa est in celo*, cap. 20. *Voca operarios & redde illis mercedem*: cap. 16. *Reddet unicuique secundum opera sua*, cap. 25. *Venite benedicti possidere paratum vobis regnum, esurivi enim, &c.* Apostolus idem quoque versat celeberrimè, 1. ad Corinth. 3. *Unusquisque propriam mercedem accipiet secundum laborem suum*, cap. 15. *Abundate in omni opere bono, scientes quod labor vester non est inanis in Domino, non enim iniustus est Deus, &c.* 1. ad Timotheum 4. *Reposita est mihi corona iustitiae: Hebræorum 10. Nolite amittere confidentiam vestram qua magnam apud Deum habet remunerationem*: 2. ad Corinthios 4. *Id quod est momentaneum, & leue nostra tribulationis æternam gloria pondus operatur in nobis*: Apocalypsis 22. *Ecce venio cito & merces mecum est reddere unicuique secundum opera sua*, alia suppetunt innumera testimonia ubi gloria vocatur corona, Non coronabitur nisi qui legitime certauerit, tene quod habes, & caute ne alius accipiat coronam tuam, imò appellat eam S. Petrus immarcescibilem gloriæ coronam, hæreditatem incorruptibilem & incontaminatam. Dicitur brauium merces & cætera ubi dicimur esse digni Deo, & cælesti hæreditate.

Probatum secundò ex sanctis Patribus & Concilijs. Secundò, in eandem conspirant sententiam S. Patres ut fateatur etiam Caluinus lib. 3. institutionum cap. 15. §. 2. dabunt innumeros Bellarminus loco citato, c. 4. Valentia q. 2. p. 2. Valsques cap. 2. Suarez c. 1. v. g. Hieronymus in c. 49. Isaia, *Potentiam suam nostro arbitrio dereliquit, ut iuste voluntas præmium consequatur*. Augustinus epist. 105. *Cui debetur vita æterna vera iustitia est si autem vera iustitia est ex te non est*. Vide Doctores citatos. Eadem est Doctrina omnium Conciliorum v. g. sic habet Arausicanum 2. Canon. 18. *Debetur merces bonis operibus si fiant, sed gratia præcedit ut fiant*: Lateranense c. *firmiter de summa Trinitate*, Florentinum in litteris unionis: Tridentium sess. 6. cap. 16. Denique omnes Scripturæ, omnes Pontifices, omnes S. Patres hanc veritatem ubique asserunt & ab omnibus fidelibus credi volunt.

Probatum tertio. Tertiò rationes etiam non desunt optimæ quæ hoc probent.

Prima sit ex parte Dei qui totam gloriam attributorum suorum in hoc mirabiliter manifestat sapientiæ, quia inuenit mirabilem modum quo iustus simul esset misericors, adèò ut nec misericordia iustitiæ obesset, neque iustitia misericordiam impediret ut rectè notat Augustinus lib. de gratia & libero arbitrio cap. 7. ubi explicat illud Psalm. 102. (qui coronatur in misericordia & miserationibus,) *Quia scilicet*

Tom. I.

ex eius miseratione bona operamur quibus coronam ex iustitia mereamur, & hinc iustitia simul ostenditur cum misericordia, liberalitas in eo quod supra condignum præmio rependit: potentia quod actionem tenuissimam miserrimæ creaturæ ad eam dignitatem euehit ut digna sit præmio æterno, providentia quod medium inuenit mirabile perducendi homines ad finem beatitudinis, acuendo illos ad opera virtutum, nec enim excogitari potuit aptius vllum medium, quàm proponendo æternitatis coronam pro minimo actu bono. Accedit etiam altera ratio ex parte operis meritorij, quia omnis actio libera & laudabilis meretur præmium & laudè ab eo in cuius honorem dirigitur, præsertim si gubernator ille sit diues & munificus in omnes qui honorant eum.

Tertia ratio ex parte ipsius hominis, quia sicut res naturales per proprios motus & operationes assequuntur omnes id ad quod à Deo sunt ordinatæ: similiter homo per suos actus assequi debet finem supernaturalem ad quem à Deo est ordinatus: sed dissimili modo, quia enim creatura irrationalis agit sine libertate opera eius rationem non habent meriti: opera verò creaturæ liberæ meritoria sunt, & digna præmio ac laudè.

Afferio secunda. Dicendum secundò est, bona opera hominis iusti mereri mercedem æternæ vitæ non ex sola liberalitate Dei, nec ex aliqua tantum congruitate, sed mereri eam ex se ipsis, & omnino condignè, tanquam aliquid illis omnino debitum & æquale.

Prima pars. Prima pars, quod ratio meriti non sit aliqua tantum Dei liberalitas, sed intrinseca bonitas ipsius actus certa est contra omnes sectarios, quia ex allatis scripturis constat vitam æternam tribui bonis operibus ut mercedem, ut coronam, ut stipendium, ut brauium, sed illa non dantur ex mera liberalitate, merces enim differt à donò liberaliter collato, corona & brauium dantur post pugnam & certamen legitimum ergo bona opera non ex sola liberalitate, sed ex intrinseca bonitate & valore merentur æternam vitam. Deinde sicut se habet æterna damnatio respectu malorum operum, sic æterna vita respectu operum bonorum ut deserte asserit Augustinus epist. 105. *Sicut merito peccati sicut stipendium redditur mors, ita merito iustitiæ, tanquam stipendium, vita æterna*: sed damnatio non fit ex sola Dei voluntate, sed ex operum demerito, ergo & salus datur ex verito mero bonorum actuum.

Secunda pars. Secunda pars, de condignitate meriti communis est inter Catholicos, quibus tamen repugnare videntur Valdensis, Burgenfis, Durandus.

Primò autem colligitur ex citatis testimonijs scripturarum ubi dicuntur opera esse Deo ipso digna, id est præmio æterno quod Deus iuxta illud Geneseos 17. *Ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis*, itaque dicitur Sapientiæ 7. *Deus tentauit eos, & inuenit eos dignos se*. 2. Thessalonienfium 1. *Ut digni habeamini in regno Dei*: Colossensium 1. *Dignos nos fecit in partem sortis sanctorum*: Hebræorum 13. *Beneficentia & communionis nolite obliuisci talibus enim hostijs promeretur Deus*. Huc etiam pertinent omnes illæ scripturæ ubi æterna salus, merces, corona, stipendium: nam illa omnia condignitatem dicunt & æqualitatem. Dicitur enim stipendium (inquit August. epist. 105.) *quia debetur, quia dignè retribuitur, quia merito redditur*.

Secundò à priori ratio petitur ex triplici principio illorum actuum qui sunt meritorij.

Probatum secundò à priori. Primus est gratia inhabitationis per quam homo operatur ut filius Dei adoptiuus & ut naturæ particeps iurò prout inhabitantè & informantem habet Spiritu

Sanctum

Sanctum cuius illa sunt opera tunc effectiue tunc formaliter aut quasi formaliter.

Secundum est Christus cuius membrum viuens est ille qui habet gratiam, & totum influxum participans.

Tertium gratia ipsa operans & cooperans quæ instrumentum est & veluti manus Spiritus Sancti excitantis ad bonum: ex eo triplici principio tanta existit dignitas operis de se imperfectissimi, vt pretium habeat æquale præmio æterno.

Solutio
primæ dubitationis.

Ad primam Respon. nihil ex ijs locis aliud inferri nisi quod merita omnia nostra ita pendent à gratia quæ datur omnino gratis, vt sine illa nihil omnino possimus mereri, sic enim vita æterna dicitur ab Apostolo esse gratia Dei, quia gratia est à qua primum penderet, & sine qua nunquā illam mereremur vt recte annotat August. epist. 105. *Vita æterna iustitia quidem stipendium sed tibi gratia est, & ipsa iustitia.* Sic etiam dicitur Deus coronare nos in misericordia & miserationibus, quia vt dixi supra ex Augustino, cum coronat merita nostra coronat dona sua quæ non nisi misericorditer confert. Fateor vitam æternam electis dari vt hæreditatem, sed ita tamen vt si adulti sint habeant eam etiam vt mercedem, vnde vocatur etiam ab Apostolo retributio hæreditatis: cum enim adoptiui duntaxat filij simus, ea conditione admittimur ad hæreditatem, quod mereamur eam etiam vt mercedem. Dicimur inutiles serui etiam postquam omnia fecimus quæ præcepta sunt nobis, quia Deus ex obsequio nostrorum operum non colligit vllam vtilitatem: vel etiam quia opera illa non nostris sunt viribus, sed ex auxilio gratiæ operamur. Cum negat Apostolus condignas esse passiones huius temporis ad futuram gloriam: exaggerat tantum magnitudinem & æternitatem gloriæ, negatque vllam esse proportionem tribulationum quas in hac vita toleramus, cum cumulo bonorum quæ nos manent in altera vita, si passiones illæ spectentur in se ipsis quoad magnitudinem & durationem, si autem spectentur secundum dignitatem quam à Spiritu Sancto informant, mouente, operante, & à Christo influente ac suorum meritorum vim conferente certe perfectam habent æqualitatem. Quando inuitamur ad emendum absque vlllo pretio & commutatione mel & lac, intelligi debet de prima gratia quam accipimus semper sine vlllo præmio merito. Vnde nec vllus confidere potest in suis meritis quæ omnino pendent ab eo qui factus nobis est iustitia & sanctificatio, & propitiatio & redemptio. Merita mortis eius sunt sufficientissima modò applicentur, non applicantur autem sine meritis nostris, quæ valorem ex illis habent.

Secundæ.

Ad secundam Respondeo eandem esse mentem sanctorum Patrum cum dicunt Deum coronare dona sua non merita nostra, & nostros actus esse insufficientes, nisi Dei misericordia præstò fuerit. Hoc enim vnum volunt quod sine gratia Dei nulla possint haberi merita, sic enim nulla sunt merita, quæ non etiam sint dona: vel etiam significant necessariam esse Dei acceptationem ad meritum quodlibet proprium vt patebit ex sequentibus.

Tertiæ
inferius.

Ad tertiā de rigore iustitiæ, & æqualitate operis cum præmio vt respondeatur videndum est quod propositum erat secundo loco.

SECTIO II.

Quid & quotuplex sit meritum operum bonorum.

Meritum
quid sit.

Certum est primò, meritum optimè definitur opus propter quod debetur homini à Deo alicuius

præmij retributio: est enim, vt dixi valor moralis ipsius operis propter quem operans laude dignus est & præmio, vel breuius dignitas laudis & præmij propterea quæ reuocatur (vt sæpè dixi) ad causam efficientem non ad causam finalem: non enim sufficit vt prius existat in intentione quàm effectus, sed re ipsa & in executione debet existere prius saltem in aliqua differentia temporis, non enim causat tanquam bonum propter quod obtinendum, aliquid fiat, sed tanquam aliquid iam positum per quod poni debeat aliud: opus ergo meritorium dicit respectum vt sic, ad præmium ad præmiantem, & ad operantem.

Certum est secundò, meritum vniuersim diuidi à Teologis in meritum condignum & meritum congruum. Meritum condignum aliqui definiunt id cui ex iustitia debitum est præmium: meritum congruum illud cui præmium debetur ex aliqua tantum congruitate. Fallitur enim Soto asserens contra communem sententiam nullum esse meritum quod non sit condignum: Contritio enim peccatoris aliquod habet meritum, quia illi iustificatio infallibiliter debetur, neque datur omnino gratis, & tamen non habet condignitatem, sed solum congruitatem, sicut enim est imperfectum meritum, ita ius tribuit duntaxat imperfectum ad speratam mercedem, debetur videlicet merito congruo solum imperfectè propter bonitatem aliquam operis, & promissionem diuinam.

Difficultas igitur tota est de propria ratione in qua differunt meritum perfectum seu condignum, & meritum imperfectum seu congruum. Primò enim dici potest quod differant in eo quod merito condigno præmium debeatur ex iustitia rigorosa, non autem merito congruo. Secundò quod meritum condignum excludat omnem acceptationem gratuitam Dei: meritum autem congruum in ea solum fundetur. Tertiò ratione solius æqualitatis cum præmio, quam habeat meritum condignum, meritum autem congruum illam non habeat. Quæ tria paucis inquirere placeat.

S. I.

Utrum de ratione meriti condigni sit debitum iustitiæ rigorosæ.

Debitum rigorosæ iustitiæ appellatur illud cui res aliqua ita est debita, vt vera fiat iniuria creditori si non reddatur: Huiusmodi iustitiam non posse reperiri Deum inter & homines plenè alibi disputatum est propter summum Dei dominium in omnia iura quæ creaturis possunt conuenire, adeò vt de illis disponere possit Deus prout voluerit, quin vnquam vlla creatura iniuriam pati possit: nemo enim alteri facit iniuriam cum disponit de re sua. Hoc ergo supposito nunc queritur, vtum merita nostra condigna esse nequeant eo nomine, quia rigorosæ huius iustitiæ debitum non possint includere.

Ratio verò dubitandi est primò, quia illud omnè quod ex iustitia non datur, dari necessariò debet ex misericordia, sed quod datur ex misericordia non datur ex merito condigno, condignitas enim meriti excludit misericordiam, ergo quod non debetur ex iustitia non datur ex merito condigno: ergo vt meritum aliquod sit condignum debet includere debitum iustitiæ.

Secundò, illud meritum includit ius proprium iustitiæ in quo præmium est æquale pretio, si enim pro aliqua domo æstimata mille aureis, exhibeas pretium mille aureorum, emptionem facies ex vera iustitia: sed opus filij Dei adoptiui prout dignificatū ex inhabitante Spiritu per gratiam, & ex Christo influente per merita propria, habet æqualitatem cum æterna mercede, ergo illa merces æterna ex iustitia debetur.

Tertiò;

De Merito vt est effectus Gratia Christi. 509

Tertia. Tertiò, dicitur in Scripturis sapissimè quod ex iustitia pramium operanti rependitur, *Non enim iniustus est Deus vt obliuiscatur operis vestri & laboris: reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus Iustus Iudex*, & probatur quia princeps debet omnino militi strenuo coronam quam promissit cum pacto aliquo oneroso, neque dicitur gratis dare hanc coronam quam pro certo debet: Deus promissit coronam certantibus & fidem seruantibus, ergo debet illam ex vera iustitia.

Affertio 1. probatur. Dicendum tamen est primò, veram illam & rigorosam iustitiam nullo modo esse necessariam vt debeat homini iusto merces aterna ex merito condigno, sed sufficere illam iustitiam minus rigorosam & magis late sumptam, quæ sola intercedere potest inter Deum & homines. Ita docent omnes qui cum Vasque negant iustitiam propriam esse posse vel Dei ad homines propter negationem debiti perfecti, vel hominis ad Deum propter inadæquationem debiti, quia scilicet Deus nihil strictè debet, & creatura debet nimis strictè. Contrarium autem docent Suares & omnes illi qui pugnant pro rigorosa iustitia Dei ad homines.

Ratio verò est, quia ratio meriti etiam condigni est proprietas humane actionis studiosæ cui debetur aliquod pramium propter æqualitatem eius cum pramio, sed ad illam æqualitatem & debitum sufficere possunt fidelitas & gratitudo, & iustitia minus propria, ergo ad meritum condignum non requiritur iustitia perfecta. Probatur minor, quia est aliquod discrimen inter pretium & pramium, vt patet, dicitur enim pretium equi venditi, domus locatæ, laboris in vinea: pramium autem appellatur dignitas laudis & honoris, sed non differunt nisi quod pretium dicat rigorem iustitiæ, pramium autem illam non dicat, ergo ad rationem meriti non requiritur debitum perfectæ iustitiæ. Deinde probo sufficere posse illam æqualitatem sine debito iustitiæ, si enim creditor possit aliis titulis exigere rem illam propter quam debet pramium, non rependet pramium ex iustitia, & tamen esse tunc poterit meritum condignum, ergo ad huiusmodi meritum non exigitur perfecta iustitia, sed sufficit fidelitas ex parte creditoris, & æqualitas operis meritorij.

Solutio primæ objectionis. Ad primam negatur illa maior, quidquid non recipitur ex iustitia recipitur ex misericordia, potest enim recipi ex fidelitate vel etiam ex iustitia quadam minus rigorosa. Quidquid retribuitur ex merito, non retribuitur ex misericordia pura si pactum interuenerit, sed retribuitur ex sola illa iustitia late sumpta quæ sola in Deo est respectu creaturæ.

Secundæ. Ad secundam Respondeo, falsam esse illam maiorem, illud meritum includit debitum iustitiæ in quo pretium est æquale mercedi, æqualitas enim esse potest, & tamen non erit rigor iustitiæ vt ostendi, quia si Deus possit aliunde illud opus exigere quod est æquale pramio, poterit Deus sine iniustitia negare pramium, etiam posita æqualitate, Deus autem donat etiam ipsa merita, & multis aliis titulis illa potest exigere, igitur posita æqualitate non necessariò sequitur iustitia rigorosa.

Tertiæ. Ad tertiam Respondeo Scripturam loqui de iustitia illa minus rigorosa, & tamen maiorem arguente perfectionem in Deo, sic enim vocat illum iustum iudicem appellat coronam iustitiæ, negat ita iniustum esse Deum vt obliuiscatur operum nostrorum, sed non loqui vnquam de illa stricta iustitia quæ in Deo summam argueret imperfectionem, iniuriam enim facere non potest ille qui Dominus est omnium iurium sui mancipij. Verum est quod ille princeps qui coronam promissit debet illam non solum ex fide-

litate, sed etiam ex iustitia, quia non est Dominus omnium iurium strenui huius militis: hoc autem vt vides locum in Deo non habet, qui si negaret pramium faceret infideliter, sed non faceret iniuste, quia non faceret iniuriam. Sed hæc alias fusiùs, & accuratius.

§. II.

Virum de ratione meriti condigni sit vt excludat acceptationem liberalem, & pactum Dei.

Video tripliciter diuisos esse Doctores in hac controuersia quam celeberrimam fecit multorum contentio: Primò, censet Scotus totam rationem meriti pendere à sola Dei acceptatione ac promissione, itavt ea seclusa nullus in opere sit valor, & proportio cum pramio aeterno, totum enim hoc oriri à liberali promissione Dei. Secundò, censet ex opposito Vasques disp. 214. nullam promissionem Dei aut acceptationem exigi ad perfectum meritum, sed opera nostra ob dignitatem gratiæ ex se ipsis esse meritoria, etiam si nulla esset Dei promissio aut etiam Christi merita. Tertiò, mediam sequuntur sententiam Suares & Bellarminus, volunt enim nostra quidem opera ex se ipsis ante omnem promissionem esse proportionata pramio, sed non esse tamen meritoria sublato Dei pacto & promissione; volunt enim requiri ad meritum condignum & dignitatem operis & promissionem Dei, per quæ duo constituatur formaliter opus meritorium.

Ratio verò dubitandi est primò, quia si ad meritum condignum requiritur promissio, sequitur neminem iustum mereri posse nisi ei promissio aeternæ vitæ cognita fuerit, nunquam enim ex promissione oritur ius iustitiæ nisi quando cognita est acceptata promissio ab eo cui est facta: sed vt pramium reddatur ex merito condigno non requiritur cognitio promissionis, ergo ad constitutionem meriti condigni nulla requiritur promissio Dei. Deinde sequeretur merita Christi non fuisse infinita, quia illa non fuerunt merita nisi secundum mensuram acceptationis, sed non sunt à Deo acceptata nisi ad pramium finitum, ergo non fuerunt nisi finita. Denique merita Christi pro antiquis Patribus non sunt à Deo acceptata, neque à Christo applicata, vel enim acceptauit ea Deus per modum solutionis aut gratiarum actionis, & sic merita Christi non causant sed supponunt gratias illas iam datas, non illas causant: vel sunt applicata per modum orationis & sic oratio fiet ad Deum pro re præterita quod absurdum est.

Secundò, probatur à simili, nam quodlibet peccatum seclusa quacunque Dei comminatione meretur pœnam sibi æqualem, ergo similiter opera iustorum merentur gloriam. Deinde si peccatum secluso pacto meretur pœnam, Christi autem meritum eo secluso non meretur pramium, sequitur, quod peccatum fuit potentius ad destruendum quàm meritum Christi ad ædificandum. Deinde vt per laborem in alterius vinea impensum aliquis à domino vineæ mereatur mercedem non requiritur pactio de tali mercede, sed sufficit vt vel ipse dominus vineæ iubeat aut etiam approbet illum laborem, sic enim obligatus ex iustitia manet, & compellitur etiam à Iudice vt soluat pretium labori æquale, ergo similiter ad constituendum meritum sufficit præceptum Dei, & operis approbatio non requiritur promissio pramij.

Tertiò, à priori probatur quia filio debetur hæreditas si benè se gesserit quamuis nulla intercedat pactio, sed per gratiam homo filius constituitur, ergo

Doctores sententiæ.

Ratio prima dubitandi.

Secundæ.

Tertiæ.

ei debetur hæreditas secluso pacto. Deinde gloria vocatur pignus hæreditatis, ideoque tantum valere debet quantum hæreditas ipsa valet. Denique opera filiorum Dei præsertim si dignificentur per merita filij Dei naturalis habent proportionem cum gloria, alioqui si Deus vellet quodlibet opus bonum redderetur de condigno meritorium quod absurdum est.

Afferrio
secundò.

Dico secundò, tamen si opera bona hominis iusti habeant antecedenter ad promissionem Dei quod veluti fundamentaliter & in actu primo æternæ vitæ sint meritoria, requiritur tamen Dei ordinatio & promissio ut sint formaliter & in actu secundò meritoria ita cum S. Thoma art. 1. communius Theologi censent Valentia quæst. 6. part. 4. Bellarminus, lib. 5. de iustificatione cap. 14. Suares lib. 12. cap. 17. & sequentibus.

Probatur
primò.

Ratio autem est quia potest opus bonum esse meritorium vel fundamentaliter, & in actu primo, vel formaliter & in actu secundo: fundamentaliter dicitur meritorium quatenus est æquale omnino & proportionatum præmio, adeò ut rationabiliter præmiari possit. Formaliter dicitur meritorium quatenus non solum est æquale præmio & præmiari potest, sed etiam debet præmiari; Deum enim obligat ut mercedem rependat. Primò, modo meritorium est bonum opus secluso pacto Dei, quia opera nostra ex se ipsis verè sunt meritoria, non quia Deus illa gratis acceptat, meritum enim vocatur id quod ex se ipso est dignum laude, liberalitas autem Dei & extrinseca promissio non reddit opus laude dignum, ergo seclusa Dei promissione opus est fundamentaliter meritorium. Quod autem secundo modo & formaliter non sit meritorium.

Opus bonum non mereri formaliter gloriam probatur.

Primò, colligitur ex Scripturis ubi gloria vocatur nomine promissionis, *Hæreditabunt promissiones, quas repromisit Deus diligentibus se: ex denario convenisti mecum redde illis mercedem.* Vnde argumentor, quantumcumque laboret operarius in alterius vinea nunquam debet illi dominus mercedem nisi tacite vel explicate acceptaverit illum laborem. Dico (tacite) quia si iubeat aut videat laborantem, certè acceptat laborem & mercedem debet quantum magis Deus qui supremus dominus est, & laborem nostrum aliis exigere potest titulis, nihil debere potest, nisi se ipsum obliget promittendo. Similiter nullus imperator stipendium debet militi nisi vocetur ad militiam & labor eius acceptetur.

Secundò, fauet apertè Tridentinum sess. 6. cap. 16. (ubi sic ait) *benè operantibus usque in finem proponenda est vita æterna & tanquam gratia filiis Dei misericorditer promissa, & tanquam merces bonis ipsorum operibus & meritis ex Dei promissione fideliter reddenda:* Vbi ponderari debet quod Dei promissio ponitur tanquam ratio propter quam redditur merces, ergo promissio illa constituit rationem meriti.

Tertiò, à posteriori probatur, quia si ad rationem meriti nulla exigatur promissio æquè dici poterunt in cælo mereri animæ beatæ, aut etiam animæ Purgatorij, nihil enim deesse videtur aliud quam Dei promissio & pactum, opera enim bona sunt, libera & præmio æqualia. Denique à priori ratio est, quia supremus dominus omnium qui habet mancipium & potest aliis titulis opera eius exigere, non tenetur pro illis operibus præmium rependere nisi se ipsum liberè obliget promittendo & ordinando talia opera ad præmium. Deus autem innumeris titulis ut sæpe dixi potest huiusmodi opera exigere, ergo si nihil promittat nihil unquam debet, *Debitor enim factus est, ut ait Augustinus, non aliquid accipiendo, sed aliquid promittendo.*

Solutio
primæ difficultatis.

Ad primam Respondeo verum quidem esse quod

ad debitum iustitiæ semper exigitur ut promissio approbata & acceptata fuerit ab eo cui fit promissio, sed nego illud esse necessarium ad debitum iustitiæ illius minus rigorosæ quæ fidelitas tantum est. Dixi autem meritum non esse debitum nisi fidelitatis. Fateor merita Christi fundamentaliter & in actu primo esse infinita, sed formaliter & in actu secundo esse tantum finita, quia Deus non proponit præmium illius nisi finitum: si enim secluso pacto Deus deberet præmium æquale, iniustus esset si rependeret inæquale. Merita Christi acceptata fuerunt pro meritis antiquorum Patrum eo modo quo sunt acceptata pro auxiliis illis datis siue illa fuerit solutio siue gratiarum actio, siue approbatio voluntatis Christi quod tertia parte disputatum est.

Ad secundam Respondeo magnam esse disparitatem in illis omnibus. Primò enim distingo illud antecedens: peccata mortalia secluso quocunque pacto merentur pœnam æternam quasi fundamentaliter & in actu primo concedo: merentur pœnam æternam ita ut Deum obligent ad illam inferendam nego. Et in hoc disparitas est quia per peccata Deus non tenetur punire, per merita obligatur remunerare: unde patet peccata non fuisse potentiora quam Christi merita, peccata enim non obligant Deum, sicut illum obligant Christi merita. Quod additur de domino vineæ qui rusticum videt laborantem, fateor quod ille tenetur solvere præsertim si iusserit vel viderit laborantem, quia hoc est tacite cum illo pacisci, neque aliis titulis exigere potest illum laborem sicut illum exigere potest Deus.

Ad tertiam Respondeo quod filio adoptivo debetur hæreditas merito personæ, si nullum pactum intercesserit, sed non debetur merito operis cui ex aliqua iustitia hæreditas debeatur. Reliqua probant de merito fundamentaliter sumpto, non de merito sumpto formaliter & in actu secundo.

Quæri ulterius potest qualem valorem ex Christi meritis accipiant nostra merita, negant enim aliqui vllum valorem operum nostrorum pendere à Christi meritis: contrarium autem fuscè docet Suares: ego mediam viam tenendam puto. Primò, enim certum mihi videtur quod moralis valor nostrorum operum sumptus formaliter & in actu secundo plane pendet à Christi meritis, quia Deus non promittit operibus nostris præmium, nisi quatenus Christus hoc nobis meruit aliqui merita nostra remotè tantum penderent à Christo. Secundò, valor fundamentalis nostrorum operum non videtur pendere propriè vel augeri ex meritis Christi, non enim potest augeri nisi quatenus dignitas meritorum Christi vnum quodammodo facerent cum meritis nostris propter unionem quam habemus cum Christo capite, cuius decor in omnia redundat membra: sed hic est influxus formalis qui videtur non esse admittendus aliqui merita nostra essent infinite digna, solus autem influxus effectivus sufficit quatenus per merita Christi tribuit nobis Deus gratias actuales, & acceptat nostra opera etiam supra valorem quem habent.

§. III.

Utrum ad rationem meriti exigatur proportio & æqualitas operis cum præmio.

Dixi necessarium esse ad meritum condignum promissionem diuinam, nunc reliquum est ut dicatur, utrum præter eam exigatur etiam æqualitas operis cum præmio, an verò sola Dei promissio sufficiat ad efficiendum ut opus de se vile fiat meritorium de condigno, sic enim docent Conink disp. 8. de fide dubit. 3. Tannerus tom. 4. disp. 1. quæst. 1.

Ratio

De Merito vt est effectus Gratia Christi. 511

Ratio prima dubitandi. Ratio verò dubitandi primò est, quia dicit Abraham Deus: *Ego protektor tuus, & merces tua magna nimis*: id est omni merito tuo maior, ergo non est æqualitas inter meritum & præmium seculæ promissionis, eo scilicet modo quo cursus æqualis non est ex se cum brauiò, sed accedente tamen promissione Principis dicitur illud mereri qui currit in stadio.

Secunda. Secundo, visio Dei est ex se infinita non solum extrinsecè ac obiectiue, sed etiam in duratione, nam illa est ex se æterna, vnde moraliter & secundum prudentiam æstimationem, est præmium infinitum, opus autem meritum, verbi gratiæ, elemosina vnus nummi omni ex parte finita est tum in duratione, tum in obiecto, tum in intensione, sed finiti ad infinitum nulla est proportio & æqualitas, ergo inter opus meritum & præmium nulla est æqualitas.

Tertia. Tertiò, sicut potest Princeps aureæ argenteæque pecuniæ valorem augere, inò rei quæ nullius est de se valoris, verbi gratiæ, corio valorem potest tribuere, ergo non videtur dubium quin Deus operi de se imperfectissimo valorem meritum possit adiungere sola Dei voluntas & destinatio ad præmium: ergo etiam si opus non sit æquale præmio, sola Dei acceptatio potest illud facere meritum.

Affectio tertia. Dico tertiò, requiri omnino ad meritum condignum vt opus meritum habeat omnimodam æqualitatem cum præmio æterno, neq; sufficere promissionem diuinam. Ita communius docent Theologi & per hanc præferim æqualitatem volunt distingui meritum condignum à merito congruo.

Probarur. Primò enim non potest homo iustus per opus meritum esse dignus Deo, & dignus gloria, non potest mereri mercedem & stipendium nisi per aliquod opus quod sit æquale præmio: sed in Scripturis dicitur quod homo iustus per sua opera dignus est gloria, meretur stipendium & mercedem, ergo necesse est vt opus meritum sit æquale præmio. Deinde certum est quod opera naturalia, quantumuis Deus illis gloriam promitteret non possunt esse meritoria de condigno æternæ vitæ, sed si non requiritur æqualitas operis & præmij modò ad sit promissio Dei, poterunt naturalia opera esse condignè meritoria præmij æterni ergo requiritur illa æqualitas. Imò si promissio sola facit meritum condignum, quantumuis opus sit inæquale contritio peccatoris erit meritoria de condigno, quia certum est promissam illi esse remissionem peccati. Denique nulla potest esse ratio cur ad meritum condignum exigatur gratia sanctificans euehens hominem ad dignitatem filij Dei adoptiui, nisi quia per illam opus hominis iusti dignificatur, & quodammodo Deificatur sicut enim persona Verbi vnita humanitati Christi & illam sanctificans confert eius actibus valorem infinitum, quia dignificat humanitatem & denominatur operans tales actus: sic cum quadam proportionem persona Spiritus Sancti, vnita, vt dixi, animæ iusti denominatur operans actus eius supernaturales, atque adeò illos euehit ad valorem æqualem præmio æterno.

Solutio primæ difficultatis. Ad primam Respondeo quod quando dicitur *Vita æterna merces magna nimis*, id est superans valorem operis debet intelligi superare valorem operis in se sumpti, nam actus quilibet hominis in se ipso consideratus certè nullius est momenti, & nullam cum præmio æterno habet proportionem: si autem sumatur opus illud in se viliissimum pro vt dignificatur ab inhabitante Dei spiritu, & pro vt denominat illum operantem etiam immanenter certè illud opus habet quandam infinitatem, aut saltem æqualitatem cum æterna mercede. Brauium promissum quod superat laudabilitatem operis debetur ad summum de congruo non debetur de condigno.

Ad secundam Respondeo Dei visionem esse præmium duntaxat finitum, quia per illam Deus infinitus non possidet nisi finitè. In duratione autem est infinita secundum quid cum sit æterna, opus hominis iusti dignificatur per gratiam & Spiritum Sanctum, vt dixi, habet infinitatem quandam saltem secundum quid ex dignitate Spiritus inhabitantis, & constituentis filium adoptiuum, nam hereditas ita debetur filio vt illa nunquam ei possit auferri, nisi per aliquod opus malum mereatur ea priuari.

Ad tertiam Respondeo magnum esse discrimen inter bonum vile cuiusmodi est moneta, & bonum honestum ac laudabile cuiusmodi est opus meritum. Fateor utilitatem alicuius boni posse augeri per voluntatem principis, in ordine ad finem aliquem extrinsecum cuiusmodi est moneta, quæ sine dubio est bonum vile vt emi possint quæ sunt necessaria: princeps videlicet augere potest valorem monetæ si velit vt pro tali moneta dentur res tanti valoris: nego autem posse augeri à Principe honestatem ac laudabilitatem alicuius operis, non enim facere potest etiam ipse Deus vt opus quod non est in se laudabile intrinsecè, sit intrinsecè laudabile. Valor autem meritorius est honestas & laudabilitas intrinseca operis, quam augere nullo modo potest extrinseca Dei promissio.

QVÆSTIO II.

De subiecto meriti, seu de operibus meritoriis.

Dixi existentiam, quidditatem, & diuisionem meriti, vnde constat opera nostra esse verè ac propriè meritoria vel condignè vel congruè. Nunc præcipua difficultas est quænam conditiones exigantur in opere bono vt condignè meritorium sit vitæ æternæ: illæ autem conditiones possunt se tenere primò ex parte Dei, & illa, vt dixi, sola promissio est, non autem debitum vllum strictæ iustitiæ. Secundo tenere se possunt ex parte operis meritorij. Tertiò, ex parte personæ merentis: primum illud caput iam dictum est, duo posteriora huius loci propria sunt.

SECTIO I.

Conditiones ex parte ipsius operis requisitæ vt illud sit meritorium.

Ad actum de condigno meritorium requiruntur sine dubio aliquæ conditiones quorum vna si defuerit tollitur condignitas meriti, & æqualitas eius ac proportio tota cum præmio. Possunt autem quatuor excogitari conditiones ad condignitatem meriti requisitæ in ipso actu. Prima vt sit actus positius non autem pura omisso. Secunda vt sit moraliter honestus. Tertia vt sit supernaturalis. Quarta vt sit ex influxu charitatis.

§. I.

Utrum requiratur ad meritum actus positius, & moraliter bonus, an verò sufficiat pura omisso.

Ratio dubitandi est primò, quia pura omisso actus mali est meritoria si esse potest libera & procedere ex motiuo verè honesto, sed esse potest libera & procedere ex motiuo sicut in superioribus sæpè probatum est, si enim omittam peccatum aliquod tunc quando cognosco illam omisionem esse honestam, illa omisso pendet à motiuo honesto & est libera, ergo illa omisso est meritoria.

Prima ratio dubitandi.

Secundò,

Secunda. Secundò, illa omisso est meritoria æquè ac actus positivus, si ad eam non minus est necessaria gratia quàm ad actum positivum, non est autem minus necessaria gratia Dei etiam supernaturalis, ut aliquis omittat peccatum cum grauis instat tentatio, quàm ut eliciat opus bonum positivum, ergo illa omisso est æquè meritoria. Imò pura omisso actus boni præcepti est verè peccatum, & meretur poenam, quia est vituperabilis, sed omisso actus prohibiti est verè laudabilis, ergo est meritoria, quod enim laudem meretur, meretur præmium, quis? autem neget laudari debere illum qui graui resistit tentationi ad vindictam, aut ad voluptatem, aut ad rapinam impellenti; sic enim laudabilem eum esse prædicat Scriptura qui inuentus est sine macula, & qui post aurum non abiit *Quis hic*, inquit, & laudabimus eum.

Tertia. Tertio, si requiritur actus positivus, ille vel est actus solum internus, vel est actus solum externus, primum dici non potest: nam alioqui esset proflus inutile dare eleemosinam aut alia facere bona opera: non secundum nam actus externus non habet bonitatem distinctam à bonitate actus interni, ergo non habet meritum distinctum, ergo ille qui dat eleemosinam & vult illam dare, non plus meretur quàm ille qui vult dare: frustra ergo sunt omnes actus externi boni.

Affertio I. Dico primò, puram omissionem esse non posse bipartita. meritoriam, sed ad meritum quodlibet requiritur actum positivum, liberum & moraliter honestum.

Probatur prima pars. Prima pars de pura omissionem quam nego esse meritoriam, constat ex dictis olim de moralitate: nam ad hoc vt aliquid sit meritorium requiritur honestas moralis, pura omisso esse non potest moraliter honesta cum ad honestatem, vt ostendebam ex Philosopho necesse sit vt honestas ipsa propter se ametur, nihil enim est propriè ac perfectè laudabile nisi quando bonitas operis mouet, ergo pura omisso non potest esse meritoria.

Probatur secunda pars. Secunda etiam pars de libertate ac honestate, probatione non eget, sic enim habetur Ecclesiastici 37. *Qui probatus est in illo & perfectus est, erit illi gloria aeterna*, deinde verò explicat, *quis ille sit, qui potuit transgressus facere mala & non fecit*, quia scilicet omnis bonitas supponit libertatem, quâ sublatâ nihil est laudabile: sicut neque laudem meretur quod non est honestum moraliter.

Solutio primæ objectionis. Ad primam Respondeo concedendo puram omissionem esse posse liberam, & suo etiam modo procedere ab honesto motiuo, sed nego illud sufficere ad honestatem & ad meritum ad quod exigitur vt honestas positivè ametur.

Secundæ. Ad secundam Respondeo plura requiri ad meritum & ad honestatem quàm requiratur ad peccatum, fateor quod ad vincendam tentationem grauem impellentem ad malum necessaria est gratia, etsi nullus eliciatur actus positivus, sed purè omittatur malum prohibitum, sed nego illud omne meritorium esse ad quod necessaria est gratia, nam ad seruandam legem naturalem secundum substantiam, necessaria est gratia, & tamen huiusmodi observatio non est meritoria vt patet cum sit purè naturalis vt mox dicam. Fateor puram omissionem actus prohibiti esse liberam & malam moraliter, nego autem puram omissionem actus mali esse moraliter honestam, plura enim requiruntur ad bonitatem quàm ad malitiam. Vnde omisso actus præcepti est verè vituperabilis sed imperfectè tantum, quia non est moraliter honesta. Quando laudat Scriptura eum qui potuit transgredi & non est transgressus, non loquitur de pura omissionem, sed de omissionem prout regulariter solet fieri, iungitur enim semper cum vo-

luntate positua non peccandi.

Ad tertiam Respondeo actum externum eodem modo esse meritorium quo est honestus, solus enim nec est bonus nec meritorius, iunctus autem interno actui auger extensiuè bonitatem & valorem meritorium. Itaque certum est quod actus virtutum purè interni sunt valde meritorij etiam si soli sint, verbi gratiâ, velle dare Eleemosinam, velle humiliari, velle obedire, velle ieiunare, pati durissima pro Christi Nomine, quis enim neget actus illos optimos esse atque adeò etiam si ad actum externum non prodeant erunt tamen reuerà meritorij. Actus externi si soli sint sine actu interno verè honesto, nihil habent meriti & laudis cum non habeant veram moralitatem formalem nisi per denominationem ab actu interno à quo totam laudem & meritum deriuant: Actus verò externi iuncti actui interno sunt magis meritorij extensiuè quàm solus actus internus, id est per se loquendo non maius meretur præmium modò actus internus efficax sit, & per me non stet quin fiat actus externus, sed extensiuè maius præmium meretur id est actus externi iuncti actui interno præmium idem merentur, sed non merentur maius præmium essentiale. Nego autem frustra esse actus externos quando possunt fieri, quando autem fieri non possunt certè ad meritum non requiruntur; quia si possum dare, verbi gratiâ Eleemosinam, & illam non dem, non possum habere actum internum ita efficacem & perfectum ac si eam dederò. Vnde actus internus non erit ita meritorius ac si darem: si verò non possum illam dare, habeam autem voluntatem dandi si possem, certum est me non mereri minus quàm si de facto darem. Et hæc est virtutum perfectorum mirabilis negotiatio per quam augment meritum incredibiliter, eliciunt enim intensissimos actus purè internos omnium virtutum, & in iis eliciendis adhibent omnem operam & conatum. Deinde actibus externis quibuscumque maximis aut minimis, bonis aut indifferentibus internos actus & feruentes, & frequentissimos interserunt: quod quia aliquo tempore constanter fecerit, ille auget in immensum diuitias gratiæ ac gloriæ & ingreditur in abundantia sepulchrum quasi aceruus tritici. Quia scilicet tota bonitas, & totum meritum in solo actu interno residet formaliter, in externo autem est solum denominatiuè ab interno actu.

S. II.

Vtrum requiratur ad meritum vt actus sit supernaturalis & ex influxu charitatis.

Hæc etiam est pulcherrima & ad praxim vtilissima controversia, in qua quaeritur vtrum actus virtutum purè naturales hominis iusti, qui Filius Dei est adoptivus sint meritorij gloriæ quando non imperantur ab actu supernaturali, vel etiam quando imperantur, vtrum meritorij tantum sint extrinsecè ac denominatiuè, an verò meritum habeant intrinsecum & proprium: & demum vtrum virtutum supernaturalium distinctarum à charitate sint meritorij quamuis ab ea non imperentur.

Ratio dubitandi est primò, quia illi actus sunt meritorij qui dignificantur per gratiam & Spiritum Sanctum inhabitantem, sed actus virtutum naturalium hominis iusti dignificantur per gratiam & Spiritum Sanctum inhabitantem, ergo illi sunt meritorij. Probatur maior, quia dignitas personæ operantis dignificat opera illius personæ, & dignitatem illi communicat. Nam hæc est ratio cur actus supernaturales hominis iusti sint meritorij, quia deriuant dignitatem suam à persona operante, vt dixi. Imò dignitas personæ

personae in Christo dignificabat opera etiam naturalia Christi, & reddebatur meritoria infinitè, ergo dignitas personae in homine iusto dignificat actus naturales virtutum.

Secund^a.

Secundo actus naturalis quantumcunque fiat ex imperio actus supernaturalis, manet semper entitatiuè naturalis & improporcionatus cum prämio supernaturali, imò & potest fieri sine gratia & cognitione fidei, ergo actus naturalis etiam imperatus ab actu supernaturali non habet meritum proprium, & intrinsecum. deinde illi actus eo tantum modo sunt meritorij quo sunt supernaturales, sed non sunt supernaturales nisi extrinsecè ac denominatiuè, ergo non sunt meritorij nisi denominatiuè & extrinsecè. Denique actus naturales non dignificantur per gratiam habitualem, ergo non dignificantur per actum imperantem.

Terti^a.

Tertiò, soli Charitati totam rationem meriti attribueri videntur scriptura & sancti Patres, aliàs enim dicunt quod soli charitati parata est merces. *Nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quae preparauit Deus diligentibus se.* Alias dicunt nihil prodesse opera bona sine charitate, & si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum ita ut ardeam charitatè autem non habuero, nihil mihi prodest: imò Dixerat prius, & si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam charitatè autem non habuero nihil sum. Et ne dicas Apostolum de sola loqui charitate habituali subiicit statim charitas patiens est benigna est &c. omnia credit omnia suffert omnia sustinet quos certum est esse actus charitatis.

Affertio
Secunda.
bipartita.

Dico Secundo, esse necessarium simpliciter ut actus meritorius hominis iusti non sit purè naturalis, sed ut sit eliciens vel imperatus à virtute supernaturali, quod sufficit ut actus naturalis habeat meritum proprium & distinctum à merito actus supernaturalis à quo est imperatus.

probat
prima
pars.

Prima pars negans actum virtutis purè naturalis esse posse meritum aduersarios plures habet, qui existimant omnes actus virtutum naturalium hominis iusti ita dignificari per gratiam ut mereantur gloriam etiam si nullo imperentur actu supernaturali, sic enim docent valentia q. 6 p. 3. vases disp. 207. qui & plures citant. Contrarium multo probabilius docent Bellarminus & Suarez.

Ratio est primò, quia certum est quod nemo sine auxilio gratiae potest vllum habere meritum aeternae vitae, ut supra ex Conciliis saepe dictum est, sed actus purè naturalis etiam moraliter bonus potest ab homine iusto elici absque auxilio gratiae, non enim egeamus actuali gratia ad quolibet actus facillimos, ergo nullus actus hominis iusti si purè sit naturalis esse potest meritorius. Deinde si actus naturales moraliter boni condignè meritorij sunt gratiae ac gloriae certè nulla ratio cogit ut dicamus dari actus aliquos supernaturales secundum substantiam, actus enim sufficientes purè naturales. Denique à priori ratio est quia illi actus purè naturales non possunt esse meritorij, si non dignificantur per gratiam, sed non dignificantur, ergo non sunt meritorij. Probat minor quia gratia accidentalis non dignificat opera hominis iusti eo modo quo sanctitas personae Verbi sanctificat & dignificat opera humanitatis vnitae: gratia enim accidentalis se habet tantum per accidens ad actus illos ad quos non influit per habitum infusum, cuius radix est ipsa gratia: dignitas autem personae in Christo cum sit substantialis non se habet per accidens ad vllas actiones Christi, semper enim actiones sunt suppositorum, atque adeò moraliter influit & dignificat omnes actiones Christi, redditque meritorias illas omnes quae capaces sunt meriti cuius-

Tom. I.

modi sunt actiones omnes moraliter bonae.

Secunda pars asserens meritorium esse actum naturalem imperatum ab actu supernaturali non extrinsecè solum & denominatiuè, sed intrinsecè merito distincto & proprio negatur à nonnullis Theologis, sed immeritò ut rectè ostendit suares l. 12. c. 11. Ratio est, quia ut aliàs dixi actus voluntatis qui dicitur electio habet bonitatem ab intentione bona, sicut accipit malitiam ab eius malitia qui enim furatur ad fornicandum sine dubio peccat, sed dupliciter, quando actus naturalis imperatur per actum supernaturalem, actus naturalis est electio, & actus supernaturalis est intentio, ergo actus naturalis imperatus sumit bonitatem ab actu supernaturali, ergo fit meritorius per illum. Deinde bonitas supernaturalis non petitur solum ex obiecto, sed etiam ex circumstantiis, sed quando actus naturalis imperatur ab actu supernaturali, & ex illius motiuo fit, habet circumstantiam supernaturalem, ergo est meritorius: alioqui essent inutiles omnes actus indifferentes purè naturales & sic frustra horreretur Apostolus ut omnia fiant à nobis in nomine domini Iesu: Imò & Christus ipse indicauit contrarium cum dixit calicem aquae frigidae datum in nomine discipuli non cariturum mercede sua.

Secunda
pars pro-
bat.

Dico Tertiò, probabilius esse quod actus omnes virtutum supernaturalium sunt per se meritorij, quamuis non imperentur à charitate. Videtur esse contra S. Thomam, S. Bonauenturam, & Bellarminum, qui tamen benignè possunt explicari.

Affertio
tertia.

Primò enim quamuis verum sit quod actus qui liber charitatis maxime meritorius est ut testantur scripturae omnes, constat tamen nihilominus quod aliis etiam virtutibus merces est promissa, verbi gratia Misericordiae, *percipite regnum quod vobis promissum est, esuriui enim &c.* Mansuetudini, *Beati mites quoniam ipsi possidebunt terram*, Pudicitiae *qui diligit cordis munditiam, amicum habebit Regem.* Deinde idem probant omnes illa scripturae ubi dicitur quod omni operi bono retribuetur gloria aeterna primò ad Corinthios 15. *abundate in omni opere bono scientes quod labor vester non erit inanis in domino*, & sanè si hoc verum non esset vilesceret studium bonorum operum, quae cum sint omnino proportionata aeternae vitae, sunt etiam sine dubio meritoria, quamuis à charitate non imperentur, sufficit enim illis bonitas intrinseca quamuis à charitate non imperentur.

Probat
primò est
scripturae.

Ad primam, Respondeo satis ostensum, esse quod gratia hominis iusti ea solum opera dignificat quae producantur per habitus supernaturales, ad alios enim omnes actus se habet solum per accidens, in quo differt à gratia substantiali personae Christi quae dignificat omnia eius opera.

Solutio
primae
dubita-
tionis.

Ad Secundam Resp. actum naturalem imperatum ab actu supernaturali esse improporcionatum obiectiue cum prämio supernaturali sed esse proportionatum ex circumstantia finis extrinseci: huiusmodi verò actum naturalem, imperatum ab actu supernaturali, nego posse fieri sine gratia & fide. Falsum etiam est illos actus eo solum modo esse meritorios quo sunt supernaturales, quia in se ipsis habent meritum distinctum à merito actus per quem imperantur, fateor enim illos non esse supernaturales nisi ex motiuo quod est ipsis extrinsecum, sed habent tamen meritum intrinsecum: gratia sola non potest dignificare actus naturales, quia non reddit illos supernaturales & ad illos se habet per accidens: actus autem imperans facit supernaturalem saltem ex motiuo extrinseco actum illum qui est secundum entitatem naturalem.

Secund^a.

V v v

Ad

Tertia.

Ad tertiam Respondeo nihil ex omnibus illis scripturæ locis aliud colligi, nisi quod charitas præcipue inter omnes virtutes est meritoria, & quod sine charitate saltem habituali nulla virtus est meritoria.

SECTIO II.

Conditiones ex parte operantis necessariae ut aliquod opus sit meritorium.

Prima conditio.

PRæter conditiones ex parte operis ad meritum requisitas, exigunt Doctores ex parte operantis ut ille sit in statu viæ, deinde ut sit in statu gratiæ, idem ut sit viator & ut sit iustus. Prima conditio de viatoris difficultatem non habet, quia certum est tempus viæ, tempus esse meriti, post viam nullum deinceps esse locum merendi gratiam, & gloriam monente scriptura ubique *ut dum tempus habemus operemur bonum: ante mortem benefac amico tuo inquit ecclesiast. l. 14. non defrauderis à die bono & particula boni doni non te prætereas: ante obitum tuum operare iustitiam, quoniam non est apud inferos inuenire cibum.* Et Christus Ioannis 9. *operamini dum dies est venit nox cum nemo potest operari* difficultas tantum esse potest quid significet tempus illud viæ extra quod nihil possumus mereri, si enim significet tempus in quo anima est in corpore morituro sequitur Heliam & Henoc qui sine dubio viuunt adhuc morituri, esse adhuc viatores, & adhuc mereri quod non est probabile, quia sic cum sint sanctissimi diuturno illo tempore meritum eorum ita cresceret, ut superare omnino deberet meritum quorumlibet sanctorum. Si autem tempus viæ significet tempus illud in quo caremus visione beata certe ob stare videtur, quia Christus Deum videbat ab initio & tamen erat viator, ergo tempus viæ non est illud tempus in quo viuimus in corpore mortali, nec illud in quo expectamus visionem beatam, sed est tempus mortalis vitæ ordinariæ in quo Deus decreuit acceptare actus nostros ad meritum aut demeritum. Tota enim ratio cur extra tempus viæ nemo mereri possit augmentum gratiæ & gloriæ peti non potest nisi à Dei decreto, quo vult acceptare opera nostra, unde Christus viator fuit quandiu acceptata sunt à Deo eius opera ad merendam nobis gloriam: & probabilius est Heliam & Henoc non esse nunc in statu viæ, quia non est probabile illos non mereri nunc, quamvis certum sit quod ante diem iudicii redeuntes ad prædicandum Christum, & mortem oppetentes gloriosum patientur Martyrium tuncque verè merebuntur.

Secunda conditio.

De secunda conditione nimirum de gratiæ statu qui exigitur ad meritum duplex difficultas est prima utrum ita necessarius ad merendum si status gratiæ ut nemo etiam de potentia Dei absoluta possit mereri condignè gratiam nisi prius natura illa habuerint. Secunda controuersia est longè grauior utrum ex maiori gratia, magis augeatur meritum, etiam si opus non fuerit intensius.

S. I.

An & quomodo ad meritum condignum necessarius sit status gratiæ.

Sensus questionis.

DVpliciter fieri potest ut ille qui rectè operatur careat gratiâ, primò si prius peccauerit deinde vero bonum opus eliciat. Secundò, si prorsus careat peccato sed rectè operetur eodem illo instanti quo primum creatur, sicut benè operati sunt Angeli, & Adamus & per hanc operationem meruerunt gratiam de congruo. Difficultas igitur primò est quo-

modo secundum potentiam ordinariam necessaria sit gratia sanctificans ad merendum in vtroque illo statu. Secundò quomodo necessaria sit secundum potentiam absolutam

Ratio verò dubitandi est primò, quia frustra dicitur requiri statum gratiæ ad meritum, si tota ratio meriti petatur ex ipso valore operis non autem ex dignitate operantis, sed tota ratio meriti petitur ex valore operis, non autem ex dignitate operantis, nam verbi gratia Eleemozina quam dedit Princeps minoris momenti est quàm eleemozina quam dedit rusticus & sæpe dicitur *quod reddet Deus unicuique secundum opera sua*, non dicitur quod reddet secundum dignitatem personæ, quod etiam nullo certo argumento probari potest vel ex scripturis, vel ex conciliis, quæ solam ad merendum requirunt gratiam actualem, non autem habitualement hoc enim nullibi habetur.

Ratio prima dubitandi.

Secundò, frustra dicitur requiri statum gratiæ ad dignificandam personam merentem, si actus amoris possit sufficienter illam dignificare, tunc enim dignificatur quando est laude digna, & quando habet aliquid quod cum peccato est impossibile. Sed qui Deum amat laude dignus est, & habet amorem cum peccato impossibilem, ergo persona operans dignificatur per actum amoris.

Secunda.

Tertiò, si Deus acceptasset ad meritum condignum actus Angelorum & Adami eo instanti quo creati sunt, illi potuissent condignè mereri gratiam, sed Deus potuit eo modo acceptare opera bona Angelorum & Adami, ergo potuissent illi mereri primam gratiam habitualement per actum qui haberet valorem à gratia actuali, si enim gratia habitualis dignificatur, quare non dignificabit etiam gratia actualis.

Tertia.

Dico primò, statum gratiæ ita necessariò requiri ad meritum condignum, ut nemo vel secundum potentiam ordinariam, vel secundum potentiam absolutam mereri possit condignè gratiam & gloriam, nisi habuerit gratiam saltem prius natura.

Assertio prima bipartita.

Prima pars agens de lege ordinaria, certa est ex fide iuxta sensum omnium Doctorum saltem quod attinet ad eum hominem qui est in peccato, quod ille nihil possit mereri condignè definierunt duo Pontifices contra errorem Michaelis Baij cuius XIII. propositio hoc negabat & satis clarè definitur in Tridentino sess. 6. c. 16. deinde colligitur ex variis scripturis quæ dicunt nihil nos esse sine charitate probarique potest, quia implicat ut homo habeat simul meritum æternæ poenæ & meritum æternæ gloriæ, sed si mereretur gratiam existens in peccato, haberet hoc vtrumque meritum simul, per gratiam enim haberet meritum gloriæ, per peccatum autem fieret reus æternæ poenæ, non enim mereri potest remissio nem peccati ut suppono ex tertia parte, ergo non potest ille qui habet peccatum mereri condignè gratiam.

Prima pars probatur.

Difficilius autem est id probare de illo qui caret peccato verbi gloria de B. Virgine in primo instanti conceptionis, de Angelis & primis Parentibus cum primum creati sunt, nam illos certum est non meruisse vel de condigno primam gratiam, actualem, primam autem habitualement meruisse solum de congruo, quia Deus primam illam gratiam non acceptat ad meritum condignum, & certè hoc est valde decens ut hæreditas condignè non debeatur ut præmium condignum nisi filiis & hoc probabit à potiori.

Quid meruerit Beata Virgo & Angeli in primo instanti conceptionis.

Secunda pars Conclusionis, quæ negat etiam de potentia Dei absoluta esse possibile ut opus sit meritorium de condigno, nisi procedat ab homine habente gratiam prius natura quàm operetur. Ratio autem est, quia implicat ut ex sola Dei acceptione

Secunda probatur pars.

ptatione ac promissione opus sit meritorium, & æquale præmio quod ex se non est illi æquale, sed ad meritum condignum requiritur æqualitas operis cum præmio, ergo ex sola acceptatione non potest fieri opus meritorium de condigno. Sed si Deus efficeret vt sine gratia, vel sine vnione hypostatice opus esset meritorium de condigno, illud opus efficeretur æquale præmio ex sola Dei voluntate, ergo implicat vt sine gratia vel accidentali vel substantiali opus sit meritorium. Solus enim extrinsecus Dei fauor non potest dare operi æqualitatem quam ex se ipso non habet sicut non potest facere vt satisfactio puræ creaturæ condigna sit pro peccato, vel etiam vt opus purè naturale sit proportionatum gloriæ.

Solutio primæ objectionis. Ad primum Respondeo certum esse quod valor operis petitur ex dignitate operantis vt constat ex operibus Christi domini: meritum ergo petitur a valore operis & a dignitate operantis: Eleemozina quam dedit Princeps non est tanti momenti quanti est Eleemozina rustici, quia facilitas operis minuit valorem illum qui accederet ex dignitate operantis. Constat autem probari ex scripturis & conciliis necessitatem status gratiæ ad meritum, præsertim cum id etiam ferat communis consensus omnium Catholicorum, & id apertè definitur Pius V. & Gregorius XIII. in Bullis contra Michaelem Baïum.

Secundæ. Ad secundam Respondeo actum amoris non dignificare formaliter personam sed effectiue tantum, non enim formaliter constituit filium Dei, neque formaliter expellit peccatum habituale, sed ad summum formaliter expellit peccatum actuale, habituale verò solum dispositiue.

Tertiæ. Ad tertium Respondeo constare omnino ex dictis quod Deus non potuit acceptare ad meritum condignum actus illos primos Angelorum & Adami vt per illos mererentur primam sanctificationem quod satis probasse videor.

S. II.

Virum ex maiori gratia sanctificante magis etiam augeatur Valor operis meritorij

Status difficultatis. Dixi gratiam esse omnino necessariam ad meritum constituendum, nunc quaeritur virum valeat gratia maior ad illud augendum, id est vtum duo iusti habentes gratiam sanctificantem inæqualem & operantes æqualiter mereantur inæqualiter.

Prima ratio dubitandi. Ratio dubitandi grauissima est primò, quia gratia sanctificans tribuit valorem operi meritorio vt ex hæcenus dictis constat, ergo maior gratia sanctificans tribuit maiorem valorem, probatur consequentia, tota ratio propter quam gratia tribuit valorem operi, est, quia confert dignitatem operanti, sed gratia maior confert maiorem dignitatem operanti, ergo si gratia tribuit valorem operi, maior etiam gratia illius augebit valorem.

Secundæ. Secundò, dignitas personæ operantis quod est maior, eo maior esse solet dignitas & valor operis, maior gratia est maior dignitas operantis, ergo maior gratia magis augeat meritum operis. Maior pluribus exemplis probari potest, primum & illustratissimum est dignitas personæ Christi, cuius meritum ideo est infinitum, quia dignitas personæ Christi est infinita, ergo quod maior erit dignitas Iusti ex maiori gratia maius erit meritum illius operum: sicut enim per gratiam substantialem Christus est filius naturalis, sic per gratiam accidentalem, homo est filius adoptiuus & operatur vt diuinæ nam

Tom. I.

turæ particeps. Deinde idem actus in militia factus a viro principe afficitur longè maiori præmio quam si fiat a milite gregario.

Tertiæ. Tertio orationes hominis magis Iusti magis grati Deo, magis sunt impetratoriæ, quam orationes hominis minus amici, ergo actus hominis magis amici magis sunt meritorij, videtur enim esse ratio prorsus eadem.

Quartæ. Quarto vbi maior est indispositio subiecti ad aliquam formam ibi actio productiua formæ debiliior est, ergo vbi maior est dispositio maior est actio, sed per gratiam maiorem homo est magis dispositus ad gratiam, sublata enim gratia est indispositus, ergo vbi gratia est maior, ibi maius est meritum operis producentis gratiam.

Conclusio Secunda. Dico secundò, probabilius omnino esse quod maior gratia sanctificans ex se sola non augeat meritum operis meritorij, nisi secundum proportionem illius operis quod elicitur. Ita docebo tertia parte agens de satisfactione Christi cum Medina, Cano, Almairino contra Suarez lib. 12. lib. 22. & tom. 1. in 3. partem disp. 4. Valentiam, Henricum, Granadum, de Lugo qui contrarium latè probant.

Probatur ex variis absurdis. Primum absurdum. Ratio tamen primò est ex variis absurdis quæ sequuntur, si meritum est maius quo maior est gratia, etiam si opus sit minus perfectum. Primum est, quia sequeretur quod Petrus per actum remississimum vt vnum, plus meretur quam Paulus per actum intensum vt centum. Petrus enim iustus vt centum vel vt mille actum eliciat charitatis vt vnum vel der obolum pauperi, certè obtinebit mille gradus gratiæ per illum actum, si enim haberet vnum gradum gratiæ, tribueret actui valorem vt vnum, ergo si habeat mille gradus gratiæ, illi tribuent actui valorem vt mille, sicut enim gratia vnionis quia est infinita, tribuit actui valorem infinitum, quia secundum suam dignitatem communicat valorem operi, sic gratia vt mille tribuit operi valorem vt mille; Paulus autem vt suppono habet tantum gratiam vt vnum, ergo illius actus non accipiet ab ea gratia valorem nisi vt vnum, ergo illius actus etiam si sit intensus vt centum minorem habebit valorem quam actus Petri remississimus, quod statim apparet esse absurdum.

Secundum absurdum. Alterum absurdum est, quia sequeretur quod si Petrus & Paulus æqualiter vixissent annis centum, æqualiter augentes gratiam per actus difficillimos & generosissimos, Petrus autem vnico instanti viuere Paulo mortuo, & eo instanti actum eliceret virtutis imperfectissimum, sequeretur, inquam, quod Petrus haberet gloriam duplo maiorem quam Paulus qui citius vnico instanti esset mortuus. Hoc autem nemo sapiens sibi persuadeat. sequela euidens est, quia si vnus gradus gratiæ adicit merito vnum gradum, centum gradus gratiæ dabunt centum gradus meriti.

Tertium absurdum. Tertium absurdum est, quia sequeretur augmentum meriti debiti cuilibet minimo actui esse infinitum. Nam minimus gradus temperantiæ cum gratia vt vnum, meretur vnum gradum gratiæ, ergo actus fortitudinis vt vnum, cum gratia vt vnum merebitur duos, & actus iustitiæ merebitur quatuor & sic deinceps, imò cum sint possibiles virtutes in infinitum minores, quam temperantiæ, sequeretur quod actus temperantiæ imperfectissimus merebitur gratiam infinitam. Denique sequeretur quod nullus homo iustus bene operaretur vnquam, quin ad minimum totam gratiam duplicaret v.g. si haberet centum gradus gratiæ, nullus esse posset minimus actus meritorius in quo non reciperet centum gradus. Quod esse falsum demons trahitur initio sequentis tractatus.

T T. 2

probatur

probatum autem autem sequi, quia minimus actus temperantiæ cum gratia ut vnum, meretur vnum gradum gratiæ, ergo actus temperantiæ ut vnum cum gratia ut duo meretur duos gradus gratiæ, quia nulla est pars vel indiuisibile gratiæ cui non respondeat pars aliqua meriti.

Non bene
soluuntur
argumen-
ta.

Neque dici potest argumenta esse calculatoria quibus responderi possit incrementum meriti non fieri arithmetice secundum proportionem graduum gratiæ, sed fieri secundum proportionem geometricam, ita ut maius sit meritum ubi est maior gratia, sed non præcisè tamen recipiat tot gradus intensiōis, quot sunt gradus gratiæ.

Fortis in-
stantia.

Sed contra instari potest, si maior gratia magis augeat meritum sequitur quod eodem modo accidentalis dignitas personæ augeat meritum in homine iusto, quo substantialis dignitas personæ Christi augebat valorem operum eius, sed dignitas personæ Christi augebat valorem operum secundum proportionem arithmeticam in numero graduum, non autem secundum proportionem geometricam, ergo accidentalis dignitas personæ iusti augebit eius meritum secundum numerum graduum. Maior est clara, quia nulla potest excogitari ratio cur dignitas gratiæ substantialis augeat secundum se totam, valorem operum: dignitas verò accidentalis augeat quidem sed non secundum se totam. Imò valet argumentum propositum, quia si nullum est indiuisibile nec vlla pars gratiæ, cui non respondeat nouum meritum, certè necesse est ut meritum tot recipiat gradus, quot sunt gradus in ipsa gratia. Denique si geometricè cresceret meritum deberet crescere in altera specie, quod absurdum est, quia sic daretur homini habenti gratiam ut quatuor, meritum diuersæ speciei à merito quod datur homini habenti gratiam ut quinque. Imò daretur homini elicienti actum temperantiæ gratia diuersæ rationis à gratia quæ datur homini elicienti actum fortitudinis. Quod dicere cogitur de Lugo recurrens ad actus Eterogeneos gratiæ ut soluat argumenta quæ proposui.

Ratio à
priori.

Secundò, à priori ratio est illa quam afferebam, quia dignitas accidentalis personæ quæ prouenit à gratia, differt à gratia substantiali quæ est in Christo, quia non potest dignificare opera secundum totam illam perfectionem quæ se habet per accidens ad illa opera, alioqui dignificaret etiam opera quælibet talis personæ: sed perfectio gratiæ in homine iusto non se habet per se ad opera bona nisi quatenus physicè influit in illa opera per habitus supernaturales, ergo, non potest illa dignificare nisi quatenus physicè influit in illa opera, id est secundum proportionem quam habent in se talia opera, sic enim actus ut vnum hominis iusti ut octo, non meretur gradum gratiæ nisi vnum. Confirmatur optimo argumento à pari, quia si gratia maior augeat meritum ex se ipsa sequitur quod maius est & maiori pœna dignum peccatum illius qui plura iam commisit, quam peccatum commissum ab eo qui pauciora commisit peccata: si enim dignitas personæ augeat meritum, certè indignitas augebit peccatum; hoc autem absurdum est, ergo maior gratia non augeat meritum, si ad illud se habeat per accidens, sicut præcedentia peccata se habent per accidens ad peccatum sequens, & ideo non efficit ut sit maius & maiori dignum pœna. Vnde.

Solutio
primæ dif-
ficultatis.

Ad primam Respondeo verum esse quod gratia tribuit valorem operi quoties ad illud non se habet per accidens, sed ad illud influit per habitus infusos, & eo modo gratia maior augeat meritum operis quando perfectius est opus. Quoties autem ad illud se habet per accidens, non augeat meritum operis.

Ad secundam eadem responsio est, admitto enim *Secunda* quod maior dignitas personæ secundum moralem æstimationem augeat valorem operum quoties non se habet per accidens, ut in Christo dignitas personæ cum esset ratio suppositi dignificabat secundum se totam minima opera Christi, quia non se habebat per accidens ad vllum eius opus cum actiones sint suppositorum. Idem dico de viro principe qui strenuè in bello se gerit eius enim opera digniora sunt, quam actus militis gregarij, dignitas enim personæ non se habet per accidens ad huiusmodi opera. Sed hæc omnia valent in homine iusto, tunc duntaxat quando intensius operatur, alioqui maior dignitas gratiæ se habet per accidens ad eius operationes.

Ad tertiam Respondeo impetrationem esse valde *Tertia* diuersam à merito, impetratio enim non inducit debitum vllum iustitiæ, quod inducit meritum. Vnde fateor quod orationes hominis magis iusti magis impetrant, quia præcedentia merita influunt in hanc orationem & quasi postulant à Deo: actus verò meritorij hominis iusti non magis merentur, quia merces rependitur huic operi propter ipsum; non autem propter actus præcedentes.

Ad quartam Respondeo quod quando dispositio *Quarta* subiecti se habet per accidens ad formam, tunc actio non est maior, quando iustus magnam habens gratiam operatur imperfectè tunc gratia illa maior non se habet per se ad meritum, vnde non potest augere meritum, quia non est dispositio nisi quatenus influit in actum per habitus supernaturales ut satis videtur probatum.

§. III.

Corollaria de conditionibus meriti congrui, & de iis quæ augent meritum.

EX his quæ hæcenus dixi de conditionibus meriti condigni, tum ex parte Dei præmiantis, tum ex parte operis meritorij, tum ex parte personæ merentis colligi possunt duo.

Primum est quod ad hoc ut aliquod opus sit meritorium de congruo aliqua requiruntur conditiones quibus deficientibus nullum etiam est tale meritum.

Primo, enim ex parte Dei acceptatio requiritur & *Prima con-*ditio ut opus sit meritorium de congruo. eodem modo & eadem ob causas ob quas requiritur ad hoc ut meritum condignum sit propriè meritum, ex quo infallibiliter præmium sequatur, nam quoties hoc meritum non est infallibile non necessariò supponit promissionem Dei.

Secundò, ex parte operis requiritur ut sit actus *Secunda* positius, pura enim omisso non sufficit, requiritur actus liber moraliter honestus & supernaturalis, actui enim naturali nihil promittit Deus supernaturale. Denique omnia requiruntur in opere congruè meritorio, quæ necessaria sunt ad opus meritorium condignè, præter æqualitatem.

Tertiò, ex parte operantis requiritur ut sit viator, non requiritur ut sit iustus: multa enim de congruo mereri potest peccator ut latè declaratur à Suare *Tertia* l. 12. c. 37. Denique multa meremur aliis congruè, condignè autem non meremur nisi nobis: solius enim Christi est mereri aliis condignè ac omnino infallibiliter: iusti autem sibi mutuo profunt congruè tantum, & sine omnimoda certitudine sequuntur effectus.

Secundum est, quanam sint opera ex quibus colligi possunt ab homine iusto merita immensa, ut satis patet ex dictis superiori disputatione de augmento gratiæ. *Secundum* corollarium.

Prima est essentialis perfectio actuum virtutis qui eliciuntur, nam quod virtus est perfectior, eo etiam eius actus sunt ex obiecto perfectiores atque adeo *Prima con-*ditio.

ad id magis meritorij, nam ut eo loco dixi actus virtutum Theologicarum longe præstant actibus virtutum moralium, inter Theologicas autem præstantissimi sunt actus charitatis Dei & proximi interni & externi: inter morales præstantissimi sunt actus virtutis religionis, & inter eos votum rei difficillimæ superat merito & dignitate alios omnes actus, quia in virtute religionis nihil est præstantius, imò nulla ferè virtus est quæ non includatur perfectissime in votis statum religiosum constituentibus.

Secunda conditio. Secunda est perfectio intensiva actus interni voluntatis, id est summo cum affectu magno cum conatu, magno cum gaudio, id est magno cum fervore actus eliciantur: actus enim internus est, qui totum continet meritum, unde ille si fit solus, ut dixi, est maxime meritorius, & cum etiam minimum actum externum informat, applicat illi totum suum meritum.

Tertia. Tertia est perfectio extensiva multitudo scilicet & frequentia illorum actuum, cum videlicet per annos plures sine interruptione illi exercentur, imò cum in quolibet actu externo plures adhibentur actus diversarum virtutum: tunc enim mirum omnino est quantum crescat & abundet gratia, si constanter per annos plures exercentur huiusmodi actus.

Quarta. Quarta est duratio singulorum actuum, quia continuatio actuum augeat meritum eorum ut probabo postea. Quæ quatuor quisque diligenter consideraverit ut supra monebam, ille inveniet viam tutissimam negotiandi, & thesaurizandi sibi thesauros in cælo.

QVÆSTIO III.

De obiecto meriti, siue de premio quod meremur.

Hoc vnum superesse videtur de merito, postquam enim statui nos mereri per nostros actus, & per quos actus mereri possimus, restat dicendum quid mereamur. Possunt autem quæcunque meremur reuocari ad tria capita. Primum, dona gratiæ actualis. Secundum, dona gratiæ habitualis. Tertium, dona gloriæ, id est vocationem, iustificationem, glorificationem.

SECTIO I.

An & quomodo mereri possimus auxilia gratiæ actualis.

Certum est primum, quod nemo secundum potentiam ordinariam mereri sibi unquam potest vel condigne vel etiam congruè vel proximè vel remotè primam gratiam actualem, quæ elicitur primum bonum opus. Ita censent Catholici omnes tanquam fide certum contra Semipelagianos, qui volebant primam gratiam dari ex meritis ut supra sæpè dictum est: & ratio assertur clarissima præter Scripturas & Concilia in quibus id definitur. Si enim mereatur aliquis primam gratiam, vel illam mereretur per opus aliquod naturale, quod constat esse impossibile, vel per aliquod opus supernaturale, & hoc fieri non potest quia illud opus supernaturale præsupponeret gratiam, ergo non posset causare gratiam, & esse illa prior ut magis constabit etiam ex sequentibus.

Homo iustus potest mereri aliter gratiæ de congruo. Certum est secundum, quod homo iustus mereri aliter potest primam gratiam de congruo non de condigno. Ratio est, quia multi sæpè Sancti possunt esse causæ totius prædestinationis aliorum, nulla enim in hoc est implicantia. Imò constat quod Sanctus

Stephanus meritis est Sancto Paulo vocationem illam magnam & efficacissimam quæ ex lupo factus est agnus. De condigno autem nemo potest mereri etiam alteri gratiam quæ resurgat à peccato, quia hoc est solius Christi proprium qui solus etiam potuit satisfacere pro peccato.

Certum est tertium quod mereri sæpè possumus plures gratias actuales quæ sequuntur primam illam gratiam quam nullus mereri potest: quia in eo nulla est implicantia quod per opus factum ex gratia, promereamur ut Deus ulteriores gratias tribuat: imò hic est ordo convenientissimus providentiæ quem etiam ordinariè Deus servat in distributione gratiarum, iuxta illud Matth. 13. *Habenti dabitur, & ei qui non habet auferetur ab eo*, Vbi significatur quod Deus ei qui vacuas esse non sinit gratias acceptas, confert novas & novas: ei verò qui abutitur gratiis acceptis, denegat gratias posteriores, *Curauimus Babylonem & non est sanata, derelinquamus eam*. Et hoc est canticum illud luctuosissimum quod Deus vineæ suæ cantat Isaia 5. *Quid est quod debui ultra facere vineæ meæ & non feci, &c. Et nunc ostendam vobis quid? ego faciam vineæ meæ, auferam sepem eius & erit in direptionem, &c. His positis.*

Tota difficultas est primum, utrum per potentiam Dei absolutam fieri possit ut mereatur sibi aliquis primam gratiam. Secundum, an & quomodo mereri possimus gratias efficaces, & donum finalis perfectionis.

§. I.

Utrum per potentiam Dei absolutam mereri aliquis sibi possit primam gratiam actualem.

Quamuis fateantur Catholici omnes esse secundum potentiam ordinariam impossibile ut mereatur sibi aliquis primam gratiam, quod tamen secundum potentiam absolutam possumus illam mereri, multi docent grauissimi Theologi cum Suare, & Coninck disp. 8. qui non vno id modo explicant.

Ratio enim dubitandi est primum, quia si possunt causæ sibi esse mutuo causæ, ac dari mutua causalitas inter causam & effectum, potest etiam principium meriti siue prima gratia cadere sub merito: sed non est implicantia quod causæ præsertim moralis & physica sibi sint mutuo causæ, cum se mutuo causent causa finalis & efficiens: neque contradictio esse possit si sub diuerso respectu causæ & effectus sint inuicem priores & posteriores.

Secundum, dicit Suares admittendum hic esse ordinem intentionis & executionis, potest autem principium meriti siue auxilium gratiæ prout existens in executione causari per meritum existens in intentione, ergo potest mereri homo principium meriti per opera ordine naturæ posteriora quam principium meriti.

Tertium, Coninck num. 109. probat, posse fieri ut homo mereatur primam gratiam, quia Deus infundere potest illi gratiam, quam deinde merebitur per opera non ordine solum naturæ sed etiam tempore posteriora quam meritum: Cur enim non potest hodie mihi dare gratiam, quæ nunc sum indignus, cras autem reddam me dignum illa gratia per opera bona quæ vel eliciam per tale auxilium gratiæ, vel per aliquod aliud auxilium ab eo priori dependens: sicut Rex præuidens strenuum aliquem militem egregiè pugnaturum, dat illi arma quibus benè pugnet: & sicut mercator vendere mihi potest merces quas postea soluam, videtur enim esse paritas omnimoda si Deus mihi det hodie gratiam pro cuius solutione cras ego rependam opus bonum.

T T t 3

Dico

Meremur gratias actuales.

Ratio prima dubitandi.

Secunda.

Tertia.

Affertio
prima.

Dico primò neminem etiam per potentiam Dei absolutam mereri sibi posse primum auxilium gratiæ. Ita docent communis Theologi adducti olim cum egi de merito vnionis ibi enim probata est veritas receptissimi axiomatis quod principium meriti cadere non potest sub meritum.

Probat.

Ratio nunc breuiter sit, quia meritum in eo à causa finali differt quod causa meritoria moueat præmiantem vt aliquid iam existens, & absolute præuisum, non autem vt aliquid tantum possibile, vel vt præuisum conditionatè: finis autem moueat vt aliquid nondum existens ad quod obtinendum aliquid fit: vnde finis in intentione sola præuisus causare potest: meritum autem semper existere debet prius natura quàm sit præmium, ergo præmium non potest existere prius natura quàm meritum: ergo nemo potest mereri primum auxilium per opera posteriora quæ ab auxilio illo pendent.

Deinde meritum non potest prius natura existere quàm præmium, nisi causa meriti prius existat quàm præmium: sed meritum vt dixi debet prius natura existere quàm præmium, est enim causa efficiens, ergo causa meriti debet prius existere quàm præmium, ergo præmium non est causa meriti, alioqui vt vides præmium esset se ipso prius. Denique implicat causas siue morales siue physicas esse sibi mutuo causas: nam tametsi causa physica in eo differat à causa morali, quod causa physica nunquam possit causare nisi actu habeat existentiam tempore illo quo causat, moralis autem causare possit, quamuis sit præterita, vel futura, in eo tamen ambæ conueniunt quod vtræque sit causa efficiens, & debeat prius pro aliqua differentia temporis existere, quàm existat effectus, causa enim moralis mouet quia est, erit, aut fuit: finalis mouet vt sit. Vnde argumentor causa meritoria causat ex eo quod hominem reddat laude dignum: sed opus possibile, vel conditionatè futurum neminem reddit laude aut probro dignum; nemo enim puniri potest pro peccatis quæ facere potest, vel quæ faceret si delegeretur à Deo, ergo neque laudari aut præmiari potest pro bonis operibus quæ facere potest, vel quæ faceret si haberet gratiam: ergo clarum est, quod nemo mereri potest per opera quæ non existunt prius natura quàm præmium.

Solutio
primæ diffi-
cultatis.

Ad primam Respondeo esse profus impossibile vt causæ sibi sint mutuo causæ, præter causam finalem quæ causare potest quamuis existat solum in intentione vt ostensum est: causa vero moralis non causat nisi existens in executione. Si causæ sibi essent mutuo causæ sequeretur quod idem sub eodem conceptu supponeret se ipsum, nam effectus supponeret se ipsum vt causam, ergo supponeret se ipsum vt effectum, quia prius est effectus, quàm sit causa.

Secundæ.

Ad secundam patet nihil hîc facere ordinem illum intentionis & executionis quandoquidem causa moralis debet prius existere in executione, neque satis est quod in sola existat intentione.

Tertiæ.

Ad tertiam Respondeo hanc ratiocinationem confundere donationem onerosam qui vocatur contractus innominatus do vt des, cum merito, & causam finalem cum meritoria; aliud est enim dicere do tibi gratiam vt benè opereris, & do tibi gratiam, in præmium tui boni operis: in priori enim datur gratia vt medium ad finem, in secundo datur vt præmium operis iam positi quod ad rationem meriti profus est necessarium. Vnde par omnino ratio est siue dicas nos mereri principium meriti per opus ordine temporis posterius, vel per opus posterius ordine natu-

ra: in quo statim patet meritum differre à solutione, quæ nunquam est prior venditione, sed illam supponit, meritum semper est prius quàm præmium. Quæcunque verò afferuntur exempla Ducis & Principis, probant duntaxat posse Deum moueri per bonum opus tanquam per causam finalem, non probant posse moueri tanquam per causam meritoriam. Dux enim dans arma militi quibus prænouit illum benè vsurum, dat vt benè vtatur, vnde bonus vsus armorum finaliter illum mouet, non mouet meritorie.

S. II.

An & quomodo mereri possimus gratias efficaces & donum perseuerantiæ finalis.

Difficultas etiam hîc est tum de potentia ordinaria, tum de absoluta, cum enim dictum sit mereri posse quemlibet gratias saltem sufficientes quæ sequuntur collationem primæ gratiæ, meritò queritur, vtrum etiam possimus infallibiliter & condignè mereri gratias congruas cum quibus infallibiliter sumus benè operaturi, & præsertim vtrum mereri etiam aliquis possit condignè magnum illud auxilium gratiæ diuinæ, quo moriamur amici Dei, siue vt de Moyse dicitur, *In osculo Domini.*

Ratio dubitandi est primò, Deus reddit, operibus nostris omne præmium cum quo illa proportionem habent: opera verò nostra proportionem omnino habent cum auxiliis efficacibus etiam illis sine quibus non perseueratur, ergo illa etiam auxilia congrua mereri possumus si enim mereri possumus gratias sufficientes quare? non possumus mereri etiam efficaces. Deinde plus est mereri augmentum gratiæ, quàm mereri eius conseruationem per gratiam efficacem, sed augmentum gratiæ possumus mereri, ergo mereri etiam possumus eius conseruationem per gratiam efficacem. Denique nò apparet ratio quare non possit homo iustus mereri de condigno vt si labatur in peccatum detur ei congruum auxilium ad penitentiam, ergo mereri possumus condignè gratiam efficacem etiam ad perseuerandum.

Secundò, tamen aliunde videtur quod ne diuinitus quidem mereri quisquam potest gratiam congruam præsertim perseuerantiæ: implicat enim vt Deus absolute velit auxilium efficax quatenus efficax, quia vellet absolute actum liberum voluntatis, siue quo gratia nò est efficax vt patet, sed implicat vt Deus absolute velit actum liberum, alioqui desineret esse liber, ergo implicat vt mereamur gratiam efficacem, præsertim ad perseuerandum, qui enim sic mereretur donum perseuerantiæ peccare non posset amplius & damnari. Denique nemo mereri potest condignè gratiam sibi aut alteri, quæ resurgat à peccato, ergo neque mereri potest gratiam congruam quæ abstineat à peccatis.

Tertiò, videtur posse fieri vt aliquis per potentiam Tertiam absolutam ita mereatur perseuerantiæ finalem, vt meritum illud non impediatur per subsequens peccatum: Dicat enim Deus Petro volo vt per tua bona opera mereri possis præmium quod voles, modo illud non sit improporcionatum cum tuis bonis operibus: Petrus autem dicat volo vt in hora mortis des mihi gratiam efficacem ad eliciendum actum amoris, tunc Deus tenebitur in articulo mortis dare Petro illam gratiam efficacem, quamuis peccauerit, ergo tunc de condigno merebitur Petrus recuperare amissam gratiam.

Dico secundò, posse quemlibet iustum congruè mereri gratias efficaces etiam ad perseuerandum, condignè autem & infallibiliter nullus gratiam illam perseueran-

Status
questionis

Ratio pri-
ma dubi-
tandi.

Secundæ.

Tertiæ.

Conclusio
secundæ
bipartita.

De Merito ut est effectus Gratiae Christi. 519

perseuerantiae aut etiam gratiam ullam efficacem, secundum potentiam ordinariam, secundum autem potentiam absolutam posset quilibet iustus condigne mereri gratiam perseuerantiae finalis & mortem in statu diuinæ amicitiae.

Pars prima probatur. Primam partem de congruo merito & non infallibili gratiae huius congruae tradit Augustinus *lib. de bono perseuer. cap. 17.* & cum eo omnes Theologi, videturque indicari à S. Petro, *Satagite ut per bona opera certam vestram vocationem faciatis*, per bona enim opera & crebras orationes impetrari potest à Deo ut in ultimo instanti vitae gratiam talem habeamus ut per illam vincantur infallibiliter omnes daemonum insultus & motus concupiscentiae: duo enim videntur exigi ad obtinendum tantum hoc donum. Primum, singularis Dei protectio impediens & auertentis omnia quae impellere possent ad malum, auertendo videlicet molestas cogitationes, & prauos motus, coercendo Dæmones, ne noceant. Secundum, necessaria est Dei motio & inspiratio incitans hominem ad bonum, & ad malis auertens. Hæc duo valde conueniens erat ut bene operando & sæpè postulando exorare à Deo possemus, exigebat enim hoc suauissima Dei gubernatio & amor in suos: exigebat etiam utilitas hominum, ut proposito illo præmio ad bene operandum, & ad instantem orandum acuerentur.

Pars secunda. Secunda pars quod donum hoc tantum nemo condigne mereri possit, omnibus Catholicis certa est, adeo ut plerique putent illam etiam esse de fide cum sæpè videatur in Scriptura significari & in Tridentino sess. 11. & 13. *Tene quod habes, & caue ne alius accipiat coronam tuam* Apocalypsis 3. *qui se existimat stare videat ne cadat* 1. ad Corinth. 10. *Cum timore & tremore salutem vestram operamini*, Philippensum 2. docetur à S. Thoma *quæst. 114. art. 9.* Bellarmino *lib. 5. de Iustificacione cap. 22.* Suare *lib. 12. cap. 26.* Caietano, Valentia, Conrado.

Probatur. Ratio autem euidens est, quia si per bona opera quæ homo iustus elicit, mereretur infallibiliter & condigne auxilia efficaciter præsertim ad perseuerandum, sequeretur quod quilibet semel iustificatus & post acceptam iustitiam bene operans, nunquam deinceps malè ageret neque damnaretur, si enim mereretur infallibiliter gratias efficaces ad bene operandum ad vitandum peccatum & moriendum in gratia certè nunquam amplius malè ageret, neque de facto damnaretur, consequens illud falsum & absurdum est, ergo nullus infallibiliter meretur gratias efficaces, neque donum perseuerantiae. Quæ ratio ut vides demonstratiua est conclusitque quod gratiam efficacem Deus non proposuit in præmium vilius boni operis à nobis elicit: tamen certum est quod potuit illam proponere in præmium, bona enim opera nostra ex se sunt proportionata cum auxiliis illis efficacibus, ergo acceptare illa opera Deus potest præsertim cum auxilium efficax entitatiuè nihil habeat quo superet auxilium sufficiens.

Solutio primæ difficultatis. Ad primam ergo Respondeo proportionem operis cum præmio non sufficere ad meritum, nisi Deus acceptet illa ad tale præmium, opera verò nostra non acceptauit Deus ad merendas gratias efficaces, quibus perseueraretur in finem sine peccato, imò nec ad merendas vllas gratias efficaces, ut conuincere videtur allata ratio, quas propterea nunquam Deus dat nisi ex misericordia, unde meritò dictum est ab Apostolo *cuius vult miseretur* id est vocat efficaciter. Esto maius sit augere gratiam quam illam conseruare, Deus tamen acceptat actus nostros ad condigne promerendum augmentum gratiae, non acceptat ad perseuerandum in gratia vsque in finem. De merito autem per peccatū interrupto dicitur statim.

Ad secundam Respondeo illum qui habet gratiam efficacem ad non peccandum posse tamen peccare, quamuis infallibiliter non sit peccaturus Deus potest velle auxilium efficax, etiam ut efficax in actu secundo, eo dem modo quæ prædefinire potest actum liberum, cum conditione scilicet aliqua saltem virtuali. Verum est quod nemo sibi mereri potest vel alteri auxilium congruum ad resurgendum à peccato, quia solius est hominis Dei satisfacere: potest autem mereri auxilium ad abstinendum à peccatis, quia sine satisfactione tale auxilium obtineri potest.

Ad tertiam Respondeo esse impossibile simpliciter ut aliquis ita mereatur perseuerantiam finalem, ut illud meritum non impediatur per peccatum mortale subsequens, quia certum est quod per peccatum omnia prorsus merita extinguuntur sicque fieri non potest ut Deus teneatur dare homini tanquam præmium gratiam efficacem in articulo mortis, si post bonum opus, peccauerit, quia per peccatum amittit totum ius ad gratiam & gloriam.

SECTIO II.

An & quomodo mereamur gratiam sanctificantem.

Distingui similiter hinc potest prima gratia sanctificans, siue illa iuncta sit cum remissione peccati ut sit in nobis, siue non præcedat vllum peccatum ut in Angelis primis parentibus & Virgine immaculata: Deinde augmentum gratiae, postremo consummatio & perseuerantia gratiae vsque in finem. Quæ omnia ex hæcenus dictis perspicua sunt & hic obiter tantum iudicanda.

Certum enim primò sit, quod primam gratiam iustificantem siue iuncta sit cum remissione peccati mortalis, siue non sit, nemo vnquam mereri condigne potest vel sibi, vel alteri habenti peccatum, etiam per potentiam Dei absolutam. Ita communius censent Theologi quorum plerique tenent hoc esse certum ex fide: negare tamen videntur omnes qui cum Vasque putant contritionem & dilectionem super omnia sanctificare formaliter, putant enim eum qui amat, ita per amorem illum dignificari ut mereatur condigne gratiam, quod reicitur communiter, quia manifestè dicit Apostolus Roman. 3. *Iustificati gratias per gratiam ipsius*, & definitur satis apertè in Trident. sess. 6. cap. 8. & probatur, quia omne meritum condignum necessario præsupponit gratiam, sed optus meritum quod causat primam gratiam habitualement, non præsupponit gratiam habitualement, ergo non potest per illam dignificari, ergo nullum opus bonum potest condigne mereri primam gratiam sanctificantem: Valletque hinc omnino ratio facta pro merito primæ gratiae actualis: possumus autem congruè primam hanc sanctificationem, quia non requiritur ad meritum congruum ut opus dignificetur per gratiam. Similiter ergo nemo mereri condigne potest remissionem peccati mortalis, sed tantum congruè: remissionem autem peccati venialis mereri etiam condigne possumus sed indirectè tantum ut dictum est cum agerem de satisfactione Christi.

Certum est secundò, neminem esse iustum qui per singula sua opera supernaturalia interna & externa non mereatur de condigno augmentum gratiae inherentis. Ita tanquam certum ex fide Catholici omnes supponunt dicente Apostolo Roman. 6. *Liberati à peccato serui autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem verò vitam æternam*, & definitur in Tridentino sess. 6. cap. 10. & Canone 32. Ratio autem est, quia in operibus illis iustorum omnes reperiuntur conditiones meriti condigni. Prima ex parte Dei

Secundæ

Gratia augmentum & perseuerantia illius.

Iustum meriti de condigno gratiae augmentum probatur.

Dei acceptatio est & promissio, quàm ab initio Scripturæ usque ad finem habemus consignatam, ut abundemus in omni opere bono sciētes quod labor noster non erit inanis in Domino, numerat videlicet Deus capillos capitis iustorum, obseruat suspiria cordis, labiorum motus, scribit omnia in libro rationum, redditurus in fine mercedem pro singulis: quæ certè Dei misericordia incredibiliter consolatur, & stimulat credentes in eum qui dabit coronam pro cinere, oleum gaudij pro luctu, & pallium laudis pro spiritu mœoris. Secundò, ex parte operantis reperitur dignitas gratiæ, quæ ad similitudinem quandam diuinæ nobilitatis eleuat operantem. Tertiò, ex parte operis reperitur æqualitas cum sint actus positiui, honesti, supernaturales, neque sæpè desit imperium charitatis cum qua Spiritus Sanctus semper diffunditur in cordibus, reddens testimonium Spiritui eorum quod sunt Filij Dei.

Denique de conseruatione ac perseuerantia gratiæ usque in finem nihil habeo quod addam iis quæ nuper dicta sunt sectione præcedenti.

SECTIO III.

An & quomodo mereamur gloriam beatitudinis æternæ.

Beatitudo
per bona
opera.

Certum est primò, quod iustus per opera sua bona, sic meretur gratiam quæ Dei euadat amicus & filius, ut eodem etiam tempore mereatur æternam beatitudinem tum essentialē, tum accidentalem. Ita enim pollicentur Scripturæ omnes, *Quod qui seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam: & cum probatus fuerit accipiet coronam vitæ quam repromisit Deus.* Sic etiam definit Tridentinum sess. 6. c. 16. & Can. 32. Probantque omnia quæ initio disputationis dicta sunt ad probandam existentiam meriti, eò enim spectabant omnia ut certò persuaderent tanti esse apud Deum opera bona filiorum suorum, ut nihil minus proponat illis in mercedem, quam se ipsum in gloria possidendum, *Plantabis eos in loco hereditatis tuæ firmissimo habitaculo tuo.* De quo loco Deuteron. pulchrè disserit Philo in libro *quis diuinorum bonorum heres.*

Certum est secundò, quod iustus quoties iustificatur extra Sacramentum ex opere operantis condignè meretur primam gloriam, id est eam beatitudinem ad quam acceptatur per gratiam quam tunc acquirit. Ita communius docent Theologi ferè omnes, quibus repugnant Vega, Lorca, & Paludanus nitunturque ratione non contemnenda, quia scilicet non meretur ille qui iustificatur, sanctificantem gratiam nisi congruè, ergo non meretur etiam nisi congruè gloriam ad quam acceptatur per illam gratiam, persona enim indigna, nihil meretur condignè.

Contraria tamen sententia communior est & verior, quia quoties Scripturæ, Concilia, & Patres inculcant nos mereri gloriam per actus bonos indifferenter loquuntur de tota gloria, non autem de solo illius augmento, Coloss. 3. *Scientes quod à Domino accipietis retributionem hereditatis, Domino Christo seruite:* & Tridentinum sess. 6. Can. 32. dicit iustificatum bonis operibus quæ ab eo per gratiam Dei sunt verè mereri augmentum gratiæ, vitam æternam ab augmento gloriæ, si ergo concluditur ex eo loco

quod condignè meremur augmentum gratiæ, concludi etiam debet quod totam mereamur gloriam. Deinde à priori ratio est, qui si quid impediret condignum meritum primæ gloriæ, non aliud esset quàm indignitas personæ operantis quæ gratia caret tunc cum operatur: sed hoc non obstat, quia eo instanti naturæ quo peccator per bonum opus meretur gloriam, iam prius natura gratiam habet, ergo quauis per tale opus non mereatur gratiam nisi congruè, gloriam tamen quæ illi responderet meretur condignè cum priusquam mereatur gloriam, iam censetur dignificatus esse per gratiam.

Ex quo soluitur argumentum quod proponebatur, fateor enim eum qui iustificatur congruè solum mereri gratiam, quia meritum gratiæ est à persona indigna cum non supponat subiectum iam dignum, meritum autem gloriæ præsupponit gratiam iam datam, opus ergo illud prout est meritum gratiæ est à persona indigna, prout autem est meritum gloriæ est à persona digna & sancta, idè est meritum condignum cuius omnes conditiones in illo actu reperiuntur. Dixi tamen quando iustus extra Sacramentum ex opere operantis iustificatur, si enim ex opere operato per Sacramentum iustificetur tunc nullo modo condignè vel congruè primam gloriam meretur: opus enim operatum meritum non est ipsius operantis ut patet.

Certum est tertiò, quod iustus condignè meretur augmentum gloriæ, totamque gloriam non solum essentialē, sed etiam accidentalem, coniunctim enim meretur utramque & gloriam accidentalem meretur ut aliquid connaturaliter sequens gloriam essentialē. Neque obstat quod gloria essentialis exhaurit meritum totum boni operis, ex eo enim concludi similiter posset quod non idem illud opus mereri posset gratiam: exhauritur ergo totus valor meritorius gloriæ essentialis, circa gloriam essentialē, non prout est meritorius gratiæ, vel gloriæ accidentalis, unde per opera bona illam etiam meremur, verbi gratiæ, aureolas & alia omnia quæ complent statum beatificum, qui finis est vltimus & corona bonorum operum ac totius gratiæ.

Certum est quartò, quod iustus in cælo nullum omnino habiturus est gradum gloriæ quem habere non meruerit in hac vita vel ex opere operantis per actus suos bonos, vel ex opere operato per Sacramenta: quia scilicet gloria respondebit gratiæ, nemo autem gratiam habiturus est in patria quam non obtinuerit in via, vel per bonos actus, vel per Sacramenta, ergo neque habiturus est in patria ullam gloriam. Quæ ratio mihi videtur grauissima etiam si sola esset, addit autem plurima & optima eam in rem Suares, lib. 12. cap. 31. neque tanti est axioma illud vulgare Theologorum: *Quod Deus infra condignum pœnas erogat, præmia supra condignum retribuit:* Potest enim Germanus hic esse sensus axiomatis quem habent verba illa Pauli: *Non sunt condigna passionibus huius temporis.* Significatur enim quod si opera bona iustorum considerarentur purè in se ipsis seclusâ Dei promissione, ac gratiâ etiam præueniente ac subsequente certè non essent æqualia, cum sint momentanea & leuia, operentur autem æternum gloriæ pondus. Et hæc de gratia dicta sunt satis per Dei gratiam ad Dei gloriam.